AHURAMAZDA BÖYLE DEDİ

YAZAN :

CEMİL SENA

Çeltüt Matbaası
İstanbul — 1960

CEMİL SENA'NIN BASILMIŞ OLAN DİĞER ESERLERİ :

1. — Usul-i Tedris. (1928)
2. — Mufassal umumî tedris usulleri. (1934)
3. — Hususî tedris usulleri. (1931)
4. — İlk ve orta tedrisatta hususî tedris usulleri. (1932). 2. ci baskı.
5. — Amelî tedris usulleri. (1931)
6. — Estetik. (1931)
7. — Mufassal ruhiyat usulleri. (1931). G. Dumas'dan çevirme.
8. — Allah fikrinin tekâmülü. (1934)
9. — Psikoloji dersleri. (1935)
10. — Felsefe ve İçtimaiyat notları. (1935)
11. — Filozofi. (1937). 2. ci baskı.
12. — Felsefe ve sosyoloji. (1943). 3. cü baskı.
13. — Büyük adam olmak. (1940). 2. ci baskı.
14. — Hipnotizma. (1936). P. Janet'den çevirme.
15. — Ruhî mucizeler. (1936). P. Janet'den çevirme.
16. — Yeni kadın. (1936)
17. — Buda ve Konfoçyüs. (1941).
18. — Saadet yolları. (1948).
19. — Sen ve Ben (1947). Paul Geraldy'den çevirme.
20. — Yahya Kemal. (1947). 2. ci baskı.
21. — Sanat sistemleri ve Ahmet Haşim'in sembolizmi. (1947)
22. — Mehmet Akif. (1947)
23. — İnsan hakları evrensel beyannamesi klavuzu. (1949).
24 — İnsan ruhu ebedî midir? (1951)
25. — Meşhur filozoflar. (1953)
26. — Büyük filozoflar Ansiklopedisi (4. Cilt). (1957 — 59). Üçüncü cildi basılmaktadır.
27. — Mavi Boncuk. (Roman. Tefrika edilmiştir. 1943)
28. — Sukut. (Roman. Tefrika edilmiştir. 1916)
29. — Bir sevimli şeytan (Mme. de Segure'den çevirme. 1954)
30. — Gençlik ve Onun meseleleri (Makaleler halinde yayınlanmıştır.)
31. — Dil ve Sanat. (Makaleler halinde yayınlanmıştır.)
32. — Çağımızın Ahlâk yönelişleri. (Makaleler halinde yayınlanmıştır.)
33. — Ahuramazda böyle dedi.

———oOo———

34. — Aşkın estetiği (Plâtonik mektuplar). Basılacak.
35. — Nirvana. (Manzumeler. Basılacak.)
36. — Hazreti Muhammed'in felsefesi (Basılacak).

İÇİNDEKİLER

	Sahife
Ön söz	4
Birinci Mülâkat: Ahuramazdaya çıkan yollar	6
İkinci Mülâkat: Ahuramazda, kendin ve ötekiler	15
Üçüncü Mülâkat: Yasakların ve günahların dramı	37
Dördüncü Mülâkat: Drektif depremleri	44
Beşinci Mülâkat: İman katakompları	54
Altıncı Mülâkat: İnsanı oynatmak ve insanla oynamak	—
Yedinci Mülâkat: Ölüm ve ölmezlik labirenti	1[illegible]
Sekizinci Mülâkat: Eşyada canlanmak ve eşyayı canlandırmak	14[illegible]
Dokuzuncu Mülâkat: Gönül yakamozları	156
Onuncu Mülâkat: Aksiyonların fiziği	18[illegible]
On Birinci Mülâkat: Hakikat piramidleri	20[illegible]
On İkinci Mülâkat: Sonsuzluk zembereği	22[illegible]
On Üçüncü Mülâkat: Fazilet trajedisi	2[illegible]
On Dördüncü Mülâkat: Hürriyet mitolojisi	2[illegible]
On Beşinci Mülâkat: Hakikat kırıntıları	25[illegible]
On Altıncı Mülâkat: Ben ve Sen trapezi	265
On Yedinci Mülâkat: Aklın şüphesi ve şüphenin aklı	27[illegible]
On Sekizinci Mülâkat: Deneyüstü çıkmazı	296
Ayrılık ve Dönüş	310

ÖNSÖZ

Alman filozofu Nietzsche'nin dilimize de çevrilmiş olan Zerdüst böyle söyleyordu (1) adlı meşhur bir eseri vardır; yüksek bir sanat karakterini de taşıyan bu eser, İnsanüstününu yaratmak için cesaretle ileri sürülmüş derin fikirleri ihtiva eder. Yalnız Alman edebiyat ve felsefesine değil, dünya fikir ve kültürüne de geniş etkiler yapmış olan bu büyük adamın yazıları ve hele bu eseri, kişisel düşünme zevkimi de fazlasıyla okşamıştı. Düşündüklerini özdeyişler şeklinde ve kutsal kitaplarda görülen özel bir üslupla yazmış olan düşünürlerin kazanmış oldukları sürekli başarılar, savundukları fikirlerin orijinalliği kadar da, bunları, türlü yorumlamalara elverişli bir tarzda ifade etmiş olmalarındandır. Bunlar, daha kolay ve merakla okunabildikleri için, azçok aydın olan geniş bir halk kitlesine hitab edebilmektedirler. Bu itibarla bu çeşit eserlerin bilimsel terimlerle soyutlanmış ve ancak bir bilimin sayılı mensupları için yazılanlarından daha verimli ve pratik neticeler verdiği inkâr edilemez.

Daha evvel bu tarzda yazılmış bazı Batı eserlerinin vermiş olduğu hazdan ilham alarak Büyük Adam Olmak (2) ve Saadet Yolları (3) adlı iki eser yayınlamıştım. Bunları tamamlayan ve daha yakın zamanların ürünü olan bu eserime, Ahuramazda Böyle Dedi, adını vermiş olmam bile, Nietzsche'ye karşı duyduğum sempatinin saklanması güç bir itirafıdır. Fakat asla onun ulaşılması adetâ imkânsız olan üslûp güzelliği kadar da hâyâlgücünün ve akılyürütmelerinin lakonik (laconique) derinlik ve genişliğile yarışa çıkmak gibi gülünç bir iddiaya kapılmış değilim. Nietzsche, İnsanüstününü, Zerdüşt vasıtasiyle öğretmeye çalıştı ve onu konuşturdu. Ben de, hayat, dünya ve insan hakkındaki anlayışımı belirtmek için, Zerdüşt'ün tanrısını, yâni Ahuramazdayı konuşturdum. Bu bakımdan eserim, ciddî konuları özdeyişlerin (maximes) fantaz-

yaları içinde sunmaya çalışan romantik ve esnek (plastique) bir denemedir. Bunun hiçbir mistik tarafı yoktur; aşırı bir olayıcı (Phénomenist) ve şüpheci gibi görünüşü, her çeşit hoşgörmezliğe karşı duyduğum tiksintinin ve hürriyetlere karşı olan sonsuz akşımın pozitif bir neticesidir. Ahuramazda'ya söyletilen ve aralarında pek de mantıkî bir bağ bulunmayan bu özdeyişlerde hürriyetin, faziletin, dinin, sanat, devlet, hakikat ve ölümün sırlarına dair bazı duygu, düşünce ve inanç dalgalarının çarpıntılarına raslanacaktır.

Diyebilirim ki, bu eser, yaşadığım cemiyet ve devrin hayat ve tarihinden edindiğim psikolojik ve sosyal gözlemlerin azçok trajik ilhamlarıdır ve hattâ genel olarak insanlık ruhunun ve aksiyonlarının doğru veya yanlış ve hiç şüphesiz eksik ve öznel (subjectif) bir otopsisi, bir psikoskopisidir. Ondaki zalim ve sert gerçekcilikde (réalisme) bile bu öznelliği saklamış değilim. Bunun içindir ki, belli bir sisteme bağlanmayan ve klâsik olduğu kadar da geleneksel bir millî üslupla yazmış olduğum bu eserde, aksiyoncu (actionnaliste) ve görevci (fonctionnalite) bir ahlâka, inanç ve hayat görüşüne bağlandığımı söyleyebilirim.

Bu tarzdaki eserler, asla bitmiş sayılamazlar; çok boyutlu oldukları için, aynı tazrda yazılmış veya yazılacak olan diğer eserlerle boşluklarının doldurulması gerekir. Bu itibarla eserime, kapıları ve pencereleri türlü yönlere açılmış bir şato felsefesi gözüyle bakılmasını dilerim.

1/3/1960 Erenköy

CEMİL SENA

---

(1) — Dr. Prof. Sadi Irmak (1. kısım, 1934; tamamı, 1955).
(2) — İnkılâp Kitabevi (2. ci baskı, 1940).
(3) — Tefeyyüz Kitabevi (1948).

BİRİNCİ MÜLÂKAT

AHURAMAZDAYA ÇIKAN YOLLAR...

Zerdüşt, havarilerile beraber, içine hiç bir avcının girmediği ormanlarda yedi gün, yedi gece dolaştı. Dalların yıldızlara uzanan parmakları ve karanlığın boşluğu doldu - ran nemli ve heybetli surları... bu yedi kutsal kişinin ruhuna, ulaşmak istedikleri yücelikle, önlerine çıkacak olan zorlukların bir sembolu gibi batıyor... fakat, onlar, yine acının ve tehlikenin tadından bir sevgili lezzeti alarak yollarına devam ediyorlardı... Ne arıyorlardı bunlar?.. Bu yolcular nenin âşıkı, kimin düşmanı idiler?.. Belki bunu kendileri de bilmeyorlardı...

Göklerden bir yıldız kaydı; bir büyük gece kuşu, başları etrafında dokuz kere döndü. Gövdesi kurumuş bir çınar çatladı ve ayaklarının dibinden fırlayan sivri bir canlı, şekilsiz bir ahlât agacına tırmandı. Zerdüşt'ün havarileri, Bilgi ağacının altına geldiklerini zannettiler ve derin bir nefes aldılar. Sanki Havva, Âdemi burada tanımış; sanki Havva'ya yılan, erkeğin meyvasını burada tattırmıştı. Ha - varilerin en genci:

— **Hazretim, dedi, geldik mi?..**

Zerdüşt gürledi :

— **Yorulanlar, arkamdan ileriye, dinlenenler ise, yandan geriye gitsinler!.. Ulaşacağımız hiç bir nokta, kavuşmak istediğimiz yerin yarı yolu bile değildir...**

Seksenlik havari sızlandı :

— **Öyle ise, ömürlerinin yarısını çoktan aşanlar, has - retin karanlığında mı kaybolacaklar, hazretim?..**

— **Sonsuzluk yolunda ömrün yarısı, daha yaşanmaya başlanmış bir an bile değildir. Hepimiz, ebedîliğin rahminde o[illegible] bekleyen birer döl damlasıyız!..**

Havarilerden hiçbiri geri dönmedi ve hazretlerinin sözünde saklı olan hikmeti anlamadan ve sıralarını bozmadan, karanlıkların derinliğini olduğu kadar da yaratmanın ve yaratanın sırrını delmeye çalışan aydın bir yürekle, hepsi bir arada yollarına devam ettiler... Zira bunlar da öteki insanlar gibi, anlamadıklarını anlamış görünmekten hoşlanan zavallılardı. Hepsi ordularını kaybetmiş ve düşmana görünmek istemiyen bir savaşcı kafilesine benziyorlardı; çok yorgun olmalarına rağmen, sanki daha şimdi sefere çıkmış gibi, merakın, gönüllerinde ve bedenlerinde yarattığı ateşli bir kuvvetle taşmış görünüyorlardı. Fakat daldıkları ormanlar bitmeyor ve yol daima daha yükseklere doğru yokuşlanıyordu. Zerdüşt onları nereye götürüyordu? Zerdüşt onları nereden toplamış, onlar Zerdüşt'ü nasıl ve nerede tanımışlardı? Bunlar bir sırdı; bunları, ne kendileri, ne de Zerdüşt hatırlayabiliyordu. Bildikleri tek şey, hiç bir hâyâlgücünün yaratamayacağı güzelliklerle, hiçbir akıl gücünün kavrayamayacağı hakikatlerle ve hiçbir faninin ummadığı saadetlerle dolu bir âlemin rüyasına dalmış olduklarıydı ve Zerdüşt, bu âleme giden en kısa yolu biliyordu.

Havarilerden birinin ayağına dikenler battı; bir diğerinin ayağı altında ezilen kurbağanın çıkardığı son ses, hepsini ürküttü ve hepsi sulak bir yere yaklaşmakta olduklarını hissettiler. En genç havari :

— Hazretim, dedi, Ahriman âleminden Hürmüz âlemine geçmek için aşılacak yolların en kısası bu yokuş mudur?

— Kutsallık özleminde yolların en kısası, asla sonu gelmeyen en dolambaçlı, en çapraşık ve en dik olanıdır. Gönüllerini aşkın ve ümidin volkanıyla aydınlatanlar için Ahriman, uyuşmuş bir örümcek kadar küçük ve beceriksizdir; bu volkanı söndürenler için ise, uçsuz bucaksız karanlıkları örmekte, yeter derecede usta ve çeviktir.

Hazretin her sözü, onlara yeni bir hayat, yeni bir ümit veriyordu. Yollarına devam ettiler. Zerdüşt, yol uzadıkça, çetinleştikçe daha çok canlanıyor; havarilerinin ne çektiklerini düşünmeksizin kendisini çeken bir ufka doğru adeta

uçuyordu. Bu esnada ve uzaklarda, yakalamış oldukları bir avı parçalamakta olan kaplanların hırlaştığı duyuldu ve öte-de beride, ellerindeki nimeti paylaşmak için savaşan fosfor bakışlı hayvanların artığından faydalanmayı düşünen bir takım yıldız gözlü yaratıkların gölgeleri gezindi.

Zerdüşt, bir an yavaşladı; ellerinde kalın ve uzun sopaları bulunan altı havarisinin ortasına geçti ve ilk defa, kendisine sorulanlara değil, kendi içinden geçen sorulara karşılık verdi :

— Müridlerim! bu yola çıktığımız vakit daha kalabalıktık; onlar nereye gittiler?.. Yollara çıktığımız vakit, zihnimizdeki düşüncelerin kanatları yoktu; şimdi ise, hepsinin başka beyinlerde yuva yapmaya gittiklerini hissediyorum!.. Bütün bunlar neden?.. Çünkü özlediğimiz nur, uzaklardaydı ve hiç birimiz, arkamıza dönüp bakacak kadar korkak, durup düşünecek kadar tereddütlü ve şüpheci değildik... Artık yedi kişiyiz ve her birimiz bir başka hakikatin meşalesiyiz. Bu yedi hakikat nedir, ey müridler ki, bunlar bizi, birbirimize bağladı ve içinde facialarin türküsü yansıyan bu ormanlarda, bir fırtına gibi, hasretini çektiğimiz sonsuzluğun eteklerine sürükledi?.. Bunların birincisi Ahuramazda'dır; onunla ben konuşacak ve onun sesini sizlere ben dinleteceğim. Zira Ahuramazda kutsaldır; mübarek olanlara hitab etmeyi sever; o, harfsiz, hecesiz, kelimesiz ve cümlesiz konuşur ve onun dilinden anlayacak kadar yetkinlik merdiveninde yükselmiş değilsiniz. İkinci hakikat, seksenlin olanınızın kavrayabileceği «Hayat sırrı» dır. Üçüncü hakikat, yetmişlik olanınızın gönlünde şüpheler yaratan «Fazilet hazinesi» dir; ve dördüncüsü ey müritler; elli yaşında olanınızın tatmak istediği «Adalet zehri» dir; beşincisi ey müritler, kırk yaşında olanınızı ürperten «Günah lezzeti»dir. Altıncı hakikat, otuz yaşında olanınızın peşine düştüğü «Ümit yıldızı» dır; yedincisi en gencinizin içini kavuran «Aşk tutkusu» dur. Ey müritler, benim size, Ahuramazda ağzından tattıracağım bu yedi hakikat, Ahuramazda'nın kendisidir, hayattır, fazilettir, adâlettir, günahtır, ümittir, aşktır ve bütün bunlara bağlı olan ve olmayan bilinmedik güzellikler ve metafizik hakikatlerdir. Herbiri bir ayrı kör-

düğüm olan bu hakikatleri, herkes pek iyi çözdüğünü zanneder. En çok bildiğini zannedenler, en bilgisizlerdir ve bilgisizler, hakikatin varlığına akıl erdiremeyen bahtiyarlardır.

Zerdüşt, böyle konuştu; havariler, kendilerini yokladılar; bunları düşünüp düşünmediklerinin farkında bile olmadıklarını anlar gibi oldular; fakat onun söylediklerine inandılar. En genç havari:

— Bunların hiçbirini bilmiyorum; hiçbirini anlamayorum, hazretim!

Demeye cesaret etti;öteki müritler de bilgisizliklerini açığa vurdular ve Zerdüşt:

— İçinizde, dedi, en bilgili olduğunu zannedecek kadar bilgisiz olmak istemem. İnanmadıklarına inanmış görünenden daha zavallı ve inandıklarına inanmamış görünenden daha kötü niyetli kim olabilir? Bizden evvel gelmiş olan ermişler, yaydıkları hakikatleri tanrılardan öğrendiklerini iddia ettiler; onlar yalan mı söylediler?.. Fakat ben sizlere derim ki, en yüce ve en derin hakikatler, yalanların en büyüğünde saklıdır; ve insan oğluna rehberlik eden de, hakikatler değil, yalanlardır. Hakikat şifa veren bir acı ottur ama, yalan da sarhoş eden ve keyif veren bir zehirdir. Bunun içindir ki, ey müritler, yola çıktığımız vakit kafilemiz kalabalıktı; fakat işte şimdi yedi kişi kalmış bulunuyoruz. Zira yalanın düzgünlü maskesi, maskesiz hakikatin korkunç yüzünü bir kat daha çirkinleştiriyor.

Gittikçe artan soğuk ve karanlık içinde esen şiddetli bir rüzgâr, ağaçları sarstı, yaprakları silkeledi ve onların iradelerindeki kudretin derecesini belirtmek isteyen tabiatin her tarafından anlamsız sesler, fısıltılar ve ıslıklar ötüştü; bir takım zar kanatlı böcekler, onların yüzlerine ve kulaklarına çarparak vızıltılarla uçuştular. Dökülen yaprakların hıçkırığı ve baykuşların çırpınan öksürükleri arasında Zerdüşt:

— Ey havariler, dedi, kendinizi dinleyin ve tabiatin hiç bir âfeti, yüreklerinizdeki iman zırhını parçalamasın!.. Ben sizinle eski ermişler gibi Ahuramazda adına konuşmayacağım. Sizlerle onun kendisi konuşacak ve mübarek söz-

lerini kendi kulaklarınızla işiteceksiniz. Ben sizlere ancak anlayamadıklarınızı açıklayacağım. Zira Ahuramazda herkesin anlıyacağı bir dille konuştuğu halde, insan oğlunun zihni, onu anlayamayacak kadar dünya işlerile nasırlanmıştır. Ahuramazda bizi çağırıyor; yayından fırlayan oklar gibi, onun yüce katma doğru uzanalım ve onun nuruyla, karanlık ruhlarımızı parlatalım; tereddüt ve şüpheyi, sükût kılıcıyla parçalayalım; tabiatın kutsal musikisi içinde, yalnız onu, Ahuramazdayı düşünelim...

Havariler sıralarını bozmadan yollarına devam ettiler. Bunlardan hiç birinin sakalı yoktu; beyaz, kumral, sarı ve siyah, fakat uzun saçları vardı. Fırtına bu saçları, onların başlarından yolup götürmeye çalışırken, yıldızlar da, hepsinin ruhundan birer kıvılcımmış gibi, onların gözlerinde titreşiyorlardı. Sopaları yerlere değdikçe, ayni tempo ile sesler çıkarıyor; daha çok uzaklara ve ıssızlıklara bir takım esrarlı yabancıların yaklaşmakta olduğunu müjdeliyordu. Gittiler, gittiler. Onlar, hiçbir şeyi incitmeyen ve incinmeyen gölgelerdi ve bu sükût içindeki ilerleyiş, Ahuramazda'nın da hoşuna gitmişti; böyle olmasaydı, Zerdüşt ve müritleri, çalılarla örtülü tepenin arkasından gelen ve işitilmedik bir ahenkle yankılar yapan şu sesi işitemezlerdi:

— Durun ve bakın!..

Bu artık ümidin sona erdiği ve kavuşmanın başladığı andı. Tepeye baktılar; Akdeniz renginde bir dalga ve nebülöz biçimli bir parıltı gördüler; gözleri kamaşmadı; fakat harikalar karşısında hissedilen bir şaşkınlıkla, aşka benzeyen bir duygunun sarsıntısı içinde, Ahuramazda ile karşılaştıklarına emin olarak yere kapandılar; yalnız Zerdüşt ayakta kaldı; gözlerinde, gördüğü harika ile işittiği sesini sırlarına dalmış bir kurşun donukluğu ve ruhunda hâyâl ettiklerine kavuşanların duydukları sevinçle hayranlıktan yugrulmuş bir zafer coşkunluğu belirmişti. Sopasını yere attı; ellerini yıldızlara uzatarak:

— Ahuramazda, Ahuramazda!..

diye haykırdı; sesi titrekti; bir müddet yalvaranlarla dua edenlerin tavrı içinde, bir medyum gibi, olduğu yerde

donup heykelleşti; sonra bu baygınlıktan ayılmış gibi tekrarladı :

— **Ahuramazda, Ahuramazda!..**

Karşısında, göklerin son noktasında açılan yırtıktan gittikçe büyüyen Akdeniz renkli dalganın şekiller değiştirerek bakılamayacak kadar sert bir ışın, tutulamayacak kadar saydam bir alev gibi hareket ettiğini fark etti. Artık cesur kalbinin çarpıntısını hissediyor; ne olduğunu bilmediği korku ve yorgunluğun bir enğerek gibi kendisini sarıp sıkıştırdığını anlayordu. En genç olduğu için, en sabırsız olan havari, başını kaldırdı; bir büyücünün cinleri ve şeytanları çağırırken veya onları kovarken yaptığı gibi garip ve düzensiz hareketlerle seslendi :

— **Hazretim, Hazretim!..**

Bu ses Zerdüşt'ü şaşkınlıktan ve öteki havarileri korkudan kurtardı ve sanki bu sesin bir yankısı imiş gibi, hepsinin titrek dudaklarından:

—**Ahuramazda, Ahuramazda!..**

kelimeleri döküldü; sonra kutsal bir metin okuyacaklar veya dinleyeceklermiş gibi kalktılar, ellerini göğüslerine götürdüler, başlarını eğdiler. Ve nur, türlü şekillere büründü; tabiatın derin sessizliği içinde sonsuzluk ve yüksekliklerin zarfına sığamayacakmış gibi kabardı, zafer törenlerinde görülen, ipekten, atlastan ve yaldızdan örülmüş renk şimşekleri arasında göksel bir ahenk :

— **Zerdüşt, Zerdüşt!..**

diye hitab etti. Bu hitab, bir şarkı nekaratı ve bir şiir kafiyesi gibi, ufukların hafızasına ve havarilerin gönüllerine yerleşti; hepsi bir külçe gibi donup kaldıkları yerde, merakla kaygının vermiş olduğu bir cesaretle başlarını kaldırdılar; içlerinde bir müstebit karşısında âkibetlerini bekleyen kölelerin duydukları heyecanlar çalkanıyordu. En ihtiyar olduğu için en sabırlı olan havari, hepsinden evvel kendine geldi :

— **Hazretim, Hazretim!.. dedi, emret, ne yapalım?..**

Zerdüşt :

— **Arkamda sıralanın; Ahuramazdanın huzurunda olduğunuzu düşünerek hamd edin, şükredin, düa edin!..**

emrini verdi; fakat en genç havari:

— Bütün ömrümüz bunlarla geçti, hazretim!.. Onun yüce katından ve kutsal ışığından uzakta iken de bunları yapıyorduk!.. diyebildi.

Kendisini başkalarından büyük zanneden fanilerin ilk sıfatı, cesarete karşı öfkelenmektir; fakat Zerdüşt, nerede ve kimin katında olduğunu anlayabildiği için sadece:

— Sus ve dinle!..

dedi. O vakit, bütün kıpırdamalar durdu; sanki dünya ilk defa, sonsuz gürültüsünü terk etmiş ve âlem, yaratılmadığı devirlerdeki ebedî hiçliğin yasını tutuyormuş gibi nefes almaktan, içini çekmekten korkarak tükenmez gürültülerine son vermişti. Büyük olaylardan evvel beliren derin sessizlik içinde şimşek gibi bir parıltı oldu ve sonra:

— Sen kimsin? Ne istiyorsun?

dedi ve Zerdüşt:

— Ey ulular ın ulusu, ey fanileri yaratan sonsuz ebedîlik, ey kutsal Ahuramazda!.. Emirlerini bekliyorum; yollarını şaşırmış olan kullarına nurunu esirgeme; yollarını şaşırmayanlar varsa, onları nurlu yolundan ayırma...

Kutsal ses:

— Öğren, dedi, senden evvelkileri ve kendi çağında yaşayanları öğren!..

Zerdüşt, insanlara hükmetmek isteyenlerde görülen bir soğuk kanlılıkla dedi ki:

—Başkalarının fikir ve ülkülerine kapılırım diye öğrenmekten korkuyorum; başkalarının telkinlerine tutulurum diye, onları dinlemekten çekiniyorum! Ey Ahuramazda, cesaretimi bağışla; hakikatleri bana sen öğret; başkalarından gelecek bir nimet ve servet gibi, onlardan gelecek hakikatler de benim için bir âfettir. Onlar, bir şeyler bildiklerini zannediyorlardı; söylediler, yazdılar; fakat inkâr olundular... Ey Ahuramazda, onları taşlayanlar, kendilerine inanmış görünenlerdi; onları çarmıha gerenler, kıskanç olanlardı; onlar, emirlerini yerine getiremediler; ben onlar gibi olmak istemem. Huzuruna çıkabilmek için çok eziyet çektim; beni yarılga, bana acı, bana sen öğret!..

Ahuramazda şöyle dedi:

— 1 —

Kendini benim katıma çıkacak ve bana hitab edecek kadar büyük gördüğün halde, yalvarmasını bilecek kadar da küçülebiliyorsun; bu, insan oğlunun başarı için kullandığı en ustalıklı bir yoldur. Oysa ki, ben düalara ve yalvarmalara karşı sağırım. Acıları ve sızlanmaları işitmekten iğrenirim. Canlıların keyf ve sevinç içinde beni unutmalarından hoşlanıyorum. Arslan avını parçalarken malik olduğu kuvvete ve tesadüflerle dolu talihine sevinir ve parçalanan ceylan, gafletinin ve zaifliğinin pişmanlığı içinde, duyduğu elemi kendine lâyik görür. Şikâyet eden ve şükreden yalnız insan oğludur. O, daima başkalarının olana saldırdığı için, haksızlığın ne olduğunu pek iyi bilir ve saadetini başkalarının nimetlerini çalmakta bulduğu için, bu başarı devam etsin diye şükreder; bu hırsızlığı yapacak kuvvet ve fırsatı bulamadığı, yahut yakasını ele verdiği zamanlarda da sızlanır ve yalvarır.

— 2 —

Âleme kötülük tohumları ekecek kadar cömert olanlar, acımasını bilmezler. Her ışığın kaynagı görülüp yakalanabilir; fakat karanlığın kaynağı yoktur. O, nurun cimrileştiği yerde israf edilen bir öfkedir. Ruhun yıldızları, ışık veren ateşlerini azalttıkça, kalbin ve vicdanın karardığı görülür; tutkular, kuyruklarını bu karanlıkta oynatır ve açlık, pençesine bu karanlıkta kuvet verir.

— 3 —

Ne için tapanakları yüksek kubbeli ve küçük pençereli yapıyorsunuz? Ağlamalarınızı, bana daha iyi duyurmak ve kötülüklerinizi daha bulanık göstermek için değil mi?.. Birbirinize duyuramadığınız sesleri, benim işitmiş olmamdan ne çıkar ve karanlıkta işlenen kötülüklerin izlerini, göremezler ümidine düşmekten ne kazanılır?.. İtiraflarınız yalan, töbeleriniz sahtedir, geçicidir; suçlarınız için özür dilerken de beni aldatmaya çalışmayor musunuz?..

— 4 —

Ben sizin içinizdeki duygu, başınızdaki fikir, gönülleri-

nizdeki tutkuyum... Aşkım, kinim, arzuyum, bilgi, hata, kudret, acizlik ve mahrumiyetim... Zenginliğin, fakirliğin, ıstırap ve saadetin hepsi benim; ben hepim ve ben hiçim; çünkü ben sizdeyim ve sizdenim. Böyle olmasaydı, beni nereden tanıyacak, bana nasıl yaklaşabilecektiniz? Bilinmedik ve görülmedik bir şeyle, işitilmedik bir hakikatin gerçekten varlığına inanmak için, hâyâlin kanatları rüyadan, düşüncenin çarhları rüzgârdan olmalıdır. Benim arkamdan gelmeye yeltenenler, beni geçtikten sonra, arkalarına düşeceğimden korkan günahkârlardır. Onlar, kendi gölgeleri tarafından ısırılmış olduklarını bilselerdi, aksiyonlarının eşek arılarını ruhlarının kovanında tütsüyleyip boğmaktan çekinmezlerdi.

— 5 —

Bunun için sana derim ki, insan oğlu benden daha zengindir; çünkü bende var olduğunu zannettiği servetleri azınsamaktadır. İnsan oğlu ben den daha bilgilidir; çünkü benim sırlarımı yakalamak için, onların saklı olduğu yerleri bulacak kadar ustadır. İnsan oğlu benden daha zekidir; çünkü, düa ve yalvarmalarıyla beni kandıracağını ümid etmektedir ve sen de onlardan birisin, benden ne istiyorsun? Söyle...

Ahuramazda, böyle dedi ve sustu...

★

Zerdüşt, büyük sorular karşısında şaşıracak ve iradesini kaybedecek kadar insan değildi. Onda insandan ve insanınkinden başka bir şeyler vardı; akıllı olduğunu bilecek kadar deli ve deli olduğunu bilecek kadar akıllıydı.

— Ey her yerde ve her şeyde mevcud olan Ahuramazda, seni öğrenmek istiyorum; senin mahiyetini tanımak ve arkamdan gelmemiş olanlara, bunu öğretmek istiyorum!..

İKİNCİ MÜLÂKAT

AHURAMAZDA, KENDİN VE ÖTEKİLER...

Işığın rengi değişti ve sanki birçok yıldız erimişte uçsuz bucaksızlıkların tablosuna yeni bir şekil verecekmiş gibi, gönüllerde zanbaklaşan, erguvanlaşan bir çelenk belirdi; bu çelenk, Ahuramazda'nın mübarek portresi için hazırlanmış bir çerçeveyi andırıyordu; fakat Zerdüşt, ışığın değişik renginden başka bir şey göremedi; müritler ise, bu göksel çerçevede, başka başka portreler görür gibi oldular ve gördüklerini birbirinin kulaklarına fısıldadılar; eğer bu esnada, yıldızların ötesinden gelen bir musikinin yankısını işitmemiş olsalardı, bu ilk anlaşmazlık, ilk günah gibi, birbirini suçlandırmaya sebep olacaktı. Zira insanın akh, başkalarının akıllarıyla uzlaşmak için değil, kendini başkalarına kabul ettirmek için yaratılmıştır. Onlar şüpheli gözlerle Zerdüşt'e bakarlarken, güftesiz bir besteye benziyen kelimesiz ve hecesiz bir sesin şunları söylediğini hissettiler:

— 1 —

— Ben kanunum, kaza ve kaderim; düzensizlik ve anarşiyim; hayatım, ölümüm, evrim ve oluşumum!.. Ben evrenim, fanilerin dillerile ifade edilen ve edilemeyen her şeyim... ve hiçbir şeyim. Ama, asla sizlere benzemem ve siz-ler de bana benzemezsiniz. Birbirinize öğünüp kibirlenmeniz yetişmiyormuş gibi, sefil varlığımızı, benim suretime benzetmekle kendinizi büyütüp beni küçültmekte olduğunuzu fark etmiyor musunuz?.. Her şeyi kendisi için yaratılmış zanneden insan oğlu, beni de kendisi için var zannedecek kadar ruhunu sonsuzluğun ebedî merkez ve hikmeti zannetmektedir. Ben riyanın, imansızlığın, benciliğin, akla ve kanuna uyan ve uymayan münasebetsizliklerin ne mas-

kesi, ne de yelpazesiyim... Sahnede dilediği gibi ve dilediğini oynayan sizlersiniz ve oyunlarınızı seyredip alkışlayan veya taşlayan da kendinizsiniz. Ben fanilerin beni düşünmelerini, beni kendi ruhlarının kalıplarına göre şekillendirmelerini ve beni öğrenmelerini asla istememl.. Ben vehimlerinizin, yanılmalarınızın, yanılsamalarınızın yarattığı bir put, bir anıt değilim... Beni korkularınızın, ümitlerinizin, tutkularınızın sembolu olarak kutlamanıza asla izin vermiş değilim; insan, beni kendi ışığında seyretmek için, gölge haline getirip erittiğinin ve yok ettiğinin farkında bile değildir. Karıncalar, beni düşünmedikleri için rahattırlar; arılar benimle uğraşmadıkları için mesutturlar; kartallar tepelerinde, köstebekler dehlizlerinde, bana danışmadan ve benim gölgemi aramadan işlerini gördükleri içindir ki, hallerinden memnundurlar!..

— 2 —

Ey beni her yerde zanneden Zerdüşt!.. Zannettiğin gibi olsaydım, her yerin temiz, güzel, yetkin ve yüce olması gerekmez miydi? İnsanların birbirini ve beni kirlettikleri yerlerde, insanların kötülük yaptıkları ve günah işledikleri yerlerde, içinde bir değil, binbir şeytanın barındığı gözlerde, dişlerini gıcırdatan ben miyim?.. İnsanın ve eşyanın alçaldığı yerde, değer ve mertebesini koruyabilen ne vardır? Orada kutsallık, güzelliğini kaybeder; hayat ve hareket durgunlaşır, bulanır ve çirkinleşir.

— 3 —

Ey beni herşeyin yaratanı zanneden Zerdüşt!.. Bu âlemi ben yaratmış olsaydım, insan oğulları daha iyi bir âlemin özlemile sızlanıp dururlar mıydı? Yetkin olan iyiyi, olmayan kötüyü yaratır. Ben iyi ve yetkin olsaydım, beni ıstırap çekerken ve ihtiyarlığın dünya bazlarına hasret çeken sefaleti içinde kıvranırken mi hatırlardınız? Yetkinlikten mahrum isem, varlığımın ve yaratıcılığımın ne değeri olur? İnsanların, boşuna yalvarıp yardımını diledikleri ben olmasam gerektir. Ateş yakmaya, zehir öldürmeye, insan sızlanmaya ve bütün kendi kuvvetleri yetmiyormuş gibi, görünmez kuvvetlerin de yardımını dilenmeye devam edecektir.

İnsan da eşya gibi, kendi tabiat ve mahiyetinin baskısı altındadır; onun vazifesi, bana değil, birbirlerine yaranmak ve faydalı olmaktır; beni değil, birbirini düşünmektir. Çocuk beni düşünmediği ve hayvan bana tapmadığı için mesud değil midirler?.. Onlar, hiç bir yalanın ve uydurmanın esiri olmadıkları için, çıplaklıklarını fark etmeyecek kadar masum ve bu âlemden başka bir âlemin tasasını çekmedikleri için bahtiyardırlar.

— 4 —

Bu âlem benim eserim olsaydı, içinizde benimle boy ölçüşen isyanlar olur muydu? Ne için dünyanızı ilk şeklinde bırakmayor da, onu benim bile tanıyamayacağım şekillere sokuyorsunuz? Sizden evvel gelmiş olanların dünyası ile sizlerinki arasında görülen fark, bir geyikle bir su aygırı arasındaki fark kadar şaşırtıcıdır. Bu dünyanın binbir çeşit nimetlerinden faydalandığınız yetmiyormuş gibi, ölümden sonra da varlığını umduğunuz bir görünmez âlemin nimetlerine göz dikiyorsunuz... Etrafınızdakilere, öteki dünyanın nimet ve lezzetlerini tavsiye ederken, onların elindekini alıyor ve sanki ben sefaletin ve sefillerin âşıkı imişim gibi, onlara benim katımda saadetler vaadediyorsunuz. Ben sefaletin ve sefillerin Ahuramazdası değilim!..

★

Ahuramazda böyle dedi ve öfkeli sesi kesildiği vakit, tabiat, yeniden yaratılacak veya mahvedilecekmiş gibi mistik bir sükuna daldı. Havariler, bu sözleri, Ahuramazda'nın değil, Ahriman'ın gevelediğini zannettiler; kuşkulu bakışlarla etrafı süzdüler ve Zerdüşt'ten başka kimseyi göremediler. En genç havari, birdenbire;

— Hazretim, dedi, bunları kim söyleyor, kime söyleyor? Doğru mu söyleyor?

Bütün havarilerin akıllarına da bu sorular gelmişti; fakat onlar bir günaha girmiş olmaktan korktular; hattâ bu soruların akıllarına gelmiş olmasından bile ürktüler, titrediler. Zerdüşt, hemen cevap verdi:

— Büyük hakikatler, cıvaya benzerler; onları anlamak için kimyager ruhlu bir elçi lâzımdır. Acelenin anlayışı kıt

ve sabrın zekâsı derindir; her işitttiğinize inanacak kadar şüpheci ve kanmayacak kadar akılh olmayınız!..

Elli yaşındaki havarı, Zerdüşt'ün ne demek istediğini anlamıştı; başını sallayarak onu tastik etti. Görünmez bir varlıktan gelmiş olan seslerin anlatmak istediği fikirleri kavramış olduğuna sevinen en ihtiyar havari sordu:

— Hazretim, dileklerin kabul edileceği mutlu saat gelmedi mi?..

— Kutluluk yollarında, sükût okyanusuna dalmayı bilmeyenler, isteklerin en iyi ve hayırlısını seçemezler. Ahuramazda, bizim için en iyi ve hayırlı olanı bilir ve lâyık olduğumuz şeyleri vermekte fazlasıyla cömerttir.

En genç havari, Zerdüşt'ün söyleyecek başka bilğelikleri kalmamış zannederek atıldı:

— Öyle ise, düa etmeyelim mi hazretim?

— Sus ve kendini bil!..

İşte o vakit, tabiatte yeniden bir devrim oldu: sağdan binlerce çaylak, sessizce sola doğru süzüldüler; soldan kartal bakışlı akbaba sürüleri, sağa doğru kaydılar ve hepsinin gözlerinde, esatirden kalan bir parıltı ve kanatlarının kımıldanışında boşluğu incitmekten çekinen ahenkli bir saygı vardı. Bunlar, sanki ,kutsal bir törenin müjdecilerimiş gibi gökte gittikçe daralan ve genişleyen daireler çizdiler ve havarilerin şaşkın bakışları arasında yüksele yüksele kaybol-dular. İşte bu anda, nereden geldiği belli olmayan, işitilmemiş güzellikte bir sesle Ahuramazda konuştu:

— 5 —

— Zerdüşt, Zerdüşt!.. İnsanlar, binlerce yıldır; «Kendini bil!» öğüdünü dinleyip dururlar; ben size, kendinizi unutun, derim. Bu güne kadar kaç kişi kendini bilmeye muktedir oldu? Ve kendini bildiğini zannedenler ne kazandılar? Başkalarının da kendileri gibi olduğunu mu? Böyle olsaydı, vicdanlarınız, ötekilere dil uzatan bir yılan ve inançlarınız, bana sırıtan bir maymun olur muydu? Kendini bil!.. Hayır, sen kendini değil, başkalarını ve senden olmayanları bil!.. Ancak o vakit hayatın ve insanın senden istediği vazife ve inancın ne olması gerektiğini anlayabilirsin. Ancak o

vakit seni seyredenler karşısında kamçı zoruyla hüner gösteren bir yaratık olmaktan kurtulur ve başkalarının gönüllerinde depremler yaratan bir zalim olmaya son verirsin...

— 6 —

Kendini bilmeye özenecek kadar uyuşuk ve beceriksiz olanlar benden uzaktırlar. Yıldızların arkasında ne arıyorsun ki, orada başka yıldızlar ve onların arkasında da, daha başka güneşler vardır; kendi benliğin de öyledir. Sen ardardına sıralanan ve hiçbiri bir diğerini tanımayan bir çok benlerin meskenisin. Kendini bilemezsin; bilmek de istemezsin; bilirsen evrene sığamazsın ve ancak bilmeyenler mesuddurlar. Sırtındaki küfede neler taşıdığını bilmeyan hammal, bilenden daha az yorulur.

— 7 —

Dünyanın büyük işleri, kendini bilenlerin değil, bilmeyenlerin eseridir. Büyük varlıklar, kendilerini bilmeye tenezzül etmezler ve onu düşünüp öğrenmeye de vakitleri yoktur. Kendini bilenler, bu bilginin zencirlerinden kurtulamayan kölelerdir. Onlar, başkalarını ve başka şeyleri bilmedikleri için, başkalarının zafer bayramlarında kurban edilirler. İnsanlar, bütün gayretlerine rağmen, kendilerini pek az bildikleri halde, başkalarını pek çok tanıdıklarını zannederler; kendilerini hakikaten bilmiş olsalardı, böyle bir zanna kapılırlar mıydı?..

— 8 —

Kendinden daha sonsuz, daha derin bir uçurum var mıdır sanıyorsun? Ona bakmaya özenmiş olanların başları dönmüş ve gözleri kararmıştır. Böylece benliklerinin uçurumuna yuvarlanmış olanlar, orada ben olmayan bin bir çeşit ben dikenlerile yaralandılar. İnsan kendini sonradan bilemez; ya bilmiş olarak dünyaya gelir; onun bütün hamuru, mayası ve hücreleri bilğiden yuğrulmuştur; yahut da ebedî bir bilgisiz olarak dünyaya gelir; kıskanç, kibirli ve soysuz insanlar bu türdendirler. Kendi hakkındaki bilgilerini itiraf edebilecek kadar bilgili ve geniş yürekli kim vardır?.. İşlerile düşündükleri, bildiklerile yapabildikleri birbirine denk olan kutsal adam nerede? Beni tastik ederken bile içinden inkâr etmiyor musun? Kendini bir küçük âlem

zanneden insan, bütün büyüklükleri kendine az gören bir iki yüzlü değil midir? Kendini unutup büyük dâvalar peşinde koşan insan, mübarektir; kendini unutup başkaları uğruna kendilerini feda edenler mutludur; onları seviyorum...

— 9 —

İnsanlar iki şeyi unutamazlar: İşledikleri suçlarm hatıraları; uğradıkları haksızlıkların elemi. Can verinceye kadar beni unutmamak isteyenlerin korkusunda türlü hakaretler gizlidir; bir şeyin büyüklüğüne akıl erdiremeyenler, daha büyük zannettikleri hakikatlerin arkasına düşerler. Kendini öğrendiğini zannedenler, hakikatin bundan ibaret olduğuna inanarak başka sırlara karşı göz yumarlar. Ahuramazda, kendisini, gönüllerinde bir cinayet veya haksızlık hatırası gibi saklayıp duranlardan uzaktır; Ahuramazda, kendisini bir kambur gibi ruhlarının omuzlarında taşıyıp duranlardan uzaktır. Beni ve adımı işlerinize karıştırmayınız!.. Zira ben, hiçbir varlığın ve yaratığın işine karışmam; dünyanın nimetleri, bunlara lâyık olanlarındır ve ıstırap, bunu çekebilecek olanların arabasıdır.

— 10 —

Büyük mesele, bana inanmak veya inanmamak değildir; büyük mesele, beni işlerinize karıştırıp karıştırmamaktadır. Ne ben sizin emirleriniz altına girebilecek kadar kuvvetliyim; ne de sizler, bana muhtaç olacak kadar zaif ve acizsiniz...

— 11 —

Zerdüşt, Zerdüşt!.. Yıldızları, sırma saçlarından bir ölçülemez uzaklıktaki çengellere asıp boşluğun sonsuzluğunda bir sarkaç gibi sallayan kuvvetle, sana benim katıma sokulma cesaretini veren kuvvet, birbirinden başka şeyler değildir. Bütün gördüklerin, düşünüp öğrendiklerin ve tasavvur edebildiklerin... kendi varlık ve yapılarının terkibinde saklı olan bir zembereğin boşalmasından başka bir şey değildirler. Bu âlemde, kendilerinden hoşnud olunması gerekenler, beni veya kendilerini bilenler değil, vazifelerini, başkalarını ve ötekilerini bilenlerdir.

★

Ahuramazda böyle dedi ve bir an içinde sanki daha ev-

vel hiç kimse konuşmamış ve tabiat, hiçbir ses işitmemiş gibi ebedî sağırlığın sükûtu uzandı. Havariler, bir ahiret âleminden bu dünyaya geri dönmüşler gibi faniliklerinin ağırlığını hissettiler. Ahuramazda'nın derin anlamlı sözlerinden, akıllarında bir kelime bile kalmadı; yalnız Zerdüşt, bir şeyler hatırlayor gibiydi. Başkalarından öğrenmiş olduğu ve derinden inandığı fikirlere benzemeyen bu sözlerin, hakikaten mi Ahuramazda'dan geldiğini bir an için düşünmek istedi; fakat, havarilerine vaadetmiş olduğu mucizeyi göstermiş olduğu için hissettiği sevinç ve gurur, bu isteğini önledi. Havarilerden gençliğini unutamıyacak kadar ihtiyarlamış olan biri :

— Hazretim, dedi, o konuşan kimdi?.. ve nereye gitti?

— Kim ve nereye gibi deyimler, sınırlı ve ölümlü varlıklar için kullanılır; Ahuramazda, bu sıfatlardan uzaktır; o gitmez, gelmez ve asla gitmiş de değildir.

— Öyle ise nedir? Aklım bu bilmeceyi çözecek kadar ayık ve anlamak istemeyecek kadar sönük değildir, hazretim...

Zerdüşt, eski bir metni ezberden okuyormuş gibi:

— Tarif edilemez ve ölçülemez bir yücelikle büyüklüğün ne olduğunu sormak küfürdür; biz faniler, onun ne olduğunu değil, ancak ne olmadığını bilebiliriz. Aklınızı ruhunuzun kulaklariyle dinlediğiniz hakikatlerin anlamıyla doldurunuz... O, nurdur, nurludur, nurdandır... O, ateştir, ateştedir ve ateştendir; dedi.

Bu esnada nurun yavaş yavaş uzaklaşıp küçüldüğü ve gök gürültülerile sekiz on baykuşun ayni ahenkle ötüştükleri işitildi; yıldırım ve şimşekler arasından şiddetli bir yağmur boşandı. Kendilerini dünyalarında yapayalnız kalmış zanneden havariler, ormanı süslemek için dikilmiş heykeller gibi şaşkın ve korkak bakışlarla nurun kaybolduğu noktaya daldılar; parıltılar ve yağmur daha hızlandı; havariler, ıslanmanın ve korkunun verdiği bir üşümeyle kendilerine gelir gibi oldular; birbirine baktılar; bir arada olduklarını anlayınca Zerdüşt'e sokuldular. Koyunlar, çobanlarını görüp, köpeklerinin sesini işittikleri vakit, nasıl emniyet içinde olduklarını hissederek otlamaya devam ederlerse, bun-

lar da başlarında Zerdüşt'ü gördükleri için rahat bir nefes alarak, eskiden ezberlemiş oldukları bazı düaları gevelemeye başladılar. Her şimşek çakışında, yüzlerinde silik ve cansız bir balık gözünün madenleştiğini sezen Zerdüşt, artık konuşma sırasının kendisine gelmiş olduğunu anladı:

— Müritlerim, dedi, beni dinleyin... Şimdi hazretiniz konuşacak ve sizlere Ahuramazda'nın, işittiğiniz halde anlamadığınız emirlerini açıklayacak; zira esrar hazinelerinin anahtarları hazretinize emanet edilmiştir... Her biriniz bir ağacın altına sığının ve aklınızda dünyaya ait eskiden kalma ne varsa süpürün; şuurunuz, yeni doğduğunuz zamandaki gibi tertemiz ve bomboş kalsın!..

Yağmur şiddetlendi ve havariler, bu karanlıklar içinde birbirine pek yakın olan birer ağaca sarıldılar; bu hallerile, bekledikleri bir sevgiliyi şefkat ve şehvetle kucaklayan âşıklara benzeyorlardı. Bir müddet böyle şuursuz bir mânevî hava içinde bekleştiler ve sonra mistik bir coşkunluğa tutuldular, kendilerinden geçtiler; fakat Zerdüşt'ün gür sesi, onları bu hazdan pek çabuk mahrum etti:

— Müritlerim!.. ne mutlu sizlere ki, benim gölgemden ayrılmadınız ve bu sebatınızın mükâfatını da gördünüz. Benden ayrılmayanlar, ebedî kurtuluşa nail olacaklardır. Ne mutlu sizlere ki, göksel nuru benimle beraber seyrettiniz; ebedî hakikati benimle beraber kavradınız... Kalbinizi parlatan ışığı söndürmeyiniz... Tattığınız sonsuz saadetten usanacak kadar fakirliğe özenmeyiniz... Ahuramazdanın bilgiyle, bilgelikle bezenmiş olan güzel sözlerini iyi hatırlayınız... Bilirim ki, büyük ve tanrısal tecellilerin ilhamları, türlü madenlerde başka başka şekillerde yansıyan ışıklar ve renkler gibi, sizlerin zihinlerinizde de başkalaşarak hakikî anlamlarını kaybedeceklerdir. Hepinizin anlayabileceği bir dille konuşacağım; yüce nurun söylediklerini açıklayacağım. Etrafıma toplanın, bana yakınlaşın; can kulağınızı açarak beni dinleyin!..

Müritler, kucakladıkları ağaçları terk ettiler ve Zerdüşt'ün etrafında bir daire biçimine girerek çömeldiler. Zerdüşt, onların ortasında, bu çarhı çevirmeye hazırlanmış bir çıkrık kolu, bir tekerlek dingili gibi, bir müddet dik ve

sessiz etrafa baktı; gökleri ve gnülleri süzdü. Yağmur, sanki bu bakıştan dinme emrini almış gibi, yavaş yavaş kesildi. Ağaçlardan damlayan sularla sesler, rüzgârın da birdenbire durması yüzünden bulundukları yerde donup dallarda asılı kaldılar. Adetâ tabiat da, Zerdüşt'ü dinlemek hevesine düşmüş gibiydi. Müritlerin içinde, hazretin söyleyeceklerine en çok merak eden, en gencidi. Zerdüşt, bunu fark etti ve bir işaretle havariler dairesini daha daraltmalarını emretti. Zerdüşt, kollarını birbirine dürterek sıklaşan körleri andıran bu çömelmişlerin ortasına diz çöktü. Bunlar, develerini bir tarafa bırakmış da bir ayrı tarafta hasbihal eden kervan sürücülerine benzeyorlardı. Zerdüşt, anlatacaklarını Ahuramazda'nın işitmesini istemiyormuş ve tabiatı uyandırmaktan korkuyormuş gibi, yavaş yavaş ve sessizce şöyle konuştu :

— Ey hakikat ve kurtuluş yolunda beni yalnız bırakmayanlar!.. Ahuramazda'nın sesini işittiniz ve bütün evreni saran göksel ışıklarını gördünüz ve anladınız ki, o, bizlerden ayrılmış olanlara, doğru yolları göstermek için beni seçmiştir. Ebedî olanların fikirleri, kullandıkları dilde değil, kendi içlerinden geçen tasavvurlarda saklıdır. Onların anlaşılabilir bir dille konuşmaları, anlayışı kıt olanlara ödevlerini belletmek içindir; asıl maksatları ise, gizlidir, derindedir ve sizler onları yakalayabilecek kadar usta bir dalğıç değilsiniz... İmtihan olunuyorsunuz; dikkatli olun ve ebedî nurun sözlerini iyi hatırlayın. O, bizlere dedi ki, «ben aranızdayım ve her yerdeyim. Beni arayan bulur; kaybolduğunu zannettikleriniz, aramadığınız için bulamadıklarımızdır.» O, bizlere dedi ki, «sizlerin olduğu kadar da âlemin kaderini çizen benim; ben, Zerdüşt'ü, uyuyanları uyandırsın ve karanlıkta kalanları aydınlatsın, dünyanızın ötesindeki tanrısal saltanatın emsalsiz saraylarına beni beğenen sevgilileri seçsin diye yolladım.» Ey hakikat yolunda benden ayrılmamış olan müritlerim!.. Ahuramazda, bizlere her şeyden evvel kendisini ve kendimizi bilmeyi emretti; zira öğrenme aşkının dışında kalan Ben, kendinden başka şeyleri de öğrenemez. Sizler, Ahuramazda'nm düşündüklerile söy-

ledikleri arasındaki farkı kavrayacak kadar anlayış yolunda ilerlemiş değilsiniz...

En genç havari, kendi kendine: «Menfaat ve aşk, yalan söyletir ve korku inkârın olduğu kadar da uydurmanın anasıdır!.. Acaba Ahuramazda'nın fikri, hazretin anlattıkları mıdı?» diye düşündü. Öteki havariler, Ahuramazda'nın söylediklerini hatırlamaya çalıştılar ve içlerinden; «Zerdüşt doğru mu söyleyor? — Acaba? — Belki de!.. — Öyle mi? — Biz mi anlamadık?..» gibi sorular geçti ve bu sorular arasında dinlemiş oldukları sözleri büsbütün unuttular. Onlar, içinde bulundukları şaşkınlıktan ayılmaya çalışırken, Zerdüşt, mistik bir tavırla :

— Ben bir elçiyim, söylediklerim, bana söyletilmiş olanlardır; içinizdeki şüphe bulutlarını bilğeliğimin güneşlerile dağıtınız!..

dedi ve havariler, kendi duygularının hazret tarafından keşfedilmiş olmasını bir mucize saydılar ve töbe etmek üzere diz çöktüler. Zerdüşt :

— Kendiniz için yalvarın; bütün insanların bize inanmaları için düa edin; Ahuramazda, bizleri görür, işitir ve dilediklerimizi ihsan eder...

derken, tabiatın perdesi yeniden açıldı, sahneye, kendisi görünmeyen bir sanatcı çıkarak içi bilgeliklerle dolu bir monolog söyleyecekmiş gibi bir hal oldu: ağaçlar, kuşlar ve rüzgârlar dinlemeye koyuldular ve o görünmez sanatcı, dinleyenlerin kalbinde konuşuyormuş gibi derinden, bazan öfkeli ve bazan tatlı bir sesle şunları fısıldadı :

— 12 —

— İman, gölgeyi, serabı ve yankıyı hakikat zanneden bir yanılsamadır; yok olanı var ve var olanı yok sayan bir inattır. Ben, dünyanıza hiç bir temsilci yollamadım; zira içinizden hiçbiriniz bana bir diğerinizden daha çok yakın değildir ve hiçbiriniz, bir diğerinizden daha uzak da değilsiniz. Ben dünyanıza hiçbir haberci göndermedim; çünkü hiçbir faniyi bir diğerinden fazla sevmedim ve hiçbir faniden de nefret etmiş değilim. Ben dünyanıza hiçbir elçi göndermedim. Çünkü sizlere kendimi tanıtmak ihtiyacında değilim; sizler de beni tanımaya mecbur değilsiniz. Sizlere

kendimi dolaysız olarak tanıtabilecek kadar kudretliyim ve sizler de beni dolaysız olarak düşünüp anlayabilecek kadar akıllısınız. Ben, dünyanıza hiçbir aracı göndermedim: Çünkü ben, sizden hiçbir şey beklemeyecek kadar yetkinim ve size bütün dilediklerinizi verecek kadar da müsrif değilim. Sizlerin her biriniz ayrı ayrı birer elçisiniz; anlayışlarınızın başka başka oluşu, beni değil, birbirinizi inkâr ettiğinizdendir; bunun içindir ki, ayni zamanda hiçbiriniz birer elçi değilsiniz. Sizler beni anlayabilecek kadar büyüksünüz; ben de sizlere kendimi tanıtamıyacak kadar küçük değilim. Dünyaya gelişinizin gayesi, beni tanımak ve bana yaklaşmak değil, birbirinizi ve dünyanızı tanımak, birbirinize yaklaşmak ve hizmet etmektir. Sizler benden daha gerçek olarak varsınız; ben azlık içinde çokluğum; varlık içinde yokluğum. Sizleri yaratan ben değilim; beni yaratan sizlersiniz. Çünkü sizler beni, bende olmayan sıfatlarla küçülttünüz; sonra bu sıfatları kutlayarak onlara benzemeye ve onlardan birşeyler istemeye koyuldunuz. Sizler bana değil, kendi eserlerinize, fikirlerinize yalvarıyor; bana değil, yalnız onlara kavuşmak istiyorsunuz; beni temsil eden maden ve mermerlerde sırıtan kendi hâyâlleriniz ve imanlarınızı bezeyen sıfatlarda kendi rüyalarınız sırıtmaktadır. Ben dünyanıza kendi adıma konuşacak bir rehber göndermedim; çünkü onların ağzından konuşacak kadar geveze, onları kendi katıma yükseltecek kadar alçak gönüllü değilim; beni tanrısal sırları, onların ağzından açığa vuracak kadar yalancı mı zannediyorsunuz? İyi biliniz ki, ben insan oğlunu, kendi zekâmdan mahrum edecek kadar da hakikati sevmem.

— 13 —

Ne vakte kadar, sefaletlerinizin, yanılmalarınızın ve tutkularınızın kaderini benim çizdiğime inanacaksınız?.. Büyük günahkârlar, tesellilerini, başkalarının kuvvet ve kudretlerini iyiye kullanmadıklarına hükmetmekte veya başkalarının başarılarını küçümsemekte bulurlar; onlar, kendi kılıçlarını, bileği taşına, körletecek şekilde sürten beceriksizlerdir.

— 14 —

Sonsuzluğun derinliğine yemin ederim ki, benim adı-

ma söz söyleyenlerin hepsi yalan söylediler ve insanlar bu yalancıların ardına düşmekle uçurumların en dipsizine yuvarlandılar. Onların peşine düşenlerin zekâ ve iradeleri kısırlaşır ve insanlığı, kendi tabiî engelleri yetmiyormuş gibi, yeni ve dolambaçlı yollarda da süründürürler. İnsan ne ise odur; insan kendi kendini imâl eden bir sanatcıdır. Sizler, başkalarını aldatmaya ve kendi uydurmalarınızdan olan bir mübarekler âlemini de aldatmaya cesaret eden hokkabazlarsınız. En akıllınız, beni kendi işine karıştırmadan irade ve bilgisinin emirlerine itaat edendir. Zafer, daima cesurların değildir; ne yaptığını, nereye gittiğini ve ne olacağını bilenlerindir. Zafer sayılacak kaçışlar ve sinmeler olduğu gibi, hezimet sayılacak atılmalar ve saldırmalar da vardır. İnsanı yenilğiye uğratan kuvvet değildir; kendi isabetsiz düşünceleri, miskin ve bencil olan saçma inançlarıdır. Ateş, ısıttığı kadar da aydınlatır ve yakar; ruhlarınız da böyledir; onu söndürmeden nasıl, nerede ve ne için kullanacağınızı bilmelisiniz...

— 15 —

Vaaz ettikleri emirleri benden aldıklarını iddia ederek kendinden evvel ayni iddiada bulunmuş olanları unuttırmaya çalışanlar, hem kendilerini hem de beni unutturma yarışına çıkmış olan koşucular değil midir?.. Benim adımı kullanmayınız ve benden size haber getirenlere inanmayınız.

— 16 —

Sizler, daima malik olmadığınız şeylerle öğünecek ve inanmadığınız fikirleri savunacaksınız!..

— 17 —

Başkalarının saadeti, çıplak teninizde dolaşan bir akrep, ruhunuzun maskesi arasına sıkışmış bir eşek arısıdır. Her nefes alıp verişinizde benden şikâyet ediyor; size nimet ve sizin gibi düşünmeyenlere felâket yağdırmamı isteyorsunuz. Aciz zamanlarınızda faziletli, kuvvetli demlerinizde zalim ve kibirlisiniz. Siz, kendi yarattığınız şeytanın yalnız kendisi değil, o şeytanın rehberisiniz. Başkalarının eline geçmiş olan fırsat, senin beceriksiz ellerine geçmiş olsaydı;

benimle boy ölçüşmek için yıldızlara tırmanmakta geçikmezdiniz...

— 18 —

Mihraplarda yaktığınız ateş, bedenlerinizi bile ısıtamayacak kadar soğuktur; yoksa ruhunuzun cehenneminden ve kalbinizin karanlıklarından mı kaçıyorsunuz? Mezbahalarda yaktığınız kurbanların kokusu, benim katıma çıkacak kadar atılgan mıdır sanıyorsunuz? Yoksa ben bu kokulardan hoşlanan ve bunlarla beslenen bir aç kaplan mıyım? Zerdüşt, Zerdüşt!.. varlığın mutluluğuna yemin ederim ki, sen havarilerini, onlar öteki müritlerini, bunlar da başka insanları aldatıyorsunuz! Ahmaklığın kaderi aldanmaktır ama, insanın büyüklüğü, ahmakların aldanışlarından değil, aldatmayı düşünemeyecek kadar kuvvetli bir hakikat aşkından doğar. Kendi yanlış ve yalan fikirlerinden utanabilecek olan büyük adamlarınız nerede? Nerede o büyükler ki, Ahuramazda, sizin işlerinize karışacak kadar meraklı ve sizin her işinizi görmek isteyecek kadar kör değildir diyebilsin!..

— 19 —

Benim ne sizleri işitecek kulaklarım, ne de sizlere uzanacak ellerim vardır. İşitmesi gereken kulaklar sizde, tutup koparması gereken eller de sizlerdedir. Benim sizleri görecek gözlerim ve sizleri düşünecek beynim yoktur. Görmesi gereken gözler de sizde çalışmakta, düşünmesi gereken beyin de sizlerde işlemektedir. Kendinizi, ebedî çocuğun bir oyuncağı saymakla, âlemi eğlendiren bir maskara haline geldiğinizi fark etmiyor musunuz?..

— 20 —

En yetkin olanınız da en ilkel insanın çözme tasasıyla perişan olduğu konuların ardından bir zağar gibi koşup durmaktadır. Felsefeleriniz, dinleriniz, bilimleriniz ve sanatlarınız, Ahuramazda'yı, ölümü ve ölümün ötesini... kavrama derdindedirler. Bunlar, arka ayakları uzun olduğu için tepeleri kolaylıkla aşan kangurulara benzerler. İnsan zekâsının birer piçi olan sırlarını, kendi karınlarının kesesinde saklayan bu yaratıkların ardına boşuna düşüyorsunuz; zağarlarınız boşuna yorulacaklardır. Bu konular, ilerleme ve

aksiyon işlerinde ümitsizlik ve yeisten başka bir şey ilham etmeyen afyonlardır.

— 21 —

Sefaletlerinizi göstermekten utanacak kadar kibirli ve onları unutacak kadar masut musunuz? Neden şükrederken sızlanıyor, tasdik ederken inkâr ediyorsunuz? Hiçbir şeyden hoşnud olmayan bir hayat geçiriyorsunuz; benden daha büyük olduğuna inanabileceğiniz birini bulmuş olsaydınız, beni ona çekiştirmekten utanmayacaktınız. Yalnızlıktan nasıl şikâyet edebilirsiniz ki, hayat, yeter derecede kalabalıktır ve sizler, benim kadar yalnız kalmayasınız diye, çeşitli vazifelerle yüklü bir âlemde bulunuyorsunuz. Ölümden korktuğunuz için hayatı sevecek ve hayatı sevdikçe ıstırap çekeceksiniz ve ıstırap çektikçe, saadetin fecrinde kanat çırpacaksınız. Kadın, erkeğe vermiş olduğu haz nisbetinde cefasını artıran bir şimarıktır ve hayat da böyle bir kadından başka şey değildir.

— 22 —

Ben zengin değilim, çünkü acıkmadım; ellerinizdekini alacak kadar da aç gözlü değilim. Tabiatin zenginliği, benim fakirliğimin ve âlemin büyüklüğü benim küçüklüğümün işaretidir ve insan bütün bu nimetleri ve büyüklükleri, kendi inanç ve iradesinin mengenesinde ezebilen bir baskıdır.

— 23 —

Şimdi ne için dünyanıza bir haberci yollamamış olduğumu ve ne için her birinizin ayrı ayrı bütün hakikatleri kavrayabilecek birer elçi olduğunuzu anlıyor musunuz? Benim adıma konuşanlardan ve beni insan oğlunun diline düşürenlerden kaçınız; onlar bir veba gibi, bir kanser gibi tehlikelidirler.

— 24 —

Âlem meydana gelirken, insana mı danışıldı?.. Evrenin kanunları, sizlerin keyfinize hizmek etsin diye mi düzenlendi? Sizler, bacalarınızı leyleklere yuva yapsınlar diye mi yükselttiniz ve baykuşlara saray olsun diye mi, viraneleri saklıyorsunuz?.. Hangisi sizin, hangisi benim olduğunu ayırd edemediğiniz işler ve varlıklar karşısında kendinizi tanrılaştır-

dığınızın farkında değil misiniz? Doğrusunu isterseniz, asıl hoşa giden yaratık, beni arayan değil, kendinde bu büyüklüğü görendir.

— 25 —

İnsanlara, bana ulaşmanın tek yolu olarak ölüm köprüsünü gösterdiler. Ölülerin tanrısını aratan cellâtlara mı inanıyorsunuz?.. Ahuramazda, hayatın, gayretin, cesaretin, savaşların sembolüdür. Her kuvvetin, canlılığın, emeğin bulunduğu yerde ben varım. Ölülerinizi, bir daha dirilip aranıza gelmesin diye, nasıl çok uzak ve derin yerlere gömüyorsanız, Ahuramazda da, ne için daha çok, daha temiz ve mesud bir ömür geçirme gayretine koyulmadılar diye, onları bir daha görmek istemez. Ahuramazda, hayattır, bereketlir, kuvvettir.

— 26 —

İnsanlara, ölümü vaaz edenler ve kendilerine yer yüzünden başka yerlerde saadet ümidini verenler, bunlara inananların ruhunu, bir teneşirlik ve tabutluk haline getiren, uğursuz marangozlardır. Bu sanatlarının ücreti, inananlarının göz yaşlarıdır. Ahuramazda; zulmün, talihsizliğin, görünmez felâket ve musibetlerin işçisi değildir. Adaleti bende veya kanunlarınızda değil, herşeyden evvel kendi bilgi ve vicdanlarınızda arayın; hayatı iradelerinizde çelikleştirmek için, evrendeki ahenkli düzene ayak uydurun.

— 27 —

Doymak için acıkmak, dinlenmek için yorulmak ister; fakat asla büyüklüğün ölçüsü küçüklük, akıllılığın ölçüsü delilik ve faziletinki rezillik değildir. Zira bunlar, esnek oran ve derecelerden kaçarlar. Büyük olan kimdir? Kimi küçük saymalıdır? Akıllı dediğiniz sapıklarm arkasına düşmüş olan insan sürüleri, çobanlarından daha az sapık değildirler. Büyük hırsızlarla, büyük canilerin başlarına tefne dallarını lâyık gören ben miyim? İnsanlar, benden alacakları emirlere göre değil, kendi irade ve ülkülerinin, kendi ihtiyaç, menfaat ve hâyâllerinin emri altında seğirten birer koşu beygiridirlerl.. Onlar, nereye gidiyorlar? Sırtlarına binen kimdir ve kiminle yarışa çıkmışlardır? Onlar, birinci olmak heveslyle ölüme gidiyorlar; jokeyleri, kendi yanlış fikirlerini

doğru zanneden delişmenlerdir ve benimle yarışa çıkmış-lardır.

— 28 —

İnsanlara, benim yolumu göstermek isteyenler, evvel-ce yenilmiş olan şeyleri tekrar geveleyen koyunlara benzer-ler. Onlar hep ayni şeyi okur, ne yazanın, ne de söyleyenin farkında olmadığı metinlerden esrarlı hakikatler çıkarma-ya özenirler ve insan oğlu, kutsal kıyafetleri altında, kendi-lerinden daha çok beslenmiş bir beden ve fakat kendileri-ninkinden daha çarpık ve imansız bir ruh taşıyan bu köse-menlerin ardına düşmekten hoşlanırlar. Bir çocuğun değne-ğine itaat eden koca öküzlerle, azılı tosunların, iri manda-larla beyğir ve eşek sürülerinin oynaşarak ve bir çayıra gi-der gibi kesilecekleri yere veya ahırlara koştuklarını gör-mediniz mi?

— 29 —

Kendini çirkin sanan bir kadın, güzel bir kadınla bera-ber görünmek istemez; zira bütün sevimli dikkatler ötekine çevrilecek ve kendisine bakan gözlerde bir iğrenme bulutu-nun gezdiğini sezecektir; tersine olarak güzel bir kadın, çir-kinle beraber bulunmaktan şikâyet etmez; çünkü bu sâye-de, kendisi daha parlak ve çekici görünecektir; oysa ki o, bu nimeti çirkin sayesinde kazanmıştır. Karanlık olmasaydı ay-dınlığı, sıcak olmasaydı soğuğu, acı olmasaydı tatlıyı fark edebilir midiniz? İnsan, arada bulunan derecelerden ziyade iki son noktadaki aykırılıkları görmekten hoşlanır. Her şeyin başlangıcıyla sonunu bulmak için çektiğiniz verimsiz üzün-tüler, hep bu zavallılığın neticesidir.

— 30 —

Gerçekten ermiş olanlar, bilgi ve fikrin tavasında kav-rulmuş olanlardır; gerçekten ermiş olanlar, fikir ve bilginin kalburunda elenmiş olanlardır ve hakikaten mesud olanlar, beni bilmekten ve benim olduğu iddia edilen emir ve hikâ-yelerden uzaklaşmayı bilenlerdir.

— 31 —

Aradığını bulmuş olduğunu zannedenler, vazifelerinin sona erdiğini fark edemezler. Akıllı adam, aradığını bulmuş olsa bile, daha ötelerde araştırmaya devam edendir; zira

hakikat, daima bulunmuş olanların ötesindedir; ancak bu suretle aramadıklarınızı da bulmak saadetine nail olabilirsiniz...

— 32 —

Zenginler kadar ucuz ve fakirler kadar pahalı bir ömür geçirmeğe razi olan, iradesi bunamış kimselere derim ki, tabiat bile kaderinin yörüngesinden sapmaya uğraşan dinamik bir irade taşımaktadır; hayatı bir av köpeği sanarak ve arkanıza dönüp bakmadan, hasret çektiğiniz servetlerden bir tavşan gibi uzaklaşmaya özenmeyiniz.

— 33 —

Tabiatte birbirini kıskanmayan hiç bir zerre yoktur. Her şey ilerleme yarışına çıkmış birer atlettir. Geride kalanlara teselli veren, kendilerinden daha geride olanları geçmiş olmak ve önde gidenin yorulacağına inanmaktır. Bu duyguları benimseyecek kadar kibirlenmeyiniz ve sizleri geçmiş olanların, sizleri daha çok geride bırakmalarını isteyecek kadar da alçalmayınız. Teselli, aciz ve miskin ruhların afyonudur ve feragat, mahrum gönüllerin gururudur. İlerleyiniz; yol hepinize açıktır, ilerleyiniz; insafsızca merhametli, merhametsizce adâletli olunuz.

— 34 —

Başkalarının nefretinden korunmak isteyenler, kendi nefislerine acıyacak kadar çirkinleşmekten çekinenlerdirler. İnsan, başkalarının tarlasına saadet tohumları eken bir çiftçidir, diye, kendi saadetini başkasından bekleyenlerin tarlasında köstebekler yuva yapacak ve ayrık otlarıyla deve dikenleri üreyecektir.

— 35 —

Korkan adam, kediyi arslan, fareyi şeytan görür. Bilgisiz adam ise, bunların tersine inanabilir. Erdiğini zannedenler de, beni insan ve insanı ben yaparlar. Mağlûp olan cesaret, utancından ölüme hasret çeker; fakat zincirlerini kırarak galip gelen akıllının başına belâ olmak ümidinden vaz geçmez. Delikanlı da senin hasret çektiğin merdivenin basamaklarını aşacak; fakat aşağılarda göreceği manzara, senin gördüklerine benzemeyecektir. Zira,, her insan kendi mevsimlerini yaşar. Yükseldikçe derinlik korkunç olur; bu-

na rağmen, insan oğlu, baş dönmesile korkunun ruha verdiği kibir ve merak içinde daha yükselmeye ve daha da çok korkmaya muhtaçtır. Öğünebilmek için çıkılan merdivenin sonu yoktur. Beni bulmak için tırmandığınız yokuştan başka tepeler görürsünüz ve beni bulamayınca kendinizi Ahuramazda'nın torunu ve biraz sonra da Ahuramazda'nın kendisi zannedersiniz. Böylece, tanrı taslaklarıyla dolan yeryüzünde, hakikî Ahuramazda, devler arasında bocalayan cüceler gibi kaybolur; kendi küçüklüğünden utanır ve onların saygısız bakışları arasında bir böcek gibi ezilir, yok olur.

— 36 —

Hiçbir şeyin son basamağını sevmeyiniz. Her şeyin en iyisi, ilk basamaktadır. Zira, bu merdiveni tırmanmak isteyenlerin hepsi bu basamakta bekleşirler. Büyük adam, yükseldikçe, baş dönmesine tutulup yuvarlanmayacak olanları seçebilen ve geçitleri açık bırakandır. İnsan, yılların, hakikatlerin, servet ve iktidarların merdivenini aştıkça, derinde kalanları küçük ve kendisini biricik hissetmeye başlar. Oysaki, merdivenin ayakları, aşağıda küçük görünenlerin omuzlarına dayalıdır. Bu canbazlıkta denge sırığı ne işe yarar ki, hüner göstermek için çıkılan yer, direklere bağlanmış bir ip değil, insan omuzlarına dayanan bir merdivendir; sakın kendini alkışlatma hevesine kaptırma...

— 37 —

İndikten sonra alkışlananlar ve elleri öpülen mübarekler arasına karışabiliyor musun? İlk basamakta bekleyenlerin sıralarını, sana vermek için yarış ettikleri bir adam olabiliyor musun? Ve en üst basamakta kendini küçük, alt basamaktakileri büyük görebiliyor musun?

— 38 —

Koklamak için de olsa, koparmış olduğun çiçeği bir altın vazoya koymakla ona daha mı çok saygı gösterdiğini zannediyorsun? Kibirleri veya acizlikleri yüzünden faziletli görünenleri, tevazu ve kuvetlerine rağmen, gerçekten faziletli olanlarla nasıl kıyas edebilirsin?..

— 39 —

Kendilerini güzel dünyalarından kovanların yeri neresidir? Ben size derim ki, kendinizi dünyadan değil, ahiret-

ten kovunuz!.. Kendilerini açlığa ve yokluğa alıştıranlar, daha fazlasını bulamadıkları için oburluğa ve çokluğa göz dikenlerdir. Ben, size derim ki, en aziz nimetler, hayata ve dünyaya hizmet eden ve bağlananlarındır; bu perdenin arkasında sizlere sunulacak sofra, içindekileri başkaları tüketmiş olan bir ziyafetin artıklarıyla dolu, kirli tabaklarından başka bir şey değildir...

— 40 —

Ben, size derim ki, ıstıraplarınız arttıkça, saadet ve vazifeleriniz de artacaktır. Kartal, asla ümid etmez ve hiç bir vaadin âşığı değildir; kış uykusuna yatan eğerek, evvelce yediklerini sindirmeye ve daha fazla acıkarak saldırmaya hazırlanmaktadır. Geç vakitlere kadar bal toplayan arı, açlığından değil, yavrularına örnek olmak için çalışır. Kışın uzun ve yazın yağmursuz günlerinde, çiçeksiz tarlaların buz ve ateşini tatmamak için biriktirir. Fakirliği öğenler, dünya servetinden size bir pay düşmesini istemeyenlerdir. Ahuramazda için, mâlik olduklarından vazgeçenler, umduklarından da mahrum kalacaklardır. Ahuramazda, verdiğini geri alan ve veremeyeceğini vaadeden bir cimri değildir. O, ne vaadeder, ne de verir. İnsan, ancak lâyık olduğunu kazanan bir iradedir. İpek böceğinin kanatlanması, öleceğinin işaretidir. Ama ben size, eserlerinizi vermek ve güzelliğinizi tatmak için kanatlanmayı tavsiye ederim!..

— 41 —

Sonsuzluğa yemin ederim ki, bu âlemin en zavallı insanı, iyiliği, nefret edilecek kadar israf edendir. Lâyık olmayanlarınızın kazançlarına yardım eden ben miyim? Zannettiğiniz gibi her şey, benim eserim ise, benim işlerime karışmak için kendinizde gördüğünüz hak ve cesaret yüzünden, beni inkâr etmiş olmuyor musunuz? Hiçbir şeyle benim ilgim yoksa, adımı kendi sefil işlerinize ne hakla karıştırıyorsunuz?.. Evren hakkı için size derim ki, yaratıkların en haddini bilmeyeni insandır...

— 42 —

Kendini, bütün insanlara doğru yolu göstermekle gö-

revli zannedenlerden daha kibirli ve daha bilgisiz kım vardır?.. Onlara bu işi kim teklif etmiştir? Gösterdikleri yol, yollarm en iyisi midir?.. Kendilerini insanlığm gönlünde ebedileştirme sevdasında olandan daha akılsız ve daha fani kim vardır?.. Onlar, bu meyvesiz ümitleri kimden aldılar? Kimler, onlara bu ebedilik müjdesini vermiştir? İnsanın kemikleri, adından daha çok yaşar ve doğru zannedilen yolların çoğu, yolların en eğrisidir. İnsan delirmedikçe kendini akıllı saymaz ve suç işlemedikçe, mâsumum diye haykırmaz. İftira bile, parlayanı söndürmek içindir ve sefiller içinde parlamış olmak da bir suçtur. Böyle bir dünyanın evlâdı olarak yarın, senin veya başkalarının arkasından gidenler, sana veya başkalarına inanmadılar diye, benim adıma kurban edilecek ve bunları seyredenler, sevinç içinde raksederek Ahuramazda'yı kutlayacaklardır!..

— 43 —

İneğin sütünü çalarken buzağının hakkınıa saldırmakta olduğunu fark etmiyor musun?.. Tavuğun yumurtasını yerken, bir başka tavuğun hayatına kıydığından haberin var mı? Hakikat şudur ki, âlem her gün yumurtlayan bir tavuk gibidir ama, bunu kimin çalacağını asla düşünmez; hakikat şudur ki, âlem doğurdukça süt biriktiren bir inek gibidir ama, bu sütü kimin içeceğini, ne için biriktirdiğini hesap etmez. Buzağısını çağıran inek, sütünü hırsızlarına cömertçe verecek ve tavuk yumurtladıkça, dünyaya bir tavuk daha getirdiğinin sevinciyle kahkahalar atacaktır ve bunlara karşılık, başkalarına doğru yolu gösterdiğini zannedenler, hakikat yollarını kesecek ve yaptıkları haydutluğun farkında olmak istemeyeceklerdir. Herkesin tuttuğu yol, birbirini kesmiş olsa bile, yine doğrudur; onu eğri zannedenler dikeyden korkup paraleli arayanlardır.

— 44 —

Beni düşünmekten kendini ve etrafındakileri görmeye vakit bulamayanların saygısızlığından kurtulmak isterim. Onlar, tarafından unutulduğum gün, onlara daha çok yakınlaşacağım. Güneş, en uzakta iken daha çok ısıtır ve daha çok aydınlatır.

— 45 —

Seni dalgalı bir denizde köpek balıklarına ikram eden Ahuramazda değildir; balık, bu ziyafet yüzünden ona şükrederken, senin yalvarıp yakarman ne işe yarar?

— 46 —

Ölü ile diri arasındaki farkı biliyor musun? Biri vazifesini terk eden, diğeri vazifeye başlayandır. Biri başka açları doyurmaya gittiğinden haberi olmayan, diğeri kendini doyurmak için öteki açların peşine düşendir. Kucağında yavrusunun kadavrasını taşıyan bir anne gibi, toprağa vermekten korktuğun cesedi, daha ne vakta kadar taşıyacak, ne vakta kadar kokutacaksın? Mesud olmayı düşünecek kadar bahtsız mısın ki, başkaları için meydana gelmiş görüneni kendin için saklıyorsun?..

— 47 —

Fırtınaların sesini dinleyerek dalgaların öfkesini seyreden bir fener bekçisi gibi, yalnızlığın büyüklüğünü ve olayların mantıksızlığını tadacak kadar akıl ve duygularını kanatlandırabilene ne mutlu?.. Dalgalar feneri devirmedikleri için daha çok kuduracak ve bekçi, kulenin penceresinden bu öfkeyle alay edecektir...

— 48 —

Tabiatın ve cemiyetin âfetleriyle şakalaşabilene ne mutlu!.. Her birinizin içinde, doğurduğunu yiyen bir kedi yalanmaktadır. İnsanın ondan farkı şudur ki, yedikleriniz, kendi içinizde miyavlamaya devam ederken, kedi tokluğunun verdiği gevşeklik ve sevinç içinde rüyasız bir uykuya dalmıştır. O, açıkça hareket eden bir ruhun postekisidir; insan ise, doydukça dahasını isteyen toprak gibi, kireç gibi bir açlıktır...

— 49 —

Bununla beraber, doymuş olana, doyabilene ne mutlu!.. Bunlar dahasını isteyecek ve istedikçe büyüyeceklerdir. Verebilmek için tutulacak başka bir yol var mıdır? En çok verebilen, en çok toplayandır; dünyanın ihsanlarında da bu sırrın hikmetini görebilirsin.

— 50 —

Başkalarına verebilecek kadar toplayabilmiş, başkalarını doyuracak kadar açlıktan kurtulmamış olana ne mutlu! Tabiat, verdiğini geri almayı çok iyi bilir ve aldığını dağıtmakta, yeter derecede eli açıktır.

— 51 —

Elini vermek için değil, almak için uzatan, düa ederken de, yalvarırken de, bu duygularla göklere bakar, bu duygularla göklere uzanır ve eli boş olarak yerlere kapanır.

Ahuramazda, böyle dedi ve sustu...

——»o«——

ÜÇÜNCÜ MÜLÂKAT

YASAKLARIN VE GÜNAHLARIN DRAMI

Ahuramazda'nın son sözleri, ormanda bir iki defa yankılar yaptı ve her yeri, insanı düşündürmeye ve tabiatı dinlendirmeye alıştıran derin bir sessizlik kapladı. Havariler, metafizik hakikatlere boğulmuş bir ruhla kendilerinden geçtiler; yıllardan beri Zerdüşt'ün kendilerine yaptığı telkinlerle, Ahuramazda'nın açığa vurduğu sırlar arasındaki farkı anlar gibi oldular; fakat gelmiş oldukları bu çoğrafî noktadan, kendi kendilerine dönebilecek kadar cesaret ve bilğiye sahip değildiler. Asla önder göndermemiş olduğunu söyleyen Ahuramazda'ya rağmen, kendisinin rehber olduğuna inanan Zerdüşt'ün arkasına düşmekten başka çare bulamadılar. Zerdüşt, buradan uzaklaşmak gerektiğini anlamıştı. O, nurun yeniden tecelli edebileceği başka bir iklim, başka bir âlem aramak için havarilerine :

— Hiç bir fikrin başlangıcı, hakikatin hepsi veya sonu değildir; karşılaştığınız mucize, sizin sabrınızı ve anlayış derecenizi denemektedir. Ermişlik yolunda son noktaya ulaşmak isteyenler, gölgemi yalnız bırakmasınlar...

dedi; ve hızlı adımlarla oradan uzaklaştı. Havariler onun gölgesini yalnız bırakmadılar. Zerdüşt, çukurlardan, uçurumlardan geçti; yüceliklerdeki ebedî nurun içine sokulmak isteyen bir iradeyle uçar gibi yürüdü. O, uyanıkları uyutmak, uyuyanları bir daha uyandırmamak kararıyla bu ormanlara dalmış ve bu tepeleri tırmanmış olan bir mitoloji kahramanına benziyordu. Kanatları üstünde yorgun kırlangıçları taşıyan leylekler gibi, omuzlarına çöken ümit yüküyle arkasına düşen havarilerinin iniltisini dinleye dinleye, sanki bu topraktan ayaklarının kesilip boşlukta, başka yıldızların çekimine uymuş gibi başını almış, bilmediği, gör-

mediği, hattâ tasavur bile edemediği bir âlemin miracına nail oluyordu. O, yanmayı değil, sönmeyi özleyen bir kuru ot yığını gibi tutuşmuş, sellerden, sagnaklardan, depremlerden yılmayan ruhunda esrarlı yıldırımlar, yangınlar ve güneşler yaratmıştı. Havariler, onun kendilerini nereye sürüklediğini bilmedikleri halde, kurtuluş yolunda olduklarını zannediyor ve ondan ayrılmıyorlardı. Bir müddet daha gittikten sonra, seksenlik havari :

— Hazretim, dedi, yorgunum; şu karşıda görünen mağaradan daha ileriye gidemiyeceğim; bana öyle geliyor ki, bende kalan son kıvılcım, orada sönecektir.

Bu sözden cesaret alan yetmişlik havari :

— Hazretim, dedi, susuzluktan bitkinim; şu ilerdeki kaynakta dudaklarımı ıslatmadan boğulacağımı zannediyorum!..

Altmışlık havari ise :

— Hazretim, dedi, pek acıktım; bir hindistan cevizini kıracak kadar olsun takatımın kalmadığını hissediyorum!..

Ellilik havari de :

— Hazretim, dedi, şikâyet etmekten utanıyorum ama, bütün varlığımdan gelen iniltiler, başımı döndürüyor, gözlerimi karartıyor!..

Kırklık havari de :

— Hazretim, dedi, ben yeni rüyalar görmek için uyumak istiyorum...

Zerdüşt, havarilerinin ne istediklerini anlamıştı; onlara :

— Hakikat, dedi, hayat gibi ciddî ve çetindir; yorulmak, bu sözün anlamını kavramaktan âciz olmak demektir. Her şeyde kendini saklayan sırrın merak veren gösterisi, fanilerde susuzluk gibi bir duygu yaratır; bu şifreyi çözemiyenlerin susuzluğu ebedî olacaktır; yiğitlik ve güzellik karşısında coşmayacak kadar eşya, ve olaylara karşı ilgisiz olanları bir mucize bile harekete getiremez. Acıktığını zannedenler, ebedî açlıktan kurtulamazlar; zira, madde, sarf edilmek için yaratılmıştır ve beden israftan nasibini almak isteyen bir aç gözlüdür. Daima sızlananlar, bir dâvası olmayanlardır veya dâvanın yıkılmasına yardım eden tehlikeli

kişilerdir. Yeni rüyalara hasret çekenler, eskilerinden usanarak sonsuz uyanıklığa kavuşma müjdesine muhtaç olanladır!.. Öyle ise haydi, ne bir az ileri, ne bir az geri... Sizleri burada bekliyeceğim; dilediğiniz yerlere gidin ve dilediğiniz vakit yanıma dönün... Dönebilmekte saklı olan nedamet, uzaklaşma utancından daha acı değildir... Biz, başladığımız işi tamamlamadan, bedenin ağırlığını hissedecek kadar yorulanlardan değiliz; yorulmak, olgunluk mertebesine çıkamayanların faniliğine işarettir; ebedilik ve yetkinlik özlemi içinde olanları, ne tabiatın, ne de bedenin âfetleri sarsabilir. Pişmanlık, bir işin sonunda değil, başlangıcında sivrilirse, yeni bir işin kapısı çalınacak demektir!..

Havariler, Zerdüştü üzmüş olduklarını anladılar ve her biri muhtaç olduklarına kavuşmak için elleri göğüslerinde ve başları eğik olarak uzaklaştılar. Onlardan her birinin nereye gittiklerini kendilerinden başka bilen yoktu; ve bu ayrılık yedi gün sürmüştü. Günler, bu kutsal sayıya ulaşınca, gittikleri yerlerden dinlenmiş ve beslenmiş olarak döndüler ve Zerdüşt'ü bıraktıkları yerde, büyük bir çınarın göğdesine yaslanmış buldular; sanki hazreti, yedi yıldan beri görmemişler gibi derin bir özlemin göz yaşları arasında selâmladılar ve yaş sırasiyle üstadlarının ellerini ve saçlarını öptüler. Havarilerin elleri boştu; yalnız en genci, Zerdüşt'e ananas ve hindistan cevizi getirmişti. Zerdüşt:

— Döneceğinizi biliyordum, dedi, rehbersiz yolcular, kendilerini daima çıktıkları noktaya getiren bir labirent içinde döner dururlar. Gittiğiniz yerlerde Ahuramazda'nın yasaklarına itaat etmediğinizi renginizden ve en gencinizin hediyelerinden anlıyorum. Düşünülmüş olmak, insanı mes'ud eder; ve günahların gizlisi, aşikâr olanlarından daha korkunçtur; onun, siz yaşlılardan farkı, işlediklerini saklamamış olmasıdır; cevizin kendisini yemeye değil, sütünü içmeye hakkımız vardır ve ananası yemeye değil, koklamaya izin verilmiştir... Şimdi, vazifeniz, tattığınız nimetler dolayısiyle girmiş olduğunuz günah bataklığından temizlenmeye çalışmaktır...

Zerdüşt, daha sözlerini bitirmeden, ahenğinde öfke ile istihzanın neşesi titreyen şu sözler duyuldu; uzaklardan ge-

len bu sesleri, hepsi işittiler ve hepsi hayret içinde dinlediler :

— 1 —

Ancak, yasakları icad edenler ve icad edilmiş yasakları öğrenenler günah işlerler...

— 2 —

Günahları yasak etmek suretiyle sizleri günaha sokmak istemem ve ben günahları affedecek kadar merhametsiz, sevab için çile çekenleri yarılgayacak kadar âdalet âşığı değilim!.. Ancak yasakları öğrenmiş olanlar günah işlerler!..

— 3 —

Nelerin günah olduğunu bilmeyenlere imreniniz; onlar, tabiatın her nimetini, bunlardan paylarını alan bir çocuk gibi, bir kedi gibi, bir böcek gibi tadarlar ve asla kendilerini bu yüzden cezalandıracağımı zannetmek gibi küfür ve isyan kuyusuna düşmezler.

— 4 —

Her suç, mâsumluk ve mazlumluk perdesi altında işlenir. Kahramanca suç işleyerek akibetine cesaretle katlanmayı göze alan kim vardır?.. Ahuramazda'yı tövbe ve düa şarabıyla sarhoş etmek isteyenlere acımayınız ve onları cezalandırınız; zira ancak yasakları öğretenler güneh işlerler...

— 5 —

Çok mu günah işledin ki, tapınıyorsun?.. Çok mu çaldın ki, kurbanlar kesiyorsun? Daha kimleri aldatmak niyetindesin ki, bu mistik kiyafete bürünüyor, ve mistik tavırlar alıyorsun?.. Adakların, bundan sonra işleyeceğin günahları benden saklamak isteyen rüşvetlerdir. İnsan, gücünün yetmediklerine ceza verme işini bana havale eder; gücünün yettiklerini de benim adıma kendisi cezalandırır. İnsan, bu yetkiyi kimden aldı ve ne için kendine helâl saydığı şeyleri, başkalarına haram etmeye çalışıyor?..

— 6 —

Gökler, Ahuramazda adına ve Ahuramazda'nın şerefi için yaptığınız cinayetlerin, zulümlerin şiddetinden kızarmakta; onun adına ve onun için yaptığınız haksızlıklar ve işkencelerden titreyip solmaktadır. Suçlarınızın cezalarını kendiniz verecek, kendiniz çekeceksiniz... Mâsum ve maz-

lûm olanların haklarını, kendi sefalet ve ıstıraplarınızla ödeyeceksiniz; ben asla intikam alan Yahova değilim...

— 7 —

Ahuramazda, öç almaz ve ceza verecek kadar küçülmez. Ahuramazda mükâfat vermez ve mükâfatlandıracak kadar kibirlenmez. Ahuramazda'yı düşünmek, onu, kendi düşüncelerinizin darlık ve basıklığı içinde hapsetmek demektir. İnsan, bir başkası tarafından düşünülmüş olma saadet ve zevkini tatmalı, bir başkasının saadetine hizmet etme safasını sürmelidir.

— 8 —

Ahuramazda, sabredenlerin, ümid edenlerin, bir gün açılacaktır, diye kapısını bekledikleri hazinenin kapıcısı değildir. Onun âlemi, birbirini kandırıp soymaktan başka işleri olmayanların cimri ve nankör hâyâlleriyle hasta tasavvurlarında yaratmaya çalıştıkları ve vazifesi doymak bilmeyenleri doyurmaktan ibaret olan bir imarethane değildir. Ahuramazda, kendisini düşünenlerden, kendilerine benzetenlerden uzaktır; o, ne isyan edenlerinize hak ettikleri cezaları düşünen bir savcı, ne de hazinesinin kapılarını, iyi hareketlerinizin ücretini vermek için açan bir vekilharçtır.

— 9 —

Bazılarına yapılmış olan öyle kötülükler vardır ki, bunların sonu, o kimselere olduğu kadar da insanlığa iyilikler getirebilir. Kötülük görenin, lânet ettiği adamı cezalandırmakta âdalet var mı? Öyle iyilikler vardır ki, bundan, iyilik gören kadar da insanlık için büyük felâketler doğabilir; bu iyiliğin mükâfat beklemeğe hakkı varmı?.. İnsan, her verilen emir veya öğüde baş eğecek kadar esnek bir madde olsaydı, aptallarınız akıl ve deney sahiplerinin yaptıkları kalıplara girmekte tereddüt etmezlerdi? Hangi emir ve tenbih, sizleri şüphe ve isyana sürüklemedi? Korku ve tehdit yüzünden baş eğmiş olanlar, korkutma ve tehdit etme usullerini öğrenerek başlarına geleni, başkalarına uygulamak fırsatını beklerler. Ancak yasakları öğrenenler günah işlerler.

— 10 —

Gösterdiğiniz yollarda gitmeyenlerin uğradıkları musibetleri gördükçe, «dediklerim olmadı mı? Oh ya!» diyen

sinsi bir intikam hazzı aldığınızı unuttunuz mu? Benden, bana isyanlarınızı göstererek büyüklüğünüzün, cesaretinizin gururunu tatmak için mi emirler istiyorsunuz? Baş kaldırmanın zevki, emir verme gururundan daha mı az çekicidir?

— 11 —

Ahuramazda, her hakikati ve her olayı bilmek istemez. İsteseydi, insan oğlunu, düştüğü ve düşeceği yanılmalardan kurtarmak istemez miydi? Ahuramazda, her hakikati öğrenmek isteyecek kadar meraklı ve her hatayı görecek kadar zalim değildir. İnsan, günah işlerken, benim görmediğime, görmüş olsam bile affedeceğime inanır ve ancak iyi zannettiği bir hareketi yaparken onu takdir edeceğimi kabul eder. Bunlar, yapacakları suçları görmesin diye Tanrı heykellerinin gözlerini kapayan rahiplere benzerler. İyilikleriniz için beni borçlandırıyor; kötülüklerinizin âkibetinden kurtulmak için bana sadaka verecek ve beni aldatacak kadar küstahlaşıyorsunuz!..

— 12 —

İnanmadıkları fikirlere inanmış olanları suçlandırmak, insanın pek eski bir âdetidir. Ekmek hamurunun ekşidiği, üzüm suyunun sirkeleştiği gibi, bütün güzel, iyi, fakat sizinkine benzemeyen fikirler, kafa taslarınızda zehirlenmeye mahkûmdur. Bunları başkalarına tattırarak ölü düşünceler mezarlığında tek diri mi kalmak istiyorsunuz? Bütün suçlarınızı ben işletiyormuşum gibi düşüncelerle, kendinizi her çeşit rezilliklerden üstün görürken, beni zalimlerin en zalimi yaptığınızın farkında değil misiniz? Ancak yasakları öğrenenler günah işlerler!..

— 13 —

Güzeller kadar talihsizmişsiniz ki, günah işlemeye hasret çekiyorsunuz? Günahı hor görecek kadar çirkinleşmekten mi hoşlanıyorsunuz? Sizler bu suretle, yalnız kendinizi değil, başkalarını da günaha sokmuş olmuyor musunuz?.. Yoksa, günah işlemek ve işletmekte kendinizi haklı zanne-

decek kadar güzel misiniz? Veya arzularınızı günah sayacak kadar çirkinlikten mi mustaripsiniz?.. Hakikatte, hepiniz başkalarının, baskısından korkarak istediklerini gönül mezarlığına gömen canilersiniz!..

— 14 —

Zerdüşt!.. Seni, günahları ve Ahuramazda'yı inkâr edemeyecek kadar korkak olmaktan menederim!.. Zannettiğin gibi bir gün, benim katıma bir suçlu olarak çıkarsan, benim sonsuzluğum önünde, bir nokta bile olmayan varlığını düşün!.. Ahuramazda, senin küfürlerine ancak güler ve onun sonsuzluğunu göremeyecek kadar kör olanları, varlığın bir zerresi bile saymaz... İnsan, ancak kendi eşdeğerlerini, kendi benzerlerini ve kendi işine yarayanları kavrayabilir; bunların ötesindeki hakikatler, yalnız tutkuların, hâyâlgücünün ve büyüklük özentilerinin ürünüdür. Günah, bir başkasının senden yapmanı istemediği şeyi yapmaktır; kendine yapılmasını istemediğini değil!.. Günahın ölçüsü, asla kendi heveslerin, arzuların ve düşüncelerin değildir. Bunun içindir ki, ancak yasakları öğrenenler, günah işlerler...

— 15 —

Günahların, ayıpların, yasakların ve kanunların üstünde olana ne mutlu!.. Faziletlerini bunlara borçlu olan korkakların faziletinden daha iğrenç ve aldatıcı bir lâtife olamaz!.. Tatmak için, titrediğin öyle nimet ve lezzetler vardır ki, bunları başkalarının tatmasına dayanamıyor, bu yüzden de onların günaha girdiğini zannederek günahların en büyüğünü işleyorsun. İnsan, tesellisini iftirada ve hakikatlerin şekil ve rengini değiştirmekte bulan bir sarhoştur!..

— 16 —

Faziletlerini; çirkinlik, acizlik ve fakirliklerine borçlu olanlar gibi, hasret çektikleri servetlerin iğrenç olduğunu telkin eden evliya taslaklarından nefret ederim. Hareketlerinizi Ahuramazda'ya değil, insanlara beğendirmeye çalışınız. Sizler benim için değil, kendileriniz için dünyaya dağılmış tohumlarsınız!.. Çiçeklerinizi, meyvelerinizi veriniz ve

bunları kendiniz kadar da, bütün canlıların seve seve tatmalarına yardım ediniz. Deve, hörgücünden, koyun kuyruğundan asla şikâyetçi değillerdir. İnsan oğlu, günahlarının ağırlığını hissetmiş olsa bile, zaman zaman onlarla öğünmekten ayrı bir zevk alır. Günahlarınız sizin hörgüçleriniz-dir, kuyruklarınızdır; şikâyet eder görünerek kibirleniyor ve bir yenisini tatmak ve işlemek için Ahuramazda'nın merhametine sığınıyorsunuz... Budala yaratıklar!.. Hakikaten suç işleyenler, yasakları öğretenlerdir!..

— 17 —

Sana günahların sırrını açıkladım; günah işle demedim Zerdüşt. Sana günahın ne olduğunu bilmeyecek kadar mâsum ve temiz ol, dedim; zira onun, ne olduğunu bilenler, tatmak hevesinden asla kurtulamazlar; şeytanlarınız, bu heveslerinizin perilerinden başka bir şey değildirler.

Ahuramazda böyle dedi ve sustu...

——»O«——

DÖRDÜNCÜ MÜLÂKAT

DİREKTİF DEPREMLERİ

Dinledikleriyle, düşündükleri ve inandıkları arasında pek derin uçurumların belirdiğini anlayan Zerdüşt, yorgun başına bir topuz indirilmiş gibi, kulaklarında çan seslerine benzeyen garip çınlamalar hissetti; bu sesleri havarilerinin de işitip işitmediklerini anlamak için, onları birer birer süzdü. Onlarsa, Ahuramazda'nın söylediklerini, hazretin nasıl yorumlayacağına merak ediyorlardı. Bu esnada, ömrü boyunca ilk defa insan görmüş olan kelebek biçimli bir böcek Zerdüşt'ün kulaklarına çarptı, vızıldayarak uzaklaştı. Havariler, bu böceğin, kılık değiştirmiş bir melek olduğunu zannettiler; ve hazretin kulağına kutsal bir şeyler fısıldamış olduğuna hükmettiler; yalnız en genç mürit, bunun meraklı ve serseri bir yaratıktan başka bir şey olamayacağını tahmin etti. Seksenlik mürit :

— Hazretim, dedi, acaba bizim işitemediğimiz, fakat, yalnız size fısıldanmış olan hakikatler var mıdır?.. Bizim gözlerimiz de sizin gördüklerinizi mi görebilmektedir? Zira, bu ıssızlıkta, biz fanilerin kavrayamayacağımız bazı sırların dalgalanmakta olduğunu hisseder gibiyim!..

— Hissettiklerin doğrudur; bu senin yetkinlik yolunda hayli ilerlediğine delâlet eder. Bütün görüp işittikleriniz, bir takım mecazlar ve sembollerden ibarettir. İnsan hiçbir şeyin özünü ve mutlak gerçekliğini kavrayamaz. Hakikat, birbiri içine konmuş sandıkların en sonuncusunda binbir bohçaya sarılmış bir kemik gibidir. Sandık etrafında dolaşan köpek, bunun kokusunu alır ve etrafında beyhude dolaşır durur... Her sandık açıldıkça, başka bir sandıkla karşılaşır; nihayet ümid içinde çırpınmaktan ise, onun bekçisi olmayı, onun kokusuyla türlü rüyalar görmeyi tercih eder!..

Bu sözleri işiten genç havari; kendi kendine :

— Hepsini açsaydı, ne anlayacaktı? dedi; en son bohçada saklanmış olanın bir kemikten ibaret olduğunu değil mi?..

Zerdüşt, müritlerinin aklına bu neticenin doğacağını sezdiği içindir ki :

— Bu köpek, rüyasından ayılıp sandıkları kırmaya ve bohçaları parçalamaya muvaffak olsaydı bile, eline geçirdiği kemik, onun dişleri için pek sert bir parça olduğundan, onunla açlığını gideremeyecekti, dedi.

En genç mürit, hazretin ne demek istediğini anlamıştı; kendi kendine :

— Demek ki, çektiği zahmete üzülen köpek, yiyemediği bu kemiğin çürümesini bekleyerek aya ve güneşe karşı uluyup duracaktı!..

diye söylendi. Kırk yaşındaki havari ise :

— Ahuramazda, hakikatleri ne için saklıyor ve sonra ne için bizlere, bulamayacağımız şeyleri araştırma gayret ve kabiliyetini veriyor?..

diye düşündü ve Zerdüşt, sanki onun düşündüklerini işitmiş gibi :

— Buna rağmen, aramaya devam edeceğiz; arayan istediğini bulamamış olsa bile, istemediklerini veya önceden aklına gelmeyen bir şeyleri bulur... Ahuramazdanın değer vermediği hiçbir emek yoktur; sabrın kuvvetine ve tedbirin zekâsına sığınarak yolumuza devam edelim, dedi.

Zerdüşt, havarilerinin gelişme yolunda ulaştıkları durağın tehlikesini de anlamıştı. Onları hem doyurmak, hem de dinlendirmek için sağ taraftaki bir inişten yabanî meyvelerle dolu bir düzlüğe götürdü ve yolda onlara :

— Çok yükseldik, dedi. Neredeyse Ahuramazdanın bizlerden saklamak istediği ve sembollerini ancak ebedilerin açıklayabilecekleri derin sırların hazinesine sokulmak üzereyiz. Fani, haddini bilmelidir; nerde durmak gerektiğini bilmeyenler, itildikleri çukurlarda, yükseldikleri yerlerden daha derinlere yuvarlanırlar. Ahuramazda'nın bize iltifat eden tevazuu, bizlerin şımarıklık ve gururumuzun derecesini belirleyen bir sınavdır.

Yetmişlik havari, içinden bunu tastik etti; en genç ise:

— Vaktiyle babamın anlattığı gibi, dünya nezaketle tevazuu âcizlik ve budalalık zannedecek kadar beyinsiz olanların kaynaştığı bir âlemdir!.. dedi.

Zerdüşt, fazla konuşmayı sevmiyordu; sağ taraftaki koruluğa dalmak üzere âsasıyla o tarafı gösterdi ve öne düştü. Müritler, bir kösemenin arkasına düşmüş keçiler gibi, hazreti takib ettiler; açlık ve yorgunluklarını tekrar hissedinceye kadar yürüdüler; üzeri dümdüz bir cam gibi parlayan bir küçük göl kenarına geldiler; yüzlerinin ne kadar buruşmuş olduğunu, bu havuza eğildikleri vakit anladılar. Zerdüşt:

— Bu gölü, dedi, göksel kaynaklar besler; içinde geceleri yıldızlar yıkanır ve üstünde sabahları meltemler rakseder. Bu mübarek sudan kana kana içiniz; çam ve çiçek tozlariyle bezenmiş olan saçlarınızı ve bedenlerinizi yıkayınız.

Müritler, bu emre itaat ettiler. Bu gölün suları biriktiği günden beri ilk defa yaratıkların en çabuk kirlenen ve kirletenlerini temizlemişti. Onlar, yalnız bedenlerinin değil, ruhlarının da ağardığını hissettiler; sonra her biri, bir ağaç altına çekilerek bir müddet uyudular. Uyandıkları vakit, güneşin, ateşlerini söndürmek için bu göle sokulduğunu gördüler ve sanki tabiat, yeşillikten usanmış gibi, ufuktan fışkıran kızıllığın bütün yaprakları bir sonbahar rengiyle boyamakta olduğunu seyrettiler. Etraflarında, ufuklara uzanan ve göklere doğru yükselen âlem, artık bu yerlerden bıkmış da başka bir semte göç etmek istiyormuş gibi, karanlıklar arasında yavaş yavaş uzaklaşıp kaybolmaya başladı. Birbirlerini göremeyecek kadar ortalığın karardığı bir anda, Zerdüşt, yalvarma ve tapınma zamanının geldiğini bildirdi; hepsi ayrı ayrı, bulundukları ağaçların dibinde yedişer defa secde ettiler ve tabiat kadar kararmış olan ruhlarının derinliğine daldılar; kutsal işaret ve hareketlerle Ahuramazda'ya sığındılar; içlerinden nelerin geçmiş olduğunu ve ne istediklerini kendileri de bilemeyecek kadar vecd içinde uyuştular; yalnız genç havari, şuurunun bütün ayıklığıyla kendini ve ne istediğini biliyordu. İşte, bu esnada sâkin, fakat uyandırıcı bir sesin şiir okur gibi göklerden topraklara hitab ettiği işitildi :

— 1 —

Çoğun azdan başladığını, tükenenin çokluk yüzünden bu âkibete uğradığını biliyor musun? Değerli bir çokluk var mıdır ki, azlıktan şikâyet ediyorsun? İsteyen bulur; buldukça elde ettiğinin ağırlığı altında ezilir.

— 2 —

Her kolaylığın başında zorluklar vardır ve doğru yanlışın arkasından gelir. Bir sanatcıya dediler ki, yonttuğun heykellere boşuna göz yapma zahmetine katlanıyorsun?.. Onlar, ne kadar özensen de göremeyeceklerdir; yaptığın kulaklar işitemeyecek, deldiğin burunlar koku alamayacaktır. Sanatcı, onlara şu karşılığı verdi: Onun gözlerinde yıldızları ve olayları seyreden benim; onun kulaklarında, evrenin türlü şiir ve ahengini dinleyen benim; onun burnunda mevsimlerin ve çiçeklerin güzel kokularını alan benim; eserlerimde yaşayan ve duyan benim; ben mermerlerde, ölü heykelleri değil, kendimi yontuyorum!..

— 3 —

Bir çiçekçiye dediler ki; güllerin, lâle ve sümbüllerin çok güzel, çok renkli ve pek çekici... Ne yazık ki, bunları dallarından kesip satıyorsun... Senin bu kadar değerli şeyler karşısında eline geçenler, onlardan daha mı değerlidirler? Çiçekçi, onlara şu karşılığı verdi: Elime geçenle tohum alıyor ve daha güzellerini üretiyorum. Çiçeklerimi satın alanlar, onların gerçek güzelliklerini anlasalardı, hiçbirini dallarından kestirmez, kendileri de çiçekci olurlardı!

— 4 —

Kutsal kitapları yakmakta olan bir ihtiyara; «onlardan ne fenalık gördün ki, cezalandırıyorsun?» dediler. İhtiyar, «bunları, dedi, benden evvel okuyanlar anlamadılar; bendan sonra okuyacak olanlar da, işlerine yarayacak bir hakikati bulamayacaklardır. Bunlar, beni de boşuna yordular; kendi aldandıklarımız yetmiyormuş gibi, başkalarını da kandırmaya çalışmakla elde edeceğimiz nimet, kaybedeceğimiz za-

mandan daha kıymetli değildir!» Şaheserleri takdir eden bir iki anlar adamın arkasında binlerce yalancının anlar göründüğünü, hakikatte ise, onların anlamamış görünmekten utandığını bil!.. Anlamanın değerini ispat etmek için, bu utanmadan daha belâgatli bir itiraf olamaz...

— 5 —

Hiç bir şey kaybetmediği halde, önemli bir şeyini yitirmiş gibi aranan bir adam gördüm; yoldan geçenler, ona yardım etmeye koyuldular; bunların gerçek maksadı ise, bulduklarını çalmaktan ibaretti. Arayanlar çoğalınca, aratan sıvışıp gitti ve uzak bir köşeden aradıkları şeyin ne olduğunu da bilmeden hırsızlığa özenen bu zavallılara kahkahasını duyurmamak için ağzını kapadı!..

— 6 —

Öğrendikçe bana yaklaştığını iddia eden bir adam tanıdım ki, o bu zan içinde kıvranıp dururken, ben onlardan daha çok uzaklara çekilip gittim. O biçare ise, «kavuştum, kavuştum!..» diye haykırdı; etrafına toplananlar, onun açlık, uykusuzluk ve yalnızlık yüzünden aklını oynatmış olduğunu gördüler.

— 7 —

Herkesin bilmediğini bilen, onların neler bildiğini bilmiyor demektir.

— 8 —

Gece gündüz tapınmakta olan birini gördüm; ne yapıyorsun? diye sordum: «Büyüklerin kapılarında eğilip yalvarmaya alışmıştım; onlar bana el uzatmadıkları gibi görünmediler de; şimdi Ahuramazda'ya el avuç acıyorum!..» dedi. Sokak ve saray dilencileri gibi, tapanak dilencileri de vardır ve bunların en doymayanı, beni rahatsız edenlerdir!..

— 9 —

İleri gitmek veya geri dönmek... Bunlar hüner değildir. Hüner, nereye kadarla, neredeni bilmektedir. Seni bana getiren veya benden uzaklaştıran iki ayrı yol yoktur; yol bir-

dir; bazan geri giderken aradığını bulursun; bazan da ilerlerken bulduğunu kaybedersin. Seni şaşırtan, yolların kavşak noktaları değil, seçtiğin yolların çeşidi, yolların ortasında veya gerisinde aldığın hızın yeğinlik veya gevşekliğidir.

— 10 —

Arkaya bakarak ne kadar yol aldığını değil, ileriye bakarak ne kadar yol kaldığını öğren. Ancak, o vakit ne kadar ilerlemiş olduğunu anlarsın. Koşuya çıkanlar, bir sıraya dizilirler; fakat en önde giden, arkada kalana değil, kendi önünde olana dikkat edendir. Hâyâlgücünüzün sırtına yüklettiğiniz nimetler, mahrum olduğunuzu zannettiklerinizdir. Başınızı boşuna sırtınıza çevirmeyiniz; gözleriniz, arkanızda kalanları değil, ilerde olanları görsün diye yüzünüze yerleştirilmiştir; bütün aradıklarınız ilerde ve gelecekte saklıdır. Bunun içindir ki, geriye baktıkça küçüklük ve geriliğiniz artacaktır; zira hayat ve hakikat, yüksek ve ebedî yolculuğunda sürekli olarak ilerlemekte ve faziletle bilginin zafer boruları, ahenkli yankılarla, bilgisizlik ve rezilliğin kulaklarını tıkamaktadır.

— 11 —

Cesaretin seni zafere ulaştıracak, fakat arkandan gelenler sonsuz bir yokluk çukurunda kaybolacaklardır. Anlayanların en cesurları, seni en çok anladığını zannedecek ve arkasına bakmadan senin yolundan gidecektir. Zira, yolun dolambaçlısı doğru olanından daha az yorucudur; zira ümidin ve hâyâlin oynaştığı meydanlar, dönemeçlerin arkasındadır.

— 12 —

Kaktüsler dikenlidir ve çiçeklerini pek geç açarlar; onlar aşka benzemedikleri için, gönül salonlarından ziyade kabul salonlarını süslerler. İnsanların da bu bitkiler gibi dikenli, kaba ve verimsiz olanları vardır ki, kendilerine benzemeyenleri dalamasınlar diye yüksek koltukları kirletmelerine izin verilir. Zira, hepinizin taptığı putlar başka başkadır ve herkesin putu kendisi için kutsal, başkalarınınki ise dışkutsaldır. Demek ki âlemde kutsal olan bir şey yoktur; tabiatüstü olan insandır ve tabiat insandan aşağıdır!..

— 13 —

Pek azınızın bulduğu hakikatlerden pek çoğunuz faydalanır ve sizler bulanı değil, bulunanı tanırsınız. Hiç bir şey bulamayanlar ise, bir şey bulmuş olmak veya tanımış olmak için Ahuramazda'dan bahsederler!..

— 14 —

Bir hekim gördüm; bedeninin türlü yerlerini kesip yamamakla vakit geçiriyordu. «Ne için bu zahmete katlanıyorsun?» diye sordum. «Çünkü, dedi, ruhumuz bedenimizin eskiyen yerlerindedir ve oradan çıkıp hürriyetine kavuşmak ister; ben ise, bedenli köleliği, bedensiz efendiliğe tercih ederim!» Yaşamanın gerçek hikmeti bu olduğu içindir ki, hakların ve hürriyetlerin anahtarı, reddolunma korkusunun ötesindedir.

— 15 —

Bedeninin her yerinden yaralar, bereler fırlayan bir hasta gördüm; kendisine; «Bunların ilâcı vardır, hekime gitsene...» dedim. O; «ben bu bedeni, yaralı değilken de sevmiyordum; çektiklerim bu yüzdendir... Onsuz kaldığım gün, kurtuluş konserlerini dinleyeceğim ve istemekten kurtulacağım!..» dedi. Biçare adam, bedenin kulakları çürüdükten, kalbi durduktan ve beyni kurtlandıktan sonra kendinden bir şeylerin daha kalacağını mı ümid ediyorsun?!..

— 16 —

Siz hazlara değil, hazlar size koşsunlar; elemler size değil, siz elemlere koşunuz; arkasına düştükleriniz sizden kaçacak, arkanıza düşenler size yetişeceklerdir. Fakat, size derim ki, gerçeklerin gerçeği, tepelerden atlayıp uzaklara düşebilmekte saklıdır. Arkadan gelenle önden gideni görenler, yolun ortasmdadırlar; onların tabanlarını korku ısırır, gözlerini merhamet acıtır!..

— 17 —

İyi veya kötü haberlerin uzaklara tez ulaşması için yükseklerde ateş yakarlar. Mutlu olanlar, bu ateşin külhancıları değil, ateşin kendisi olanlardır. Yanmaya değil, yakmaya, acıkmaya değil doymaya çalış. Zira, soğuk ve aç ruhlar, yoksulluğun külleriyle merhametin artıklarından başka ne-

yi ikrâm edebilirler?.. Fakat ben size derim ki, gerçeklerin gerceği, kendini sunabilmekte saklıdır.

— 18 —

Avını aç kalan bir tilkiye ikram edip onu besledikten sonra yiyen bir arslan gördüm. Bana; «Ey Ahuramazda, cinayetimi affet; senin katma kaburgaları çıkmış bir sefil gibi gelemezdim. Nimetlerini tattım ve senden cennet isteyecek kadar aç değilim!» dedi. Fakat ben size derim ki, gerçeklerin gerçeği, başkasını da aç bırakmıyan toktan daha aziz bir cennetliğin yok oluşudur.

— 19 —

Bütün ömrünü, evini temizlemekle geçiren bir kadın gördüm; ona «ruhunun tozlarını sil, misafirini incitme...» dedim. Asık suratlı bir kadın gördüm; ona tatlı sözün cevherile gönlünü süsle ve güler yüzün güzelliğini unutma, yoksa; bir sünger gibi çopur ve bir mantar gibi tehlikeli olanlar, senden daha çok aranılır.» dedim. Fakat size derim ki, gerçeklerin gerçeği, sabrın ağlayan yüzünü güldürmekte ve fazla olanı atabilmekte saklıdır.

— 20 —

Bedeninizle yaklaşıp, ruhunuzla uzaklaştığınız sevgililer vardır. Ruhun gözleri kapanınca şehvetin gözleri açılır. İşte o vakit kanatlanan fazilet, odanızın anahtar deliğinden ve buharlaşan âdalet, bacalardan benim katıma sığınır. Üşüdüğünüz için mi, utandığınız için mi giyiniyorsunuz? Yoksa, çıplak bir bedeni iğrenç mi buluyorsunuz? Öyle ise neden tanrı heykelleriyle sevgililerin çıplaklarından hoşlanıyorsunuz?.. Fakat, ben size derim ki, gerçeklerin gerçeği, utanacak sırların fıkarası olmaktır.

— 21 —

Kadın, dost, tapanak ve tanrılar... Gizlilikten hoşlanan insanın köprüleridir; bunları çiğneyerek değil, üstlerinden uçarak öte tarafa geçebilenler kutsaldırlar. Zira, size derim ki, gerçeklerin gerçeği, gizliliklerin ve fazlalıkların ötesindedir. Bunların hammalı olanlar, yüklerinin ağırlığı altında hortlamaya mahkûmdurlar.

— 22 —

Ceza evinden kaçan bir suçlu gördüm; hürriyetine kavuşma sevinci içinde, yeni cinayetlerin rüyasına dalmıştı ve kendisini cezalandırmış olanlardan intikam alma hevesindeydi; gözlerinde kanunun dişi, kollarında cellâdın kuvveti dalgalanıyordu. Ama ben size derim ki, gerçeklerin gerçeği, kurtuluşun sevinci ile kurtulanın keyfini insaf potasında şekillendirmektir; zira haksızlığın âsi nârâsı, hak isteyenin feryadına tempo tutar...

— 23 —

Kadına, servete ve iktidara tapınmayı öğrenenler, bunları kaybetme tehlikesine düştükleri vakit, Ahuramazda'ya taparlar. Her tapınmada, dahasını isteyen bir azlıktan şikâyet saklıdır; kaybettikleriniz ise, çokluktan eksilenlerdir. Fakat ben size derim ki, gerçeklerin gerçeği, kafeslerinin parmaklıklarını kıramayanlar, zincirlerini parçalasalar bile kurtuluşun sevincinden mahrum olacaklardır. Zira, onları hapseden kafes, kendi içlerindedir; onlar ölünceye kadar orada kükreyecek, orada sızlanacak, orada tırmanacaklardır; cennet, açları doyuranların değil, doymuşları acıktırmayanların hakkıdır.

— 24 —

Kuvvetin gururu, zaifin kinini yenemez. Kuvvetli, kendinden başka kuvvetleri yutmağı ve tek kuvet gibi görünmeyi sever. Zaifler ise, sayılarını çoğaltarak kuvvetliyi öfkelendirmekten hoşlanırlar. Öfke, iradenin ve aklın düşmanıdır; zaiflerin sinsi ve fırsat kollayan alaycı zekâsı önünde söner. Servet ve devlet diktatörlerini yıkan, yalnız besledikleri uşaklar ve yaltakçılar değil, kuvvetlerinin silindiri altında ezilen çoğunlukların dinamik ruhudur.

Ahuramazda, böyle dedi ve sustu.

BEŞİNCİ MÜLÂKAT

İMAN KATAKOMPLARI

Havariler kadar da Zerdüşt, başlarını karanlıkta bir ağaca çarpmış gibi sersemlediler; sanki hepsi birbirine yabancı insanlarmış da, ilk defa burada buluşmuşlar gibi şaşkın tavırlarla bakıştılar. Anladıklarıyla inandıkları arasında akla kara kadar dikkati çeken bir farkın bulunduğunu anlar gibi oldular. Fakat Zerdüşt, hemen kendini topladı; müritlerinin aklına gelebilecek olan âsi düşüncelere meydan ve zaman vermeden :

— Ahuramazda, dedi, bu sefer de iman ve iradelerimizin katılık ve yumuşaklığını denemek için sizlere Ahriman'ın çekici iltifatlarını esirgemedi. Karanlıkta çakan şimşek, yolumuzu bir an için aydınlatmış olsa bile, arkadan yayılan siyahlıkların bizi bir lâv gibi, boğucu bataklığına çektiğini hissederiz. İnsanı olduğu kadar da, bütün canlıları kendine dâvet eden lezzetlerin aklık ve aydınlığı, erimiş bir kurşun veya cıva gölüne benzer; içine atılanlar, hasret çektiklerine kavuşmadan kavrulup bogulmaya mahkûmdurlar. Mânevî saltanatın hakanları, günahların afyonundan ve haramların çekiminden kurtularak yoksulluğun ve kanaatın yırtık cübbesini giymekten utanmayanlardır. Kutsal servet ve devletlerin hazinesine dalabilmek için, fani ve aldatıcı varlık tutkularından soyunmak lâzımdır.

Zerdüşt, Ahuramazda'ya meydan okuyormuş gibi cesaretle konuşurken, daha derinden bir ses, Ahuramazda'nın sesi :

— 1 —

Sus ve aldatma, dedi. Bu ıssız yerlerden uzaklaşarak insanların karınca sürüleri gibi birşeyler toplamak için akın akın koşuştukları yerlere git ve göster. Benim sesimi zaman

zaman duyacaksınız. İnsanlara hizmet etmek için, onların nelere muhtaç olduklarını öğrenin. Ne benim onlara, ne de onların bana ihtiyaçları vardır; onlar, birbirlerine muhtaçtırlar. Bu dağlar ve ormanları bir müddet terk edin; makamınız göklerde değil, yerlerdedir; boşluklarda ve tenhalarda değil, doluluklarda ve kalabalıklardadır. Beni arayan her yerde bulabilir. İnsanlar arasına bir veba gibi, bir fitne gibi değil, bunalmış olanları serinleten bir sabah rüzgârı gibi karışın; dinleyin ve anlayın. Vazifeniz, yarasalarla baykuşlara ışıkta yüzmeyi öğretmek, pervanelerle kırlangıçların, karanlıkları rahatsız etmelerine müsaade etmektir; Yalnız üst çeneleri oynayan timsahların alt çenelerini de oynatmalarına yardım edin ve deve kuşları, bacaklarındaki kuveti kanatlarına devredinceye kadar, hayat ve hakikat yolundan ayrılmayın!..

Zerdüşt, yıllarca hizmet ettiği bir efendi tarafından kovulan uşaklar gibi başını önüne eğdi; müritlerine de bir şey söylemeden, yeni vazifelerin gösterildiği tarafa, Doğuya doğru yürüdü; boğazına bir şeftali çekirdeği tıkanmış veya bir kılçık batmış gibi nefesi kesilmiş ve ağlamaklı bir ruhla ilerledi. İtaatli müritler, onu yalnız bırakmadılar. En genç havari, ortalığı kaplayan bu küskün sessizliği bozdu:

— Hazretim, bizi nereye götürüyorsun?

— İşaret ve emrolunan yere... İşittiniz; bir müddet ve bir daha insanların arasına karışacağız. Ahuramazda, onların arasında dolaşırken de bizleri, mübarek emirlerinden mahrum etmiyecektir. Zira, hikmet ve hakikat, bunları arayanlardan uzaklarda kalamaz.

Zerdüşt ve arkadaşları, sükût içinde yokuşlardan indiler; çalılıklardan, ormanlardan, kayalıklardan, patikalardan geçtiler; içinde mitolojik devirlerin perileri yıkanmış olan pınar başlarında dinlendiler ve sanki dünyaya dilsiz gelmişler gibi konuşmadan, arada sırada Zerdüşt'ün âsasiyle işaret ettiği yollardan, yuvarlanan granit parçaları gibi, günlerce aktılar, ilerlediler. Şifalı otlar yiyerek ve yabani meyveler toplayarak, çeşitli yırtıcı hayvanları selâmlayarak geçtikleri bu ıssız yollarda, yalnız en genç havari, zaman zaman, rasladıkları nehirlerden balık tuttu; ince dallardan yaptığı

oklarla bazı kuşları avladı; bunları, yollarda bulduğu çakmak taşlarını birbirine çarparak tutuşturmuş olduğu kuru yaprakların ve dalların ateşinde kızarttı ve yedi. Öteki müritler, genç arkadaşlarının haline korku içinde imrendiler; avını parçalayıp yiyen insafsız aslanın artıklarından kendilerine de bir şeyler kalır ümidiyle uzakta bekleşen çakallar gibi bakındılar, yutkundular. Genç mürit:

— Herkes nasibini yer ve arayan bulur.

diye düşünürken kızarttığı etlerin kokusu ve dumanı, kutsal bir kurbandan yükseliyormuş gibi, öteki müritleri diz çökmeye ve düa etmeye mecbur etti. Bir ara, Zerdüşt:

— Ey müritler, dedi, hissettiğiniz koku, kutsallık merdivenine tırmanmadan evvel tatmış olduğunuz nimetlerin hâtıralarından başka bir şey değildir. İmrendirenden daha zalim, imrenenden daha aç ve küçülmüş bir yaratık olamaz. Korkunun saldırganlığı, cesaretinkinden daha heybetlidir; en gencimizin tattıkları, bizlerin tatmaktan bıktıklarımızdır. Yumurtalar, içinde gelecek nesilleri saklayan saraylardır; onları kırmayınız ve sularda yüzenler, okyanuslardan vadilere Ahuramazda'nın selâmını taşıyan elçilerdir; onlara dokunmayınız; bütün canlılar, insan ğluna Ahuramazda'nın emanet ettiği hazinelerdir; onların değerlerini düşürmeyiniz. Ahuramazda'nın bizlere yollamış olduğu bu kutsal mektupları okumayı öğreniniz.

Zerdüşt, bu uzun seferin bazı durak yerlerinde dinleniyor ve müritleri uyuduktan sonra, onlardan uzaklaşarak ve onlara göstermeden bulduğu şeyleri yiyor, hattâ genç müridinden kalmış olan, kuş ve balık artıklarını kemiriyordu. Onun bu hareketini uzaktan seyreden genç mürit:

— Görülüyor ki, o da insandır ve insan yalnız adaklarla yaşayabilen bir türbedar değildir.

Diye düşündü. Fakat, Zerdüşt, daima müritlerinin akıllarına gelebilecek olan düşünceleri önceden sezme fırsatını kaçırmayan işlek bir zekâya mâlikti; yola çıkmadan evel, onları yanına çağırdı:

— Başkalarının artığını tatmayı deneyenler, onların aldığı lezzette, insanı dünyaya bağlayan nelerin bulunduğunu anlamak isteyenlerdir. Analar, evlâtlarını korumak için

ne olduğu ve ne yapacağı bilinmeyen otları, evvvelâ kendileri tadarlar. Yetkin adam, tatmaktan tiksinen değil, tattıklarına esir olmayandır.

Dedi. Zerdüşt, uzun nutuklardan ziyade, kısa konuşmaktan hoşlanırdı ve bu çeşit özdeyişleri, her mürit, kendi seviyesine uygun bir tarzda anlar, fakat hazretin en gerçek maksadını kavrayamazdı. Onlar, besinlerini çiçeklerden alan kelebekler gibi, Zerdüşt'ün etrafında ve arkasında gitmekten başka bir hazza düşkün değildiler. Yollar, bazı bazı çatallaştığı zaman, Zerdüşt, en çok çiğnendiği için en fazla genişlemiş ve çökmüş olan tarafı tercih ediyor ve müritler, onun, ne için sağdaki veya soldaki yolu seçtiğinin hikmetini anlayamıyorlardı; onun gölgesine yapışmış bir kuyruk gibiydiler onlar... Zerdüşt ise, akacağı yeri rehbersiz bilen sular gibi, kendisini ulaşmak istediği yere götürecek olan yolların en kestirmesini biliyordu. Gündüz, güneş sanki sıcaklık ve büyüklüğünü tanıtmak istiyormuş gibi, arza daha çok yaklaşıyor; akşamları ise, sabahtanberi yanıp kavrulmuş olan kırları ve müritleri serinletmek için, üşüten bir rüzgârın zâlim tesellisi esiyordu...

Geceleri, yalnız Zerdüşt'le en genç mürit; birbirinden habersiz, yıldıklara bakıyor; biri Ahuramazda'nın, diğeri, kozmosun sırlarını düşünüyor; çözmek istiyor; ötekiler ise, kendilerini toprağın derinliklerine çekmek isteyen görünmez bir kuvvetle zencirlemiş olan baldırlarında, kürek mahkûmlarında olduğu gibi, dikenler ve ateşler fışkırdığını hissediyor ve oldukları yere çökmemek için, sırtlarındaki ağır yükleri fırlatıp atmak istiyen hammallara benziyorlardı. Bir taraftan ateş böceklerinin sönük ve donuk parıltısı, bir taraftan Ağustos böceklerinin zırıltılı konseri, bilinmedik cinsten büyüklü küçüklü, türlü gece kuşlarının karanlığı yelpazeleyen koşmacaları... Bu yedi ermişi uğurlayor veya karşılıyor gibi etrafı kaplarken, onlar, evrenin bir ucundan öbür ucuna ulaşma tutkusuyla çırpınıyorlardı... Nihayet, sabahın alaca karanlığında, esen bir meltem, yakınlaşılmış olan büyük şehrin kokuşmuş havasını getirdi. Nekahat devresine girmiş hastalarda olduğu gibi, hepsinin içinde hafif ve zarif bir sevinç belirdi. Şehrin henüz açılmamış olan bü-

yük kapısına yaklaştılar. Orada, bazı kervanların, yığılmış mallarıyla, çömelmiş develeri arasında sohbet eden bazirgânlara rasladılar. Aradan çok vakit geçmeden, şehrin kapısı açıldı ve yedi kutsal adam, içinde insanların birbirine, akla gelen ve gelmeyen her çeşit eziyeti zevkle uyguladığı kalabalık bir siteye girdiklerini anladılar. Bu şehirde her milletten çeşitli insanlar vardı; bunlar, Ahuramazda'dan ziyade, birbirlerinden ve kendilerini idare edenlerden korkan ve başka hiç bir şeye saygı göstermeyen kimselerdi.

Zerdüşt, müritlerini, her şeyden evvel, bir tapınağa götürdü ve hepsinin kubbeleri tutan mermer sütunlara yaslanarak dinlenmelerini ve Ahuramazda'ya şükretmelerini emretti; vecidle geçen bir sessizlik içinde dinlendiler. İmanlıların tapınma zamanları gelinceye kadar uyudular ve sonra hepsi birden kulaklarına fısıldanan şu sözlerle uyandılar:

— 2 —

Zerdüşt, seni ve müritlerini, inanmadığın bir tanrının tapınağına sığınmış görüyorum. Bir gün, senin Ahuramazda'na da inanmayacak, fakat onun mihrabında dinlenecek olanlar türeyecektir. İnsanlar, kendi devirlerinden evvel gelmiş olanların din ve inançlarını inkâr ede ede, kendilerininkileri de inkâr edecek olan bir geleceği hazırlarlar. Böylece, hakikatin matematik formülü, sıfırda nihayet bulacaktır.

— 3 —

Zerdüşt, sen insanları benim adıma idare etmek istiyorsun; fakat onlar senden ziyade bana direneceklerdir. Zira, insanlar, görünmeyene karşı olan inançlarının şiddeti kadar ona isyan etmekten hoşlanırlar. Ahuramazda adına bir nizam mı kurmak istiyorsun? Öyle ise, beni reddedenlerin başında senden başka kimse bulunmayacaktır. Fakat, hükmettiğin insanlar, benim adıma senin söylemiş ve yapmış olduklarına hayran olacak, bana değil, sana tapacaklardır.

— 4 —

Bana bin bir çeşit hasta hâyâller, dalgalı vehimler ve ümitlerle yüklü gönül katarlarıyla değil, dinç ve şüphe gö-

türmez hakikatleri taşıyan bilim, deney ve akıl füzeleriyle yaklaşabilirsin. Ben bir şiir veya felsefe değil, bir hakikatim, bir tarihim...

— 5 —

Yeni bir ayrılığın ve yeni bir düşmanlığın tuzaklarını hazırlayan mistik adama, peygamber denilir. Onun maksadı ise, insanlar arasında dostluk ve birliği yaratmaktır. Bir tapanak istiyorum ki, orada her çeşit kitabın ve türlü devirlerde gelmiş olan peygamberlerin ümmetleri, ayni mihraba yönelsin, ayni kutsal kaynağın aşk ve hakikatini tadarak birlik ve kardeşliğin ebedî barışı içinde mesud olsun...

— 6 —

Ve sizler ey müritler, rehberlerinizin arkasında yürüdüğünüz için, birbirinizden uzaklaşan yarı çaplarsınız. Merkezden çevreye değil, çevreden merkeze gelebilmek için kendi kendinizin rehberi olunuz.

*
* *

Ahuramazda böyle dedi ve sustu...

Tapanağın kasvetli bir akşam rengine bulanmış havası, anber ve kâfur kokularıyla bezenmişti. Tanrı heykelleri, iyi ve kötü cinleri temsil eden resim ve kabartmalar, düşmekle uçmak arasında tereddüt ederek asılı kalmış gibi, bu sisli boşluk içinde titreşiyorlardı. Zerdüşt ve müritleri kürsüye yakın bir köşeye çömelmişler; bir taraftan düşünüyor, bir taraftan da gelenlere, yüreklerinden geçen sırları okumak istercesine dikkat ediyorlardı. Bunlar, esasen türlü tapanaklara girmiş, türlü mistik törenleri seyretmişlerdi. Onlar etraflarında gittikçe sıklaşan perişan kıyafetli insanların hepsini tanıyor gibiydiler: İçlerinden bir kısmı, dışarda dilenmekten usanmayarak biraz da gizli kuvetlerden bir şeyler istemeye gelmiş olan yüzsüzlerdi; bir kısmı da dışarda her çeşit hırsızlık ve soysuzluğu yapmış oldukları halde, hayır ve şer cinlerinin gözlerine girmek için mâsum tavırlarla sızlanan utanmazlardı. İleride, mihraba en yakın yerde, ipekli elbiselere bürünmüş olan beş altı kişi, bütün bu tapanaktaki canlıları soymakta, onları hor görmekte pek usta bir zekâya malik olan sefillerdi. Ayrı localara yerleşmiş olan pırlanta yüzüklü ve arkalarında köleleriyle dalkavuklarının

el pençe divan durdukları bir iki kişi de Ahuramazda ile boy ölçüşen kibirli ve iki yüzlü insanlardı...

Zerdüşt ve arkadaşları, bütün bunları tanıyorlardı; tanımadıkları bir kaç sevimli insan daha vardı ki, bunların renkleri soluktu; tapanak dışında bulamadıklarını bu kutsal yerde arayan, fakat aradıklarına, burada da ortak çıkanları gördükleri için, kime sığınacaklarını bilemeyen kimselerdi. Bunlar, bir incecik ağ teline tutunarak tavanlardan sarkan örümceklere benziyorlardı; hemen kopup düşüverecekler - miş gibi, insana heyecan veren acınacak bir halleri vardı ama, onların ruhları en yüksek yıldızların ışınlarına düğümlenmişti.

Tapınma başladığı zaman, Zerdüşt ve havarileri de törene katıldılar; kutsal metinleri dinlediler; düaların gerçek anlamını kavramaya çalıştılar; kulaklarını vaazlara ve ilâhilere verdiler; bütün bunlar, kendi inandıklarına benzemeyen bir özellik taşıyordu; ağlamalar, sızlamalar, yüksek sesle agıtlar arasında teselli arayan, itiraf etmekten çekinen, ümid eden ve sığman bir konser şelâlesi arasında kendilerinden geçmiş olan Zerdüşt ve müritleri, yalnız kendi kulaklarına bir fısıltı halinde akseden Ahuramazda'nın şu sözlerini işittiler :

— 7 —

Bu gördüğünüz tapanak, görmediğiniz binlercesinden bir örnektir; senden evvel ve senden sonra gelmiş ve gelecek olan nice Zerdüşt'lerin de tapanakları olmuş ve olacaktır. Törenleriniz ve usulleriniz ne kadar değişik olursa olsun, insan oğlu yalvarma sanatında bir yenilik yapamaz ve benden yeni bir şey isteyemez. Tapanaklara girenlerin hepsi aynı adamlardır ve törenleri yaptıranların hepsi, ayni maksadın seyisleri oldukları gibi, onlara uyanların hepsi de ayni dilencilerdir.

— 8 —

Görülenin ve yaşayanın dışında bir şeylerin var olduğunu zanneden sürüler, bu zanlara muhtaçtırlar. Otlamaya başlayan koyunlar, otlağın sonuna kadar, başlarını yerden kaldırmaksızın ilerlerler; otlak bittiği halde, onlar başlarını kaldırmaksızın kurak ve çorak yerlerde yollarına devam

ederler; geviş getirirken bile, yeni çayırlarda ilerlediklerini zanneden bu hayvanlar, geri dönmesini bilmiş olsalardı, çiğneyip geçtikleri yerlerde bir çok faydalı bitkileri görmeden geçmiş olduklarını fark edebilirlerdi. İnsan, göreneğin ve geleneğin olduğu kadar da alıştıklarının esiridir; onları bunlardan ayırabilmek için, yine bunlara benzer bir şeyler sunmaya mecbursun.

— 9 —

Din icad edilmez; bir dini inkâr etmiş olanlar da başka bir dine bağlanmış olurlar; hattâ dinsizlik de bir dindir. Din günah işleyenlerin ve günah işlemeye niyetli olanların kendilerini mâzur göstermelerine hizmet eden bir inayet aynası ve hayatlarından memnun olmayanlarla pişman olanların sığındıkları bir şefaat büyüsüdür. Ruhları ve bedenlerile öğünenlerin pişmanlıkları, bir daha ve bir çok defa suç işleyebileceklirinin delilidir. Hakikaten mâsum olanlar, yalvarmayı hatırlayamaz ve görünmez kuvvetlerin vereceği cezalara akıl erdiremezler.

— 10 —

Kendileri için ebedilik sayıklayanlar, güneş altında parlayan kuru salyalarının pul pul dağılıp uçmayacağını zanneden salyongozlara benzerler; insan, sanki bu âlemdeki vazifesini kusursuz olarak yapabilmiş gibi, başka bir âlemde de ücret ve mükâfat arayan zavallı bir salyangozdur.

— 11 —

Düşünemeyen ve hakikatten korkan ruh, saadetini inanmakta bulur. İnanmak düşünmenin ve hakikatin iflâs etmesi demektir; korku ve âcizlik, inanmakta kucaklaşır, bilgisizlik ve itaat, onda zencirlenir. Hayat ise, bir isyandır; şüpheleri kamçılayan bir bilgi ve aksiyon fışkırmasıdır. Ben de, bilginin ve aksiyonun çizdiği yolun son noktasındayım... Bana, o yoldan geliniz.

Ahuramazda böyle dedi. Zerdüşt, müritlerine baktı; onların da bu sözleri işitmiş olduklarını anladı. Tapınma sona erdiği vakit, düalarla kutsal metinlerin hüzün veren yankıları duvarlarda gezindi ve halkın, birşeyler mırıldanarak kapılardan geçerken, zengin ve nüfuzlu insanlara yol açtıkları ve onların arkasından gitmeyi bir şeref ve hizmet zannet-

tikleri görüldü. Zerdüşt, insan oğlunun tapanaklarda bile eşitlikten tiksinen kibirli bakışlarını ve Ahuramazda'dan ziyade bu küstah bakışların merhametine sığınan biçarelikleri-ni fark etti. En genç havari, Zerdüşt'e sokularak :

— Hazretim, dedi, bu tapanak bizimkine benzemediği halde, burada toplanıp dağılanlar bana yabancı gelmediler.

Zerdüşt, şöyle cevap verdi :

— İnsan elinden çıkan eserler, birbirlerine benzememiş olsalar bile, bunların gördükleri iş, her yerde aynidir. Tanır gibi olduğun bu insanlar ise, şaşırdıkları vakit birbirine raslayanlardır.

Genç havari, hazretin ne demek istediğini anlamıştı.

— Öyle ise hazretim, dedi, bizler ölünceye kadar onlarla selâmlaşacak, onların meclisinde sohbet edeceğiz...

— Kalabalığı terk etmeye özenenler, tek kalmış olsalar bile, onların arkadan geldiklerini göreceklerdir.

Genç havari, kendi kendine :

— Mutlaka taşlamak için!..

Diye söylendi. Tapanak boşaldığı vakit, Zerdüşt ve müritleri, rahipler ve vaizlerle birlikte çıktılar. Baş rahiple Zerdüşt, iki rakip gibi birbirlerini süzerken, ihtiyar bir düaci, Zerdüşt ve müritlerine :

— Görüyorum ki, sizler de bizlerdensiniz, yabancı görünmenize rağmen...

Dedi. Zerdüşt, buna gereken karşılığı vermeden baş rahip :

— Hanların ve hakanların konukları olduğu gibi, tanrıların da konukları vardır... Tapanağımızın kapıları, gönlümüzün kapıları gibi sizler için açıktır; dedi.

Konuklarla ev sahipleri işten anlayan sanatçılar gibi birbirini selâmladılar ve kapıda sıralanmış olan dilencilerin alış verişlerine engel olmadan vedalaştılar.

Zerdüşt ve arkadaşları, şehirde bir misafirhane aramaya lüzum görmediler; hep birlikte kale kapısından çıktılar ve içinden bir ırmak akan bostana daldılar. Onları bostan bekçileri ve köpekler görememişlerdi ama görmüş olsaydılar bile, müritlerin bundan kaygılanmalarına imkân yoktu; zira, Zerdüşt, onları şimdiye kadar hiç bir tehlikeli yere gö-

türmemişti; ve müritler, onun kendisinin bir tehlike olduğunu anlayabilecek kadar aydın bir ruha malik değildiler. Bunu, arada sırada yalnız genç mürit seziyordu. Bol gölgesi olan bir ağaç altında gecelemeye karar veren Zerdüşt, müritlerini etrafına alarak diz çöktü ve birlikte düa ettiler; sürünün içinde olduklarından emin olmak için birbirine sokulmuş olan koyunlar gibi, sırt sırta bir müddet uyudular; ve bir müddet sonra, Ahuramazda'nın göksel sesiyle uyandılar :

— 12 —

Din, insanı yüceltmek için hor gören, alçaltan törenlerdir. Dinin tehditlerinde insanın gerçek faziletlerinden şüphe eden ve onun hürriyetlerini korkunç bir bilgisizlik ve istibdat potasında eritmek isteyen bir öfke vardır. Din, sevdiği hayvanı okşayıp dururken, aklına estikçe döven bir çocuk gibi, bir taraftan insana değer verirken, bir taraftan da onu her çeşit hayat zevk ve kudretinden mahrum edecek şekilde zincirler ve kamçılar. Sanki insanlar, birbirlerini terbiye ve islâh etmekten âciz günahkârlarmış gibi, kendilerini benim mahkememde cezalandırır, benimle korkutur ve beni onların gardiyanı haline getirir ve insana kötülüklerin her çeşidini öğrettikten sonra, «bunları sakın yapma!» emrini verir. Ahuramazda bazılarınızın icad etmiş olduğu bu trajedinin ne aktörü, ne de yazarıdır. Ahuramazda bir öcü değil, bir nurdur.

— 13 —

Dinler için Ahuramazda'nın kaşları çatık ve insanın boynu büküktür. Dinler, bir taraftan günahların hazzına işaret eder, sonra bunları tattılar diye, mahrum olanlar hesabına, âdaletin haksız ve insafsız kılıcını bilerler. Bu kılıcı kullanma ödevini de Ahuramazda'ya verirler. Dinlerin terkibinde saklanmış olan dinsizliği fark edemeyecek kadar gaflet içinde misin Zerdüşt?..

— 14 —

Ahuramazda, dinlerden üstün, dinlere aykırı, dinler dışı bir gerçekliktir. Tanrıbiliminiz, kendi aklınızla alay eden bir delilik, mezhepleriniz kendi mantıklarınızı inkâr eden bir saçmalık, tarikatlarınız kendi sefaletlerinizi mas-

keleyen bir maskaralıktır. Anlaşılmayan şeyler karşısında küçüklüğünü hisseden zekâ, büyüklüğünü ispat etmek için bunların arkasına düşer ve bilinmez konuların iman karanlığına sığınmak suretiyle âcizlik ve zavallılığını gizlemeye yeltenir. Onun bu saklanbaç oyunundaki beceriksizliğine, daima hakikatleri yakalamakta usta olan bilimin sırıttığı görülür...

— 15 —

Dünyanızda bilinmedik ve bilinemeyecek hiç bir konu yoktur; bilinemedikleri icad eden de sen ve senin gibi olanlardır Zerdüşt!..

— 16 —

İnsan oğlu, köleliğinden hoşlandığı türlü inançlarıyla, hakikî sefaletinin şeklini değiştirmekten başka bir şey yapamaz. Zira, bilğiniz arttıkça tutkularınız, imanınız arttıkça ümitleriniz ve dolayısiyle ıstıraplarınız artar. İnançlarınız, fani varlığın ufkunda bir serab olan saadet zehriyle ruhları avundurmuş olsalar bile, sonsuz aldanış ve yanılsamanın önüne asla geçemezler...

— 17 —

İnsan, var olandan ziyade yok olana, görünenden ziyade görünmeyene inanır. Ahuramazda, bu safdillerin, ebediyete kadar arama zevk ve heyecanını tatsınlar diye yok olmaya devam edecektir.

— 18 —

Ve insan, kendi uydurmalarının gerçekliğini savunmakta yeter derecede kuvvetli olduğu içindir ki, inançlarınızın kılıçları, birbirini doğrayarak inkâr mezbahasında yok olacaktır.

— 19 —

İnsanlar, mesud olmak istedikleri veya başkalarını mesud zannettikleri için ıstırap çekerler. İnsanın ahlâksızlığı fazilet taslamasından; dinsizliği, saçma inançlarından; köleliği, üstünlük sevdasından doğar. Dünyaya gelmiş olmanın yeter bir saadet olduğunu anlayabilen ruh, onu aramak için beyhude yorulmaz. Ölümün değersizliğini anlayanlar, ondan kaçınmak için didinmez ve onu bir felâket saymaz. Faziletin insanda tabiî bir sıfat olduğuna inanmış olanlar, faziletli

görünmek için, başarılı insanların faziletsizliklerini anlatma zahmetine katlanmazlar. Saçma inançların insanı hakikî dinden uzaklaştırdığını, hürriyetin zorla ve kuvetle elde edilecek bir servet olmadığını anlayan zekâlar, hakikaten dinli ve hakikaten hürdürler.

— 20 —

Düalarınızın kabul edileceğini ümid etmeyiniz ve red olunmaktan korkmayınız; verilemeyecek ve imkânsız olan şeyleri dilenmekten vaz geçiniz. Atılabilmek ve atlayabilmek için gerilemek lâzımdır; geri dönmeyi bilenler, ileri gitme işinde daha çok başarı gösterirler.

— 21 —

Bilim, insanı kutsal kitapların ötesine götürür ve onların arkasında, Ahuramazda'nın açığa vurmadığı ve rahibin kavramasına imkân bulunmayan hakikatleri yakalar.

— 22 —

Dinin yasakları, Ahuramazda'nın isteklerine uygun olsaydı, yer yüzünün sonsuz hazlar veren nimet ve servetleri mevcud olabilir miydi? İnsana bunları yalnız seyretme hakkını veren, insanın bunları koklayıp tatmasına engel olan hangi kuvvet vardır? Esasen, hangi kuvet bunları başarabilmiştir?.. Her biriniz, kendinize lâyik bir dünyayı imal eder, kendinize lâyık bir hayatı yaşarsınız.

— 23 —

Havarileriniz, şeyhleriniz, mürşitleriniz ve velileriniz, kendilerini ebedileştirmek için insanla Ahuramazda arasına türlü engeller ve siperler kazan ustalardır.

— 24 —

İnsan, tabiatin bir hatasıdır. Hiç bir varlık kendine hükmedecek bir efendi yaratmayı istemez; buna razi olan yalnız insandır. Çoğunuz kauçuk tekerlekler gibi, denizlerde yuvarlanarak gemileri kovalayan Yunus balıklarına benzersiniz; içinizden pek azınız bir mors gibi kayalarda dinlenmeyi ve bütün tabiati gözetlemeyi becerebilmektedir ve tabiat, hatasına üzülecek yerde, öğünmektedir. Çünkü kendisine hükmedecek olan efendileri kendisi yaratmıştır ve sizler bu işde, tabiatle yarışa çıkarak, zaman zaman öldürdüğünüz beni, tekrar tekrar yaratmaktan zevk alıyorsunuz. Tabiat ve

Ahuramazda, sizin ellerinizde birer zıp zıp taşı gibi, eştiğiniz çukurlarda ve çizdiğiniz üçgenler içinde çarpışmakta ve sizler, tabiati Ahuramazda'dan ve Ahuramazda'yı tabiatten çalarak fani ömürlerinizi oyalamaktasınız.

— 25 —

Sizleri ve Ahuramazdayı içinde saklayan evren, sizlerden ve Ahuramazda'dan daha çok geniştir. Orada yapılacak işlerin bittiğini zannederek beni göklerde ve tepelerde arayanlar, kendilerini âleme sığamayacak kadar büyük gören akıl yoksullarıdır. Büyüklükleriyle öğünecek kadar küçük ve bozuk ruhlu olanlar, kendilerinden başkasını göremedikleri için, yapılacak işlerin ne olduğunu da bilemezler. Dünyanız gerçekten büyük olanın elinde, torunlarının oynamasına yarayan bir lâstik toptur; onun yapacağı daha bir çok işleri vardır...

— 26 —

Ahuramazda'nın hazinesinden aşırdıklarını insanlara armağan etmekle öğünen hırsızlar vardır. Onlar senden evvel, benim olduğunu zannettikleri ne varsa, hepsini alıp götürdüler. Elleri gibi, gönülleri ve kafaları da boş olan bu suçlular, bana raslamış ve beni dinlemiş olmanın gülünç masallarıyla sürüleri eğlendirmektedirler. Bu masallar, onların kibirlerini ve dinleyenlerin budalalıklarını kabartan mayalardır.

— 27 —

Kana ve kurban etine hasret çeken açlar, kasaplığa özenirler. Ahuramazda ne kurbanları, ne de kasapları sever; ne can verenlere acır, ne de can alanlara yardım eder. Seni, ne bir kasabın şehid ettiği kurban, ne de şehid edilecek kurbanlar arayan bir kasap görmek isterim. Toprağınızın gerçek efendileri, Ahuramazdanın değil, insanların gönüllerinde saltanat kurabilenlerdir. Şüphesiz ki, onlar da, Ağustos gecelerinde arzınıza lûtfen inen gök taşlarına benzerler; onlar da zamanın ve uzayın uçsuz bucaksız boşluğunda söneceklerdir ama, parladıklarını, kaydıklarını, indiklerini seyredebileceksiniz, aydınlanması gereken karanlık ve derin bölgelerin bulunduğunu anlıyacaksınız. Ahuramazdanın içi,

gözleri, ruhları ve beyinleri kamaştırmadan sönmüş olan ateşlere, ışıklara karşı sızlar.

— 28 —

Saygı gösteriyorsun; benden bir alacağın mı vardır?.. Yoksa beni bu iltifatlarla kendine borçlandırmak mı istiyorsun? Vazolarında kuruyan akıl ve bilgi çiçeklerini, tutkunuzun deli rüzgârı dağılıyor ve kalbinizin testilerinden iman yerine yalan sızıyor.

Ahuramazda, böyle dedi ve sustu.

*
* *

Onun sesinde, yorulmuş olanlardan esen bir hava vardı. Müritler, tanrısal emirlerin şimdilik sona erdiğini zannederek, dinlemiş oldukları sözlerin anlamını incelemeye koyuldular. Genç mürit ise, onlardan ayrılarak kuytu ve serin bir köşeye çekildi; orada düşünmeye ve dinlenmeye hazırlanırken, yaslanmış olduğu ağaçtan, saçları ve sakalları göğsünün kıllarına karışmış, iriyarı bir adamın acı bir çığlıkla yere atladığın gördü. Bu adam, âdeta taş devrinden kalmış vahşi olduğu kadar da kuvvetli ve aç bir hayvana benziyordu. İkisi de birbirini ürkek bakışlarla süzdüler. Genç mürit, heyecanını gizlemeye çalışırken, ihtiyar onu eskiden tanıyormuş gibi kaşlarını çatarak :

— Ben, insan oğlundan kaçan bir insanım; beni burada da mı rahat bırakmayacaksın? dedi. Genç mürit :

— Benim sana ne zararım olabilir? Hem benden kuvvetlisin, hem de buraları benden daha iyi bilirsin...

Diye kekeledi.

— Senin bulunduğun yerde, asla itaat edilmeyen kanunlar vardır ve onun arkasında darağaçlarıyla cezaevleri vardır. Burada ise, benim kanunum, tabiatin kanunu vardır. Senin kuvvetin kollarından değil, saçma inançlarından, dilediğin zaman dilediğin gibi değiştirdiğin oynak ve sayısız kanunlarından gelir. Ben kanunun kolunu bükecek kadar kuvvetli değilim; fakirim, kimsesizim ve bilgisizim...

— Kanun, fakirlerin, kimsesiz ve bilgisizlerin kuvvetidir; sen onun kolunu bükmeyi değil, bükülmez hale getirmeyi düşünmelisin. Tabiat kanununda âdalet yoktur; cemi-

yet kanunu ise, hiç olmazsa âdaleti aramakta, onu gerçek - lendirmeye çalışmaktadır.

— Söylediklerin belki de doğrudur; fakat ben cemiyetin kösemenlerinden, tekelerinden korkuyorum. Zira, ka - nunlarınız, onların ellerinde birer oyuncaktır. Burada boğa yılanlarıyla güreşir, arslanlarla pençeleşirim; yensem de yenilğiye uğrasam da, kaderimi, seçme ve kayırma bilmeyen tarafsız tabiat kanunu tayin eder; ben bu hürriyeti, sitenin bağışladığı köle saadetine tercih ederim...

— Evet ama, burada seni türlü tehlikeler bekliyor; türlü yoksulluklar, sıkıntılar içinde, yaşama kaygısından kurtulamazsın burada...

— Yaşama kaygısı mı?.. İnsan yoksulluğun acısını, görüpte elde edemediği şeyler karşısında hisseder. Sıkıntı, ruhumuzu, daha iyisine ve kolayına erişemediğimiz zaman kaplar. Burada ise, imrenebileceğim hiçbir şey yoktur ki, onu elde etmek imkânsızlığı içinde olayım... Üstelik burada hiç bir şeyin ne bedeli, ne de ücreti vardır, kimseye minnettar olunmadığı gibi, bir teşekküre bile mecbur değilim...

— Ahuramazdaya da mı?..

— O da kim oluyormuş? Her zaman öldürüp dirilttiğiniz, sonra da gözüne grimek için kendisine kurbanlar sunarak tapındığınız bilinmedik varlığa mı?

— Onu sen hiç mi tanımıyorsun? Onun sesini duymuyor musun? O, sana bir şeyler söylemiyor mu? O, bu ıssız yerlerde dolaşmayı sever; sana kendisini hiç mi göstermedi?

— Ben ne deliyim, ne de hastayım... Rüzgârı görmem, fakat sesini işitirim; çünkü ağaçları sallar ve kulağımda uğuldar. Rüzgâr, çarpacak bir yere ve uğuldayacak bir kula - ğa raslamasaydı, onun ne hareketini, ne de sesini hissederdik... Bana öyle geliyor ki, sen yolunu şaşırmış ve aklını oynatmışsın. Ben buralarda, benimle uğraşan ve benim gibi insanlardan uzak ve görünmez bir varlığın bulunduğunu düşünerek kendimi rahatsız etmek istemem. Zira, düşünmeyi, var olan ve varlığını hissettiren olaylar ve nesneler meydana getirir. Bunun dışında olan şeyler, senin hâyâllerin veya uydurmalarındır.

Bu vahşi adam, âdeta sitenin bir medresesinde okumuş

ve büyük bir bilğinden ders almış gibi konuşuyordu. Genç mürit şaşırdı ve onunla fazla konuşmak istemedi; içinden onun söylediklerini beğenmişti, ama büsbütün öfkelendirmekten korkmuştu; fakat ona bir soru daha sormaktan kendini alamadı :

— Buralarda tek başına yaşamaktan usanmıyor musun?

— Tek başına mı? Burada kuşlar var, sürüngenler var, etoburlar, otoburlar var; türlü çiçekler, kokular, meyveler var; güneş var, ay var, yıldızlar ve mevsimler var. Bu kadar zengin ve kalabalık bir âlem içinde yaşayan adamın tek başına mı yaşadığını zannediyorsun? Ben hayatımdan memnunum... Ben siteden, oradaki kurbanlık sürülerden kaçtım... Yoksa beni tekrar çağırmak için mi yolladılar, seni?..

— Orada ne seni, ne de beni düşünecek kimse vardır; oradaki insanların çoğu, kendilerini bile düşünmekten âcizdir. Düşünülmek isteyen insan, kendisini aratacak ve düşündürecek işler görmeye ve hizmet etmeye mecburdur...

— Öyle ise çekil, beni rahatsız etme... Ne vakitten beri düşünmekten kurtulmuştum. İçime bu korkunç hastalığın tohumunu daha fazla ekmeden çekil, git...

Ve vahşi adam, kan çanağına dönmüş olan iri gözlerile genç müride baktı; onu bir yumrukta ezebilirdi. Fakat, vaktile yaşamış olduğu siteden kendisinde kalan bazı duygular yüzünden, düşünceye ve düşünen adama acıdı ve savaştan vazgeçmiş bir goril gibi sırtını çevirdi; homurdanarak uzaklaştı. Genç mürit, kendi kendine:

— Bu yaratığı Zerdüşt görmüş olsaydı, mutlaka onu, Ahuramazda'nın bir habercisi sayar ve kimbilir, belki de ondan, bizim işitmediğimiz binbir göksel hakikatin anahtarlarını isterdi...

Dedi ve arkadaşlarının yanına döndü. Zerdüşt ve havarileri, zaman zaman uzaklaşan bu genç müridin ya başka bir yola sapacağını veya yeni bir yol keşfedeceğini, yahut da büsbütün kendilerini terk edeceğini tahmin ediyorlardı. Fakat Zerdüşt, onu kaybetmek istemiyordu. Ona nerede olduğunu sordu; o da gördükleriyle konuştuklarını anlattı ve tahmin ettiği gibi, Zerdüşt :

— Demek ki, dedi, içimizde onu ilk gören sensin... O,

fanileri türlü şekillere bürünerek deneyden geçirir. Kurtuluşun ve ermişliğin ilk işareti budur!..

Öteki müritler, gence karşı saygı duymaya ve onun kendilerinden evvel bazı hakikatleri keşfetme saadetine nail oluşundan dolayı tebrik etmeye başladılar. Genç mürit ise, mübareklerin gittiği yolun ne kadar çapraşık ve yanlış olduğuna akıl erdirmeye başladığını anlıyor ve onların Ahuramazda'ya yükledikleri gibi, kendisine de malik olmadığı bir takım nitelikleri ekliyerek saygı duymalarına şaşıyordu. Bununla beraber, o da arkadaşları gibi, Ahuramazda'nın sesini işitiyordu. O, seslerdeki fikirler, kendi düşüncelerine pek uygundu; âdeta Ahuramazda kendi içinde konuşuyor gibiydi; fakat, ne için Zerdüşt ve arkadaşları, onun kutlu sözlerini başka türlü anlıyorlardı? O, bu sorunun karşılığını düşünüp dururken, Ahuramazda'nın derinlerden bir ışık gibi gönüllere saplanan sesini duymaya başladı:

— 29 —

Bazı insanlar, yıldızlar arasına gerilmiş bir ışıktan ip üzerinde canbazlığa özenen ve tanrılıkla melekliğe yeltenen birer uğursuz iblistir. Sen de, tepelerdeki çalılıkları ateşleyip mağaralarda saklandıktan sonra, benimle konuştuğunu söyleyecek değil misin? Alevlerin çatırtısını ve sahraya uzanan dumanlar arasında kaçışan kuşları benim habercilerim sanan sürüler, seni taşlayacak yerde bana küfretmekten zevk almayacaklar mı? Buna rağmen onların kundakcısı, dinamitlerini, ruhların temeline yerleştirmeye muvaffak olmuştur. Büyük adam, bu yangını körükleyen değil, söndürebilendir. Zira, köprüsüz bir nehirin öte tarafına geçebilmek için atlamaya cesaret edenler, batmayı göze alanlardır. Kendi ülkü ve cesaretlerini sıçrama tahtası yaparak arkadan gelenlerin geçmesini kolaylaştıranlar azizdirler; onları seviyorum ve yüzmesini bilmeyenlerin sıçramayı öğrenmelerini istiyorum.

— 30 —

Siz, benden değil kendinizden, biribirinizden korkuyorsunuz. Zira, insan, birbirinin umacısıdır. Sizler, kendi cinsinizden alacaklı ve kendi cinsinize borçlu olan birer kumarcısınız. Bu oyunda kazananlar ödemekten, kaybedenler al-

maktan ürkerler. Ahuramazda'yı gömdüğünüz mezarlık, kendi kâr ve zararlarınızın vadisindedir. Onu ziyarete kalkışmak, borçlarınızı ödememek için bir bahane aramak demektir. Ona sığınmak, öcülerinizden korunmak için onun zırhlarına bürünme özentisidir. Oysa ki, Ahuramazda da insandan korkmaktadır. Onu, öldüren siz, yaşatan siz, türlü şekillere sokarak yaratan da sizsiniz... Ahuramazda, sahnelerinizde oynattığınız korkunç bir varlık değil, sâf, çıplak, tehlikesiz ve insanla alış verişi olmayan bir sonsuzluktur. Bunu derinden bilenler, benden korkmaz, bana sığınmaz, benimle korkutmaz ve bana yaklaşmaz... Hayatın amacı, hayatın kendisidir ve insanın kendi engellerile savaşarak muzaffer olmasıdır; sizlerse engeller yaratmaktan hoşlanıyorsunuz. İnsan tanrılardan korkunuz, insan tanrılarla güreşiniz ve insan tanrılar olunuz...

— 31 —

İnsan, içinde yepyeni güneşlerin oluştuğu bir saman yoludur. Onu aşmaya çalışınız. Ahuramazda, yetkinliğe bu aşılamazda kavuşur. Ahuramazda kendinden üstününü de yaratma gücüne maliktir. Bunun içindir ki, insan, Ahuramazda ile birdirbir oynayan sırnaşık bir çocuktur ve sırası geldikçe onun üstünden atlamaktadır. Ahuramazda, birdirbir oyunundan bıkmıştır; o yeni bir oyun icad eden çocukların taşladığı büyüklükte kendini bulur ve onun sevinciyle keyiflenir...

— 32 —

İnsanı minnettar eden fikir ve iman sadakaları değildir. İnsan bunların karşılığında, hürriyetini, kendi fikir ve imanını terkeder. Bu alış verişten kârlı çıkan kimdir? Alınan mı, verilen mi daha değerlidir? Bir gün aldıklarını verirken, bunların kalp ve ayarsız akçalar olduğunu göreceksin. Âlemi bir ödeşme pazarı zannetmeyen Zerdüşt, Ahuramazda, bu pazarın usta sarraf ve kuyumcularından değildir.

— 33 —

Sen, öteki insanlardan başka bir yaratık değilsin; onlar senin için, taşlanması gereken meyveli bir ağaçtır ve onlar için, attıkları taşlarla ezilmesi gereken bir başsın. İnandırmak için, evvelâ kendinin inanması gerektir. Ancak bu su-

retle başkalarının düşünce ahtapotlarından kurtulabilirsin ve kendin de bir ahtapot olmaktan kurtulursun...

— 34 —

Buralara gelmeden evvel, insanlar arasında bir yabancı gibi, bir büyücü veya hırsız gibi dolaştığını biliyorum. Kollarındaki kuvveti ve dişlerindeki zehri bitirinceye kadar onlara dost oldun; şimdi gömlek değiştirirken yeni kuvetler ve yeni zehirler biriktiren bir engerek gibi, bu ıssız yerlerde otluyorsunl.. Geri döneceksin; ruhlarını sana terk edip bedenleriyle dolaşanların yeni yavrularını ziyaret edecek - sin. Onları ağlar görmek, seni sevindirecek ve şarkı söyle - yenlerinden uzaklaşacaksın. Cellât, boğduğu cesedin son titreyişlerini hazla seyreder, ama, yeni bir ses işitirse tekrar boğmakta gecikmez. Haydudun sigarasını yakanlar, onun taraffında soyulacaklarını tahmin edebilirler mi? İnsanın kulakları her sözü işitir; fakat her hakikati dinleyemez. İşitmediği hakikatler de dinlediği sözler kadar çoktur.

— 35 —

Kıskanmayacak, imrenmeyecek ve istemeyecek kadar yoksulluğun şiiriyle beslenmiş olan ruhlar önünde, kıskanan, imrenen ve isteyen zenginliğin açlığından kurtulanlar, buğdaylarını kuşlara ve meyvelerini yolculara sunmaktan zevk alırlar. İnsanları soydukları yetişmiyormuş gibi ve sanki ben de kendilerine borçluymuşum gibi, beni de soymak için dil döken kutsal eşkiyalar görüyorum. Onlar bana, ta - panaklarda, türbelerde ve bu ıssız yerlerde ökseler hazırlamış olan uğursuz avcılardır; onları yüzlerinin renginden, kıyafetlerinden, nutuklarından, miskin ve hileli duruşlarından tanıyabilirsiniz...

— 36 —

Dostlarınızla düşmanlarınızı ne için uzaklarda arıyorsunuz; onlar, yanıbaşınızdadır ve kendi içinizdedir. Ben size derim ki, düşmanlarınızla barışınız ve dostlarınızla savaşınız. Sizleri hayat yollarından Ahuramazda ülkelerine sürükleyenler, kendileriyle savaşmaktan utandığınız dostlardır. Düşmanlarınızın baskısı silâhlı ve uyanık kalmanıza ve benden uzaklaştırarak insanlığın yüce tahtına ulaşmanıza hizmet eder. Düşmanlarınızın ıslıkları, sizlere faziletin, vazife-

nin, bilgi, şefkat ve hürriyetin zaferini terennüm ettirecektir. Düşmanlarınızı seviniz; sizi uykusuz bırakanlar onlardır; dostlarınızı uyutunuz, size ninni söyleyenler onlardır. Hayatı geçici bir rüya sananlar, yaşamanın gerçek tadından mahrum kalmaya söz vermiş olanlardır. Uyanınız, hayat çok boyutlu bir âlemdir; ömrünüzü dilediğiniz yönde şeref ve başarıyla uzatabilirsiniz...

— 37 —

İstemek, vermekten daha güçtür. Gerçekten fakir olan almaz; gerçekten zengin olan istemez ve gerçekten kirli olanlar, suyun düşmanıdırlar. Faziletlerile sarhoş olanlar, rezilliklerinin sağnağında ayılırlar ve bilgileri yüzünden delirenler, bilmediklerinin yıldırımları altında akıllanırlar. Öğündükleriniz, günahlarınızdır; sevaplarınızdan ise utanmalısınız. İnsan, şer tapanağında kebab edilen bir hayır kurbanıdır; hayır tapanağında çarmıha gerilen bir şer sultanıdır. Ne vakit aksiyonlarınızın kutsallığından iğrenecek, ne vakit gökleri bırakıp yerlere döneceksiniz? Sizleri Ahuramazda değil, insanlar beklemektedir...

— 38 —

Ahuramazda inancının kaynağı, başkalarına hükmetme tutkusudur. Bir defa onu icad ettikten sonra, zulüm ve saltanatını artıran zekâ, kendi eserinin siperi arkasında yeni zulümlerin, yeni saltanatların kanunlarını bulmakta gecikmez. Din, sefaleti, yoksulluğu, miskinliği, korku ve ıstırabı vaaz eden bir mitoloji, bir metafiziktir; aradıklarınızın hepsi fiziğin sınırları içindedir; beni de orada bulabilirsiniz.

— 39 —

Din uğruna şehid olan safdiller kadar da, din adına öldürülen kahramanlar vardır. Her sosyal işde olduğu gibi, ülkülerin kurucusuyla hizmetcileri arasında, hakikaten inanmış olanlar ikincilerdir ve birinciler uydurdukları ve gerçekten inanmadıkları efsaneler yüzünden sorumlu değildirler...

— 41 —

Ahuramazda'yı göklerde arayanlar, kimsenin çıkamayacağı kadar yüksek yerlerde, kendileri için saraylar inşa ettirmek isteyenlerdir. Zira, onlar için dünyanın nimet ve

servetleri azdır; bunlar kendilerine bile yetişmez. Onlar, sofralarına insanı dâvete tenezzül etmeyecek kadar kibirlidirler. Onların tek dâvetlisi, asla sofralarında göremeyecekleri Ahuramazdadır...

— 41 —

Göklerin en yüksek yerleri, belki de derinliklerin en çukurudur; fanileri oradan seyredebilmek için, bir kuyunun dibine bakar gibi başı aşağıya doğru eğmek lâzımdır. O vakit karanlığın son noktasında biriken suda, kendi aksinizi görürsünüz. Oysa ki insan oğlunun yerleştiği toprak, evrenin en yüksek ve yüce bir alanıdır. Oradan beni seyretmeye kalkışmak, fani gözlerin gururu altında ezilen beni, kendi karanlık ve çarpık gölgeleri haline getirmektir.

— 42 —

Beni tasdik veya inkâr etmişsin, bundan ne çıkar?.. Kendi iç âleminin derinliğinde yakalayabildiğin bir hakikat varsa, yalnız o, seni bana getirebilir veya benden uzaklaştırabilir. Her ikisinde de sen ve ben varız demektir...

— 43 —

İnanmak ,kendinizi inanmamaklığın hürriyetinden mahrum etmek demektir. İnanmak, inandığınızın ötesindeki hakikatleri görmekten korkan âciz ruhların köleliğine delâlet eder.

— 44 —

Hiç bir peygamberin düşündüklerine, körü körüne inanılmış değildir. İnsanlar, inanabilecekleri fikirlerin doğruluğunu ispata yarayan mucizelerin delisidirler. Asıl inandıklarınız, peygamberlerin getirmiş oldukları fikir ve hâyâller değil, onlara diledikleri şekli vermiş olan çömezlerin saçmalarıdır. İnsan oğlu, bunları da kendi işine gelen şekilde anlamaktan hoşlanır. Sizler, asıl güneşi değil, onun gerçek yerinden başka bir yerde yansıyan gölgesini, hayalini görüyorsunuz...

— 45 —

En koyu dinsiz, başkalarını, kendi inanmadıklarına inandırmak için uğraşan ve zorlayandır. Eğer o, deli değilse, inandıklarının konusunu, aksiyonunu ve efsanelerini kendinin uydurmuş olduğunu pek iyi bilir. Sonsuzluk aşkı, öte-

ki dünya, ebedî ceza ve mükâfat gibi insan oğlunu terbiye etmek için' icad edilmiş olan mitlere (mythes) hakikaten iman etmiş ve bunların hakikat olduğuna inanmış olanlar ise, ebedilik tutkusunun sarhoşluğu içinde, eşya ve olayları olmadıkları şekilde algılayorlar (idrak) demektir. Onlara saygı duyun, acıyın; fakat arkalarından gitmeyin.

— 46 —

İman, bilimin, aklın, deney ve sezğinin reddettiği bir fikir veya hâyâli gerçek saymaktan ibaret olan bir yanılsamadır; ve mucize, daha büyüğünü, daha olamadığı tasarlayamayan ruhlarda, düşünme aşk ve ateşini söndüren geçici bir sanrıdır.

— 47 —

Düa ediyorsunuz, demek ki, malik olduğunuz şeyleri beğenmeyor, dahasını istiyorsunuz. Düa ediyorsunuz, çünkü daha iyisini isteyor, benim düşünemediğim veya istemediğim şeyleri benden koparmağa çalışıyorsunuz. Düalarmın kabul edileceğine inananlar, başkalarına beddüa edecekleri yerde, kendilerine iyilikler dilemiş olsalardı daha hayırlı olmaz mıymı? Bana yalvarırken de gerçek istediklerinizi saklar, benim hoşuma gideceğini zannettiğiniz şeyleri tekrarlar dururşunuz. Bir tesadüfle ya da zekânızın bir oyunuyla gayenize kavuştuğunuz vakit, beni kendinize hizmet ettirmek için evvelce döktüğünüz dillerden ve gözyaşlarından utanır, verdiğiniz sözleri unutur, başarılarınızın arkasında saklı olan utanmaz arzularınızın gerçeklenmesi için, benim gözlerimi ve kollarımı bağlar, kulaklarımı tıkarsmız!..

— 48 —

Beni hoşnud etmek için sunduğun kurban, acılarının sebebi olan sana lânet eder ve bana senin zulmünü şikâyet eder. İnsan, bir günah işlerken de kendisinin sevap işlediğini zannedecek kadar tersine çevrilebilen bir akla sahiptir. Her yaratığın en tabiî hakkı yaşamaktır; kendinize lâyik gördüğünüz bu mutlak hakkı, ne için başkalarına çok görüyorsunuz?..

— 49 —

Sen, beni sitem yıldırımlariyle incitirken de bana sığını-

yorsun; zira mükâfat ve cezanı kendin yaratıyorsun. Ben sığınanları değil, şahlananları, odunları üzerinde kavrulurlarken de inandıklarından vazgeçmeyenleri mutlu ve kutlu sayarım. Bunlar olmasaydı, yeryüzü belki bir ahmak ve rezilden kurtulur; fakat insanları, arkalarından sürükleyen binlerce rezile yataklık ederdi...

— 50 —

Din, ruhun rahatlık ve esenliğini yaratan ibr serinlik ve bir barışmadır. İçinizde esen bu rüzgârı, fırtına haline getirmeyiniz.

— 51 —

Kutsal kitapları yorumlamaya başladın; çünkü şüphe ediyorsun; pişmanlık duyuyorsun; çünkü korkuyorsun; ümidin kanadlarına sarıldın; çünkü yeni günahlara hazırlanıyorsun; sabrediyorsun; çünkü fırsat bekliyorsun. Senin ruhun bir köstebek gibi, cesedinin dehlizlerinde, zinanın, kibrin, nankörlüğün kanatlarını açıyor; yoksulluğun ve sefaletin kinini kemiriyor. Ben, saydam ruhları seviyorum!..

Ahuramazda, böyle dedi ve sustu...

——»o«——

ALTINCI MÜLÂKAT

İNSANLA OYNAMAK, İNSANI OYNATMAK

Zerdüşt ve müritleri, uzun bir dinlenmeden sonra, Himalayaların eteğinde bulunan büyük ve başka bir siteye geldiler. Bu sitenin halkı, birbirine yalan söylemekte, birbirini aldatmakta emsâli görülmemiş bir ustalığa malikti; bunlar ne Ahuramazda'dan, ne de kanundan korkarlardı; fakat bütün işlerini bunlar adına yapar, bu iki kutsal kuvvet adına vaadeder ve and içerlerdi; hele Ahuramazda'yı dillerinden hiç düşürmez ve cennete girebilmek için sakallarını uzatır, başlarına çeşit çeşit, kirli takkeler geçirir ve paçavralar dolayarak ne demek olduğunu anlamadıkları bir takım âyetleri mırıldanırlardı. Şehrin her tarafı, halkının ruhu gibi pis, dolambaçlı ve hattş iğrençti. Her selâm veren, karşısındakinden ilerde nasıl bir fayda sağlayacağını düşünür, biraz hallice olanlarını kıskanır, iftira etmekten hoşlanırdı. Memurları rüşvetsiz iş görmez, en haklı dâvalarını bile bir Racanın iltiması olmaksızın kazanamazlardı. Birbirine kötülük yapmak için yaratılmışa benzeyen bu insanlar fakir ve sefildi; birbirini dolandırmaktan ve kirletmekten başka ciddi bir işle uğraşmayanların zenginleşmeleri ve mesud olmaları esasen tabiatin ve Ahuramazda'nın kanunlarına aykırıdır. Bu sitenin halkı hem tembel, hem de bilgisizdiler; ne kendi nefislerine, ne de başkalarına saygı gösterebilecek bir seviyyeye malik değildiler. Bir az bilgili görünenleri kibirli oldukları kadar da korkak ve iki yüzlüydüler. Zira, hakikaten bir peygambere muhtaç olacak kadar bozulmuş olan bu cemiyette, doğru yolu göstermek de tehlikeliydi; bunların hepsi, kendi aklını beğenmişti ve başkalarının gösterdiği yolların mutlaka eğri ve yanlış olduğuna emindiler. Bunun içindir ki, bu sitedeki ceza evleri, kaatiller ve

hırsızlardan ziyade, kendilerine doğru yolları göstermek isteyen bilgili insanlarla doluydu; böyle bir âkibete uğramaktan korkan faydalı insanlarsa, birer köstebek gibi dehlizlerine çekilmiş, tesellilerini düşünmek ve okumakta bulmuşlardı...

Zerdüşt ve arkadaşları, sitenin meydanına geldikleri vakit asılmış bir adam gördüler; şehir halkının hemen hepsi bir mübarek yeri veya bir büyük adamı ziyaret ediyorlarmış gibi, bu ölüye yaklaşıyor, etrafında dolaşıyor, sükût içinde başlarını eğerek çekiliyorlardı. Genç mürit, yanından geçmekte olan bir yerliye, bu adamın ne için asılmış olduğunu sordu :

— Bizim inandıklarımıza inanmayor; bizim bilmediğimiz şeylerden bahsediyordu!..

Cevabını aldı. Genç mürit, kendi kendine :

— Bu manzarayı bir mermere yontup, âdalet tanrısı adına bir anıt yapmalıdır!..

Dedi. Fakat, bundan insanların mi, hakkın mı, Ahuramazda'nın mı utanması gerektiği meselesini çözmek için boşuna zihin yordu...

Havariler, Zerdüşt'le beraber o akşamı, siteyi çeviren hisarların dibinde geçirdiler. Yakınlarındaki ağaçlıkta sallanan yapraklar, evlerine çekilmiş olan insanlar gibi, bu asılı adama dair söyleşiyor ve bir yılan hışırtısıyla, dedikodu yapıyorlardı. Fısıltılarla serinlik arasında Ahuramazda adına şehid edilmiş olan adamın hâyâline daldılar, kendilerinin de bu sitede asılmaya lâyik insanlar olduğunu anladılar. Bu anlayış içinde, bir müddet kendilerinden geçmiş olan bu kutsal kişiler, sabaha karşı, davul ve düdük seslerile uyandılar. O günün bir bayram olduğu anlaşılıyordu. Halk daha düzgün giyinmiş, saçlarını yağlamış, kokular sürünmüştü; akın akın sarayın avlusuna gidiyorlardı. İleride yüksek bir girişin balkonu üzerinde, bu ülkenin hükümdarı oturmuş, arkasında muhafızları, sağ ve solunda vezirleri sıralanmıştı. Merasimin başladığını haber veren borular ötünce, sitenin eşrafı, zenginleri, general ve idarecileri, esnaf, çiftçi ve köleleri gibi, bütün insan sınıfları saçak öpmek ve hükümdarlarını tebrik etmek için, kuyruk altına musallat olmuş at sinekleri

gibi, bu tahta sokuldular, eğildiler, tebrik ve iyi dileklerini arzederek çekilip gittiler. Bu hükümdar, halka hiç bir şey vermediği halde, onların her şeyini azar azar ellerinden alan bir zalimdi ve bu at sineklerine benzeyen insan sürüsü, daha fazlasını kaybetmemek için onun merhametine sığınmış gibiydiler.

Zerdüşt ve müritleri bu töreni seyrettikten sonra, sitenin dar ve çamurlu sokaklarından geçerek, bir gün evvel ortasında bir adamın asılmış olduğu meydanda, yine ayni halkın toplanmış olduğunu gördüler. Ahali, tehlike hisseden hindilerin ki gibi, başları göğüslerinden yukarıya sünmüş, şaşı gözlerle tepeden ve ileriye bakmaya çalışan çarpık boyunlu insanlardı. En genç mürit bunlardan birine sordu:

— Ne var, ne oluyor?

— Vezir konuşacak...

— Neden bahsedecek?

— Bilmiyorum; bizleri burada her zaman toplar, konuşur ve aldatmaya çalışırlar...

Genç mürit:

— Üzülme dostum, dedi, bunlardan her şehirde ve her devirde vardır. Çoğu zaman yapamayacakları şeyleri vaad eder, halktan istediklerini kopardıktan sonra, yeni yalanlar hazırlamak için bir müddet uzaklaşırlar. Nefes almaya çıkan ayı balıkları gibi, tekrar bu insan buzulları arasında sivrilirler ve sizler, bir evelki vaadi unutur, yeni vaatleri alkışlarsınız; beklemenin ve ümidin yarattığı hâyâller içinde, sefaletinizin kekreliğini biraz daha az hissedersiniz!..

Muhatabı, bu sözlerden bir şey anlamamıştı; fakat Zerdüşt, onun sözlerini işitmişti:

— Bilgeliğin birinci şartı, sükût etmektir ve olayları geriden seyretmeye razı olmaktır; bu kalabalıktan çıkalım...

— Hazretim, şimdi palavralar raçası ve yalancılar sultanı konuşacakmış; hayrın ne olduğunu anlayabilmek için, şerrin sesini duymamıza izin yok mudur?..

Zerdüşt, şu karşılığı verdi:

— Büyük hakikatler, tenhada ve inzivâda dalgalanır. Kalabalık, ruhu sıvılaştırır; kalabalıkta sığınacak bir yer bu-

lamayan düşünce ateşi, kurtuluşu sönmekte ve küllenmekte bulur. Kulaklarınızı tıkayınız ve arkamdan geliniz.

Zerdüşt ve müritleri, kalabalığı yardılar; büyük dairenin merkezini, muhafızlarının ve önceden tutulmuş alkışçılarının ortasında, sar'alı jestlerle konuşan yalancılar sultanına terk ederek, çemberin dışına çıktılar. Hatibin sesi uzaktan uzağa duyuluyordu. Onun kalabalıktan istediği şey, sabırdı, kanaat ve itaatti; nihayet malları ve canlarıydı; ve bütün bunlardan daha kıymetli olan hürriyetleriyle alkışlardı. Hatibin, ellerindekini çoktan kaybetmiş olan bu perişan kitlenin ruhlarında saklı olan en kıymetli servetleri de alıp götürmek istediği anlaşılıyordu. Zerdüşt ve havarileri, bütün bu kalabalığın dağıldıktan sonra geçecekleri bir sokak başındaki tapanağın avlusuna sığındılar; uzaklardan alkış sesleri aksedip dururken, yine genç mürit:

—Hazretim, dedi, bu sitenin adamları nelerini kaybettiklerinin farkında mıdırlar?

Buna, Zerdüşt cevap vermeden, hepsi birden Tapanaktan süzülüp gelen bir sesi, Ahuramazda'nın sesini işittiler:

— 1 —

Onların zaten kaybedecek bir şeyleri yoktu. Onlar bugünün değil, bütün bir geçmişin soyduğu yoksullardır. Tabiat aldığını geri vermez ve verdiğini bağışlamaz. İnsan bir şey kazandığını veya kazanacağını zannettiği vakit kaybettiklerinin neler olduğunu bilemez ve hatırlayamaz; insan sürülerinin hayat merdiveninde yerleştikleri basamaklar, unutganlıklarının dereceleriyle orantılıdır. En yukardaki, kazandığının ne olduğunu bilen ve kaybetmediğini zannedendir; hakikatin cimrilik ve kısırlığı, vaadin ve ümidin cömert ilhamlarıyla alay eder...

— 2 —

İnsan, bir bakıma saadet kadar sefaleri özleyen, hürriyetten ziyade esirlikten hoşlanan bir yaratıktır. İnsan, gemilerini, dalgalardan korumak için, sahile tespit etmeye yarayan halatlar imal ettiği gibi, ruhunun gerçek hürriyetine engel olmaya yarayan mânevî zincirleri de imal eder.

— 3 —

Saadetin sefaletine gönül vermiş olanlar, hürriyet ve iman bodrumunda can vermekten hoşlanmazlar. Onlara göre, bilgisizlik otlağının bitkileri, bilgi bahçesinin çiçeklerinden daha şifalıdır. Zehirlilerinden ölenler, hayat hastalığından kurtulma zevkini tattıklarını zannederler.

— 4 —

Esir olunan duygu, düşünce ve aksiyonlara, başka iradelerin engel olmasından iğrenme hastalığına, hürriyet denilir. Başka iradeler de ayni hastalığa tutulmamış olsalardı, insanlar arasındaki tükenmez çatışmalar devam edebilir miydi? Âleminizde, kendi hürriyeti adına, başkasının hürriyet ve saadetini kıskanmayan ve ona engel olmaktan zevk almayan insanları gösterebilir misin? Her hürriyet ve iddiada bir bencilik buhurdanı tüter!..

— 5 —

Meydanlarda öten horozlar, yalnız güneşin çıkışını müjdelemezler; onlar, gece yarısı da ötmesini bilirler. Oysaki, insan, bu seslerin tonundaki ahenge bakarak kendileri için çekildiğini zannettikleri bu zahmete minnettar olurlar ve uykularını kaçıran bu çatlak musikinin, yeni bir uykuyu hazırlayan ninniler olduğunu fark edemezler...

— 6 —

Yavrularını besleme saadetinden mahrum oldukları için, şefkat duygusunu bilmeyen hayvanlar gibi değil, yumurtlarken göz yaşı döken deniz kaplumbağaları gibi, eserlerinin âkibeti hakkında peşinen elem duyan insanları sevmiyorum...

Ahuramazda, böyle dedi ve sustu...

*
* *

Meydandaki nutukları dinlemiş olan halk, sıcak bölgelere göç etmekte olan leylekler gibi akın akın geçtiler. Zerdüşt ve müritler, Ahuramazda'nın özel bir lûtfuyla, bu geçen insanlardan bir çoğunun kimler olduğunu tanımadıkları halde, ne işlerle uğraştıklarını sezmeğe muvaffak oluyorlardı; zira şehir halkına hizmet eder görünen bu insanlardan bir çoğunun yılanlara, farelere, köpeklere ve baykuşlara benzediklerini fark ediyor, bunların sokul-

makta, çalmakta, uşaklıkta ve felâketler getirmekte ayrı bir ustalığa malik kimseler olduklarını anlayorlar, hırsız ve soysuzu bu kadar çok olan bir cemaatin, nasıl olup da varlıklarını devam ettirebildiklerine hayret ediyorlardı. İşte, bu hayretlerinin devam etmekte olduğu bir anda, sitenin, evine dönmekte en geç kalmış olan bir kölesi de geçip gittikten sonra, bu ermişler, Ahuramazda'nın sesini tekrar işittiler :

— 7 —

Ve zira asalaklar, yaralı hayvan sırtlarında ve ulu ağaç gövdelerinde yaşar, onlarla beraber yok olurlar; bunların en korkuncu kanaatli olanlarıdır!..

— 8 —

Denetleme işiyle görevlendirilmiş olanların hırsızlığı, daha büyük bir şirketin kurulmasına sebep olur ve bu şirkete ortak olmak isteyenler, çalma sanatının ustaları veya çırakları elinde soyulmuş olmanın soğukluğu arasındaki farktan üzülmezler. Cemiyet, birbirine diş bileyen bu soyulanlarla, soyguncuların raksettikleri bir âlemdir.

— 9 —

İnat ve ısrarla günah işlemeye karar vermiş bir insan kitlesi mevcud olmasaydı, bu tapanaklara ihtiyaç olur muydu? Hastası olmayan yerde şifa yurtlarına, suçlusu olmayan yerde cezaevlerine raslanamaz...

— 10 —

Kuvvet, doğru zannedilen yanılmalar üzerinde didinen bencil bir inattır; emretme zevkinin râkiplerine karşı bir direnmedir. Kuvetini halktan aldığı iddiasıyla ve halk adına hükmetme zekâsını kullanan bir tutkudur; küçükleri daha büyüklerine ve büyükleri daha küçüklerine dayanarak sürüyü tek kuvet haline getirmeye çalışan bir sömürme komedisidir. Buna rağmen, Zerdüşt, devlet bir hayırdır ve vazifen, bu hayrı gizli ve âşikâr rezilliklerliyle kirletmeyecek insanlar yetiştirmektir.

— 11 —

İlerlemenin sırrı, ilerlemiş olanların arkasına düşmeye razi olmak değil, onların önüne düşmekte, onları, kendi

keyif ve tutkularına gem vurabilecek dizginleri yaratabilmekte saklıdır.

— 12 —

Büyük işler becerebilenlerin, bir o kadar da büyük rezillik ve kepazelikleri olabilir. Küçüklerinki dile ve kanuna düştüğü halde, onların ki bu kuvvetlere karşı sırıtır, dişlerini gösterir. Kötülüğü, dokunulamaz kuvvetlerde arayın; hayır gibi şerri de Ahuramazda'nın eseri zanneden insan oğlu, bu sırıtmalara alışıktır. Ahuramazda'nın yarattığı şerde bir hikmet arayan budalalar, büyük zannedilen adamların kötülüklerinde de bir hayır ararlar. Şerrin ortakları, hırsızlık ve kötülük yarışında meydana çıkarlar ve üstünlük taslayan bu sefiller, sefaletlerinin azameti sayesinde, hakikî sivrilikleri törpüler ve aşağılıkları derinleştirir, sürüyü hayrette bırakan bir Ahuramazda kesilirler.

— 13 —

İnsan oğlu, tarihinin her devrinde bu trajediyi seyretmiştir. Büyük insan, bu sahnenin seyircileri değil, aktörleri arasında bulunabilendir ve aktörlerin en beceriklisini seyirciler arasına atıp, seyircileri kulislere çekerek işlerin iç yüzünü onlara da gösterebilendir. Zira, maske ve makyajlarından sıyrılmış olan aktörlerin ne suflöre, ne aynaya, ne de perdeye ihtiyaçları vardır...

— 14 —

Geri cemiyetlerde devlet, kuvetinin derecesini uyrukların sırtında deneyen bir kamçıdır. O, yapılmış kanunlara kendisi itaat etmeyen bir iktidardır; iradenin izzeti nefsi ve menfaatin inadıdır. Devlet, hürriyeti korumak için hürriyeti yıkan bir cinayet ve yalnız kendisine yöneltilen cinayetleri yok etmek isteyen bir âdalet olmamalıdır. O, bu sıfatları sayesindedir ki, birbirleriyle asla uzlaşamayacak olan insanları bir araya getirir; kendi kurduğu düzen ve disiplini, o insanlar kurmuş gibi göstererek herkesten itaat bekler. Ahuramazda'nın dalkavukları olduğu gibi, devletin, servet ve kuvvetin dalkavukları da vardır. Benim adıma yaptığınız törenler gibi, devletler ve devletliler için de yaptığınız törenler vardır; iman edenlerin mistik vecdi kadar da hükmedenlerin koma derecesine ulaşan bir gurur vecdi vardır.

— 15 —

Gerilerin devleti, bir menfaat ortaklığıdır; bir hizmet damlasını bin külfete mal eden bir saltanat fırtınasıdır. Zenginlerin beslediği pahalı köpekler gibi, iktidarların oynattığı kuklalar da vardır. İktidar bir aldatma ve kandırma afyonudur; onu yutturabilenler, tuluat artistleri gibi, diledikleri hareketleri yapar ve akıllarına geleni söylerler; seyirciler ise, saçmalıkların hikmetini ve argoların belâgatini kavrayamama şaşkınlığı içinde, kıymetli zamanlarını olduğu kadar da hürriyetlerini kaybederler.

— 16 —

Bu cemiyetlerde, hükmetme zevki, âdalet pazarında körebe oyununa çıkmış olan zevzeklerin hakkıdır. Yalan ve hırsızlıkta usta olan suçluların rezillikleri, fazilet makyajı altında gülümser ve sen, ey Zerdüşt, büyük ülküler havarisi olarak yapacağın vaazlarda, arkandan gelenlerin sayısını her gün biraz daha çoğalmış göreceksin ve asıl tehlike de o vakit alevlenecektir. Zira, öğrettiklerini, diledikleri şekilde yorumlayanların esnek mantığı, insanlığı uçurumlara, savaşlara sürükleyen korkunç bir kuvvet olacaktır ve bir gün gözünü açarak bu sürünün arasına katıldığın zaman, aklını oynatacak ve yuhalanacak olan ilk insan da sen olacaksın!..

— 17 —

Kendini idare etmekten âciz olan birinin, bir kalabalığı yönetmeye çalıştığını gördüm. Bu yeltenişin, akıllı bir adamı şaşırtan cesaretine ben de şaştım. Fakat, o, bana, «kalabalıklar benim gibilerin emri altına girmekten hoşlanırlar ve benim gibiler de, kendilerininkinden daha üstün bir kuvvetin saklı olduğunu zannederler. Ben cesareti, kendimden değil, onların bu zanlarıyla ümitlerinden alıyorum; bana öyle geliyor ki, ey Ahuramazda, insanlar kutsal putlarını olduğu kadar da, kendi felâketlerini, kendileri hazırlarlar; zira onların büyük ve küçükleri hem tapmaya, hem tapılmaya hem de itaat etmeye hasret çeken biçarelerdir!» dedi.

— 18 —

İktidar merdiveninin son basamağı nerededir? Hangi yıldızdadır? Bilmez misin ki, yükselir gibi olan hareketler,

bir çemberin kenarını izleyerek başladıkları noktaya dönerler.

— 19 —

Büyük iktidarlar, iman bataklığında çırpınanların omuzlarında rakseder. Ahuramazda, bir basamaktır; daha üst katlara çıkarak onun adına hükmetmek isteyenler, çoğu zaman bu merdivenden faydalanırlar. Burnunu bacakları arasında ısıtarak körpe avların rüyasına dalmış olan bir kaplan gibi, kokuşmuş fikirlerin yastığında, zavallı tutkuların horlamaktadır. Sen beni değil, avcılık seyahatinde sana hizmet edecek terbiyeli bir şahin arıyorsun!..

— 20 —

Birbirinin uşağı olan bir kaç kişiden birinin kölesi olarak bütün geri kalanlara efendilik etmeyi, hayat başarılarının en yüksek ve en verimlisi sayan bir sefile rasladım, ne ile uğraşmakta olduğunu sordum. «İnsanlara hizmet eder görünerek, onlara hükmetmeye özeniyor ve onlara fani başarıların yollarına çıkan engellerin, molozların neler olduğunu öğretiyorum!» dedi...

— 21 —

Kuvvet ve iktidarının kaynağını unutan adam, bir gün bu kaynağın kuruyarak başka bir yerden fışkırdığını ve bir başkasının kuvvet ve iktidarını beslediğini görecektir. İnsanın en asîl vazifesi, kendisine değer vermiş olan kitleye hizmet etmektir; kitlenin istediğini vermek değil, kitleyi yüceltecek olan fikir ve eserleri vermektir. Kendi değerlerinin şuurunu kavramış olanlar, kimseye borçlu olmadıkları bu meziyeti, örnek hizmetlerle başkalarına da bulaştırabilenlerdir...

— 22 —

İnsanın vücude getirmiş olduğu hiçbir kurum, tabiate aykırı değildir; aykırı olan, bunları kendi çıkarlarının vasıtası haline getirmek isteyen ruhlardır. İnsan, kanunlarını, isteklerine ve yeni ihtiyaçlara göre değiştirebilir. Bunlar, ne tabiat üstü, ne de tabiat dışı bir değer taşırlar. Fenalığın başı bunlarda değil, fenalıktan başka bir şey düşünemeyen başlardadır; onları koparınız...

— 23 —

Devlet, bazılarınızın zannettiği gibi, bir çoğunluk için değil, bir azınlık için kurulmuştur. Bu, öyle bir disiplindir ki, onun sayesinde çoğunluk, azınlığı ezmekten çekinir ve kendi aralarında esenlikle yaşama mecburiyetini hisseder.

— 24 —

Geri kalmış toplumlarda iktidar, nimetleri bölüşürken, arslan payını kendine lâyik gören ve uşakların sırtında yükselen bir kamburdur, bir tok görünen açlıktır.

— 25 —

Birinin omuzuna basarken, onun çökmüş olması, sana yükselme duygusunu vermektedir. Çökenin üzerinde yükselmek, alçaklığın en derininde sivrilmek demektir.

— 26 —

Büyük fikirleri mağlûp edemeyen kuvvetliler, hürriyetin, şerefin ve maişetin düşmanı olurlar. Fikirlerin kuveti, yarattıkları düşmanlıkların ve cezaların büyüklüğüyle ölçülür.

— 27 —

Büyük olanlar, yüz yıllardanberi devam etmekte olana uyanlar değil, bunları yıkıp yerlerine hayatın istediklerini yerleştirebilenlerdir. Benden alındığını zannettiğiniz emirleri, yarın, bir başkası inkâr edecek ve yine benden alındığını iddia edeceği bir takım yeni emirlerle, insan oğlunu zincirlemeye çalışacaktır. Büyük olanlar, itaat edenler değil, isyan etmeyi, reddetmeyi, inkâr etmeyi bilenler, insanın hürriyet ve saadetine hizmet ederken, herkesi yüce ülkülerin zinciriyle bağlayabilenlerdir.

— 28 —

Hangi emir ve yasak, insanları memnun edebilmiştir? İtaat etmeye mecbur olan insan, baş eğerken de isyan etmek ihtiyacıyla yanıp tutuşmıyor mu?..

— 29 —

Sürüyü kandırmak, bir teki kandırmaktan çok kolaydır. Zira, inanmadıklarına inanmış ve inandıklarına inanmamış görünmeyi bilen o bir tektir. Çokluğa dağıtılan ve bir çoklarına bir zerresi bile isabet etmeyen akıl, o bir tek de yoğunlaşmıştır. Bunun içindir ki, tekde göksel bir tokluk, çok-

ta ise topraksal bir açlık vardır. Sürüleri değil, tekleri inandırabilenler ebedidir. Sürüler, bir çobanın olduğu kadar da, havlamasını ve ısırmasını bilen bir köpeğin veya boynu bükük ve yorgun bir eşeğin ardından da gidebilir.

— 30 —

Bir çarmıhta can verenlerin ve meydanlarda diri diri yakılanların emeklerini boşa mı gitmiş sanıyorsun, Zerdüşt? Onların dumanlarından ve son nefeslerinden dağılan öyle bir ruh vardır ki, onu koklamış olan insanlık, hâlâ bu zaferin sarhoşluğundan kurtulamamış, hâlâ onların gittiği yolda, bugünün ve yarının şaşılacak ve olaganüstü başarı tohumlarını saçan çiçekleri solmamıştır.

— 31 —

Eski zâlimler de, mazlumlar kadar insan oğlunun bugünkü ve yarınki saadetine hizmet etmişlerdir. Dünyayı yeni şehitlerle doldurmamak için, insan zekâsında, haksızı, geriyi, alçağı deviren ateşler yakınız. Bir boğa yılanının zembereğinde sıkışan geyiği kurtarmak için, yalnız yılanı öldürmek yetişmez, geyikleri kuvvetlendirmek ve saldırganı korkutmak da lâzımdır.

— 32 —

Siz politikadan ne anlarsınız? Buna akılları erenler, dağlarda ve ormanlarda değil, sarayların ve tapanakların en sivri yerlerinde ufukları gözetlerler. Zira, politika, nereden geldiğini bildirmek için, rüzgârın estiği tarafa kuyruğunu çeviren hareketli bir horozdur. Bunlara, sitenin en yüksek kulelerinde raslayacaksm. Politikacı, atlamasını bildiği kadar da atlatmasını bilen bir cambazdır. Onun yükseklerde barınabilmek için sırıklara değil, kanatlara ve uzakları görebilen kamaşmaz gözlere ihtiyaçı vardır. Gözlerini benim ışığımla körletmiş olanların bu kulelerde kanat çırpmaya hakları ve takatları olamaz.

— 33 —

Kendinden daha büyüğü olmayan hiçbir büyük yoktur; öyle ise insan, daima bir küçüğe lalalık ve uşaklık etmeye mecburdur. Bunun içindir ki, büyüklerinden hoşnud olmayanların sayısı, hoşnud olanlarınkinden daha çoktur. Hayatı yalnız nefes almakla, karın doyurmaktan ibaret sayanlar,

fikrin ve ülkünün hasretini çekmezler ve faziletin yabancısıdırlar. Büyük adam, bir hörküçten başka bir şey olmayan başlar üzerinde yücelirse, zengin tarlaları görmesinler diye, onların gözlerini de bağlamaya muvaffak olur. Zira, hepsini toptan verende alınacak bir şey kalmayınca, develerin sahip değiştirmeleri kolaylaşır. Bunun içindir ki, Zerdüşt, damla damla verenler, sepetlerini birden boşaltmış olanlardan daha çok saygı görürler. Zira onlar, sırtına binmiş oldukları yaratıkları ümit tarlasında beslemeyi, vaad şarkılarıyla avutmayı ve arada sırada tattırarak kendilerine minnettar etmeyi bilirler.

— 34 —

Hayatınızı küçümsemeyin; atlamak ve dalmak için ona ihtiyacınız vardır. Başkalarının düşündüklerini hor görmeyin, onlarda unuttuğunuz hakikatler saklıdır. Hayatınız, lâzım olduğu için değerlidir ve başkalarının düşünceleri, ödevlerinizi gösterdiği için önemlidir. İnsan bir ok değil, gerğin bir yay olmalıdır. Hedefine kendiliğinden ulaşabilen hiç bir ok yoktur...

— 35 —

Geçmişte ne var? İnsanın yanılmaları, sefâletleri, aldanmaları ve bilgisizlikleri... Onunla nasıl öğünebilir, onu nasıl özleyebilirsiniz? Geçmişin gelecekte hakkı yoktur ama, geleceğin geçmişten alacağı vardır. Ey geçmişin hammalı olan Zerdüşt!.. Geleceğin saraylarını inşa etmek için malzeme mi taşımak istiyorsun? Ama, taşımak istediklerin arasında yeni bir şey göremiyorum. Geleceği, geçmişin mumyalarından, fosillerinden, kadavralarından kurmaya yeltenenler, bu ölü ve çürük binanın kendi üzerlerine devrildiğini görmekte geçikmeyeceklerdir.

— 36 —

Üşüyenleri ısıtmak için, evvelce üşümüş olmalı ve nelerin ısıttığını bilmelidir. Açları doyurmak için, önceden acıkmış olmalı ve nelerin doyurduğunu öğrenmelidir. Hayvanlar, kürklerinden memnun oldukları için üşümezler ama pirelendikleri için soyunmaya can atarlar ve acıkan hayvan seçmediği için bulduğunu yer, fakat mide bulantısından kurtulmak için açlıktan ölmeye razi olur. Büyük adam, denen-

mişi tekrar eden ve alınanı geri veren değil, yeni üşümeler ve yeni açlıklar yaratandır. Onun mucizesi, eskiyi unuttur-mak, geriyi ve çukuru atlatmak, yeni ıssılar ve yeni besin-ler yaratarak yeni iştahların dişlerini bilemektir. Bu yolun kervanında yorulan ve sızlananlar çoğaldıkça, ufku aydınla-tan ve yakınlaştıran güneş daha parlak alevlerle yanacaktır. Büyük adam, bunu da yeter bulmazsa, kendini tutuştur-maktan korkmayandır ve kervan onun ardından yoluna de-vam edecektir.

— 37 —

Büyük insanın vazifesi, daha büyüğüne yol vermektir ve küçüğün ilerlemesini geciktiren engelleri kaldırmaktır. Eserlerinizin hızı, kendinizi aştığı vakit sevininiz ve aşan-ları alkışlayınız. Onlar, geride kalanları tanır ve alkışlayan-lara minnetle gülümsemekten zevk alırlar.

— 38 —

Senin vazifen de engel olmak değil, engelleri kaldır-maktır; arkadan gelenin çamurlu pabuçlarıyla çiğnenmek istemeyenler, yoldan çekilmesini bilmelidirler. Yarışa çık-mak için ilerlemekte olan kadar kuvvetli ve onun kadar çe-vik olmalıdır. Ancak, ihtiyar bacakların üstünde genç bir ruh taşıyanlar, mesafeleri ayaklarıyla değil, ruhlarıyla aşa-bilirler. Fakat Zerdüşt, sen hareketleri durdurmak ve ilerle-meyi geçiktirmek için yolları kaplayan sisli bir karanlıksın. Dünyanızın her yerini ebedî olarak kaplayabilen hiçbir ka-ranlık yoktur ve zira bir tarafta batmış olan güneş, öteki ta-rafta çıkmak üzeredir.

— 39 —

Yükselmenin bir şartı da alçalmaktır; zira alçalanlar, atlayanlara basamak olmaktan çekinmezler. Yaltaklananlar, sahiplerinin ayaklarını yalarlarken boynunlarına kadar sıçra-masını bilirler. Onların kudurmuş olmaları mümkündür; salyalarından ve dişlerinden korunmalıdır.

— 40 —

Kudurmuş bir köpek leşinin çoğunu «ben yiyeceğim» diye birbiriyle dalaşan iki sırtlan gördüm. Kuvvetlisi leşin etlerini yedi ve «daha çoğunu sana bıraktım» diyerek düş-manına kemikleri terk etti. Bunları kemirmeğe uğraşanın

ise, dişleri kırıldı. Hayatın âdalet oyununda, trajedilerin bu türlüsüne gülebilenler, ister seyirci, ister oyuncu olsunlar, bir cinayetin mirasına konmuş olsalar bile, kudurmaya mahkûmdurlar.

— 41 —

Tokluk, yeni açlıkları hazırlayan bir mutbak oyunudur. Hakikatin aşçıları ise, bir defa doyururlar ve asla acıktırmazlar. Zira, ruhun besinleri, özsuyunu, yaşayandan; bedenin besinleri ise ölenden alırlar. Bunun içindir ki, insanın en asil sanatı, ölenlere tabutlar ve yaşayanlara tahtlar imal eden bir çeşit marangozluktur.

— 42 —

Gerçek yoldaşlarınız, beyninizde taşımakta olduğunuz fikirlerdir. Onlar, ölünceye kadar sizleri terk etmek istemezler. Sizler ise, daima birbirinizi yarı yolda bırakacaksınız. Zira, biriniz, diğerinizin önüne düşecek ve arkada kalan öndekini geçemeyince, onu taşlayacaktır...

Ahuramazda, böyle dedi ve sustu. Fakat, onun daha söyliyecekleri var gibiydi. Zerdüşt, gözlerini uyuklamakta olan ihtiyar müritlerinin yüzlerinde gezdirdi. Genç mürit :

— Tezgâhımızı sitede kuralım ve kullanacağımız kerestelerin cinsinden ziyade yapacağımız tabutlarla tahtların ölçülerine dikkat edelim...

Dedi. Zerdüşt :

— Sitenin marangozları yabancılara iş vermezler; onlar acemi değil, eski ustalardır ve yaptıkları her şey sağlamdır!..

Diye karşılık verdi; genç mürid ise :

— Öyle sanıyorum ki, dedi, tabutların ve tahtların çürükleri sağlamlarından daha faydalıdır. Birine yatırılanların hırtlaması, diğerine oturanların çökmesi uygun değil midir, hazretim? Yenilerini imâl edemeyen işçiler, tezgâhlarını kapatmaya mecbur olurlar...

Zerdüşt, müridinin anlattıklarında bir olgunluk işareti görmüştü, fakat onu fazla konuşturmak istemedi :

— Bilgeliğin başı, dedi, harekette tedbir, düşünmede itidâldir; sükût ise, bilgeliğin kendisidir.

Genç mürid, kendi kendine:

— Bunlar, dedi, korkunun ve korkaklığın bilgelikleridir...

Bu konuşma sona erdiği vakit, daha sinirli ve ahenkli bir ses, Ahuramazda'nın mübarek sesi, şu özdeyişleri okur gibi anlatmağa başladı :

— 43 —

Güneşten uzaklaşan yıldızlar, kendi ışınlarıyla kibirlenirler; güneşe yaklaşanlar, daha fazlasını almak için değil, güneş ananın saçlarıyla kendilerininkileri karıştırmak için göksel şefkatin ısısında erimek hevesine düşerler. Güneş, topladığını vermektedir, ona dil uzatanlar, alma zevkini tatmış olanlardır. Uzatılan dillerin kesildiğini ve atılan taşların, bunları atanların kendi başlarına düştüğünü mü görmek istiyorsun? Zırhlarını ve miğferini çıkar, oklarını ve yayalrını bırak ve acımak bilmeyen âdalete haykır: İşte geldim!..

— 44 —

Kendi ruhlarına dayanamayan bedenler ve kendi bebedenlerine dayanamayan ruhlar vardır. Bunlar, uyruklarından hoşlanmayan hükümdarlara ve hükümdarlarından nefret eden uyruklara benzerler. Sizler, bunları uzlaştırabilen ve varlıklarıyla kaderlerine isyan edemeyen karınca zekâlı insanlar yetiştirmeye çalışıyorsunuz. Bunlar, yalnız biriktirirler, fakat yaratmazlar; yorulmak bilmeden toplarlar, fakat dağıtmazlar. Kendi varlıklarının yükünü hafifletmek isteyenler, kendi ruhlarına ve bedenlerine saygı duyan ve etraflarındakileri de saygıya değer varlıklar haline getirmek için bir ışık gibi aydınlatmayı bilenlerdir.

— 45 —

Senden dilenenler, sana, vereceklerini nereden çaldığını sormaktadırlar. Sana vermek isteyenler, kendi hırsızlıklarını saklamaya çalışanlardır. Aramaktan üşenenler, dilenmekten veya çalmaktan hoşlanır ve bunun tadını almış olanlar, geri almak için, verir görünürler. Zira, verenler, alanlardan daha yoksuldurlar...

— 46 —

İnsanı yücelten, sorumluluktan ve yüklenmekten yılmamaktır. Vazifenin ağırlığı, ruhun kanatlarını kuvvetlen-

dirir ve kuvvetin kanatlarına hız verir. Felâketlerinizin sebebi, razi olmanız, kabullenmeniz ve onları beklemenizdir. Ahuramazda ise, alçalan ruhların değil, kabul etmeyen, beklemeyen sabırsız ruhların akrabalığıyla öğünür.

— 47 —

Bunun içindir ki, insanın gerçek büyüklüğü, evetler, pekiler ve olsunlar da değil, hayırlar, belkiler ve olmazlarda sakiidır. Birincilerde köleliğin damgası, ikincilerde hürriyetin mührü vardır. Hükmetmek isteyenlerin zafer atlarını kırbaçlayan, evetler değil, hayırlardır. Bu yolda çiğnenmiş olsanız bile, çiğneyenler dikbaşlıların cesetleri üzerinden geçerken, kendi başlarının eğildiğini, yüzlerinin değilse de ruhlarının kızardığını hissedecek ve yeni direnmelerin korkusuyla yollarını değiştireceklerdir.

— 48 —

Parmaklarında yenğeçler ve saçlarında akrepler oynatan afsuncular vardır. Bunlar, seyircilerini kıskaçlarında zehirledikten sonra şefkatle kucaklarlar. Korkunun ve acının hatırasını unutanlar, korkuların ve acıların daha beterlerini tatmaya hazırlanıyorlar demektir. Sürülerin sefalet ve nankörlüğünü devam ettiren, onların unutgan oluşlarıdır. Oysa ki yaşayanları devirmek için, irade ve bilginin birer fiskesi yetişir. Zaferlerinizin çelenği, yıktıklarınızın değil, yaptıklarınızın omuzlarmdadır. Yıkıntılardan, kalıntılardan inşa edilen saraylarda, geçmişin, gerinin, eğrinin ve kirlinin izlerini silemezsiniz...

— 49 —

Atlamak istiyorsun; demek ki, beklemeye gücün yetmiyor. Yükselmek istiyorsun, demek ki asilliğinden şüphe ediyorsun. Yukardan aşağılara bakmak zevklidir; ama gözlerin kararabilir ve başın dönebilir. Derinden tepelere bakmayı bilenler, tırmanmakta gecikmezler ve bunların rehbere ihtiyaçları yoktur.

— 50 —

Sessiz yürüyenler ürkütürler; ayak sesleriniz ve ıslıklarınız ise, korku masallarınızı uzaklara hikâye eder. En iyisi, sular gibi akmak, rüzgâr gibi görünmeden sokulmak ve ga-

yeye ulaşmaktır. Bereket ve esenliğe bunlar yetişmezse, bir sel baskını veya kasırga olabilirsiniz...

— 51 —

Kaptan, gemisini kayalara oturtmuştur; çünkü limanın fenerleri sönüktür. Yangın kulesinin bekcisi, uyuyup kaldığı içindir ki, alevler kendi kulesini de yalamaya başlamıştır. Kendilerini yüksek kuleleri içinde emniyette görenler, daha büyük tehlikeler içindedirler. Zira, fener bekçisi, açlıktan ölmeye, yangın kulesindekiler ise kavrulmaya mahkûmdurlar. Elbette gemiyi bir kurtaran olacak ve yangını söndüren bir ekip türeyecektir. Büyük adam, sönük fener kulesinde kendini tutuşturup gemileri tehlikeden kurtarmaya razi olandır. Büyük adam, yangın kulesinde uykusunu terk edip, gerekirse kendini ateşlerin içine balıklama saliverendir. Zira, hayatı ve iktidarı sevenlerin vazifesi yaşamaya değil, yaşatmaya hizmet etmelidir.

Ahuramazda, böyle dedi ve sustu.

*
* *

Fakat onun bu sükûtunda, az sonra tekrar konuşacağını hissettiren bir titreklik vardı. Sanki o, kendisini dinleyenlere «yoruldunuz, biraz dinleniniz ve düşününüz...» demek istiyor gibiydi. Bu fırsatları asla kaçırmak istemiyen genç mürit, hakikatleri örten açık ve gizli tabakaları dilim dilim açarak şüpheden ve meraktan kurtulmak istedi. Ona, meydanda asılı görmüş olduğu adamın hali pek dokunmuştu. Bunun için olacaktır ki :

— Hazretim, dedi, Ahuramazda ne için o zavallı adamı kurtarmadı? Ne için sitedekilerin beğenmediği bir hareketi yapmasına engel olmadı? Neden sitenin kanunları, bazan daha çok ağır suçları cezalandırmayor da, daha hafiflerini işleyenlerin hayatına kıyıyor? Bu bilmeceleri bir türlü çözemiyorum?..

Bu sorular karşısında, tanrıbılımın vermeye çalışacağı türlü karşılıkların genç çömezi kandıramayacağını bilen Zerdüşt :

— Ahuramazda'nın, dedi, bilgeliği üzerinde tartışma küfürdür. O, dilediğini, istediği gibi yapar. Onu ne için, ne-

den gibi sorularla suçlandırmaya, biz fanilerin asla yetkimiz yoktur ve zaten buna aklımız ve kudretimiz de yetmez...

— Bana öyle geliyor ki, hazretin, en büyük suçlular, en yetkili insanlar arasındadır. Sitenin onları cezalandırmaya hem cesareti yoktur, hem de gücü yetmez. Ahuramazda'ya gelince, galiba o, insanların oynadıkları âdalet piyesindeki maskaralığı seyretmekten hoşlanmaktadır!..

— Sitede bile büyüklerin işlerine karışmayı yasak eden ve onları suçlandıramayan töreler ve yasaların varlığına inanıyorsun da, büyüklerin büyüğü, yücelerin yücesi olan Ahuramazda'yı, sorguya çekmenin, mübarekliği baltalayan bir isyan olduğunu ne için düşünemiyorsun? Sen sitenin âdaleti ile Ahuramazda'nın lütfü arasındaki münasebeti kavrayacak kadar olgunlaşmadın!..

— İşte bunun içindir ki, şüphelerden kurtulmak istiyorum, hazretim. Suçlu olan kimdir, cezayı veren mi? Malını veya hayatını çaldıran mı? Suçlunun hürriyet veya hayatını kendine çok görmekle suç azalacak veya hafifleyecek mi?.. Tahta kurdunu yok etmekle, onun yumurtaları, tahtaları bir daha delmemeye çalışırlar mı? Tahtalarını kurtlara yedirmek istemeyenler, evvelâ pencere ve kapılarına, kerestenin fırınlanmış, ilâçlanmış ve sağlam olanlarını seçmeye mecburdurlar. Uyanmayı bekleyen yumurtalar, analarının âkibetini görecek kadar şuurlu ve anlayışlı olsalardı, tehlikeli deliklerinden çıkar, tehlikesi olmayan ve tahtası bol ormanlara sığınırlardı...

Havariler, hazretin ne söyliyeceğine merak ederlerken genç mürit sözlerine şöyle devam etti:

— Asılan adamın dili, kendini asmış olanlara hakaret eden bir sırıtmadır. Onun sükûtunda, insanlığa lânet eden ve âdalete küfreden bir isyan saklıdır. Kana susayan kimdir? Suçu işleyen mi, suçluyu cezalandıran mı? Yoksa, ikisi de ayni tuzlu şerbetle mi yanık ruhlarını serinletiyorlar? Biri hayat çalıyor, biri servet çalıyor, bir diğeri de hürriyetleri çalıyor... Bunların hangisinin suçu büyüktür? Ne yazık ki, insan kendi kendini cezalandırmak için, kendi kendine suç işlemekten hoşlanıyor! Suçları kendimiz yaratıyor

ve bunlara uygun gördüğümüz cezaları, yine kendimiz tertib ediyoruz. Zavallı âdalet oyuncuları!..

Öteki müritler, Ahuramazda'nın genç müride neler ilham etmekte olduğuna derinden dikkat ettiler ve şaşırdılar. Zerdüşt, karşılık vermeye hazırlanırken Ahuramazda'nın göksel sesini işittiler :

— 52 —

Delinin aklı, maskesi altında saklanan makyajsız yüzüdür; akıllının deliliği, bu yüze geçirilmiş sırıtgan maskedir. Bunun içindir ki, suçlu da, kanun kadar kendini mâsum sayar! kanun da suçlu kadar kendini kabahatli görür. Rahatlığın sefil ve utandırıcı tembelliğine kavuşmak için, buna engel olan rahatsızları süpürmek istiyorsunuz da, bunların ne için rahatsız olduklarını, ne için rahatlıktan hoşlananları rahatsız ettiklerini düşünmüyorsunuz? Sizler, ayaklarınız yorulmasın diye, koltuk değnekleriyle yol almağa çalışırken, onlar, kafalarını, sizlerin çalmaktan ve koparmaktan başka bir işe yaramıyan ellerinize emanet ediyorlar ve siz, âdalet oyuncuları, kopardığınız başlarla bilârdo oynamaktan hoşlanıyorsunuz!..

— 53 —

İnsanları seveceksin ve sevdiklerinin kusurlarını kendilerine anlatmaktan çekinmeyeceksin. Gerçek dost, dostluğunu ve hayatını kaybetmek bahasına da olsa, sevdiklerinin kusurlarını saklamaya özenmez. Gerçek dost, sevdiklerine, insan sevgisini, millet ve yurt sevğisinin, kendi dostluğundan üstün olduğunu gösterebilendir. Çokların saadeti için çırpınıyorlar diye, bu saadetin önüne geçmek isteyenler tarafından şehid edilen havariler, azizdirler ve zira, kurtlar elinde parçalanmayı göze alamıyan çobanlardan mahrum süriler, ergeç korktuklarına uğrayacaklardır. Sizlere örnek insan olmayı, gerçek insan olmayı tavsiye ederim...

— 54 —

Menfaatlerine saldırılmış adamın, hor gören ve iğrenen bakışlarını, haksız kazancın sevinciyle başı dönenler fark edemezler. O bakışlarda, bütün tabiatin öfkesi ve insanlığın lâneti saklıdır. Kuvvetli adamın alçaklığı, zaif adamın eline geçmesin. Çektirilmiş olan acıların intikamı, kuv-

vetlinin kılıcını parçalar, kalkanını başına geçirir ve kurbanlık bir deve gibi çökertir. Ancak, başkalarının hayat ve haklarına saygı gösterenler, bu saygıları nisbetinde yaşamaya hak kazanırlar.

— 55 —

Sürünün sayısını arttırmak için evlâtlara sahip olacaksın ve onları, sürüye hizmet etmelerini sağlamak için yetiştireceksin. Çocuklar, efendi veya uşak olarak doğarlar; uşakları efendi, efendileri uşak yapmaktan çekinesin ve bu uğurda kızlarla oğlanlar arasında hiçbir fark gözetmeyesin. Sitede çekilen sıkıntılar bu hakikate değer vermemekten doğarlar.

— 56 —

İnsanın kuvvet ve saadeti, savaştan yılmamak ve yenilgiyi de göze alarak zafer ümidini kaybetmemekte saklıdır. Ama ben size derim ki, sonunda zafer bulunmadığını önceden bildiğiniz her hangi bir iş için savaşarak yenilgiye uğrayanlar ne kahraman, ne de cesurdurlar. Onlar tedbirsizliklerinin cezasını çeken akıl yoksullarıdır ve zira aklın bir görevi de, olayların ve olguların alacağı şekilleri önceden kavramak ve iradeyi ileriye veya geriye yöneltmektir. At cambazları, sallandıkları tırapezlerin altından koşarak geçen hayvanlarının sırtına, atlayacakları anı önceden hesap etmemiş olsalardı, belkemiklerinin, binmek istedikleri hayvanların ayakları altında ezildiğini görürlerdi!..

— 57 —

Büyük işler görmek isteyenler, sevdiklerinden iğrenmeli, istediklerini istememelidirler. Zira sizlere hoş görünen her şey, düşmanınızdır; istemediğiniz ve sevmediğiniz şeylerin dostluğuna güveniniz; zira size hoş görünmeyen şeyler, dostunuzdur. İnsan, kolayı zora, hazzı eleme tercih eden bir zevk ve safa hastasıdır. Ona, zorları kolaylaştırmayı öğretin; zira onun en büyük düşmanı kolay, lezzetli ve uyuşturucu olanlardır.

— 58 —

Zevklerinizi besleyen ırmak, kaynağını başkalarının göz yaşlarından almıyor mu? Tesellilerinin mantığını, zaferlerinin sevinciyle cilâlayan kaatillerin vicdanında bile

mutluluk gören âciz ve korkak sürüleri harekete geçirmek için, onları, benim zalimlere kadar uzanamayan kısa elleri - me emanet etmekten ne çıkar? Sonsuz bir zaman başlangıcından beri insan, benim gözlerim önünde birbirine saldırmaktadır. Kuvetli insan, cinayetlerini işlerken bile, benim, âcizleri cezalandırmak için kendini bu cinayet işiyle görevlendirdiğime inanmaktadır. Kasap, koçları boğazlarken, akıttığı kanları, kendi başarısının gül bahçesi zanneder ve çırpınan cesetler önünde duyduğu bir şehvet krizinden başka şey değildir.

— 59 —

Cüceleri yola getirmek için dev olmak isteyenler, sivrisineklerin hücumuna dayanamayan uykusuzlardır; ben yıldırımların kamçısını, fırtınaların kuru gürültüsüne tercih ederim. Gözleri yıldızlarda olanlar, çukurları ve çukurdakileri göremezler; ben yükselmek için atlamayı ve uçmayı göze alanları kutluyorum.

— 60 —

Tepelerden uçurumlara gülebilen, sürünenlerin iştahını coşturur ve insan tepedekini avlamak için, kestirme yolun, atlamak ve sıçramaktan ibaret olduğunu anlar. Tepeye tırmanmış olanlar, arkadaki uçuruma yuvarlanırken, öndeki yokuştan tırmananlar, onların çığlıklarında bir alkış ve başarı sevinci hissederler; daha derin ve gerideki uçuruma yuvarlanmayı göze almayanlar, tepelere tırmanmak için boşuna yorulmasınlar!..

— 61 —

Ruhun derisini yüzünüz, onun terkibinde saklı olanı saydam bir hale getiriniz. Sizler, inanmadıklarınıza, başkalarını inandırmak suretiyle, yalanlarınızda gizlenen sırlara bağlanmaktan zevk alıyorsunuz. Memelerine, buzağısını beslesin diye süt biriktiren ineği aldatan hırsızlar gibi, sütü sağıyor, yağını ve kaymağını kendiniz yiyor ve buzağıya ayranını tattırıyorsunuz!..

— 62 —

Birinin alkışlanması için, onbinlerin kendilerini feda etmiş olmaları icabeder. Eğer bu şehitler, yüzbinlerin olduğu kadar da bir düşünenin hakkını ve hürriyetini kurtara-

bilmişlerse, onların yeri benim şerefli tahtımdır. O bir kişiyi de onlar adma alkışlamak, yine onlara karşı bir saygı ödevidir.

— 63 —

Serti, yumuşağa; kaçanı, ele geçene tercih edin. İstemediğinizi isteyin, istediklerinizi kefenleyin. Zaiften atlayın, kuvetlinin omuzlarına basın, yüksek olana kavuşmak için, alçakta olanın üzerinden fırlayın; hayat çeliğini iradenizle bükün ve hürriyet atını şahlandırın. En ileri giden hayvanlar, en iyi koşanlar değil, en usta binicilere malik olanlardır; yoksa en çevik atlar bile, sağa sola sapar, yolunu şaşırır ve yarışı kaybederler.

— 64 —

İnsan ve tabiati sarsan kuvvet, kendi dışlarında değildir. Bu kuvveti gözleriyle görmeyenler, insanın ve tabiatin dışında işleyen bir irade ararlar. Kendilerine güvenemeyen yardım dilencilerine verilecek sadaka, halis değil, kalp akça olmalıdır. Zira, onların ruhları tenekedendir. Yükseldikçe eğilen bitkiler gibi, kırılmaktan çekinen esnek ruhlar, asla yükselemezler; bu, onların derinlere saplanmış sağlam köklere malik olmamalarındandır.

— 65 —

Yükselenler, arkalarından gelenleri göremezler ve düşmemek için gözlerini daha yukarı basamaklara dikerler. Ayaklarm da çıkışı fark eden gözleri vardır; daha üst tabakalara yavaş yavaş çıkma âdeti bu yüzdendir. Ben, yükselmek için bir ip merdivenin salıntılarından korkmayan maymunları seviyorum. Onlar, arkadan gelenlere yol vermek için, gök kuşaklarına bile sarılmaktan yılmayan ve her sıçrayışta kuyruklarıyla da tutunabilen gözü pek cambazlardır. Onlar için hayat oyununun en zevklisi, kendilerine yetişenlerin üzerlerinden atlamaktır.

— 66 —

Kaçanların ardına düşenler, bir kaçağı yakalamış olsalar bile, başarılarının şerefini paylaşırken, ellerinde öğünecek bir şeyin kalmadığını ve hattâ yakaladıklarının yeniden kaçtığını göreceklerdir. Ben, kaçanı kovalayanları değil, insanları, kendi arkalarına düşürmüş olanları seviyorum. Tür-

lü yarışlarda zafer hasretini çekenlere, yorulma hazzını veren büyük adamları seviyorum. Onlar, yüceldikleri noktalarda tek kalmış olsalar bile, kökleri, besinini derin ve uzak yerlerden emen çınarlar ve baobap ağaçları gibi, arkalarından gelenleri dinlendiren geniş ve serin gölgelere maliktirler.

— 67 —

Ben, önde gidenleri arkadan gelenlere tercih ederim. Nasıl olsa, insanların büyük çoğunluğu arkadan gelecekler-dir; onların arasına karışanlar kaybolacaklardır. Önde gidenleri bekleyen tehlikeler ne kadar çok ve büyük olursa olsun, bunlar onların büyüklüğünü küçültemezler ve arkadan gelenlerin daha emniyette olacaklarına da delâlet etmezler... Ben, önde gidenleri seviyorum. Onlar her şeyi, herkesten evvel görürler. Ben, ileriyi ve ilerliyenleri seviyorum. Zira, ilerdeki, geride kalan şeyleri daha önce görmüş ve çiğnemiştir. Sürünün çiğneyip geçtiği bir otlakta besin arayanlar, onların gübrelerinden ve pis kokularından başka bir şey bulamazlar.

— 68 —

Bir takım haksızlıklar ve uygunsuzluklara, başkaldırmadan iş başına gelenler, yeni haksızlıklar ve zulümleri beslemek suretiyle kendilerini de ezecek kuvvetleri hazırlamış olurlar. İşlerin iç yüzünü bilmeyenlerin veya işleri toptan ve yukardan görmeyenlerin her şeyi biliyormuş gibi verdikleri hükümler, bir palavra hovardalığıdır.

— 69 —

İktidar, daha çok et alabilmek için koyunlarını iyi besleyen kasap değil, daha bol süt ve yapağı alabilmek için, onları daha zengin çayırlarda otlatan bir çoban olmalıdır. Bu çobanın köpekleri, sürüyü kurtlara kaptırmaz ve mezbahaya yollamaz. İktidarın en büyük tehlikesi sürüden değil, kendi aklından ve midesinden gelir.

— 70 —

Ahuramazda, bir âdalet simsarı değildir; kanunları kendiniz yapar ve onlara kendiniz direnirsiniz. Bunun içindir ki âdalet, birinden aldığını diğerine verir ve birine verdiğini geri alırken, elindekini yitiren, başkasının elindekini alma-

ya yeltenir. İşte âdalet, bu alış verişten hoşlanmayanların kabul ettirmeye zorlandıkları bir mirastır. Eşitlik, tersine çevrilmiş bir âdalettir ve âdalet, çok yanıldığı halde, en hayırlı sonuçlar veren bir hakikattir.

— 71 —

İktidarın, bir gözü kör, öteki gözü miyoptur. İktidarın, bir kulağı sağır, öteki kulağı tıkalıdır. Onun ensesi ve sırtı kalın olduğu içindir ki, sürünün hamallığını yapar; çoğu zaman yanlış sokaklara sapar ve mal sahibinin sesini işitmez. Sürüyü koruyacak köpeğin ölüsünü sırtında taşıyan çobanlar görülmüştür. Oysa ki, onun ödevi, köpeğin ölüsünü taşımak değil, ona kurtlarla savaşırken yardım etmekti.

— 72 —

İktidar, vaktinde ziyaretine son vermeyen saygısız bir konuktur. gelirken, getirmiş olduğu armaganla beraber evin kilerinde bulunanları da yiyip bitirmeden çekilip gitmez. Gelirken yüzü gülen bu konuk, giderken suratını asar; yeni konuklara kapısını açan ev sahibinin kalbi ise, gideni incitmiş olma vehmile sızlar.

— 73 —

Âkibetiniz ne kadar korkunç olursa olsun, onu ruhunuzun kuvvetiyle yenebilirsiniz. Yalan kervanının meşalesi, yolcuların gölgelerini çöllerde eritir; ve hile yıldırımları, ufukların ötesinde söner. İnsana şeref veren zaferlerin en yücesi, hakikat, fazilet ve hizmet oklarının hedefe isabetinde saklıdır; isterse bu hedef, başlarınızdaki elma olsun. Alçalmadan yükselebilenler, alçaltmadan yüceltmeyi başarabilirler.

— 74 —

Büyük adam, kendine büyüklük veren başarılarının ağırlığı altında ezilmeyen veya onlara kendi varlığının ağırlığını yüklemeyendir. Terk edebilmek de elde edebilmek kadar iradeyi sarsan bir zorluktur. Kuvetlinin baskısını azaltmak veya kaldırmak için, ormanlara sığınmak yetişmez; baskıya baskınla karşılık verebiliyor musun? Kuvvetlinin hürriyetine, kendi hürriyetini karşı koyabiliyor musun? Şerefleriniz, feda ettiğiniz servet ve hayatların piramidi üzerinde yükselir. Ruhların derisinde değil, özünde ormanla-

şmız; meyvelerinizi, açların omuzlarına değil, tokların gö-
güslerine dökünüz. İnsanı kurtaracak olan nekahetler değil,
bunalmalardır. Uyuşturucu ilâç şişelerini kırınız ve hasta-
lığa dayanınız. Ruhlarındaki yaratıcı ateşi söndürmek iste-
yenler, ergeç küllerinin boşlukta uçup yok olacağını göre-
ceklerdir.

— 75 —

İktidar delileri, sırtlarındaki yük altında ezildikçe açlı-
ğı artan bir kambur, bir karyatittir. Çıplak ayaklarıyla bu-
zullar üzerinde bir pengoen gibi oynamayı mı istiyorsun?..
Karnın tok olduğu için, bir müddet üşüdüğünü hissetmeye-
ceksin. Çıplak ayaklarınla yeni sönmüş bir yangın yerinin
korları üzerinde mi türkü çağıracaksın?.. Az sonra nasıl bir
çığlık ve çılgınlık içinde kavrulmuş olduğunu anlayacaksın.
İktidar sıtmasından kurtulmak için, hizmet ve fazilet sulfa-
tosunu yutmalısın; senin ona değil, onun sana âşık olmasını
sağlamalısın. Seyircilerin, «Bir daha üşü, bir daha yan!» di-
ye haykırmcaya kadar bu oyuna devam eden zavallı artist,
oynarken, alkış sesleri arasında çektiği acıları duyuramaya-
cak; can çektiği dakikada sahneyi dolduran çiçekler ve yu-
halar arasında, son nefesini verecektir; ve zira efendileri-
ni alkışlamaktan hoşlanan sürüler, onlar çekilirken ıslık çal-
ma âdetini unutmamışlardır.

— 76 —

Cemiyet, birbirlerinin omuzları üzerinde yükselen in-
sanların meydana getirdiği bir konidir. Her fert, kendi o-
muzlarına yüklenenlerin ağırlığını hisseder. Koninin tepe-
sinde olanın sırtında ağırlık yoktur ama, en çok tehlikede
olan da odur. Bazan, bu koninin baş aşağı çevrildiği görü-
lür; o vakit yukarı çıkan taban, bütün ağırlığını tepedekinin
başına yükletir; buna dayanamayan kımıldanır ve tek ayak
üzerinde bekleşen leylekler gibi, ayak değiştirir; işte o va-
kit, yukarı çıkan taban, alttaki tepenin etrafına sapır sapır
dökülerek yeniden bir koni hasıl olur. Tepede olanlar taba-
na indiler ve tabanda olanlar tepeye çıktılar diye, bu geo-
metrik kitlenin yapısında bir değişiklik olacağını zannetme-
yiniz. Sulara karışan çeşitli cisimler, yoğunluklarıyla oran-
tılı olarak tabakalanırlar. Cemiyet sıvısına karışan insanla-

rın durumu da böyledir. Tabandakiler devrilip yine taban olacak, tepelerdekinden ezilip terkipleri değişmiş olanlar olsa bile, yine onlara benzeyenler sivrilecektir. Asıl büyük adam, bu koniyi tersine çevirip onu kamçı darbeleriyle bir topaç gibi döndürebilendir. Bu adam, topacın dışında oynar ve oynatır. Bunun içindir ki, devlete, insanla oynamak ve insanı oynatmak sanatıdır, diyorum.

Koninin dağılıp parçalanmaması için, onu teşkil eden moleküllerin kolkola zencirlenmesi gerektir. En küçük gevşeme, kamçının dokunduğu yerlerin acısını artırır ve bu acıdan başları dönenler, kitleden uzaklaşırlar. Cemiyetin başı, ne kadar hızla dönerse, kendini döndürenlerin ne yaptıklarını o kadar fark etmez olur ve onların kahkahaları arasında yedikleri kamçı darbelerinin acısını hissetmeyecek kadar maddeleşir ve nasırlaşır. İnsanlar için bu duygusuzluktan daha hayırlı bir şey yoktur. Kolkola girerek aksiyonlarının hızı içinde daima ilerleyerek ortaklaşa acılarla keyflenen sürülerin birliğinde tanrısal bir kuvvet gizlidir. Bu kuvvet, ilk kamçıdan almış olduğu hızla bir defa dönmeye başlayınca, ikinci ve üçüncü vuruşlar arasında, uzun aralıklar peyda olsa bile, durmadan ve ne için olduğunu bilmeden dönerler, ilerler ve yaratırlar. Talihsiz sürüler, yaramaz ve ne yaptığını bilmez çocukların elinde vara yoğa kamçılanarak dengesini kaybedenlerdir. Bunlar, şuraya buraya sıçrayarak, kendilerini azılı bir haylazın elinde oyuncak olmaktan kurtulamazlar...

— 77 —

Fırtına, meyvelerin vaktinden evvel olgunlaşanlarından ziyade, kurtlanmış olanlarını düşürür. İnsan da, cemiyet hayatında bu meyvelerin kaderine ortaktır.

— 78 —

İktidar, küçük ve adi insanlara sunulan rüşvet nisbetinde büyür. Ona sahip olanlar, beslediklerinin himayesine sığınmış sayılırlar. Bunun içindir ki, er geç yıkılacaklardır.

— 79 —

İnsanlar, hafızalarını iyilerden ziyade kötülerin hatırasıyla zenginleştirirler. Bu, onların cesaretlerine karşı bir

ibadettir. Bunun içindir ki, hiç bir kanun, iyiliği mükâfatla değerlendirmediği halde, kötülükleri türlü cezalarla değerlendirerek onları imrenilir bir hale getirirler. Kötülük yapanların ilki, sen olmadığın gibi, ceza görecek olanların sonuncusu da sen değilsin!.. Haydi, utanma Zerdüşt!..

— 80 —

Birbirinin uşağı olan birkaç kişiden birinin kölesi olmak suretiyle bütün geri kalanlara efendilik etmeyi, yeter bir hayat başarısı sayan bir sefile rasladım; ne ile uğraşmakta olduğunu sordum; «İnsanlara hizmet eder görünerek onlara hükmetmeye çalışıyorum!» dedi.

— 81 —

Âkibetlerini düşünemeyecek kadar emre itaat eden köleler olmayınız. Büyük iradelere direnebilenler, büyüklüğün çoğu zaman nasıl bir küçüklük olduğunu anlamakta gecikmezler.

— 82 —

Vakur bir direnmeyi, hezimet ve hakaretle sona erecek bir isyana tercih ediniz; fakat affetmeyiniz. Senelerce çürümeden toprak altında bekleyen tohumlar vardır. Bunlar kendi üzerlerine inşa edilen saray duvarlarını çatlatacak kadar içkin bir kuvvete maliktirler.

— 83 —

İnsanları, büyük ülküler peşinde sürüklemek isteyenlerin, ülkülerinden daha büyük kalbleri olmalıdır. Büyük sayılan insandan değil, kendinde büyüklük tasarlayan insandan kork. Sefil insanlardan nüfuz sahibi olanlar, evvelce makamlarını muhafaza etmeye, sonra da mahrum oldukları şeylerden ve kendilerine engel olanlardan intikam almaya çalışırlar. Büyük açlıkları gidermek de, büyük işleri başarmak gibi yüksek ve engelsiz bir nüfuzla mümkündür.

— 84 —

Dalkavukluk; efendiliğin olduğu kadar da uşaklığın merdivenidir; bununla hem çıkılır, hem inilir.

— 85 —

Kanun, fazilet ve hürriyetleri yaratmaz, bekler.

— 86 —

İnsanların kudreti, daima kendi yetkilerile paralel de-

ğildir. Büyük zannedilen adamların uşakları, çoğu zaman, efendilerinden daha büyük bir nüfuz ve iktidara maliktirler.

— 87 —

Çok ileri gitimş veya çok kazanmış olan öyle insanlar vàrdır ki, bunların kendileri de, nasıl olup da bulundukları noktaya yükselmiş olduklarına hayret ederler.

— 88 —

Bilgenin vazifesi, bilgi ve fazilet işlerinde susmamak, devlet ve dostluk işlerinde dilini tutmaktır. Onun söyleye - bildikleri, söyleyemediklerinin ne olduğunu da açığa vuran bir aynadır.

— 89 —

Büyük adamların bazı hakikatleri dinlemeye katlanmamaları, bunların daha evvel kendileri tarafından keşfedilememiş olmasındandır.

— 90 —

Çobanlarının gocuğunu seyrede ede, kendilerini kurtlara ikram eden koyunlar olduğu gibi, sürülerinin felâketini görmedikleri halde, onları beklediklerini ve koruduklarını zanneden çobanlar da vardır. Fakat, bu âlemin en trajik olayı, kuzuların kendi bekçileri tarafından parçalanıp yenilmesidir.

— 91 —

Aklının ermediği işlere karışarak başarı gösteren bazı insanların yanı başında, aklının erdiği işlerde başarı gösteremeyen insanlar da vardır. Bunun sebebi, her iki zümrenin de kendilerinden aşağı insanlar ve işler arasında savaşmış olmalarıdır.

— 92 —

Etrafındakilere üstünlüklerini hissettirmeye çalışanlar, aşağılıklarını fark edenlerin tuzağına düşmeye hazırlanan tilkilerdir.

— 93 —

Kendinizden daha üstün olanların varlığını kabul ettiğiniz gün, onlardan daha üstün bir mertebede olduğunuzu ispat etmiş olursunuz.

— 94 —

Kendi nefsine güvenmek, işleri başarmaya olduğu kadar da altüst etmeye yeten bir dinamittir.

— 95 —

Cesaret, tehlikeden uzaklaşmak için tehlikeyi göze almaktır. Bu vaktinden evel gayeye ulaşmak için sıçramak demektir.

— 96 —

İktidar, başkalarına ve çoğu zaman lâyık olmayanlara yapılmış hizmet ve fedakârlık gübresiyle beslenmiş bir acı meyvedir.

— 97 —

Dalkavuk, küçük adamlara büyüklük duygusunu veren bir içki, büyükleri cüceleştiren büyülü bir aynadır. O, kendisine soytarılık etmekte olduğu adamdan daha büyüktür. Zira, bu adam, dalkavuğun inanmadığı fikirlere inanacak veya aldanacak kadar beyinsiz bir budaladır.

— 98 —

İnsanın büyüklüğü, kendisinin almış olduğu ünvanlardan veya kendisine verilmiş olan yetkilerden anlaşılmaz. Büyüklüğünüz, kendileriyle boy ölçtüğünüz engellerin çetinlik ve kuvvetinde saklıdır. Her zaferde büyüklüğünüzün gururu, küçüklüğünüzün acısı gülümser. Lâyık oldukları mevkileri bulabilenler, bulamayanlardan daha çok azdır. Oysaki, birinciler, kuvvetlerini ikincilerden alırlar.

— 99 —

Bir çok gizli ve sefil menfaatler, vazifede fazla ciddilik ve titizlik maskesi altında sırıtırlar.

— 100 —

Kuvvet ve zulüm, baş eğdirebilir, fakat gönülleri fethedemez. Kuvvetin bile başı, lûtûf ve ihsan kılıcıyla koparılır.

— 101 —

Menfaat, bir panter gibi cesur, bir kedi gibi sırnaşıktır. Ruhlara sürtünerek girer; parçalayarak çıkar. Bir zalimin kalbini yumuşatmak için ona kadınlar sunulur. Bir menfaate esir olanları, bundan kurtarabilmek için de, daha büyük menfaatler vaad eden tuzaklara ihtiyaç vardır.

— 102 —

Depremler, yüksek binaları devirdiği halde, kulübeleri çatlatamaz bile. Anlaşılıyor ki, kibir ve azamet taslayanlarla dik kafalıların yıkılması, bir küçük sarsıntıya bakıyor.

— 103 —

Mevkilerini, el etek öperek kazanmış olanlar, ayaklarını öptürmeden kimsenin hakkını vermek istemezler. Kendinden kuvvetli olanların yumruğunu tatmamış olanlar, kendilerinden daha zaif olanlara acımayı bilmezler.

— 104 —

Düşmanlarınızı yenmek bir vazifedir; fakat onlara zulmetmeye hakkınız yoktur. Bu, bir gün sizi, kendilerile dost olabileceğiniz kuvvetlerin yardımından mahrum etmek suretiyle cezalandırabilir.

— 105 —

Gölgesinin çok uzun olduğunu görünce, meziyetlerinin de o kadar büyük olduğunu zannedenler vardır. Kibirliler, bu gölgeden adamlardır ki, ışığın yeğinlik ve yönü değiştikce kısalır ve kamburlaşırlar.

— 106 —

Kanun, mahkeme ve polis, yalnız faziletin bekçileri değil, aynı zamanda şerrin varlığını da gösteren şahitlerdir.

— 107 —

Büyük adamlar, hiçbir engel tanımayan seller gibidirler; yıksalar da, bıraktıkları kum ve balçık, bereketli ürünlere yataklık eder.

— 108 —

Dikkat edilirse, insanlara ve mliletlere fenalık edenlerin çoğu, iyiliğin ne olduğunu pek iyi bilenlerdir. Anlaşılıyor ki, bilmek, daima muktedir olmak demek değildir.

— 109 —

Çok büyük işler için yapılacak tahminler de, gelecek hakkındaki kâhinlikler gibi insanı aldatabilir. Küçük işleri başaramayanların ise, başlıca sanatı, bu çeşit tahminlerle üstünlük taslamadan ibarettir. Onların başarıları, bu hünerden bile mahrum olan şaşkınların çokluğundan doğar.

Ahuramazda, böyle dedi ve sustu.

* * *

Bu esnada, renkler kudurmuş, sesler delirmişti; güneşin öfkesini rüzgârlar okşuyor ve Ahuramazda, kusurları sevmek, acımak ve inanmaktan ibaret olan bu kutsal yolculara kendini göstermekten çekiniyordu. Müritler, tabiatin bu olaganüstü coşgunluğunu, güzelliklerin bu korkunç ve olaganüstü bereketini seyrederek Zerdüşt'ün arkasından hiçbir şey yakalayamamış zagarlar gibi mahçup ve itaatlı bir saygıyla ilerlemeye devam ettiler. Genç mürit :

— Âlemde güzel ve çekici olmayan ne var ki? diye düşündü. Yerinde ve zamanında ölüm bile güzeldir. Yaşamaya değen hayat, Ahuramazda'ya bile minnet etmiyen, ölümü ve ölümden ötesini hiçe sayan temiz ve alnı açık ruhların hakkıdır. İyinin utangaçlığı karşısında kötünün utanmazlığı olmasaydı, Ahuramazda'yı rahatsız etmezdik sanıyorum!

Bu düşünceler, genç müridin içinde dalgalanırken, Zerdüşt, ellerini ufuklara uzatarak :

— Bakınız, bakınız! dedi, Ahuramazda'nın kolları dünyamızı kucaklamaktadır!..

Müritler, ufkun en derin ve uzak bir noktasından, topraklarda sürünen bir şeyleri yukarı çekmek ister gibi uzanmış olan iki ışık sütunu gördüler. Fakat, boyalı bir bulut, bu sütunları perdeledi. Zerdüşt :

— O, dedi, sizlere kendisini göstermek istemedi; mutlaka içinizde kutsallığa aykırı düşüncelere dalmış biri var...

Müritlerin hepsi, gencin yüzüne baktılar; o da Zerdüşt'ün gözlerine bakmaktan çekinmedi ve :

— Onu görmemek, görmekten daha hayırlıdır, dedi; zaten bunu kendisi de söylemişti. Bizim gibi çamurlarını birbirinin üstüne sıçratmaktan hoşlanan kusurlu insanlar, mutlakı ve en yetkin olanı görmekle yücelmiş olmazlar; insan onu değil, kendi kusurlarını görmeye ve bunlardan kurtulmaya çalışmalıdır.

Öteki müritler, Ahuramazda'yı görme ümidinin bütün pencerelerini perdeleyen bu sözler dolayısiyle nasıl olupta gencin çarpılmadığına hayret ettiler ve Zerdüşt, kendi içinden :

— Ey gizli ve kutsal kuvvetler; öfkelenin ve kendinizi gösterin!..

diye yalvardı. Fakat onlar, insanın buyruklarına başeğecek kadar zavallı olmadıkları için, ne göklerde, ne de yerlerde yıldırım ve deprem türünden bir olay görülmedi. Zerdüşt ve arkadaşları, kurumuş ağaçlar gibi oldukları yere çakılıp kalmışlardı. Genç mürit:

— Durmak, dedi, vazgeçmektir; durmak, ilerleyenin gerilerinde kalmaya razi olmak demektir. Ümidin lâstiği bir noktaya kadar uzanır ve orada kopar; kopuk ucun gözlerimize çarparak bizleri kör etmesinden çekinmelidir. Yürüyelim; ilerde, bizleri bekleyen vazifeler vardır. Hazret bizleri, topuklarında olduğu kadar da sırtlarında ve ruhlarında kanatlar taşıyan ebedilerin safında görmek ister...

Yolcular, bu konuşanın Ahuramazda olduğunu zannederek yollarına devam ettiler. Biraz ilerde, ölmüş veya öldürülmüş bir leylek cesedi gördüler. Pek duygulu olan Zerdüşt:

— İşte, dedi, kötülüğün okuyla yüreği deşilmiş günahsız bir şehit... Ey iyilik, neden onu korumadın?

Ve gözlerinden bir iki elem damlası yuvarlandı; öteki müritlerin içi de evlâdını kaybetmiş bir ananınki gibi sızladı. Fakat genç mürit:

— Bu kuş, dedi, ne ölenlerin ilkidir, ne de sonuncusudur; ölenlerin sayısı, ölecek olanların sayısına nazaran sayılmaya değmeyecek kadar azdır; ben ölüp kurtulanlara değil, ölümü bekleyen hastalara acırım; birincileri, saygıyla gömmeli; ikincileri, mümkünse kurtarmaya çalışmalıdır...

Zerdüşt, bu itirafı pek duygusuz buldu ve:

— Bazı insanlar, dedi, yüreklerini göğüslerinde değil, başlarında taşırlar; onlar da, başa ağırlık veren fikirler gibi yavaş yavaş kanatlanırlar... Duygu ve düşünceleri kıt olanlar, hafiflikleri yüzünden kaybettikleri ağırlıkların değerini takdir edemezler...

Genç mürit, bu sözleri, içi, geçmişle dolmuş olan hazretin beyninde, geleceği oturtacak bir hücre kalmamış olduğuna işaret saydı ve leyleğin cesedini, kokuşarak temiz havayı kirletmesin diye gömdü. İşte bu esnada, sanki Ahura-

mazda, onun sözlerini beğenmiş de geri kalanım kendisi tamamlamak istiyormuş gibi ilerdeki kayaların arkasından, heceleri rüzgârın tellerinde bir musiki güftesini andıran derin ve ahenkli tempolarla konuşmağa başladı :

— 110 —

Düşünmek, size bir mükâfat olarak bağışlandığı halde, onu bir suç sayarak cezalandırıyorsunuz. Ancak düşünebilen varlık insandır. Ancak düşünen insan, kendisinden çıkıp eşya ve olayların içinde gezinebilir. Düşünmek, gururunuzun çelik çemberini kırarak düşünemeyenler arasına karışmanıza ve onların acılarını tatmanıza hizmet eden bir büyüdür. Eziliniz, kırılınız ve ötekilerin çektiklerini sizler de çekiniz; ancak o vakit, ululuk ve hizmet yolunda, atmaya hasret çektiğiniz adımlar genişler ve benim katımdan, benim sizlerden uzak olduğum kadar uzaklaşır ve benim size olan yakınlığım kadar yaklaşırsınız. İnsanları görmenize engel olan duvarları yıkınız, perdeleri yırtınız; korku, bilgisizlik ve kıskançlık anahtarlarıyla kitlediğiniz kapıları kırınız.

— 111 —

Türlü şehirlerde gezindim. Beni daima acınacak kadar değil, iğrenilecek kadar sefil ve biçare insanlar karşıladı. Zaten, işlerini yoluna koymuş ve beni karşılayanları soyup soğana çevirmiş olanların benden istedikleri bir şey yoktu. Onlar, istediklerini, bu çıplakların elinden, cebinden, hattâ zihin ve vicdanından çekip almasını bilmişlerdi. Açlar ve çıplaklar, bana yalvardılar; «halimize acı!» dediler, «neden bize daha iyi bir hayatı lâyık görmiyorsun?» Onlara; «sizi bu hâle getiren ben değilim! dedim. Sizler, efendilerinizin kurbanlarısınız; benden değil, onlardan isteyin ve onların istediklerini vermeyin.» Lâyık oldukları nimetlere nail olamayanlar, kendi servetlerinin lâyik olmayanlar elinde israf edildiğini göreceklerdir. Onları bırakıp da benim peşimden gelenler, sürünmekten kurtulamıyacaklardır. Zira, Ahuramazda geri dönmez ve arkasına bakmayı âdet edinmemiştir.

— 112 —

Din savaşlarına önderlik eden kirli sakallı ve topal bacaklı herifler gibi, nutuklarında yılan kusan hatiplere dişlerini göstermeye çalışan aç kirpiler vardır. Bunlara kanarak

inandıklarını değiştirenler, derilerini de değiştirmeye razi olabilen uşaklardır; onlar, kirlerini dilleriyle temizlemeye çalışan kediler gibi, kusurlarını affettirmek için, dil döken ve efendilerinin hoşlanmadıkları fikir ve insanlara dil uzatmaktan çekinmeyen kertenkele ruhlu böceklerdir. Bunun içindir ki, ağızları kadar da kafaları bozuk eşkiyalarla korunan çiftliklerin ürünleri, mal sahibinin eline geçmeden, koruyucularının kursağında eriyor ve mal sahibine sadece öğünmek ve yalvarmak kalıyor...

— 113 —

Birbirinizden korkuyorsunuz; gerçek düşüncelerinizin çoğu, topraklarınıza gömülecektir. Söyleyebildikleriniz, söylemek istemediklerinizdir. Türlü çiçekleri kurutarak koleksiyon yapan meraklılar, renkleri ve kokuları öldürdükleri nin farkında bile değildirler; ruhlarını bir ahtapot derisinde saklayanlar, dokunulmazlar arasına girmiş olsalar bile, insan olmaktan vazgeçmişler demektir; çiçeklerin renklerini ve kokularını öldürmeyiniz ve ruhlarınızı başkalarının kanını emmeye değil, ısırtmaya alışınız. Hayat ve zaman makasının kırpamayacağı hiç bir diken yoktur. Ben sizin gösterdiklerinizi değil, sakladıklarmızı seviyorum. Gösterdiklerinizi saklayın, sakladıklarınızı gösterin!..

— 114 —

Yeni bir şey, büyük bir iş yapmak isteyenler, rahatsızlığa katlanmalıdırlar; onlar, rahatları kaçmadığı, yıkılmadığı için, rahatsız olmalıdırlar. Bir taş altındaki nemli karanlıkta barınan böceklere, dışarıda güneş ve göklerin bulunduğunu öğretebilmek için, üzerlerine çökmüş olan ağırlığı kaldırma zahmetine katlanmalıdır. Hizmetlerini bir lütûf değil, bir vazife sayanlar, yorulmazlar ve çektikleri zahmetten zevk alırlar. Bunun aksini düşünenlerin, rakiplerine zehirli şerbetler ikram eden kırallardan veya kurbanlarının boynuzlarını yaldızlayarak kafalarını kesip, derilerini yüzen kasaplardan ne farkları vardır?..

— 115 —

Evliyaları budala, peygamberleri deli, bilginleri büyücü diye taşlayanların çocukları, bugün onlara türbeler, tapanaklar ve anıtlar yaparak kendilerinden atalarının adına

özür dilemektedirler. Büyükleri küçülten bir azınlıktır ve gerçek büyükler çoğunluğu yüceltmesini bilenlerdir ve bundan korkmayınız. Zengin petrol gayzerleri toprakların en derin tabakalarından fışkırdığı gibi, gerçekten büyük olanlar da yüceltilmiş çoğunluklardan çıkarlar.

— 116 —

Sizleri, sizin adınıza ve sözde sizden aldıkları kuvvetlerin zencirlediği maymunlara benzetiyorum. Oynamıyor, oynatılıyorsunuz. Kendinizi, başkalarının iradesinde eritmiş, fakat bir kalıba dökülemediğiniz için şekillenmemiş ham külçeler olmaktan kurtarınız; ruhunuzun madenine dilediğiniz şekli başkaları değil, kendiniz veriniz.

— 117 —

Yeni ülküleri savunanlara öfkelenir ve onları suçlu sayarak cezalandırmak için bahaneler ararsınız. Oysa ki, yarın çocuklarınız ve torunlarınız, sizlerin bilgisizlik ve geriliginizi anlayacak ve soyunuzdan geldikleri için utanacaklardır. Nice soylu insanların soysuz evlâtları, nice soysuzların üstün ve seçkin torunları vardır.

— 118 —

Dost kazanmak da düşman kazanmak kadar ayrı bir bilgi ve ustalıkla mümkündür. İnsan, düşmanlarının çokluğu nisbetinde büyüktür; dostlarınıza değil, düşmanlarınıza güveniniz; birincilerin yarın ne olacakları belli değildir; ikinciler ise, yüzleri ve ruhları maskesiz gerçeklerdir.

— 119 —

Vazifeniz, daima ayni piyesi başka dekorlarla tekrarlayan sanatçıyı alkışlamak değildir; gerektiği zaman, sizi soyan bu maskaraları yuhalamaktır. Oyuncuların gerçekten maskarası olanlar, alkış deliliği ve bravo budalalığı içinde sersemleşenlerdir.

— 120 —

Dolaştığım illerin birinde, benim adıma yargılanan bir kahraman gördüm; yargıçlarına dedi ki «Benden inandıklarımı bırakıp, kendiniz gibi düşünmemi istiyorsunuz. Sizler, buna inanacak kadar zekâdan mahrum musunuz? Ben, bu

kadar budalaca ümitlere kapılan değersiz ruhlar önünde, kendimi küçültecek ve beni yıllarca mesud etmiş olan düşünceleri terk edecek kadar hayata bağlı değilim.»

— 121 —

Bir başka şehirde, cellâtlarına son sözlerini söyleyen bir büyük adama rastladım: «Ömrüm boyunca, diyordu, âdaleti, hakkı, hürriyeti ve fazileti savundum; bunlardan hoşlanmayan efendilerinize çirkin başımı götürünüz; onlar, soluk yüzümden kendilerine uzanmış olan mosmor bir dil egörceklerdir; bu dil haksızlığa, zulme, istibdada karşı fırlatılmış ve fırlatılacak olan küçümseme ve alçaltmanın ebedî sembolüdür. Muhalefet, iktidar sülüklerinin doymazlığına imrenen ruhların vantuzu, iktidar, muhalefet kunduzlarının açlığından ürken ruhların öksesi olmamalıdır; istenilen gayeye kavuşmak için havlamak veya homurdanmak değil, baş ve gönül vermeye razi olmak lâzımdır.»

— 122 —

Genç ve güzel bir adamın, kendi gibi genç, güzel ve yeni düşüncelerini mahkûm eden bir konseyde şöyle bağırdığını işittim: «Pervaneler, ışığa atılırlarken, onun içinde yanıp kül olacaklarını düşünmezler bile. Ben de hakikat ve hürriyet ateşine onlar gibi atılmaktan yılmayan bir pervayim. Sizler beni yakacaksınız; fakat cesedimin dumanları arasından, yüzyılların vicdanını aydınlatmaya devam edecek olan düşüncelerimi yakamazsınız.»

— 123 —

Daha çok eski bir devirde hayatı için tasası olmayan bir ihtiyarın, kendini öldürecek olanlara şu sözleri söylediğini işitmiştim: «Ben, tanrılar gibi yaşadım ve onların da beğendiği göksel fikir ve inançları yaymıya çalıştım; tanrılar, kendilerine benzeyenlerin, kendilerine benzemeyenler arasında sürünmelerini istemezler; kutsalları daha fazla bekletmiyelim; size emrolunanı işleyiniz.»

— 124 —

Doğruyu, güzeli ve iyiyi savunmuş olan bir adama raslamıştım; bunlardan noşlahmıyan, hattâ bunları bir fenalık zanneden cellâtlarına şöyle rica ediyordu: «Beni mesud etmiş ve benden sonrakileri de mesud edecek olan düşünce

ve eserlerimin tohumlarını, beni anlayan ruhların verimli tarlalarına ektim. Onları bir daha toplayıp böcekli ambarlarınızda çürütemezsiniz. Beni artık şu çirkin, sakat ve sarsak bedenimin ağırlığından kurtarınız!» Böylece yeryüzünün asillik ve yücelikte en ulu ve mutlu evlâtları, kendilerinden sonraki nesillere inandıkları gibi yaşamış olma cesaret ve sevinci içinde, benim katıma yükseldiler. Zira, Ahuramazda'nın gerçek dostları, gerçekten korkmayan ve çoğun kurtuluş ve saadeti için kendilerini feda edebilenlerdir.

— 125 —

Tektim, yalnızdım, uluydum, sonsuzdum; bu korkunç sıfatlar beni ürkütmüştü; kendi kendimden, kendi büyüklük ve kudretimden korkmuştum; beni tanısınlar ve oyalasınlar diye başka tanrılar yarattım; onların her birine başka vazifeler verdim. Onlar iyiliğin, merhametin, şefkatin, aşkın, barışın, güzellik, hakikat ve hürriyetin, bunlara benzeyen daha birçok yüce ülkülerin tanrıları olarak benimle kozmos arasında habercilik yapacaklardı. Vazifelerine yollamadan evvel, kendilerine göksel sarayımda kutsal nimetlerimden tattırmak istedim ve ziyafetime gelmelerini emrettim; hepsi itaat ettiler; vazifelerinin büyüklük ve şerefine uygun bir sıraya dizilerek soframda yer aldılar; onların sol elleriyle yemelerini istedim ve her birinin tabağına çeşit ve miktarları başka başka olan nimetlerimden koydum; fakat hiçbiri, ötekilerin önündekilere bakmaktan, kendi önlerindekileri yemeğe vakit bulamadılar; dfkelendim: «Beğenmediniz mi? diye haykırdım; yesenizel..» Tâ karşımda, salonun en karanlık ve kapıya en yakın yerinde oturan afacan hürriyet tanrısı sıvışıp gitmişti; onun yanında oturmuş olan hakikat tanrısı ise, çıplaklığından utanmadan ayağa kalktı: «Ey Ahuramazda, dedi, içinde, âdalet ve hürriyet olmayan bir sofranın nimetleri, tanrısal ve göksel olsalar da, bizim için iğrenç ve öldürücüdür; izin ver bize; vazifelerimizi yapmak için insanların gönüllerine sokulalım; onlara birbirlerini sevmelerini ve bizleri anlamalarını öğretelim!» O vakittenberi, iyiliğin, merhametin, aşkın, faziletin, güzelliğin, hürriyet ve hakikatin tanrıları, beni terk ederek yeryüzünde dolaşmakta ve insanlara kendilerini sevdirme

gayret ve savaşı içinde açlıklarını ve beni unutturmaya çalışmaktadırlar.

— 126 —

Bir topluluğa önderlik edenler, vaktiyle kendilerinin de bir çobanın sürüsünden olduklarını unutmamalı, kendilerini de bir topluluğun yönetmiş olduğunu kabul ederek bu yüksek otoriteye hizmet ve itaatte kusur etmemelidir; zira, hiç kimse, kendisine hizmet etmiye memur olduğu kimseden ve kitleden daha üstün ve kûvvetli değildir.

Ahuramazda, böyle dedi ve sustu.

*
* *

Bunun üzerine, genç mürit Zerdüşt'e :

— **Demek ki, hazretim, dedi, Ahuramazda'yı unutmayanlar, öteki tanrıların temsil ettikleri ülküleri, göklerden kovulmuşlardır, diye yasak etmektedirler ve insanların çekmekte oldukları acılar karşısında akıllarına ziller takarak, ellerindeki kızgın maşalarla hoplayıp zıplamayı tercih ediyorlar!..**

Öteki müritler, gencin bahsettiği arsız ve zalim oyuncuları bir an için gözleri önünde yaşattılar; istemeden ve bütün ömürlerinde ilk defa gülümsediler.

Zerdüşt, arkasına bakmadan yoluna devam etti; müritler yorgun, fakat neşeli adımlarla onu takip ettiler; ve nerkis büyüklüğünde papatyalarla bezenmiş bir alandan geçtiler; burada krizantem tepelikli kuşlar gördüler. Sanki tabiat, yaratabileceği güzelliklerin hepsini onlara göstererek dünyayı sevmelerini ve hayata bağlanmalarını istiyormuş gibi, renkleri ışıkla, ışıkları seslerle, sesleri kokularla yuğurarak insanların bir daha görebilmelerine imkân olmayan bambaşka bir âlem yaratmıştı; bu yollarda mevsimler kol-kola girmiş, gizli bir ahenkle kucaklaşmış, öpüşüp koklaşan, sıçrayıp oynayan sevgililere benzemişti.

Genç mürit, sessizlik ve dilsizliğin uzamasından hoşlanmazdı.

— **Aklımda kaldığına göre, dedi, Ahuramzada bize, «insana dost ve kendi nefsinize düşman olunuz; hizmet etmeye ve sevmeye katlanabilmek için eziyet çekmeye razi olmalıdır; sizi merhamet hastalığından kurtarmak isteyişimin**

gerçek anlamını bu emirden çıkarabilirsiniz!» demişti; ve yine hazretim, hatırladığıma göre, Ahuramazda bize «Kuvvet ağacını kurutanlar, onun meyvelerini sömüren asalaklarla, gölgesinde barınma hasretini çekenlerin attıkları taşlardır» dedi, bu ağacı dikenler, ülkülerinin soysuzlaştığını az sonra göreceklerdir ve bunun sebebi, asalaklarına kemirme iznini vermiş olmalarıdır!..

Zerdüşt ve arkadaşları, gencin, kendi inançlarına uymayan bu düşünceleriyle Ahuramazda'nın anlattıkları arasında bir ilişgi aramaktan çekinirler. Bu esnada, yine nereden geldiği anlaşılmayan sert bir sesin şu emrini işittiler:

— Vazifeniz, düşünce ve inançları baltalamak değil, onlarda saklı olan hakikatleri keşfederek kendi yanlışlarınızı düzeltmektir!..

Bu sesin ufuklardaki yankısıyla kendilerine gelir gibi olan bu kutlu yolcular, Ahuramazda'nın emir vermeye devam edeceğini zannettilerse de yorgun ve ümid kırıcı bir sükûtun ağırlığı altında ezildiler; fakat bu sessizlik uzun sürmedi; Ahuramazda konuşmasına şöyle devam etti:

— 127 —

Kirlilikten, düzensizlikten, eskilikten bir zina zevki alan pasaklı ve sırnaşık yaratıklar vardır. Bunlar, eskiyi ve kirliyi koruyacak kadar merhametli, yeniyi ve yenilikleri kirletecek kadar zalimdirler. Ben bu çeşit merhametlilerin ve zalimlerin dostu değilim. Bir yolcunun eskimiş hırkasını parçalayıp, yerine kendinin yeni cepkenini veren bir haydut gördüm. O, eskileri topluyor ve yenileri giydirmek için insanların ruhlarını soyuyor, beyinlerini çalıyordu. Yolcular, bana onun zulmünden şikâyet ettiler ve ben karşıma aldığım bu adamların iç ve dışlarının ayni kıyafette olduğunu görünce, sizi bu güzel ve asîl biçime sokan soyguncuyu getirin, ben de onun cepkenini giyinmek isterim, dedim.

— 128 —

Sürülerin ruhu yüceldikçe, çobanların ruhu zenginleşir ve onlar sürüye hizmet etmenin ne kadar mutlu bir şeref olduğunu ve sürüler de çobanlarının ne kadar şerefli ve değerli bir önder olduğunu anlarlar. Hürriyet isteyenlerin ço-

ğu, onu, ruhlarının çarmıhında şehid ederler; zira onları bağlamış olan zencirler, parlaktır, fakat aşınacak ve kırılacak türden değildir. Olgun sürüler, hürriyetin hayaliyle yaşamaz ve ulu önderler, sürüye hürriyetin hasretini çektirmezler...

— 129 —

Bir satıcı gördüm ki, çuvalına doldurduğu cevizlerin çoğu çürüktü; ona; «bu aldatma işinde en çok aldanacak oğan sensin!» dedim. O da bana, «benim vazifem, çürükleri ve fazla olanları değerlendirmektir; tabiat ve cemiyetin bozuk ve çürük unsurlarını toptan ayıklayanlar, sayısı pek azalan sağlamları da çürütmeye mahkûm ederler; bırakalım, kurtlar çürüklerini yemeye devam ederlerken, sağlamlar ve lâzım olanlar işlerini serbestçe görsünler!» dedi. Kurtuluşu ölümde arayan bunaklar, hayatın bir kurtuluş olduğunu anlayamazlar. Onlar, kendi yollarında yuvarlanmaya ve ölmeye devam etsinler. Bir toplulukta onları bu âkibete sürükleyenler kadar da bu âkibete sürüklenenlere ihtiyaç vardır. Hayatın kudret ve itibarı, onların cesetleri üzerinde dalbudak salar; onların vazifesi çiğnenmek ve güldürmektir.

— 130 —

Devletsiz âdalet ve âdaletsiz devlet olamaz. Güvenerek emniyet ve hürriyet içinde yaşamak için, devlet disiplinine, devlet kudretine muhtaçsınız. Vazifesi, insanların bu hak ve ihtiyaçlarını sağlamaktan ibaret olan devlet adamı, beni işlerine karıştırmamalıdır. Zira, benim adımın girdiği yerde, insan beyni sulanır ve insan hakları erir; bu suretle ilerleyen yalnız durmaz, geriye de gider ve insanlar benim adıma birbirine zulmetmekten zevk alırlar. Ben, devletin başında değil, fertlerin vicdanlarında yerleşmeyi tercih ederim.

— 131 —

Devletten değil, devletlilerden korkunuz. Onlar görmeden bakan ve duymadan dinleyen sürüleri, bazan mezbahaya, bazan da çayırlara iletirler ve tahtlarını, güneşi görmeyesiniz diye, üstünüze gerilmiş olan bir bulut altına yerleştirirler. Böylece serinlikte yol alırsınız ama, aydınlığı görmekten mahrum kaldığınız için, ömürleriniz kısalır, cüce ve kısır kalırsınız. Böylece, sultanlar devleşir, devler sul-

tanlaşır. Ben size derim ki, fırtına olamazsanız, rüzgâr olunuz ve bulutları dağıtınız; o vakit aranıza düşecek olan çobanlarmızın, sizlere hizmet etmek için birbiriyle yarışa çıkmaktan zevk alacaklarını görürsünüz.

— 132 —

İnsan, kendine hizmet edenlere kul olmaktan ve hizmet edenleri tanrılaştırmaktan hoşlanır. Bu ikincilerin kanatları vardır. Ben, size derim ki, hizmet edenlerinizi seviniz ama, onlara tapmayınız. Onlara, kendinize daha fazla hizmet etme imkânlarını hazırlayınız. İsteyiniz ve onların tanrılaşmalarına izin vermeyiniz. Onların kanatlarını kesiniz ki, aranızda evcil kuşlar gibi dolaşmaya tenezzül etsinler. Kutsal adam, tanrılığa özenerek, akıl ve imanını tanrılara değil, insanlara hizmet uğrunda seferber edebilendir. Fikirlere, duygu silâhlariyle değil, fikir zırhlarıyla karşı koyun. Yenilğiye uğrarsanız, hak ve hakikat, karşı tarafın demektir. Mutlu adam, böyle bir yenilğiyi, fatihin alnından öpmek suretiyle zafere çevirebilendir.

— 133 —

Hayat, devamlı bir savaştır; bunun en yüce ve verimlisi kansız olanıdır ve insanın geleceğini tehlikeye sokmayanıdır. Hayat, devamlı bir tehlikedir; bunun en asili, insanı açlık ve kölelikten kurtarmak için her çeşit ölümü beğeneni ve beğendirenidir.

— 134 —

İnsanı saadete götüren zaferlerin en üstünü, hakikat ve âdalet savaşında saklıdır. Bombalarını toprak altına gömüp pusu kurmuş olanlar, düşmanların bu siperler önünden geçeceğini zannederler. Fakat çoğu zaman düşman, onların önünden ve bekledikleri yollardan değil, arkalarından ve ummadıkları yönlerden geçer. Cesur savaşcılar, gizlenip arkadan vuranlar değil, göğüs göğüse çarpışabilenlerdir. Hakikatin koçları ve boğaları, yalnız kafalarına güvenir ve fikirleri tokuşturmak suretiyle mutlu zaferlere ulaşırlar. Bir gün utanmamak ve suçlular gibi baş eğmemek için, baş kaldıranların beyinlerindekini anlamaya, sevginin, doğrunun ve ilerinin ışınlarını keşfetmeye uğraşmalıdır. Yüce ruhlar, fikirlerinin, duygularının kamburlariyle cücelerini,

diri diri gömecek kadar şefkat ve merhametten mahrum olanlarıdır. Zulmün bu çeşidini beğenenlere, zalim değil, kurtarıcı denilecektir.

— 135 —

Fikirlerinizin ve inançlarmızın emri altma girerken onlara, yalnız itaatı değil, onlarla savaşı da göze alınız. Yıktığının yerine yenisini koyamayan fikir ve inançlardan daha zararlı ve kısır ne vardır ki .. Onları, en korkunç kuvvetinizle parçalayın; Ahuramazda, kendi büyüklüğünü yıkanlarda değil, yaratanlarda hisseder.

136 —

Büyüklüğüyle kibirlenen küçülecek, küçük kalmakta inad eden ezilecektir. Ancak küçüklere değer veren ve onların büyümesine yardım edenler büyüktürler. Ancak, büyükleri kıskanmayan ve küçüklükten kurtulmak isteyenler büyüklüğe aday olabilirler.

— 137 —

Büyüklük, insanları hor görmek, işleri ve küçükleri değersiz saymakla elde edilmez. Zenginliğinizle öğünmeniz nisbetinde fakirleşir ve küçülürsünüz; fakirliği meslek edindiğiniz ve başınızdaki sabır tulumunu şişirdiğiniz müddetçe de, küçüklüğün sefaletinden kurtulamazsınız. Bir fazilet veya hakikate inanmış olmakla faziletli ve bilgili olamazsınız. Hayat işleyerek gelişen ve yetkinleşen bir servettir. İnandıklarınızı yaşayınız ve yaşayışınız, inandıklarınıza uygun olsun. Tâ ki insanlar içine, iki yüzlülükle yalancılık bir faziletmiş gibi yayılmasın...

— 138 —

Toplumun fertleri, bir ince pamuk ipliğine dizilmiş tesbih tanelerine benzerler, fazla örselenmeye gelmez, kopuverirler. Büyük adam, bu ipliği çelik tellere çevirip dağılmanın önüne geçebilendir ve insanların barış ve esenliği için gerekirse kendini harcamaya razi olandır.

— 139 —

Bir gün düşmanlara karşı duyulmuş olan kinden ve nefretten utanan nesiller gelecektir. Birgün, insanları birbirine düşman edenlere düşman olan toplumlar türeyecektir. Bir gün, dünyanız, öç almayı aklı ermiyen ve başkaları-

nın şeref, hak ve hürriyetine saldırmanın ne demek olduğunu anlamayacak kadar sâf bir insanseverliğin büyüklüğünü tatmış milletlerle dolacaktır... Buna inanınız...

Ahuramazda, böyle dedi ve sustu.

*
* *

Ahuramazda'nın sesi kesilmeden bir kartal sürüsü göründü; bunların bir ağızdan çıkartmış oldukları telâşlı ötüşler, o kadar kuvetlidi ki, tanrısal buyrukları işitmek imkânsız oldu. Bunları daima yanlış ve olduğundan başka türlü yorumlıyan Zerdüşt, başını kaldırdı ve Ahuramazdanın konuşmasını durduran bu yaratıkların, kendilerine pek uzak bir yükseklikten gururla ve hattâ hakaretle baktıklarını fark etti. Orta yaşlı mürit :

— Ne kadar âciziz, dedi, onlar Ahuramazda'ya bizden daha çok yaklaşabiliyorlar!

Genç mürit :

— Onlar, kanatlarıyla yükselirler, bizler ise fikirlerimizle yüceliriz. Ahuramazda'ya ayaklar veya kanatlarla değil, fikirlerle ulaşılır; hazretin düşüncesi de budur sanırım! dedi..

Zerdüşt, onun sözlerini beğendi, tasdik etti. Fakat, genç mürit, düşündüklerini şöyle tamamladı :

— Bana gelince, fikirler de insanı aldatmaktadır. Bir öküzün tanrılığına inanmış olanlar, ondan daha üstün bir değeri olmayan insanların da, tanrı evlâtları olduğuna inanırlar; bu inançların kaynağı da fikirlerdir. Fikirler, insanların yer yüzündeki değerlerini, tanrılarla olan akrabalıklarının yakınlık ve uzaklığına göre ayarlarlar. Bunun içindir ki ben, Ahuramazda'nın bizim fikirlerimiz dışında değil, beynimizde ve gönlümüzde nefes aldığına inanıyorum.

Zerdüşt :

— Öyle olsaydı, dedi, herkesin Ahuramazda'sı, kendi düşüncelerinin kalıbına göre şekillenirdi. Yetkin insanların hemen hepsi, ayni sıfatlara malik olan bir Ahuramazda'ya inanırlar. Zira, büyük ve mutlak hakikat, yetkin ruhlarda başka başka şekiller alamaz.

— Hazretim, yetkin dediğimiz insanların yüceliklerinde benzerlik olsa da bunları birbiriyle özdeş sayabilir miyiz?

— Sayabiliriz; onlar arasında derece ve mâhiyet farkı görmek, kutsallıktan şüphe etmek demektir.

—Fakat hazretim, nankörler, yardımdan çekinmiyecek kadar cömert midirler? Bizler, suçluları yarılgayacak kadar merhametli miyiz? İstemeyenlere verecek kadar alicenap mıyız? Hakikatten korkmayacak kadar cesur muyuz? Haklıya karşı hakkımızdan vazgeçecek kadar adil ve suçlarımızı itiraf edebilecek kadar doğru muyuz? Bütün bu faziletler uğruna düşmanlar kazanmaktan yılmayacak kadar kahraman mıyız? İnsanı bütün savaşlarında Ahuramazda'ya sığınacak kadar âciz görmekten utanıyorum. Sonunda zafer bulunmayan bir döğüşte, onu yardıma çağırmakla, kendisini inkâr etmeyi hazırlayan fikirler arasında bir fark göremiyorum. Galip gelen, yendiği insanın cesedi üzerinde zafer tacını giyerken, Ahuramazda yenilgiye uğrayanı mı, yenmiş olanı mı alkışlamaktadır? Şu sorularımın karşılıkları bile, hazretimle mübarek yoldaşlarımızın beyinlerinde başka başka olsa gerektir. Bana öyle geliyor ki, yaşamak için hürriyete, yaşatmak için fazilete muhtacız; Ahuramazda'ya değil. Muhtaç olduğumuz şeyleri veren o ise, hepsini vermiş olması gerekmez miydi? Ahuramazda'nın bitmez tükenmez bir hazinesi varsa, bütün yaratıkların istek ve ihtiyaçları o hazinenin servetinden bir damla bile değildir; dağıtacağı nimetlerin hepsi, okyanustan alınmış bir bardak su bile olamaz. Hal böyle iken, ne için insanları ve hayvanları binbir ihtiyaç içinde kıvrandırıyor ve dünyanın binbir fenalık ve ıstırabını yaratıyor? İşte, meselâ ben böyle düşünürken, hazretim ve bir başka yetkin kişilik, birbirine uymayan fikirlerle, benim bu düşüncelerimi kutsallığa aykırı saymazlar mı?.. Hangimiz haklıyız? Bizler, bir hakikati paylaşırken, ayrı yarı yanılmakta olduğumuzu zannediyorum.

— İnsan, kendi ruhunun yanılmalarla dolu bataklığından kurtulmak için bir kurbağa kadar olsun sıçrama gayretini gösteremezse, eline, o batağlığın çamurlarına bulanmış kirli inançlardan başka bir şey geçmez. Bizler, akıllarımızın eremeyeceği fikir ve konular üzerinde zihin yormak -

tan ise, içimizi Ahuramazda'nın nuruyla aydınlatmaya çalışalım. Hiç kimse yetkinlik yolunda son noktaya ulaşmış değildir.

— Oysa ki hazretim, içimizde karanlıkla aydınlık ayni ahenkle sıçrayıp durmaktadır. Bizler, şeytanlarımızın şerrinden tanrılara sığınırken, onların bizlere sunmuş oldukları hazları, kendilerine göstermeden tatmak istemiyor muyuz? En asîl meleklerimiz şeytanlarımızdır; onları kimsenin görmesini ve işitmesini istemeyiz. Sır tutmasını bilen günahlılar, kutsallık mertebesine yükselirler; onlar, hayatın türlü hazlarını tatmamış olsalardı, başkalarının tatmalarına engel olurlar mıydı?.. Onlar, hayatın türlü hazlarından mahrum olmasalardı, bunları tatmakta olanlara düşman olurlar mıydı? İsteklerin kördüğümünü çözmek için, onları kesip koparmaya değil, birer birer tatmaya mecburuz; tâ ki tadanların yüzlerini güldüren veya buruşturan nimetler, bizim ağızlarımızı sulandırmasın! İnsanın fazileti, bir sancıdan ibarettir. Çoğu zaman günahlar, karanlık odalarda işlenir ve günahlılar, aydınlıkta hazırlanmış olan haplardan şifa umarlar. Yediklerimizi çiğnemeden yutmuş olsak bile, etrafımızdakiler, yuttuğumuz şeylerin ne olduğunu kokularından anlarlar. Ben koklatanı değil, tadan ve tattıranı seviyorum!..

Öteki müritler, Ahuramazda'nın üslubuyla konuşmaya başlayan gencin düşüncelerinde, ayüstü âlemlerin derin ilhamlarını sezdiler ve aralarında onun yeni bir Zerdüşt olarak yetişmekte olduğunu tasdik ettiler. İşte, bu esnada, kartallar da, genç müridin çığırından çıkmış olan fikirleri gibi, çığlıklarıyla beraber uzaklaşmış olduklarından tekrar Ahuramazda'nın lâtif sesi işitilmeye başladı :

— 140 —

Hakikatin kaderi, evvelâ inkâr edilmek, sonra tastik olunmaktır. Onu savunanların bezginliği, bir beklemedir, dinlenme değil. En büyük hakikat, en çok kıskanılan ve en çok düşmanı olandır. Bunun içindir ki, hakikat savaşının ordusu yoktur; yalnız komutanları vardır. Bu savaştaki zafer, bir ordunun değil, bir tek adamındır. O, fazileti, kendi beyninin siperlerinde korur. Zira hakikat kıskançtır, ben-

cildir; kendini kabul ettirdikten sonra tattıran bir sevgilidir. Hakikat, savaştan hoşlanır; o, insanı mahveden ve mahvolma sarhoşluğunun lezzeti içinde ebedileştiren bir savaştır; onun kendi oklarıyla yaralanıp, kendi kanları içinde boğulduğu görülse bile, binbir canlı ejderhalar gibi, umulmadık bir anda baş kaldırır ve kendini kabul ettirir.

— 141 —

Her çeşit saadet ve ilerlemenin tek ve değişmez aracı, barıştır; onu sevin, onun için savaşın ve rehberiniz hakikat olsun...

— 142 —

Sürünün arkasından giden, ürkütücü bir olay karşısında çiğnenecektir. Sürüyü ardında bırakan, kaçakları görmeyecektir. En iyisi, köpeklerinizle beraber sürünün ortasında ve yüksekte bulunmaktır. Kaçanı yakalamak ve çağırana yetişmek isteyene yol veriniz; aksi halde çiğnenirsiniz.

— 143 —

Her yenilik bir buhranın evlâdı ve bir isyanın anasıdır. Alıştıklarınıza, bir daha terk etmemek üzere sarılırsınız, sizi bunlardan ayırmak isteyenlere düşman olursunuz; oysaki, en büyük düşmanınız alıştıklarınızdır. Değişene, hareket edene direnenler ergeç ezilecek veya geri de kalacaklardır. Eskiyi kaybederken, kendisinden bir şeylerin kopup öldüğünü zannetmek, insan oğlunun değişmez âdetlerindendir. Yeniden doğmaya, yeniden yaşamaya razi olanlar, eskinin yıkılmasına yardım etmekten başka bir vazife tanımazlar...

— 144 —

Milletlerinin dillerini koparan, gözlerine mil, kulaklarına şiş sokan iktidarlar bulunabilir; fakat onlar, beyinleri söküp atacak hiçbir kerpeten icad edemezler. Afyonladıkları için ölmüş zannettikleri insanlar bile, bir gün, birer mantar gibi şurada burada ayılıp kendilerini bir müddet uyuşturmuş olanlara bir ahtapot gibi sarılırlar.

— 145 —

İnsanlar; servet, şöhret ve iktidara düşman oldukları halde, en çok da bunların arkasından koşarlar.

— 146 —

İktidarı arttıkça istek ve zulmü artmayan tek varlık Ahuramazda'dır; ve insan, iktidarın bir mit (mithe) olduğunu anlayıncaya kadar, boynuna geçirilmiş bir değirmen taşının ağırlığını hissetmeyen ve vazifesinin ezilmek ve ufalanmaktan ibaret olduğunu zanneden ikinci bir mit olmaya devam eder. Fakat, millet bir akide şekeridir; kanun bu şekeri, lokum ve lokumu da bebek mamaları haline getiren bir şekercidir; ama, bu tatlı şeyleri bazıları para ile, bazıları kollarının ve kafalarının kuvvetiyle alıp yemek isterler ve şekerci, eserlerinin nasıl yağma edildiğini seyreden bir öksüz gibi tezgâhı başında apışır kalır.

— 147 —

En iyi dostların, seni çekiştirenlerdir; öğenler değil. İsteklerine direnenler, senden daha iyisini beklemektedirler. Kuvvetini, yalnız baş kaldıranlarda değil, baş eğenlerde de dene; bunların sayısı, baş kaldıranların sayısından daha çoktur; ne kadar kuvetli olduğunu o vakit anlayabilirsin.

— 148 —

Adâlet, tanrıları utandırmak için, insan oğlunun icad ettiği bir ayıptır. Başlarını iktidar ve haksızlıklarının kamçısıyla döndürmüş olanlar, bu ayıptan utandıkları içindir ki, onu ümid çengeline asmışlardır. Büyük işleri, yıkmadan ve hattâ haksızlık etmeden başarabilen var mıdır ki, benden âdalet dileniyorsun? Ama insan olarak âdaletten ayrılmamaya mecbursun; aksi halde âdalet, kuvvetini, senin başında dener.

— 149 —

İhtiyarlık gibi iktidar da, kaybettiklerinden değil, daha fazlasını kazanamamış ve yapamamış olmaktan üzülen bir kumarbazdır. Ne zaman, ne de talih, elinizdekine göz dikmiştir; usandıklarınızı terk ediyor, beğenmediklerinizi veriyor ve dilediklerinizi topluyorsunuz...

— 150 —

Küçük adam kimdir? Vaad ettiklerini veremeyen adam. Öyle ise, evvelâ neleri yapabileceğini düşünebilen adam olmaya çalışmalıdır.

— 151 —

Büyüklerin sözü, sözlerin büyüğü zannedilir; oysa ki, birçok büyük sözler, küçük adamlardan çıktığı halde, birçok küçüklükler de büyük adamlardan fışkırır. Ahuramazda, hayvanlara muhteşem kürkler vermiştir diye, onlara imrenme; unutma ki, hayvanlar bu kürkleri, yaz mevsiminin en sıcak gün ve gecelerinde de taşımaya mecburdurlar!..

— 152 —

Büyüklerin uzaktan küçük, küçüklerin yakından büyük göründüklerine dikkat ederek, sizlere hükmeden insanların gerçek değerlerini kavrayabilirsiniz.

— 153 —

Hangi şeye imrendin de ona malik olmayı istemedin? Senin zaafın kadar da kuvvetin buradan gelmeyor mu? Ne istediğini biliyor ve ancak kendi gücünün yetmediği yerde benim yardımımı dileniyorsun. Doğru yolunda yürü ve kendi yollarında olanları şaşırtma Zerdüşt;..

— 154 —

İnsan çoğu zaman, kuvvetlerini âdilik, rezillik ve küçüklüklerden alan ve büyüklere kölelik etmekten ayrı ve vahşi bir zevk içen becerikli bir maymundur. Çünkü, hepinizin içinde çöreklenen bu çeşitten büyüklük engerekleri vardır. Tabiat, insandan daha akıllı olsaydı, kendine hükmetmeye çalışan bu korkunç afacanı doğurur muydu? Ölümlü oluşunuzun sebebini, biraz da tabiatin pişmanlığında arayınız...

— 155 —

Büyük adam, yalnız ölümden korkmayan değil, ıstıraptan korkmayandır. Tutuşturulmuş odunlar üzerinde kebab edilirken de dâvalarından vaz geçmeyenler, ölümü göze almış olanlar değil, dâvalarından vazgeçmenin, çekecekleri ıstıraptan daha acı olacağına inanmış olanlardır. Beden acıları, bir dereceden sonra geometrik bir nokta olur; fakat söndürülmek istenen her ülkü, ebediyetin göğsünde, bir gezeğen gibi feryanlarma devam eder.

— 156 —

Büyük adam, ölürken bile düşünen ve ölümü, düşüncenin billûrlaşmış bir ifadesi sayan adamdır. Bu adamın haya-

tı, ölümün ötesinde, yaşayan kadavralara sırıtır. Başında fikir ve ülkünün tacı olduğu halde, ölüler ve diriler ülkesinde saltanatına devam eder. Zira, fikirler ölmez ve ülküler ebedidir. Bunlar, kapalı kaldıkları sandıklarda, renk ve kokularını tamamiyle kaybetmeyen çiçekler ve esanslar gibi, ruhların burnunda tüttükçe tüter. Yangın bir yapıyı çökertir, kül eder; fakat bu külleri karıştırmak tehlikelidir; zira ateş bu küllerin altında bir kor olarak uyumaktadır; dokunanların ellerini, sonra da kıvılcımlariyle öteki evleri ve öteki insanları yakar. Size hakikaten derim ki, fikir, hürriyetin ve Ahuramazda'nm kendisidir ve bunların zencirleri yoktur; bunlar ağır dağların altından, sırası ve zamanı gelince fışkıran lavlar gibi, şekil ve kıvamını değiştirerek büyük ülkeleri tehdit ederler.

— 157 —

Ben, seni beklemeyorum ve seni bekleyen kimseler de yoktur. Ben bir büyük adam bekleyorum ki, «Yurdumun yetiştirdiği büyüklerin en küçüğü benim, ve bu toprakta benden daha akıllı ve büyük olan daha pek çok insan vardır!» diyebilsin...

— 158 —

Âcizlikten utanmak icabederken korkuyorsunuz ve korku, sizi daha çok zaifletiyor. Korkmak ve utanmak... İkincisi, iradenize bir kuyruklu yıldız kudreti verecektir ve sizi zaif bırakan dikenli yolları çiğneyip ezmenize hizmet edecektir. Korkak, görünmemeye, sinmeye, fakat utanan, bir daha tekrar etmemeye çalışır. Korkandan korkunuz; utanana yardım ediniz. Korkak, avını ürkütmeden yakalamak için bir deliğe saklanan canavardır; utanan, bu canavarın karşısında yutulacağının değil, çıplaklığının ve tedbirsizliğinin heyecanını duyan bir geyik yavrusudur.

— 159 —

Başkaları için adâlet isteyenler, herkesi kendi sefaletlerinin yankısı farzedenlerdir. Kendilerine hizmet etmiş olanları korumaktan çekinenler, uşaklıktan yetiştiklerini belli etmek istemeyen unutkanlardır.

— 160 —

İyilik bekleyen insanlar için bir türedinin yetki ve nüfuz kazanmasıyla bir alçağın zenginleşmesi arasında hiçbir fark yoktur. Ne yazık ki, dünyanız, bu çeşit insanlara baş eğmekten zevk alan kölelerle dolup boşalmaktadır.

— 161 —

Âdetlerin en yaygını, başarı gösteren insanları, arkalarından çekiştirmek ve huzurlarında eğilmektir. Birini arkasından yermek, onun değerli şeylerini çalıp kendi değersiz şeylerinizi mezada çıkarmak demektir.

— 162 —

Sabrın sonu her zaman selâmet değildir. Fertleri olduğu kadar da toplulukları uyuşturan, biraz da sabır afyonudur. Hareketlerinizin emirlerini, benden veya başkasından, değil, kendinizden alınız. Zira, yaratıldığınız günden beri tutmuş olduğunuz yol da bundan başkası değildi.

— 163 —

Ne için kendini hor görecek kadar kibirli, başkalarını göklere çıkaracak kadar alçak gönüllüsün? Dalkavuk, eteklediği insanın ahmaklığını pazara çıkaran bir açık gözdür.

— 164 —

Mahrum olanlar, başeğenler, kendi kendilerine engel olmuş, iradelerine pranga ve boyunduruk geçirmiş olan kölelerdir. İnsan, kendi kendinin cezasını verir ve mesud olanları suçlu görmekle avunur.

— 165 —

İnsanın âcizliği kadar da kuvveti, haksızlık aşkından gelir. Çünkü, insanlar, ancak bu sefillikleriyle, başkalarının üstündeki nüfuzlarının derecelerini ölçerler. Sinsi ve köpekçe bir üstünlük duygusu, aşağılıkların rezilliğini maskeler. Yelpazesinin kanatları arasından âşıkına gizlice bakan kadınlar vardır ki, kocalarından esirgedikleri en tatlı tebessümü, bir yabancıya sarf edebilmek için böyle süslü bir perdeye muhtaç olurlar. Yüz yıllardan beri, insanlar, kendilerine yapıldığı takdirde, yapanı asla affetmeyecekleri her kötülüğü, başkalarına lâyık görmeyi, kendileri için pek tabiî bir hak sayıyorlar. İnsan zekâsı, kendi kendini yıkarken, vicdan denilen ahmak büyücüye sığınmaktan ne çıkar?

— 166 —

Haksızlar, haklının hürriyet ve ekmeğine düşman olurlar. Bu sefillerin zaferi geçicidir. Zira, bunların uşakları da hürriyete âşıktırlar; efendilerinin yıkılmasını bekler ve hazırlarlar.

— 167 —

Cemiyet, ya birbiriyle alay eden,birbirini hor gören, tenkid eden veya emreden, yahut da içinden söğüp sayarak itaat eden bir kalabalıktan başka bir şey değildir.

— 168 —

Hüner, kuyruk veya baş olmakta değil, dizginsiz ve gemsiz bir hayatın sevincini tadabilmektedir. Emredenlerin çoğu, kendilerinin, itaat etmeyi denemedikleri ödevleri teklif etmekten hoşlanırlar. Bunun içindir ki, emir, bir zulüm; itaat, bir uşaklık gibi görünür. Kitlelere hitab edenler, onları bir mezar taşı veya kestane ağacı zannetmeselerdi, çoğu zaman cemiyetler, balık beyinli robotların elinde oyuncak olur muydu?

— 169 —

Kanunlar, suç işlemeğe engel olamazlar ve bir gevezelikten başka bir şey olmayan öğütlerde de, günahı imrenilecek bir hale getiren kokular bulunmazdı. Adâlet, kendinize lâyık gördüklerinizden başkalarının da tatmasına razi olan bir cömertlikten başka bir şey değildir.

— 170 —

Küçük, büyüğün haksızlığına neden isyan etmeyecekmiş? Karınca ve arı sizlerden ne kadar küçüktür; fakat onlar kendilerini rahatsız ettiğiniz vakit, ısırmaktan korkuyorlar mı? İnsanla oynamak ve insanı oynatmak sanatının yüce ustalığına imrenen zavallı Zerdüşt!.. Sen de, senin gibiler de Tabiatın elinde birer oyuncaktan başka bir şey değilsiniz.

— 171 —

Hiç bir topluluk, sürü değildir; onu, sürü zannederek diledikleri ahırlara ve ağıllara tıkamak isteyenler, bu zannettiklerinin ayakları altında ezilmeye mahkûmdurlar, ve

zira, Ahuramazda, zalimlerle, kibirlilerin değil, milletlerin ve bunlara hizmet edenlerin yardımcısıdır. Ama, ben de size sürüler diyorum; zira, ayaklanmakta ve zalim çobanlara tos vurmakta geçikiyorsunuz; yoksa, kurban olmaktan mı hoşlanıyorsunuz?..

— 172 —

Politika, bir bakıma, güvenilecek adamdan şüphe etmek ve şüphe edilecek adama güvenir görünmek sanatıdır. Böylece, bir taşta iki kuş vurduğunu zannedenlerin, attığı taşlar, kendi başlarını yaracak, insanı oynatmak işinin, tanrısal hünerini öğrenmekte, fazlasıyla geçikeceklerdir.

— 173 —

Aç ve ucuz ruhlar vardır; bunların hazineleri taşacak kadar dolu olsa bile, kendilerini bir pula, bir akçaya satın alabilirsin; bunlar asılmış oldukları şehvet ve menfaat eçngelinde kurtlanarak efendileri için bile dayanılmaz bir hâle gelirler. Yıkılmayan iktidarlar, kuvvetlerini pahalı ruhlardan alırlar; zira bunlar, eğilmeyi, geri dönmeyi ve köleliği bilmezler.

Ahuramazda, böyle dedi ve sustu.

YEDİNCİ MÜLÂKAT

ÖLÜM VE ÖLMEZLİK LABİRENTİ

Zerdüşt ve arkadaşları, geceyi bir bostanın yakınlarından akan ırmak kenarında geçirdiler. O gece, yıldızları daha büyümüş ve gezeğenleri daha hızlanmış gördüler ve kendilerini, tabiatin derinlik ve sonsuzluğu içinde daha ufalmış hissettiler. Düşünmenin ve hâyâl etmenin tükenmez baskısı altında yorulmuş ve ezilmiş olmalarına rağmen uyuyamadılar. Onlar, her şeyi kaplayan kutsal sırların yaşmağını kaldırmak için, kendilerine bir âşık gibi cesaret vermeye çalışıyorlar, fakat bu başarının cesaretten başka şeylere de ihtiyaç gösterdiğini anlayorlardı. Zerdüşt, müritlerinin kendi kendilerine düşünmelerini, sapıklığa götüren bir tehlike saydığı için, sabah karanlığında yola çıkmayı uygun buldu ve müritlerine:

— Biiirim ki, dedi, canlıların uyanıp cansızları rahatsız etmeye koyuldukları şu anda, yola çıkmak, tembel ruhların hoşuna gitmez; zira onların yapılacak işleri ve arkasından gidilecek bir ülküleri yoktur. Onlar, yaşamak için değil, yaşayanlara miskinlik ve eylemsizliğin sefaletini temsil etmek için yaratılmışlardır. Aradıklarını uzaklarda bulacaklarına emin olanlar, yolların ne kadar kısa olduğunu bilirler ve aramasını bilenler için, zaman dizginsizdir. Kendini dinlemekle ömür çürütenler, her çürük meyve gibi kendi kendilerini kokuşturmaya mecburdurlar.

Zerdüşt ve arkadaşları batıya doğru ilerlediler; güneş doğarken sitenin mezarlığına geldiler. Zerdüşt:

— Gece, dedi, gördüğünüz yıldızlardan sızan ışıklar, hakikatte sizlerin ruhunuzdan fışkırıp onları, kendi kalbinize çekmeye çalışan altın zincirlerdir. İnsan, kendi ruhunun aydınlık ve zenginliği nisbetinde eşya ve olayların sırlarına

sokulabilir ve onların çetrefil ve karmaşık anlamlarını, kendi ruhunun meşalesinde aydın ve kavranabilir bir hâle getirir. Bunun içindir ki, Ahuramazda bize, «şüphenin yakaladığı hakikatlere inanın; zira hiçbir hakikat, bu türlü hakikatlerden daha mutlak bir değere malik değildir.» demişti.

Zerdüşt, sözlerini bitirirken mezarlığın kapısıyla karşılaştılar. Orada serin bir sessizlik, sevdiklerinin ziyaretini bekleyen bir ev halkında olduğu gibi, adetâ telâşlı bir sevinç vardı. Mezarlığın yaldızlı büyük kapısı üzerindeki kemerde :

«Burada, fanilerin güneh saydıkları suçları işlememiş tek adam yoktur.»

Cümlesini taşıyan bir levha gördüler. İçeri girdiler ve sağa saptılar. Orada da, ikinci bir kapı gördüler; bunun kemerine asılmış olan levhada da şu cümleyi okudular:

«Ziyaretçiler, düa etmeyin, dikkat ederek düşünün; burada yatanlar, fanilerin saçma ve yalancı törenlerinden kurtulmuş olma sevinci içinde, ebedilik rüyasına dalmışlardır...»

Zerdüşt ve müritleri, bu kapıdan içeri girdiler ve karşılarına gelen ulu bir çınar üzerindeki levhada da şu satırları okudular :

«İnsandan başka yaratıklar, ölülerinin matemini tutmazlar ve onları gömmek için tören yapmazlar. İnsanların, ölüleri için döktükleri gözyaşları, Ahuramazda'nın bağrında saklanan binbir çeşit hayat çekirdeğini beslemektedir.»

Onlar, bu cümlelerin ne demek olduğunu düşünürken, mezarların arasına girmiş bulundular. Mezarların bazıları tahtadan, bazıları mermer, taş veya granit ve tunçtan yapılmışlardı. Bunların hiçbirinde ölünün adı ve ölüm tarihi yoktu; bir kısmında da hiç bir şey yazılı değildi. Zerdüşt ve müritleri, bazısı pek süslü, bazısı pek sâde olan bu fani anıtlar üzerindeki yazıları okumaya koyuldular. Hepsinin dikkatini çeken cümleler şunlardı :

«Yalnız Ahuramazda bakidir.» — «İnsan yaşarken ebediliğini hisseder; buradaki o duygunun soytarısıdır.» — «Bu adam, çaldıklarını sevmediklerine ve kendisini karanlığa emanet etti.» — «Bu talihsiz adam, sevdiklerinin yanına de-

ğil sevmediklerinin yanma gömüldü.»—«Dallarından düşen meyveler, ayrıldıkları dalların gölgesinde çürürler.» — «Ahuramazda, evlâtlarını, kendi kucağında uyutuyor.» — «Buraya gelmekten korkuyordu ama, yine buraya geldi.» — «Buradaki kuşlar, yokluğun hazzını cıvıldarlar.» — «Erken veya geç... Buraya gelecek olduktan sonra.» — «Bu ağır anıt, altındaki hortlayıp çıkmasın diye yapıldı.» — «Varlık veya yokluk. İnsan, bu iki çengele bağlı salıncakta uyuyan bir çocuktur.» — «Ölümü, hayattan daha çekici bulduğu için çok yaşamadı.» — «Kötülüklerini sitede bıraktı ve kandini buraya gömdürdü.»—«O kadar kötüydü ki, toprağı üzerinde hiç bir tohum çiçeklenmedi.»—«Bu mermer kadar temiz ve lekesizdi.»—«Ömrü boyunca yalan söylemişti»—«İnsan haklarına saldırmakta üstün bir zekâya malikti.»—«Hırsızlığın; bilim ve felsefesini yapmış bir üstad idi.» — «Şeref ve haysiyet düşmanı olan bu adam, sitenin en şerefli işlerini yönetirdi.»—«Ahuramazda adına yaptığı tavsiyelerden hiçbirine riayet etmezdi.» — Güzeldi; kendini sitenin bütün erkeklerine tattırmıştı.» — «Fazilet savaşında rezillere mağlûp olan bir kahraman.» — «Site, burada yatandan kurtulduğu için kurbanlar kesti.» — «Hayatın sonu bu olduğunu anlamadı ve ölümüne kimse göz yaşı dökmedi.» — «Adını öğrenme, aleyhinde konuşursun.» — «Burada yatan kimdir? — Sana benzeyen biri.» — «Ölmedi, öldürüldü; o, bundan ve insanlık ondan memnundu.» — «Hayat, gülmektir, dedi; geride kalanlar hâlâ ağlıyorlar.» — «Şöhreti dinsizliğinde, fazileti doğruluğunda saklıydı.» — «Bu adamı, toprak nasıl kabul etti? diye şaşanlar çoktur.» — «Site bu adama her yıl, sevgi ve minnettarlığının törenlerini yapar.» — «Adını gelecek nesillere emanet ettiğini zanneden bu adamın fikirlerinde, ebedî yokluk nefes almaktadır..» — «Bu münzevi, mütevazı ve sessiz ihtiyar, kendine en uygun köşeyi seçebildi.» — «Öteki dünyada dirilmek ümidiyle ölümüne eseflenmemiş olan bu ölü, alacaklarını orada verecekler diye, bu dünyadaki haklarını aramayan bir miskindi.» — «Burada yatanların en büyüğü; onu sevenler ve sayanlar, gömüldüğünü, ölümünden sonra öğrendiler.»

Müritler, mezar taşlarında rasladıkları bu yazıtların her biri üzerinde uzun uzun düşündüler; bunları fanilerin değil, Ahuramazda'nın yazmış olduğunu zannettiler. Zerdüşt :

— Hayır, dedi, bunları sitenin bilgeleri yazmıştır. Onlar, Ahuramazda'yı dinleyecek kadar ermiş, hakikatleri kavrayacak kadar olgun kimseler olsaydılar, insanların ayıp ve günahlarını görmeye çalışmazlardı. Ölülerin tarihiyle uğraşmak, bu tarihin kirlerini yaymaya ve temiz insanlara da bulaştırmaya hizmet eder.

Bu esnada, yetmişlik mürit, genç müride :

— Hazret ölürse, onun mezar taşına neler yazılır acaba? diye sordu. Genç mürid :

— İnsanları, kendi bulabilecekleri ışından uzaklaştıran karanlık. dedi; ihtiyar, merakla :

— Ya bizler için ne yazılacaktır?

— Bir deliyi veli zannedip peşinden ayrılmayan budalalar!..

Zerdüşt, bu konuşmayı işitmemişti; fakat müridlerin akıllarına gelmiş olan soruları sezdi ve hepsine birden :

— Ahuramazda'ya kavuşursak, bizleri bu sitenin mezarlığına gömmezler. Her devir ve ülke, kendi inanç ve cinayetleriyle öğünür; dünün haksızlıklarını bugün kavrayabilenler, yarına da kendi haksızlık ve zulümlerinin utancını, yanlış inançlarıyla beraber miras bırakırlar; ve insan oğulları, ardardına adâletten kaçan, fakat yalnız kendi devirlerinin cezalarında adâlet gören bir suçlular kafilesidir. Kartal aya konmak için boşuna yükselir ve gölge, sahibine benzemek için boşuna şekil değiştirir. Bunun içindir ki ey müritler, bizlere mezar taşı dikmezler ve nereye gömüldüğümüzü Ahuramazda'dan başka bilen bulunmaz. Fakat bizim ektiğimiz tohumlar, ebediliğe kadar insanlık tarlasında parlak, güzel ve büyülü çiçeklerini açmaya devam edecektir;..

Genç mürit, yanındaki orta yaşlı mürid'e :

— Hazret, pek doğru söyledi; fakat ektiği tohumların çiçekleri haş haş ve ısırgan cinsindendir!..

dedi. Zerdüşt ve havarileri, üzerinde hiç bir mezar işareti olmayan bir toprak yığınına oturdular. Güneş me-

zarlığı ısıtmaya başlamış ve mezar taşlarının gölgeleri, altlarında sakladıkları insanların resimleriymiş gibi, toprak muşamba üzerine eğri büğrü, kısa ve çarpık şekillerle uzanmıştı. Bu toprak yığınının kenarındaki serviye asılmış olan levhada, şu satırlar görülüyordu :

«Bu toprak yığınının altında, düşünce ve inançlarını, sitemizin anlamaktan âciz kaldığı büyük suçlular yatıyor. Bu âlemde, onların telkin ettiklerinden daha esnek ve tehlikeli hiç bir fikir mevcut olmadığı içindir ki, türbeleri, yattıkları yerin üstünde değil, altında, toprağın derinlik ve karanlığına inşa edilmiştir.»

Genç mürit, yanındaki mürid'e :

— Kînin mantığı da dinin mantığı gibi zalimdir. Bunun içindir ki, birincisi bağışlamayı, ikincisi yarılgamayı bir lütûf sayar. Birincisi, kinliden, ikincisi dinliden şefaat dilendirir. Oysa ki insan, kendi başına ve başlıbaşına mâsum bir yaratıktır. Günahlar da sevaplar kadar acınacak bir zavallılığa bürünürler. Öyle sanıyorum ki, Ahuramazda, bizlere günah ve sevaplarımızdan ötürü değil, insan olduğumuz için vicdan vermiş, bin bir renkli fazilet duygusunu, şefkat ve sevgiyle düşünme kabiliyetini bağışlamıştır. İnsanları, fikir, inanç ve aksiyonlarının ebedî dostluğu içinde mesud görmek istiyorum.

Dedi. Bu sözleri işiten Zerdüşt, Genç mürid'in sırtını okşadı, Amin, dedi ve ilâve etti :

— Karanlıkta yol alanlar, hareket noktalarına dönebilmek için, geçtikleri yerlere beyaz ve parlak bir şeyler dökmezlerse, başka bir gurbete düşmüş olurlar. Vazifemiz geride bıraktıklarımızın da, bu aydın izleri takib etmelerine yardım etmektir.

Müritler, ölümün eşiğinde yapacakları vasiyeti düşünen hastalar gibi bitkin ve üzgün bir çarpıntıya tutuldular; tabiatın bütün güzelliklerini bir yokluk penceresinden son defa seyretmekte olduklarını zannettiler. Hüküm anını bekleyen suçlular gibi, merak ve tasanın derin sükûtu içinde, Zerdüşt'ün aşk ve zekâ fışkıran kurşun renkli gözlerine dal-

dılar. İşte, bu esnada mezarların arasından gelen Ahuramazda'nın sözlerini işittiler:

— 1 —

Zerdüşt, seni yine karşımda görüyorum. İnsan ancak mezarlıkta kendini bana daha yakınlaşmış hisseder. Oysa ki, benden uzaklaştığınız tek yol oradan başlar. İnsanın bana isyan ettiği, beni insafsızlıkla, zulümle suçlandırdığı mahkeme burasıdır. Hayat servetini, ölüm âfetine değişebilecek olan hiçbir fani yoktur. Sizler buraya gelirken de, başkalarını getirirken de geri gitmenin çarelerini arayan, bıraktıklarını başkalarına terk etmekten korkan avcılarsınız. Avladıklarının artığını bile başkalarına yedirmek istemeyen cimri avcılar!.. Sevdikleriniz, bağlandıklarınız, zevkleriniz, şerefleriniz, sefillik ve rezillikleriniz, dünya ağaçlarında olgunlaşan meyvelerdir ve sizler bana değil, onlara bağlısınız. Mezarlık âleminin sessizliğinde, o meyvelerin mirasına konmuş veya konacak olanları kıskanan bir kinin korkunç öfkesi dalgalanır. Ölümü sevenler ve isteyenler, beni bulmaya değil, nefret ettiklerinden, korktuklarından, dayanamadıklarından kurtulmaya çalışan şaşkınlardır. Buradaki sükûtu koklayınız; burada akmış olan göz yaşlarını içiniz; buradaki karanlığın açığa vurduğu sırları dinleyiniz; anlayacaksınız ki, burada yatanlar, kurtulmuş olanlar değil, geride kalmış olanları kurtarmış olanlardır.

— 2 —

Ölüm, bedene yeni vazifeler yükleten bir emirdir. Ruhlarınızın vazifeleri, yaşamış olduğunuz âlemde çalkalandıkça hayata devam ediyorsunuz demektir. Ölümlerinden sonra, insanların kulaklarında yaptıklarının ve düşündüklerinin yankısı titreyen birkaç ölünün sesi olmasaydı, ebedilik özlemine tutulabilir miydiniz?

— 3 —

İnsanları bana yaklaştırabilmek için, onları ölümle korkutan sensin Zerdüşt!.. Ölümse bir hiçtir; felâketlerin en ağırı değildir; zira ölümden daha acı yaşamalar vardır. Bana, ölüm yolunu değil, hayat yolunu tutmuş olanlar yaklaşabilir-

ler. Ben dinlerin, felsefelerin, bilim ve hayâllerin ötesinde gizlenen bir define değilim. Ben; hayatım, hareketim, aşkım, vazifeyim. Ölenlerin bana kavuşmuş olduklarına hakikaten inanılmış olsaydı, insanlar ölüm için sevinçli bayramlar icad eder ve bana yaklaşmak için ölüm yarışına çıkarlardı. Matemleriniz, ölenlerinizi bir daha göremeyeceğiniz hakkındaki mutlak bilginizden değil, onların sizleri olduğu kadar da beni kaybetmiş olduklarına emin olmanızdan doğmaktadır. Bu hakikati itiraf edebilecek yiğitlerinizin pek az olduğu bir dünyada, ölümü ve ölümden sonra ki hayatı vaaz eden uğursuz avukatların sanatlarına son verildiği gün, hakikî Ahuramazda'yı görecek ve onu kendinizde ve kendinizi onda bulacaksınız...

— 4 —

Ölüm, şuurun kendi derinliğinde sivrilerek kendi kendini yırtması, sonsuzluğun billûr kubbesindeki yıldızlar gibi tortulaşıp onların ışınları gibi dağılmasıdır. Ölüm, bir mantık, ölümden sonrası bir şiirdir ve hayâlgücünün ötesinde uzanan bir felsefedir. Varlıkların gölgeleri şekil değiştirmekle varolanın biçiminde bir değişiklik olacağını mı zannediyorsun?..

— 5 —

Yarım kalmış olmasına rağmen evren, önünde Ahuramazda'nın kutlandığı bir sonsuz anıttır. Ölülerinizin şuuru, bu anıtı süsleyen pırlanta çivilerdir. Bu eserin mimarı, çivileri kendi ruhunun ateş ve nuruyla sivriltmiş, onların parıltısıyla kendi gözlerinin kamaşacağını dikkate almamıştır. Bunun içindir ki, Ahuramazda, bir yenisini inşa etmek istemez ve topladığını geri vermez; zira henüz eskisini kendi göksel hayâline uygun bir hale geriterememiştir. Eserlerini ebedî olarak tamamlamaya çalışan Ahuramazda'nın kullandığı harç, ölenlerin şuuru kadar da bedenleriyle sulanmıştır.

— 6 —

Yaşadığınız âlemden hoşnud olmasaydınız, ölümden sonraki âlemi, yaşamakta olduğunuz âleme benzetmezdiniz. İnsan, yer yüzündeki gölgesini, öteki âleme kadar uzatmak-

la, her iki âlemde de ayni güneşin parladığını zanneden bir körden, iki âlemde de ayni seslerin yankısını işitir gibi olan bir sağırdan farksız olduğunu ispat etmiş olur. Ölüm, ağırlığın tükenmesi, zaman dairesinin merkezde yoğunlaşması ve uzay dairesinin hareketine son vererek şuurun hürriyet evreninde yumurtlamasından başka bir olay değildir. Dinleriniz ve felsefeleriniz ölümü, dünya bahçesindeki hürriyet ağacının köklerini kurutmak ve tabiatin adâletini ateşlemek için icad etti.

— 7 —

Ölüm, olayın s ona ermesi değil, yeni olayların başlamasıdır. Hayat ağacı, yapraklarını dökecek ve köklerini bunlarla besleyerek yeni yapraklar açacaktır ve sen, bir parçası olduğun evrenin ölmezliğine hizmet ederek ebedileşeceksin. Zira insan, ulu mimarın eseri için lâzım olan harçlardan biridir.

— 8 —

Ölmek; malik olduklarını terk etmek ve malik olma isteğine son vermektir. İnsan ise, bu hakikate razi olmadığı içindir ki, daha hayatta iken, ölümden sonraki bir âlemin servetlerini de elde etmek sevdasına düşmektedir. Bunun içindir ki, ölümlerine eseflenmeyiniz diye, erkeğin ve hele kadının ruhuyla bedeni, ihtiyarlığında dayanılamaz ve çekilemez bir hale getirilmiştir. Anlıyor musun Zerdüşt? Hayat, elde etmek, ölüm terk etmektir. Hayat istemek, ölüm, vazgeçmektir!..

— 9 —

İnsan, fani bir âlemden ebedî olduğunu zannettiği bir âleme göç etmeye çalışan bir yolcudur. O, bu yolculuğa doğmadan evvel başlamıştı, öldükten sonra da devam edeceğini ümid eder. Yüklerini sırtlarında taşıyanlar, çabuk yorulacaklar ve onları bir tarafa atarak uzaklaşmaya mecbur olacaklardır. Kendinizle beraber taşıyabilecekleriniz, ruhlarınızda saklanmış olanlardır ki, bunları terk etmek istese - niz bile onlar, kanguro yavruları gibi, sizleri asla yalnız bırakmayacaklardır. Sırtınızdaki yükler, başkalarının niyetle-

ri kadar da yollarını şaşırtacaklardır. Gönüllerinizin servetleri ise, kervanlara yol gösteren meşaleler gibi, kurtuluş sahrasını aydınlatacaklardır.

— 10 —

Ölümü sevecek kadar tabansız, hayata bağlanacak kadar aç ve öteki dünyada adâlet bekleyecek kadar hasta ruhların sayıklamaları, ne vakit sona erecektir? Hayat, bir mükâfat ise, ona lâyık olunuz. Ölüm bir ceza ise, ondan kaçınınız; bu dünyadaki haklara saygı göstermek suretiyle öteki dünyada hak ve adâlet dilenmekten kurtulursunuz.

— 11 —

Bedeni toprak, ruhu yıldızlar çeker. Zira, birincisini toprak, ikincisini sema besler. Ateş yakıcı olduğu kadar da ısıtır; çiğleri pişirir; bükülemeyeni eritir. Ruhun bedene yaptığı ve yaptırdığı oyun da bundan ibarettir.

— 12 —

İnsan iğreti bir varlıktır. Borcunu ödeyecek, topladığını dağıtacak, fakat verdiğini geri alamayacaktır.

— 13 —

Beden, ruhun elinden ve ruh bedenin kesesinden bir şeyler almak ister; ikisinin devamlı savaşı, «seni» meydana getirir. Bunlardan birinin galip gelmesi, ötekinin isyanlarını susturur mu zannedersin? Kendini aldatmak için boşuna bahaneler arama... Ruh, beden sarayında bir yankı ve beden ruhun feryatlarını şekillendiren bir seramik kubbedir...

— 14 —

Değişmekten korkanlar, yenileşmenin zevkini tadamayanlardır. Ölümün bile çekici bir tarafı olmasaydı, onun ötesinde bir şeyler bulacağınızı ümid eder miydiniz?

— 15 —

Sen ruhu, kendinden ayrı ve kutsal bir kuvvet zannediyorsun; oysa ki o, beden kimyahanesinde tüpleri taşıran bir sıcaklık, ısınan, ısıtan, eriyen ve eriten bir eczadır ki,

atomları yine senin kendi bedeninde birikmiş, dağılmış ve yayılmıştır. Bedenle ruh için ayrı iki kader yoktur.

— 16 —

İhtiyarların ölümünü tabiî bulduğun halde, gençlerin ölümüne kederleniyorsun. Ölümün hepsi tabiîdir; ve asıl acınacak olanı ihtiyarlarınkidir. Zira onlar, her şeyin lezzet ve değerini yeni anlamaya başlamışlardır. Gençler ise, hiçbir şey tatmamış, öğrenmemiş olduklarından kaybettikleri, esefe değmeyen bir uyanıklıktan ibarettir!..

— 17 —

Ancak öldüğün vakit düşünme hastalığından kurtulacak ve belki de daha aydın ve geniş düşünceler âleminde katıksız bir düşüncenin kendisi olacaksın!..

— 18 —

Senden sonrakileri ve senden sonraki dünyayı mı düşünüyorsun? Onlar daha mesud bir âlemde şimdikinden daha çok mesud olacak ve daha çok ıstırap çekecek, senin bilgeliğinle alay edeceklerdir. Âlemde bir şerrin varlığına inanıyorsan, bunun en hafifi bulunduğun devirde yaşamaktır, Zerdüşt!..

— 19 —

Zararlarını düşmanlarına ödetecek kadar kuvvetli olduklarını zannedenler, kazanmış oldukları düşmanlar yüzünden ne kadar kuvvetsiz olduklarını fark edemezler. Doğdukları güne lânet edecek kadar kendilerini bahtsız sayanlar, yaşadıkları günün güneşini başkalarına söndürmek isteyenlerdir; hayatı, kederlerin bardağında eriyen bir kaşık bal sayabilenler, ölümün karanlığına sığınmakta acele etmezler. Onlar, öldükten sonra, güneş daha parlak, çiçekler daha renkli ve kokulu, kadınlar ise daha güzel ve çekici olacaklardır.

— 20 —

Dış dünyanızı güneş, iç dünyanızı bilgi ve aşk aydınlatır. Güneşin sokulamadığı derin mağaralar vardır; aşktan ve bilgiden mahrum olan çukur ve siyah ruhlar da vardır. Bu çukurlarda Ahuramazda'nın lâmbası söner ve Zerdüşt'ün ateşi kül olur. Beni ve yüce hakikatleri düşünürken gözlerin kapanmalı ve buldukların aydınlığa savrulmalıdır. Ruhların

karanlık çukurlarında gezinmek isteyenler, gözlerini dumandan esirgememeye ve uçurumların dibindeki aç ve kör yaratıklardan ürkmemeye mecburdurlar. Bunun içindir ki, Zerdüşt, inzivasında bana yaklaşmak isteyen korkakları sevmiyorum; ben ruhların uçurumlarında çalğı çalan ve oralarda can verirken de hakikat valsini tekrarlayan artisti seviyorum; zira, ölümsüz olanlar, yalnız onlardır...

— 21 —

Hiçbir kaatil, öldürdükleriyle beraber gömülmez. Kurtların acıktığını ve kaplanlarm kudurduğunu anlayan hiçbir yolcu, arkadan geleni beklemek için hayatını tehlikeye sokmaz. Mezar taşlarınızda, cinayetlerinizin itirafını görenler, aynı mezarlığa gömülmekten ürkerler. Zerdüşt, şehid ettikleriyle beraber gömülsün ve kalabalığın kulakları, onun feryatlarına karşı tıkansın!.. Kendini göklerde kanatlanmış sananların yerlerde süründüğünü ve yerlerde sürünenlerin göklerde uçuşuğtunu görmek isterim. Düşündükleriniz uçmaya lâyik olanlardır; uçurttuklarınız, avcıların okundan kurtulmaya çabalayan suçlulardır. Bunların kadavralarını yıkamak için mi göz yaşı döküyorsunuz?

— 22 —

İnsanın, başarabileceği işlerin en kolayı ölmektir; gerçek vazifenin yaşamak ve yaşatmak olduğuna akılları ermeyenler, kolayca ölürler; zira onların artık yaşamaya hakları da kalmamıştır. Onların bedenleri, ölü ruhlarını taşımaktan usanmış tabutlardır. Ölüm, aşılması gereken bir uçurumdur; tepelerde seyahati sevenler, uçurumların derinliğinden ürkmezler.

— 23 —

İnsanın başarabileceği işlerin en gücü, yaşamaktır. Ölmenin kolaylığına akıl erdiremeyenler, yaşamanın çetinliğinden aldıkları hazla sarhoş olurlar. Zaten, onların ölmeye hakları da yoktur. Onların ruhları, duygusuz cesetlerini taşımaktan yorulmuştur. Hayat, tırmanılması gereken bir tepedir; uçurumların karanlığından ürperenler, gözleri kararmadan ve başları dönmeden, tepeler arasındaki neşeli hayat oyununa devam ederler.

— 24 —

Akıl bir bataklık, gönül bir çevri (girdap) dir. Akılda hakikat sinekleri uçuşur; gönülde aşkın arıları çırpınır ve hayatınız bu iki tehlikeden şifa uman bir sancı olsun. Büyük günahlılarla büyük fakirlerin kurtuluş ümitleri, ölümsüz bir âlemin panoramasında çiçeklenir. Onlar, aslı bırakıp şekilden ve gölgeden yardım isteyen hayâl hastalarıdır.

— 25 —

Ölümün ne olduğunu mu öğrenmek istiyorsun? Demek ondan korkuyorsun, Zerdüşt!.. Senden evvel ölmüş olanların senden daha az kıymetli olmadıklarını söyleyen bilgeler gelmiştir. Sen kendini, bütün ölenler ve ölecek olanlardan daha mı çok yaşamaya lâyik görüyorsun? Bu topraklarda yeter derecede doymamış olanlar, hasretini çektikleri zevk ve lezzetleri ölümlerinden sonra tadacaklarını ümid ederler. Onlar bu suretle, şu görünür âlemde işledikleri kötülükler yetişmiyormuş gibi, mutlu ve kutlu bir ebedilik âlemini de kirletme hevesine düşerler. Eğer onlar ölümün hakikatini kavrayabilecek kadar bilgili olsaydılar, bir daha bana görünmek için yeni yollar gösteren bir bilim veya din icad etmezlerdi. Hangi faziletlerinize güveniyor, hangi hizmetlerinizin ücretini isteyorsunuz? Fazilet, başkalarından beklediğin, vazife başkalarına yüklediğin, hak kendin için dilediğin, ceza başkalarına lâyik gördüğün adâlet oyunları değil midir?

— 26 —

Servetlerini binbir hlie ile kazanmış olan zenginler, ömürlerinin sayısız yıllar kadar uzayacağını zanneden sağırlardır. Onlar, hiç olmazsa kendilerinden evvel gelenlerin ne olduklarını işitmiş olsalardı, açlıklarını giderecek olan başka bir mânevî nimetin arkasına düşebilirlerdi.

— 27 —

Ölmek, yok olmak demektir. Ötesinde neler olup bittiğine dair uydurulan hikâyeler, olmasını istediğiniz serüvenlerdir. Bunları sizlere ilham eden ben değilim. İnsan, türlü maksatlarla yarattığı bu masallarla faniliğinin ve kendinden sonraya kalacak olanların acılarını azaltacağım derken içinde yaşamakta olduğu bu güzel ve sevimli âlemi çekilmez

ve külfetine dayanılmaz bir musibet haline getirmektedir. İnsan, doğduğu âlemde mesud olmak için yaratıldı; öteki tarafı, onu asla ilgilemez; benimle ilgisini düşünmeye ise, hiç bir faninin ne hakkı ne de takatı vardır.

— 28 —

Ruhlar, kendi kokuşmuş cesetlerini görmekten, daha sağlıklarında nefret ederler. Bedenin kendilerine çektirdikleri yetişmeyormuş gibi, bir de öldükten sonra mı bu doymak bilmez yükü tekrar görmeye özeneceklerdir? Ölüm, ruhun bir hammallıktan kurtulup bedeni, yeni bir hayatın romanına terk etme özleminden başka bir şey değildir. Ruhları, mezarlarda aramayın, onlar, bir daha ayni beden kalıbına girmek korkusuyla sonsuzluğun bilinmedik evrenlerine çekilmişlerdir.

— 29 —

Hiç bir yaratık geri dönmez. Zira, yaratan pişman olmaz ve yarattığına zulmetmez. Kozmosun ruhu, daima yeniye ve ileriye giden bir hayat ve hareketle yoğrulmuştur ve bu ruh, insanda en yetkin şekline ulaşmıştır. İlerleme yolunda geri kalan, yerinde sayan, kaldığı yerde çürüyecek, fakat âlemin insanda billûrlaşan çeşitli ve olgun kudreti, yetkinlik ve dolgunluğun asla ulaşılamayacak olan taşgın sınırlarına doğru eserlerini vermeye devam edecektir. Kuruyan yaprakların başka bitkileri büyütmek için gübreleştikleri gibi, eskiyen fikirler ve çürüyen bedenler de yeni fikir ve bedenlerin gelişmesine hizmet eden besinler olacaktır.

— 30 —

Bu dünyadaki hayatı yeter bulmadığınız içindir ki, ölümden sonra da uzanan bir hayat mitolojisini icad ettiniz. Kendinizi çok beğendiğiniz içindir ki, beğenmediğiniz bu dünyadan daha üstün ve uzak bir dünyanın dilediklerinize itaat etmesini istiyorsunuz. Zira, yaşadığınız âlem, nimetlerini ancak lâyik olanlara sunmaktadır. Mahrum ve tembel ruhlar, sefaletlerinin tesellisini, kendilerine direnmeyen bir olmadık âlemde bulmaya özenmektedirler. Çok verimli

olmak için kısırlaşmaya, bereketli olmak için kurtlanmaya heves eden fanilerin bu aldanma ve aldatma oyunlarında, zarar eden ben olmadığım gibi, kâr eden de kendileri olmasa gerektir.

— 31 —

Kendi tattığınız acılar yetmeyormuş gibi, kendinizden sonra gelecek olan nesillere de bu acıyı fazlasıyla miras bırakıyorsunuz. Servetlerinizde dünün ve başkalarının göz yaşları, şöhretlerinizde bugünün yalanları, iktidarınızda yarının zulümleri saklıdır. İnsan, içinde facialarin oynaştığı bir tarihtir. Onu bir defa da bana okutmak isteyor ve beni olmadığım yerlerde arayorsunuz. Sizler, benim adıma yapılacak yeni cinayetlerin habercileri ve canileri kaldığınız müddetçe, ben sizin feryatlarınızın bir yankısı olamam.

— 32 —

Ahuramazda'nın her şeye gücü yeter; ama ne için senin inandığın ve inandırmak istediğin şeyleri gerçeklendirmeye mecbur olsun? Seni ve senin gibileri ne için yeniden yaratsın? Daima başkalarını ve başka şeyleri yaratma gücüne malik olan Ahuramazda, parçalananı yeniden yapıştırmaz, bir kalıptan çıkardığı eseri, bir daha aynı kalıba dökmez. O, birbirine benzeyenden ve ayni şeyleri tekrar etmekten tiksinir. Daima bir başkasını, daima bir yenisini ve sonsuz bir surette birbirinden farklı olanı yaratmak suretile göksel kudretinin feyiz ve bereketini belirtir.

— 33 —

Hiç kimse, işlerini tamamlayarak ölmez. Her ölü arkasında birçok yarım kalmış işler bırakır. Bunun sebebi ebedilik duygusu içinde daima yeni işler ve eserler yaratma tutkusudur. Asıl hayatı ve ilerlemeleri yapan, yarımları bitirmek ve gelecek nesillere tamamlamaları gereken bir takım eksik ve yeni işler bırakmaktır. Bu suretle onlar da ölümlerinin arkasında sonsuzlaşan eser ve fikirlerinin yüceliği içinde ölümsüzlüğün tadını alacaklardır.

— 34 —

Ölmek, sağlığında bir işe yaramamış olan bedeni, daha işe yarar bir hale getirmektir. Ölülere mezar taşı dikilmeyen bir devrin gelmesini bekliyorum.

— 35 —

Siz, cılız ve şişman solucanların toprak altında nasıl kucaklaşarak uyuduklarını görmediniz mi? Bazan çok aciz ve çok kudretli iki insanın bir aynı mezarda kardeşçe uzanmış olduğu da görülür. Hayat ve hakikati bu açıdan seyretmeye dayanabilseydiniz insanlığın fazilet ve kardeşliğini azaltıp çoğaltmaya ne paranın, ne silâhın, ne sandalyanın ve hattâ ne de Ahuramazda'nın gücü yetebilirdi.

— 36 —

Ölüler, yaşayanların hasretini çekmektedirler. Kavuşmak için acele mi edeceksiniz?

— 37 —

Hastalık, hayat ümidini yoğunlaştıran bir sersemliktir ve hayat, ölümden ürken bir hastalıktır. Ne için ölümü korkunç buluyorsun? Senden evvel gelenlerin hepsi bu imtihandan geçmediler mi? Çağında yaşayanlar olduğu kadar da sonsuz geleceklerde türeyecek olanlar da, bu turnikeden geçeceklerdir. İnsan, yalnız kendi başına gelebilecek olan bilinmedik bir felâketten korkabilir. Ölüm, başlı başına bir zevk ve hattâ hayatın son vazifesi olmasaydı, ona susayanların sayısı bu kadar çok olur muydu?

— 38 —

Şekillere bağlanmış olan zekâ, şekil dışındaki hakikatleri göremez. Tartılan ve ölçülenin dışında sonsuzluk vardır. Ölüm, sınırlıdan kurtulup sınırsızda nefes almak, fani güneşlerin ışığından kurtulup ebedî nur içinde kaybolmaktır. Saadet, görünmekte ve kendini göstermekte değil, kaybolmakta, gizlenmekte, kendi sonsuzluğu içinde eriyip gitmekte saklıdır. Ahuramazda'ya imrenenler, ona yüklettikleri sıfatları, kendi nefislerinde toplayabildikleri gün, ona, kavuşmanın gururunu tadacaklardır. Ahuramazda, karanlık ruhların tek ışığı, bilgisiz ruhların tek bilgisi, bilgisizliğin tek mantığıdır.

— 39 —

Hayat, senin arkandan değil, sen onun arkasından koşacaksın. Sen şehirleri ve ülkeleri dolduran insanların, yaptıkları işlerden ve nereye olduğunu bilmeden akıp gittikleri yerlerden memnun mu olduklarını zannedersin? Başlarını,

bir yastıkta dinlendirmekten başka bir şey düşünmeyen bu yorgun adamlar, akıntıya kapılmış bir tahta parçasından farksızdırlar. Onlar, bir yere takılıncaya kadar yollarına devam edeceklerdir. Şu gökteki yıldızlardan arzınıza kavuşmak isteyen, kim bilir kaç bin tane vardır. Fakat tabiat, onları, ısırmasın, yalnız korkutsun diye bir ahır kapısındaki kazığa bağlanmış köpekler gibi, boşluğun belirli yerlerine zincirlemiştir. İster istemez katlanacak, ister istemez itaat edeceklerdir. İnsanın ilk vazifesi yaşamak, son vazifesi de ölmektir.

— 40 —

Hayatını hissetmekle geçiren adam, ölümü bir o kadar tatmış demektir. Ölümü özleyip durandan daha çok hayatı secene raslayamazsınız. Hayatı sevmek de, sevmemek kadar tehlikeli olabilir. İnsanlığın büyük trajedileri, bu iki duyguya esir olanların eseridir.

— 41 —

Ölümden sonra dirilmek mi? Demek ki, yer yüzündeki hayatından yeter derecede kanmadın ve bu yüzden ölümün ötesinde de yaşamaya devam etmek isteyorsun. Eğer alın yazınızda böyle bir yaşama varsa, ya tabiatin sonsuzluğu içine karışacak olan şuurunun enerjisini kozmik olaylar kaosunda gezdirecek veya benim katıma ulaşacaksın!.. Fakat ne yüzle?.. Ömürleri boyunca inanmadıkları şeylere inanmış görünen ve inanmış olduklarına uygun olarak da yaşamamış olan zavallıların, benim katımda işleri ne?!.. Temiz, olgun ve kendinden emin olanların ne bana, ne de ölümden sonra dirilmeye ihtiyaçları vardır. Onlar, sâf ve yüce ruhlarının sonsuz saadeti içinde ebediliğin tadını yoklukta tatmış olacaklardır; ve zira ölüm, bütün canlıların, merak ettikleri bir âleme dalmaları demektir!

— 42 —

Tabiatin ölüme yaklaşan bir adamı, ne kadar buna lâyık bir hale getirdiğine dikkat ettiniz mi? Şu halde ne için bu hale gelmeden ölümü özleyip duruyorsunuz? Ahuramazdayı sevindiren, yalnız yaşamak, tabiate, kendine din ve tarikatlerinizin telkinlerine rağmen yaşamaktır.

— 43 —

Bu âlemde her şey, yıldızlar gibi bir daha çıkmak için batarlar. Doğmuş olanlar, başka bir âlemde batmış olanlardır; fakat bu âlemde ölmüş olanların başka bir âlemde doğacaklarını uyduranlar, hiç olmazsa adlarının bu âlemde ebedî olarak kaybolmasını istemeyen sanatçılardır. Zira, ölü cesetler, yeni yaratıkların, fikir leşleri ise, yeni düşüncelerin besini olurlar. Sitelerde ölen Zerdüşt, mağaralarda ve ormanlarda mı dirilmek isteyor? Öyle ise ne için yalnız değilsin?.. Zira nar, tanelerinin toplamından meydana gelmiş olan bir birliktir; onlardan ayrılamazsın. İnsanlık olmasaydı, insan ne işe yarardı? İstediklerin ondan, söylediklerin ona ve varlığın onun eseri değil midir?

— 44 —

Ruhunuz, bedeninizden evvel yok olur ve insan bedeninden değil, ruhundan ölür; zira ölüm hakkındaki tasalarınız, ona değer biçen fikirlerinizin ürünüdür. Ruhu beğenmeyen beden, onu kendi ciğerlerinden söker ve sonsuzluğa tükürür. Zira, beden, ortak istemeyen bir kıskançtır; ona bu dünya lâzımdır ve zira bedenin bütün istekleri bu dünyadadır. Bedenleri ruhlarından evvel ölenler, ruha azap çektirirler. Bedeni çirkin, sefil ve çekilmez bir yük sayan ruhlar, onu kendiliklerinden terk edip gidemezler. Beden kıskacında ezilmeye, sıkışmaya ve özsuyunu ona terk ederek bir posa gibi püskürtülüp atılmaya mahkûmdurlar. Beden ruhun kerpetenidir ve ruh bedenin elinde bir çürük diştir. Baş ağrılarınızdan gönül ağrılarınıza kadar bütün sızlayan varlığınız gibi, ağız tadınızla vicdan hazzınıza kadar bütün sevinen varlığınızda, bu mengenenin türlü derecelerdeki baskısı saklıdır. Ölmeden evvel ölmek için bedenlerini veya ruhlarını öldürmeyi telkin edenler, başkalarının hayatlarını kıskanan cimri ve kısır yaratıklardır; onlara mı inanacaksınız?..

— 45 —

Felâketlerin en büyüğü ölmek değildir; ölememektir. Bir gün âdalet önünde hesap veren tanrı taslaklarına raslayacaksın; ve o vakit, serefli bir fakirliğin, zengin ve kudretli

bir şerefsizlikten ne kadar üstün olduğunu anlayacak, hayatın da, ölümün de, gerçek anlamını kavrıyacaksın!..

— 46 —

Dinlenmek ve yaşamak isteyenler, uyumaya değil, yıkanmaya muhtaçtırlar; kirleriniz uykuda artar ve daha da ağırlaşır. Uyanık ruhların âleminde her şey yeni ve çekicidir; zira onda hayatı uzatan aksiyonların alkışları duyulur. Uyanınız... Uykunuzun derinliğini görenler, horutlunuzdan can çekiştiğinizi zannedecekler!..

Ahuramazda, böyle dedi ve sustu.

———»O«———

SEKİZİNCİ MÜLÂKAT

EŞYADA CANLANMAK VE EŞYAYI CANLANDIRMAK

Zerdüşt ve müritleri, geceyi bir bahçe içinde, kıyılarını salkım söğütlerinin süslediği bir ırmağın kenarında geçirdiler. Birbirine sokulmuş, geviş getiren evcil hayvanlar gibi, sırt sırta dayanarak uzandılar. Soğuk ve rutubetin ürpertici dilleriyle yalanmış olan bedenlerini, kendi içlerinde tutuşan iman aleviyle ısıttılar. Rüyalarında ya Zühalin kemerinde, ya nebülözlerde veya bir kuyruklu yıldızın tülleri içinde seyahat ettiler. Kendilerini sonsuzluğun derinliğine çağıran gezegenlerle yarışa çıkmışlar gibi türlü ışıkların çocuklaştırdığı bir ruhla gerçek âlemden uzaklaştılar. Onlar, bu durgun ve sessiz karanlıkları içerlerken, mistik bir evrenin vazosunda çiçeklenen bitkilere benzemişlerdi. Sanki fani varlıkları, ırmağın sularıyla ve ahenk dalgaları kalinde, sönmez hakikatlere yataklık eden bir okyanusa doğru akıp gidiyordu. Zaman zaman sesini işitmiş oldukları Ahuramazda'nın kendisini de görebilecekleri ümidini asla kaybetmeksizin daldıkları uykuda bile onu düşündüler, onun tanrısal hayaline daldılar; fakat uyandıkları vakit, gördüklerini birbirine anlatan bu ermişler, hiçbirinin Ahuramazda'sı, bir diğerininkine benzemediğini itiraf etmeye mecbur oldular. Zerdüşt :

— Ahuramazda tektir, dedi, fakat o, ruhların billûr kâsesini dolduran renk ve ışığın çeşitlerine göre şekillenir. Göklerin son noktasında göz kırpan yıldız, ne sizin gördüğünüz yerde, ne de sizin gördüğünüz büyüklüktedir. Siz Ahuramazda'nın kendisini değil, kendinden fışkıran nuru göreceksiniz. Ancak, bununla aydınlanan ruhlar, kendilerile onun arasındaki uzaklığı kısaltabilirler.

En genç mürit, sordu:

— Ahuramazda ile insan, deniz suyundaki tuz gibi birbiri içinde erimiş değil midir hazretim?..

— Kokularını rüzgârın ve renklerini güneşin uçurduğu çiçekler gibi, Ahuramazda'larını kaybeden ruhlar da vardır. Bunun içindir ki, insanın sefilliği, kendi büyüklüğünü yaratan ve kendinde taşıdığı kutsal varlığı kaybettiği andan itibaren başlar!..

— Ahuramazda'nın baskısıyla hürriyetini ve genişleme imkânını kaybeden ruhlar, gerçek büyüklüklerini de kaybetmiş olmuyorlar mı?..

Bu esnada, bahçıvan ağaçlardan yeni toplamış olduğu çeşitli meyvelerle dolu bir sepet getirdi ve sayın misafirlerine ikram etti. Zerdüşt, ellerini göğsünde çaprazlayarak bahçıvana, hizmet edenlerinin ve meyvelerinin çoğalması için düaya başladı; kahvaltılarını bu meyvelerle yapan müritler de bu düaya katıldılar. Düşünmek ve tenkid etmekten ayrı bir zevk alan genç mürit hemen sordu:

— Hazretim, bahçıvan zamanında ağaçlarını budamamış, gübrelememiş veya sulamamış olsaydı, bizlerin düalarımız bereketile bu ağaçlar daha çok meyvelerle süslenebilirler miydi?!..

Zerdüşt, bu sorunun çetinliğini anladı ve :

— Senin içinde, dedi, bir kara şeytanın çöreklenmek istediğini hissediyorum. Bahçıvan, bütün o dediklerini yaptığı halde, ağaçların meyvelerini vermekte cimrileştiğini görebilirsin. Ahuramazda'nın inayet ve lutfundan şüphe edenler, bu göksel nimetlerden her zaman mahrum kalabilirler.

Artık yola çıkmak lâzımdı; her biri ırmağın bir tarafına giderek yıkandılar; bir dinî törene katılmak için hazırlanan kâhinler gibi sıralandılar; yeni yükselmekte olan güneşi arkalarına alarak, gölgelerini çiğnemek isteyorlarmış gibi ilerlemeye koyuldular ve saatlerce hiçbir kelime konuşmadan Zerdüşt'ün arkasından gittiler; yalnız genç mürit, etrafta zıplamakta olan bazı çekirgeleri tutuyor, gelincik toplayor ve kendilerinden ürküp kızıl toprakların çukurlarına kayan kertenkelelerle tarla farelerinin telâşlı kaçışlarını seyrederek tabiatin zengin ve kudretli âlemine hayretle da-

lıyordu. Nihayet yolun ilerisinde, birer zürafe gibi boyunlarını uzatmış bir takım sütunlar gördüler. Zerdüşt:

— İşte, dedi, yaşadığımız yüz yıldan binlerce yüz yıl evvel, içinde insanların gurur ve saadetini olduğu kadar da cinayet ve sefaletlerini beslemiş olan bir eski site... Orada görülecek ve ibret alınacak eserler vardır.

Müritler, merakla ve acele adımlarla hazreti takib ettiler ve geçmiş bir medeniyetin bütün iz ve işaretlerini saklayan çökmüş bir siteye geldiler. Devrilmiş sütunlar, yıkılmış kubbeler, çatlamış duvarlar, çatlaklarından yabani otlar türemiş kaldırımlar, başı, bacağı, kolu veya gövdesi kopmuş heykeller gördüler. Tatlı su mahzenleri ve tapanakların henüz çökmemiş dam ve kubbelerinde güvercinlere, kumrulara, baykuşlara, cinsi bilinmedik türlü kuş ve böceklere rasladılar. Bu sitede, bütün bir tarih can çekişiyor ve süresi sona ermiş bir zaman uyuklayordu. Etraflarını dikkatle süzen müritler, bu viranede eski tutkuların öksürdüğünü, eski zulümlerin haykırdığını, eski saadet ve sefaletlerin inlediğini hissettiler. Kalın duvarların yarıklarından fışkıran incir ağaçlarını ve ısırgan yapraklarını gördüler. Bir büyük medeniyetin kahkahalarını saklayan, alkışlarını kemerler halinde donduran bir ölmez artistin etraflarında gezinir gibi soluduğunu hissettiler.

Zerdüşt, kararmış ve parçalanmış mermerler arasından becerikli adımlarla müritlerini daha ilerde tavanları sarsılmamış bir saraya götürdü. Bu sarayın muhteşem bir giriş kapısı vardı. Burada sırtı yeşil ve sarı renklerle bezenmiş bir büyük yılanın ürkerek toprağın derinliklerine aktığını ve kartal cinsinden bazı vahşi kuşların kanlı gözlerle kanat çırptıklarını gördüler. Fakat, Zerdüşt ve arkadaşları, bu yaratıklardan korkacak kimselerden değillerdi; onlar, kendilerini bir kaderin buralara sürüklediğine inanıyor ve Ahuramazda'nın her yerde olduğu gibi, burada da kendilerine hitab edeceğine emin bulunuyorlardı. Zira Zerdüşt, kendilerine :

— Ahuramazda kalabalık yerleri sevmez ve kendini tenhalarda göstermekten hoşlanır!..

Demişti. Sarayın büyük salonuna girdiler; daha boyaları solmamış, fakat tozlu ve kirli renklerine rağmen ustaca çizilmiş oldukları anlaşılan tablolar, tanrı ve tanrıçaların hey kellerile bezenmiş mihraplar ve sitenin eski efendilerine ait büstlerle mozayık süslere dalıp kaldılar. Kimbilir bu salonda kaç şair kasideler okumuş, kaç besteci eserlerini çalmış, kaç aktör hünerlerini göstermişti. Hepsi ayrı ayrı, kendilerini dinleyenlerden, seyredenlerden binlerce defa daha üstün olan bu artistlerin efendilerine karşı duydukları kin ve nefret kadar da tanrılarının adâletsizliğine karşı yaptıkları gizli isyanlar, nail oldukları takdir ve hayranlık havası içinde dalgalanıyor gibiydi; ve müritler bu zıt, sessiz fakat korkunç dalgayı bir şarap gibi kana kana içerek kendilerinden geçiyorlardı. Zerdüşt, konuşmaya hazırlanırken, salonun mozayıkları arasından gülümseyen bir kraliçe konuşuyormuş zannını veren tatlı bir ses işitildi, bu Ahuramazda'nın sesiydi :

— 1 —

Sanat, Ahuramazda'yı tenkid eden bir diyalektiktir. Sanat, fanilerin Ahuramazdalığa özenmesi, Ahuramazda'ya ders vermeye kalkışması, ona örnekler göstererek, Tabiati böyle yapmalıydın; demek isteyen öfkeli bir ihtarıdır. O, güzelliğin çirkinliğini ve çirkinliğin güzelliğini sembolik bir hava içinde gerçeklendirme gayretidir. İnsan, Ahuramazda'yı ve onun eseri saydığı tabiati beğenmiş olsaydı, sanatı icad eder miydi? Musiki, fani dillerin ifadeden aciz olduğu beşerî maksat ve duyguların tabiat üstü bir dille itirafıdır; bu dille bana kadar yükselir ve beni aşarsınız. Resimlerinizde, mimarî eserlerinizde benimle boy ölçüşen bir atılganlık, beni sınırlayan ve kendinizi sonsuzlaştıran cesaretli bir hücum vardır. Şiirlerinizde benim dilimi ve benim kalbimi kahramanca kullanırsınız. Eserlerinize ben de hayranım. Zira, eserlerinizin en büyüğü ve başarılısı benim. Her yerde beni arayan Zerdüşt, bana dilediğin şekli veriyor; beni dilediğin renge boyuyor, dilediğin gibi yontuyor ve dilediğin gibi konuşturuyorsun... Dehanı, bilgini ve bütün sanatını bende deniyor, en bedîî heyecanları ben de tadıyor ve

tattırıyorsun. Demek ki, sanatta aradığın ve yaratmak istediğin ideal benim...

— 2 —

Sanat tesellinin değil, isyanın ve gururun eseridir. Sanat insanın sesini bana işittirmek ve kendisini bana göstermek, beni kendisine benzetmek ve itaat ettirmek için çarpınması, benim zannettiği iş ve eserlere kendi imzasını koymak için didinmesidir. Ne yazık ki, bütün gayretleriniz bir feryattan, bir şikâyetten ve kaderinizi aşmak isteyen bir sızlanmadan, bir düadan ileri gidemeyecek ve en sonunda teslim olacaksınız. Komedilerde, kendinize gülersiniz; trajedilerde kendinizi katleder, kendinize ağlarsınız. Bütün eserlerinizde, pişmanlıklarınızı, sırlarınızı, öfke ve açlıklarınızı, ses ve renk olarak bana ulaştırır, mermer ve bronz olarak maddeleştirir, mânâlaştırırsınız. Trajedilerinde, kendi sefalet, felâket ve küçüklüğüne gözyaşı döken insan, komedilerinde büyüklüğünü sezerek bu sefillik ve acizliklerinden intikam alır. Zira sanat, içi dışa çevrilmiş ruhtur; onda utanır, onda utandırırsınız...

— 3 —

Hayat, Ahuramazda'nm cansız madde ile şakalaşması, sanat, bu şakanın insan tarafından protestosudur. Sanat, bir boşanma veya boşalma değil, bir içe atmadır; bir toplama ve biriktirmedir; çatlak vazolarınızdan sızan, bu birikintilerin zehrinden başka bir şey değildir.

— 4 —

Tabiatte güzel olmayan tek şey, insanın kendi içinde biriktirdiği kinler, kıskançlıklar, sefil ve rezil tutkulardır. Türlü çiçekleri zarif mantolar ve kokulu makyajlarla süslemiş olan tabiat, canlı ve cansız bütün varlıklara, âdeta birbirini kıskanmasınlar diye, türlü ve zengin güzellikler vermiştir. Güzellik yarışında, kendini tabiatin dışına çıkarmak isteyen zavallılar, hakikatte çirkinliğe ve bayağılığa özenmektedirler. Artist, daha güzelini yaratmak için giriştiği savaşta, ancak yaşayan, fakat herkesin göremediği özellikleri tesbite muvaffak olur. Onun Ahuramazdalığa özenmesi,

kendini beğenmesinden ve kendini aşma gayretinden olduğu kadar da, eşya, tabiat ve ülküler içinde kaybolan kendi öz benliğini arama çabasından doğmaktadır.

— 5 —

Sanat, ne bir öğüttür, ne de bir tesellidir. O, sadece bir itiraftır. Kendilerini sanat eserlerinde bulanlar, gizledikleri sırları açığa vurmuş olmanın utancı içinde çırpınır dururlar. İnsan oğlunun bedii hazzı, artistin bu keşfine hayranlıktan başka bir şey değildir. Mistik heyecanlarınız da, beni keşfetmiş olduğunu zanneden ruhların bir çarpıntısı, yanılsamadan kurtulamayan zihinlerin sünepe sarhoşluğundan başka bir şey değildir.

— 6 —

Boyalar, sesler, mermer ve bronzlar, sükût etmeyi ve sır tutmayı pek severler. Onları bağırtan, onları isyan ettirerek sakladıklarını söylemeye zorlayan artistin zulmüdür.

— 7 —

Sanat, ne bir sonsuzlaşma özentisi, ne de bir sonsuzluk özlemidir. İnsanlar, her devirde kendi dünyalarının sınırlarını bir zemberek gibi kurar veya gevşetirler. Hayâllerinin ufkuna kadar genişleyebilen bu zembereğin helezonları, gittikçe genişleyen ve genişledikçe gevşeyen bir daire halinde açılır. Bu esnek ve sonlu âlemi, ne kadar uzaklara götürürseniz götürün, onun eksen veya kaldıracı sizin ruhunuzdadır. Âlem, bu ruhun, bu Ben'in kuvvet ve kabiliyeti nisbetinde daralır veya genişler.

— 8 —

Sanat, Ahuramazda'ya karşı sızlanan bir şahlanmadır. İnsan, bu yoldan da Ahuramazda'ya ulaşabileceğini zanneder. Ahuramazda ise, eseri sevdiği halde, kendine anlatılmak istenilenlere karşı kulaklarını tıkar.

— 9 —

Hayat, ay gibi insana yalnız bir yüzünü gösterip öteki tarafını saklayan bir gezegendir. Sanat ise, bir tarafından öbür tarafını seyredebileceğiniz bir billûr küredir. Sanat riyayı sevmez, hayat ise buna tapar. Sanatcı, eserinde, insanın iç ve dış âlemini saklayan kabuk ve derileri yüzer. Ruhu binbir renkli kürkünden soyarak çıplak ve saydam bir hale

getirir. Eser karşısında tatmış olduğunuz zevk, bu çıplaklığı ve bu çıplaklıkta kendinizi seyrettiğiniz içindir. Sanat bu hüneri dolayısıyladır ki saygısız bir gevezedir.

— 10 —

Sanatçı eserini yaratırken benimle konuştuğunu, bana danıştığını zanneder. Ahuramazda'nın sonsuz büyüklüğüyle başbaşa kalmanın gülünç ve imkânsızlığı içinde insan, benim ışınım sayesinde derinliklere serilen gölgesini kendi gerçek varlığının aynı sayar. Bu gölgeden kibirle bu kibirli gölgenin kaynayıp kalıplandığı tek pota sanattır.

— 11 —

Sanat, bir tapınmadır, resmî ve mistik bir seremonidir. O, öldükten sonra da sesi işitilen ve zaman zaman yalnız kalanlara, karanlıklarda kendini gösterdiği zannedilen evliya fantomlarına benzer. Onu görmeyenler de gördüklerini zannederler. Bunun içindir ki, birçokları, eserde yaşayanı değil, yaşatmak istediklerini, yâni kendi vehimlerini seyrederler; söyletmek istediklerini dinlerler. Sanatcı ise, bütün bu zan ve isteklerin dışında ve üstünde gülümseyen bir saltanat adamıdır; onu seviyorum.

— 12 —

Sanatçı, ateşi yiyen, ruhları koklayan ve dumanları dinleyen bir hortlaktır. O, doğduğu yere dönerken kendisini yolcu edenlerin verecekleri azık ve sunaklara değil, taşlarına ve yuhalarına muhtaçtır. Bunun içindir ki sanatçı, kendisini anlamadan alkışlayanların iltifatını bir tahkir, anlayarak gülümseyenlerin küçümsemelerini bir mükâfat sayar.

— 13 —

Bilginin aksiyonları sayılı ve sınırlıdır. Zira, bilginin basamakları niceliklerden örülmüştür. Sanatçı ise, nicelik perdelerini yırtıp nitelik uçurumlarına dalan bir balık adamdır. Derinlikte ve yücelikte sınır tanımayan bu adam için, aydınlık ve karanlığın da bir değer veya farkı yoktur. Ne aradığını bilmediği halde bir şeyler bulmuş olanın gönlündeki hazine, sanatcının öz malıdır ve onun cimrilik veya

cömertliği bundan gelir. Bunun içindir ki, sanat yasaklar koyan beldelerde bile başaklar verir, tohumlar saçar, fakir gönülleri zenginleştirir.

— 14 —

Hayatı, sayıklamakla geçen bir hastalık sayan kötümseler, sanat merceğinden seyredecekleri bir âlemde, bu sayıklamanın bir felsefe ve gönüllere işleyen bir melodi olduğunu fark edebilirler. Sanatın sunduğu zehirde bile, rüya ve hülyalarınızın çiçekleri yetişir, aşklarınızın kucaklaşma bekleyen melekleri oynaşır.

— 15 —

Sanat, bir tarihtir. Onda zaman meşalesi, yalnız geçmişi değil, geleceği de aydınlatırken, uzayın merkezde zamanlaştığı ve zamanın bir noktada uzaylaştığı görülür. İnsan kaderinin evrimini, bu meşalenin oynak alevleri yakamozlaştırır; hayat ve tabiat bu ışığın dalgaları içinde öpüşmenin hazzını tadar ve âlemdeki başkalıkların, hakikatte ayni bütünün birliğinden ibaret olduğunu görür.

— 16 —

Sanatı seviniz; sanatcıyı koruyunuz. Sanat heyecanı yaratıcı olduğu için, dinlerinizin iradeyi söndüren şeytanlığından üstündür. Bana söndürenle değil, aydınlatanla geliniz.

— 17 —

Dinleriniz, esrarı; felsefeleriniz, hayatı; bilimleriniz, hakikati ve insanın yarattığı bütün bu vasıtaların üstünde, sırrın, ülkünün, hakikat ve hayatın kendisidirler. Özü itibarile değişmiyen insan, bunların yardımıyla kendini, eşyayı ve tabiatin kuvvetlerini değiştirmeye ve evrenin ölmez ve değişmez ölçülerini, oranlarından çıkarıp hayâlinin kanatlı kurbağaları ve ayaklı balıkları haline getirmeye çalışmaktadır. Gördüğünüz harabe, bu özentilerin depremile sarsılmış, kurucularıyla işçilerinin başlarına çökmüştür ve bu dimdik duran erkek sütunlar, diz çökmeyi bilmeyen hür ruhların sembol ve anıtlarıdır ve devrilenler teslim olmayan kambur ve aksak adâletin kendi kendisine vermiş olduğu cezalardır.

— 18 —

Güzel, taparcasına sevdiğiniz ve beğendiğiniz halde, malik olmaktan korktuğunuz bir tanrıçadır. Onu yaşar, te-

neffüs eder, koklar ve benliğinizde eritirsiniz. Ulaşılmaz bir yüksekliğin, baş döndüren derinlikleri gibi görülüp imrenildiği halde, el uzatamadığımız, dalından koparamadığınız, tanrısal bir ağacın meyvesidir. O, bir şehvettir, bir iştahtır. Kendisini, size sunarken, kaçan ve kaçarken dudaklarınıza kadar sokulan, oynak ve başı boş bir sevgilidir. Güzeli saçlarından sürükleyerek size tattırmaya çalışan sanatçı, hakikatte daha evvel tadıp usandığı bir hazzın posası ve kadavrasıyla, gözlerinizi kamaştırmaktadır. O, güzelin ve güzelliğin dirilerinde, sizler ise, ölülerinde aşkı ve hayatı yenilgiye uğratırsınız.

— 19 —

Büyük sanatçı, ışıkların sesini, yıldızların kokusunu ve ölmüşlerin ruhunu kavrayıp cansızlara canlının hayret, neşe, ıstırap ve özlemleriyle yüklü ve asla değişmeyen katıklı şuurunu verebilendir; kendisinin şuuru ise, katıksızdır. Zerdüşt, bu sanatçıların, en büyük ve en ustası da sensin. Görünmeyene ve olmayana inandırabilen, fanilerin gerçekten en büyüğüdür. Ve zira insan, güzellik ve hakikatın, görünenden ziyade görünmeyende saklandığına inanır. Sen bu sırrı, herkesten evvel keşfedenlerden birisin...

Ahuramazda, böyle dedi ve sustu.

———»O«———

DOKUZUNCU MÜLÂKAT

GÖNÜL YAKAMOZLARI

Salonu, derin bir sessizlik kapladı. Müritlerin gözleri birer ok gibi, Hazretin gözlerine saplandı ve hazret, Ahuramazda'nın son iltifatlarından duyduğu sevinçle, bezgin ve yorgun insanlar gibi, olduğu yere kapandı. Müritler de onu taklid ettiler. Hepsinin kulaklarında Ahuramazda'nın son sözleri, yaklaşıp uzaklaştıkça, şiddet ve anlamı değişen bir senfoni, bir arya gibi dalgalandı. Secdeden başlarını kaldırdıkları vakit, bu güneş görmeyen harap salonun nemli havasıyla üşümüş olduklarını hissettiler. En genç mürit :

— Hazretim, dedi, bu salon mamur zamanında da böyle nemli ve soğuk muydu?

— Kendi iç dünyalarının güneşini görmüş olanlar, cehennemde bile üşürler. Ruhlarının kutsal güneşini perdelemiş olanlar, hak ve hakikati, buzullar haline getirerek, hem kendilerinin, hem de, öteki insanların ilerlemesine engel olur, kendilerinin ve başkalarının felâketlerini hazırlama işinde yarışa çıkmaktan başka bir şey yapamazlar...

Zerdüşt, genç müridin, bu şüpheci sorusuna karşılık vermeyi, bilgeliğe uygun bulmadı ve müridlerine Ahuramazda'yı düşünmeleri için sükût ve sükûn içinde, benliklerinin okyanusuna dalmalarını emretti; ve sanki bunlar, vaktiyle, bu sitede doğup, büyümüş ve binlerce yıl başka ülkelerde yaşamaya mahkûm edilmişler de, şimdi bu ana yurtlarında, kendi eski yuvalarını aramaya çıkmışlar gibi, birbirinden kuvvet alarak ve Zerdüşt'ün hareketlerini taklid ederek, bir müddet mistik bir âlemde seyahat ettiler. İçlerinde, yalnız genç mürit, ölümün elinden kurtulmuş, bir hortlak gibi, olmayanı ve görülmeyeni değil, yaşayanı ve hareket edeni düşünmeye muvaffak oldu. Böylece, saatler

geçti. Zerdüşt ve müritler, kendilerine geldikleri vakit, güneşin fırçası, bu harabe tablosuna son renk ve şeklini vermiş olduğunu gördüler ve hazretle birlikte, salondan çıktılar. Etraflarında halka halka genişleyen sükût, ufuklara kadar yayıldı. Sessizlik, insanı yalnızlık sıtmasıyla titretir, kimsesizliğin dişleri arasında, ağzı sulanan bir ejderha tarafından yalanmakta olduğu hissini verir. Zerdüşt ve müritleri de, bu sıcak nemli, pürüzlü ve zaman zaman batan ve tırmalayan sessizlik içinde, eriyip yok olacaklarını zannettiler. Zerdüşt :

— Buradan daha uzaklara gidelim, dedi; keçiler, bir aynı otlakta geviş getirmekle varlıklarını devam ettiremezler. İnsana ayak, yürüyüp ilerlemek için ve gözler uzakları görmek için verilmiştir. Kendilerini, bu âlemde, tek kalmış zannedenler, çoğalmak ihtiyacıyla kavrulanlardır; fakat, ben size derim ki, Ahuramazda ile baş başa kalmaktan daha zengin bir kalabalık olamaz; bizler, yalnız değiliz; hakikatlerle başbaşayız ve hakikat sonsuzdur.

Genç mürit, bir şey söylerler ümidiyle kendinden daha yaşlı olanlara baktı; bunlarsa her zaman olduğu gibi, susmayı tercih ettiler; daha şimdi, uyanmış bir çocuk gibi, esnemeye başladılar. Sanki onlar, başlarını boyunlarından koparıp, birer testi gibi karşılarına sıralamışlar da, kafasız bedenlerini seyrediyormuş gibiydiler. Bu esnada, serin, taze gürültüsüz bir rüzgârın getirmekte olduğu çiçek kokuları hissedildi. Genç mürit :

— Hazretim, dedi, bu güzel kokuların bizi, çıktıkları yerlere çağırmakta olduklarını zannediyorum.

— Gençlik, güzeli çirkinden, iyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan ayırabilecek kadar yetkin bir ruha malik olsaydı, çirkini güzele, kötüyü iyiye, yanlışı doğruya tercih etme hatasına düşer miydi?.. Gençlik, yavaşın aceleden, sükûtun gevezelikten, ilhamın duygudan daha verimli olduğunu fark edebilseydi, aceleyi yavaşa, gevezeliği sükûta, duyguyu ilhama tercih etme gafletine düşer miydi? Başların bacaklardan, kulakların gözlerden, sessizliğin gürültüden daha yetkin, ve erğin kuvvetine inanmış olanlar, her çağırır gibi olan sese, kokuya, renge doğru akarak kendilerini ve -

rimsiz ve tehlikeli kayalarda süzülen ırmaklara benzetmezler...

Genç mürit, Zerdüşt'ün bu ihtarına gücenmedi; fakat, kendi kendine:

— Bu ırmaklar, dedi, kayalar ve çakıllar arasında kaybolmuş olsalar bile, başka bir ovada meydana çıkar ve serseri tohumları sulayarak sadece gelinciklerin, papatyaların, ebegümeçlerinin ve ısırganların değil; kestane, ahlât, çınar ve çam gibi türlü ağaçların da üreyip türemelerine hizmet ederler...

Zerdüşt, derin bilgi ve tecrübelerinin vermiş olduğu ilhamlarla, onun böyle düşünmüş olacağını sezdi:

— Müritlerim, dedi; Ahuramazda'nın yarattığı hiçbir şey verimsiz değildir. Her olay gibi, her varlığın da yaratılışında, Ahuramazda'nın sonsuz bilgeliğini açığa vuran sırlar saklıdır. En genciniz olduğu için, en meraklı ve en sabırsız olan kardeşinizin aklına gelmiş olana uyalım; kokuların geldiği tarafa gidelim. Belki de Ahuramazda, bizi aydınlatacak olan büyük hakikatlerinden bazılarını, oralarda dinletme lütfunda bulunacaktır.

Müritler; hazretin arkasına düşerek güzel kokuların geldiği tarafa doğru yollandılar; bu sefer, yol uzun sürmedi; güneş, ufkun havuzunda son banyosunu almadan, ancak ahirette kavuşabilecekleri ve sanki dünyanın bütün bölgelerinden toplanmış çiçek ve ağaçlarla süslü bir bahçeye geldiler. Burada, kuşların cıvıltısı, sükûtu kovmuş, çiçeklerin kokusu, uzayın boşluğuna son vermiş ve birbiriyle koklaşan renkler, şehvetin lezzetini ve lezzetin şehvetini tadıyorlarmış gibi kucaklaşmışlardı. Gölgelerle aydınlıklar arasında, başlarını, erkeklerinin omuzlarına dayamış genç kadınların içlerini çektikleri, ağaç diplerinde, sarmaşıklar gibi birbirlerine dolanmış olan çiftlerin çarpıntıları işitiliyordu. Zerdüşt ve müritleri, bir zifaf odasını andıran bu bahçede gördüklerinden utamıyorlarmış gibi, başlarını eğdiler; yalnız, genç mürit, bu âleme dalmak ve tek kalan birine arkadaş olmak isteyormuşcasına etrafına dikkat etmekten çekinmeyordu. Burada, kuşlar, çiçekler, yapraklar ve insanlar öpüşüyor; ışıklar, renkler ve kokular sevişiyor; rüzgâr, birbirin-

den ayrılacak gibi olanları, yeniden kavuşturuyordu. Bu manzara, âdeta, ermişlik yolunda, binbir çeşit oruca katlanmış olan Zerdüş ve müritlerinin iffetini yaralamış, onlara üzüntü vermişti. Fakat, büyük bir havuzun kenarına geldikleri vakit, hemen, hepsi bu sahnenin, mesud çiftlerine imrenmiş ve birbirine hissettirmeden, âşık çiftleri, gizli gizli seyretmekten kendilerini alamamışlardı. Genç mürit:

— Hazretim, dedi; her yaşlının geçmişinde, bu cennet hayatının tadından bir şeyler vardır sanıyorum. Acaba, Ahuramazda, bizlerin, gerçek irade ve duygularımızı, bir sınavdan mı geçirmek isteyor?..

— İmrenilenden, tiksinecek kadar kuvvetli olmayanın Ahuramazda katında ne işi vardır? Bu gördükleriniz, tekrarlanıp duran fanilik oyunlarından başka bir şey değildirler. Onlar, bu oyunla ebediliğe nail olacaklarını zanneden şuursuzlardır.

Zerdüşt, daha sözlerini bitirmemişti ki, arzımızda toplanmış olan canlı ve cansız, bütün yaratıkların dinlemesi için güfte ve bestesini, Ahuramazda'nın başka yıldızlarda hazırladığı göksel bir konser başladı. Yalnız, bu mübarek seyyahlar değil, bahçede bulunan canlı ve cansız, ne varsa, hepsi, tapınanların coşkun vecdi içinde, bu tanrısal musikiyi dinlediler ve konser biter bitmez, Ahuramazda'nın, hiçde öfkeli olmayan, şefkatli sesini işittiler:

— 1 —

Aşk, bu bahçede meyvelerini verir ve meyveler, bu bahçede, aşkın lezzetini tadar. Evren, aşkın değil, aşk evrenin çiçeğidir; ebedî olan aşk değil, evrendir, Zerdüşt!..

— 2 —

Nefret edenler, birbirinden uzaklaşmış görünürler; maksatları savaşmak için daha cesaret ve kuvvetle yaklaşmak ve sokulmaktır. Aşk, bu savaştaki yenilğiye uğramak zevkidir. Asıl âşık ise, en çok tiksindiği halde, en çok yakınlaşmak isteyendir.

— 3 —

İkileşmek, bölünmek demektir. Birliğin sağlam, kırılmaz ve çatlamaz çekirdeği meyve vermez, üremez ve gelişmeye de muhtaç değildir. Aşk ise, parçalanmak, kırılmak

ve meyve vermek işiyle görevlenmiş, gevrek, çatlak ve yufka varlıkların oyunudur.

— 4 —

Aşkın, kanatları kadar da kılıçları vardır. Beğenmediklerinizden değil, imrenip de nail olamadıklarınızdan şikâyet eder ve onları hor görmekle, ancak mahrumiyetten intikam alırsınız.

— 5 —

Sevmek; fakat neyi?.. Ahuramazda'yı mı?.. O, buna muhtaç değildir. Kadını mı?.. Onun, başka bir beklediği var: Senden daha çok sevebileceği bir bebek. Yaşamayı mı? Buna, mecbursun. Dünyayı mı?.. O, bundan habersizdir. Hakikati mi?.. Yalan söylüyorsun. Vazifeyi mi?.. Öyle görünüyorsun. Şu halde, söyle neyi seviyorsun? İnsan, beğenmediği şeyler karşısında yüzünü buruşturmaktan çekinmez, fakat sevmediği halde sever görünmekten de kendini alamaz. Sevmek, çoğu zaman, kaçmakta olan fırsatın eteklerine yapışıp, ayaklarına kapanmaktır.

— 6 —

Nefret ediyorsun; çünkü senden daha çok başarılıdır; aleyhindesin, çünkü, sana iyilik yapmıştır. Sevmeyorsun, çünkü senden daha az kusurludur. Köpek, dalaşma korkusuyla havlar ve pervaneler söndürme gayretiyle ışığa saldırırlar. İnsan, ancak karanlığa sığınmak suretiyle kendi gölgesinden kurtulabilir. İnsan için, kusursuz olmaktan daha büyük bir kusur olabilir mi? Beğendikleriniz, kusurlarını fark edemediklerinizdir.

— 7 —

Sevdiklerinize, göz dikmeyenlere karşı minnettar olduğunuz halde, sevmediklerinizi bir başkasının sevmesine tahammül edemezsiniz.

— 8 —

Bedenleriyle yaşayanlar, ruhlarını darağaçlarına asmışlar demektir. Mahsul almak için, gübrenin pis veya temizi düşünülmez. Bazı, kirli ruhların baskısı olmasaydı, yüce ruhlar kısırlıktan kurtulamazlardı.

— 9 —

Kadını seviyor; çünkü daha hayvan olmaktan kurtula-

madı. Felsefeden hoşlanıyor, çünkü, insan olmağa özeniyor!

— 10 —

Kadın karşısındaki zaifliğiniz, onun kuvvetli olduğuna delâlet etmez mi? Ahuramazda, üretme işinde kadına, yaratma işinde erkeğe yardım eder. Böylece, hepiniz tabiat önünde, ayni dişilersiniz ve eşitliğiniz de buradan gelir.

— 11 —

Bir kadına malik olduğunuz zaman, bütün dünyada, malik olamadığınız, hiç bir saadetin kalmadığını zannedecek kadar sevinirsiniz. Bütün dünyayı, beni ve kendinizi, onun uğrunda feda etmek suretiyle ebedî bir fakirlik ve sefalete nasıl olup da düşmüş olduğunuzu fark edemezseniz.

— 12 —

Bir kadına, seni seviyorum, demek, sende üremek isteyorum demektir. Fani, ebediliğini cinsî aşklarda arayan ve kendinin, kendinden sonrakilerde yaşadığını zanneden bir ilkel yaratıktır. Yaratılmış olmak, yokluğun göğsünden doğup onun, memelerinde süt olmağa ve süt emmeye başlamaktır ve insan, kendinde bulduğu yaratıcılık gücü dolayısıyladır ki, yaratılmış olmaktan utanmaktadır.

— 13 —

Gençler, ihtiyarların aşklarma dil uzatırlar. Bunların da kendileri gibi sevdiklerini zannederek, sevgililerini ayartacaklarından korkarlar. Bir gün, onlar da ihtiyarlayacak ve ihtiyarlar gibi seveceklerdir. O vakit, eski iftiralarından utanmayı öğrenecek olan bu zavallılar, bütün canlılara sevgi şerbetini tattırmaya özeneceklerdir.

— 14 —

Genç yaşlar, sevmek için, pek erkendir. Aşk, dünyaya daha önce gelmiş ve geri de birçok yıllar bırakmış olanların hakkıdır. İhtiyarların aşkını, ayıplayanlar, beceriksizliklerinin mahrumiyetinden teselli umanlardır.

— 15 —

Sevebilmek için, yaşamayı bilmek lâzımdır. Ölüm, sevenle sevilen arasına giren bir kara kedidir. Aşkla, ölümü yoldaş sayanlar, sevgiliden ziyade, bu kara kediye tutkun olanlardır.

— 16 —

Şimdi, havuzdan çıktılar, ıslak ellerini öptürmekten zevk aldılar. Bu elleri öpenlerin dudakları, havuzun suyunu ve gözleri, kadınların saklamak ister göründükleri yerleri yalamaktadır. Bu, insanın her zaman oynadığı ve senin yıllardan beri dalmak istediğin bir oyundur. Hepiniz bir aşkın yumurcaklarısınız ve bir aşkın şehidi olacaksınız;..

— 17 —

Zaman zaman, içlerinizde kaynayan kurşunun nasıl bir cıva gibi, dişi güzelliklerin derinliğine kayıp sızdığını saklamaya özenseniz bile, bu duyğular ve tutkulardan kendinizi kurtaramazsınız. Bunun içindir ki, insana yaşama ve tatma hakkı verilmiştir.

— 18 —

Toy yaşlarınızda, eşyanın sadece zarfında dolaşır, sonra da, bu kabuğu soyar ve maddenin çıplaklığından hoşlanırsınız. Oysa ki, madde de beden gibi, tabiatın saklamak istediği bir şeylerin zarfıdır; nihayet, bunu da soyarak, daha derindekini, görünmeyeni yakalamaya çalışırsınız. İşte bu, sizin madde olarak çökmeye, ruh olarak şahlanmaya başladığınızın işaretidir. Fakat, dudaklarınızın ve ellerinizin zevkinden ve hürriyetinden ne için vaz geçmek isteyorsunuz?.. Fazilet dersi veren dudaklarınız, bir taze yüzde gezerken titreyrsunuz; bilgelik vaazları yazan ellerinizle sarışın veya kumral saçları, sıcak ve tıkız bedenleri okşarken bilgelikle, faziletin bir aynı uçurumda can verdiklerini hissediyorsunuz. Demek ki, insansınız ve Ahuramazda'nm katında yeriniz yoktur. Bu, sizin daha çok, pek çok yaşayacağınızın bir delili olduğu kadar da, daha pek yüce katlara lâyık olduğunuzun da işaretidir. Demek ki, hayat, kucaklaşma hasretini çeken sevgililer gibi, Ahuramazda'nm değil, fani saydığınız dünyanın bazlarındaki sarhoşluğa dalma özleminde kavrulan bir nimettir.

— 19 —

Hangi gün, artık sevdiğim ve tattığım yetişir, sevmekten ve tatmaktan usandım diyebildiniz. Acıdıklarınızla kendilerine alıştıklarınız arasında günahlarının cezasından korkan suçlular gibi siniyor, perdenin arkasında, yeni gü-

nahlar işlemek için mâzeretler araştırıyorsunuz. Ahuramazda'nın bu iki oyundan hangisini seyretmekten hoşlandığına mı merak ediyorsunuz? Sizlere derim ki, Ahuramazda, ikinciden hoşlanmaktadır.

— 20 —

Zerdüşt; sen yalnız kıskanmadığın ve hoş gördüğün için aziz bir yaratıksın. Saçların ağarması, ruhun taze kuvvetler kazanması demektir. Bunun içindir ki, saçların ağardıkça, ruhun esmerleşiyor ve bu alaca karanlıkta dolaşan fantomların esrarlı raksını, ben de merakla seyrediyorum.

— 21 —

Vazifen; insanları afyonlamak değildir, Zerdüşt!.. Vazifen, uyuyanları uyandırmak, görmeyenlere göstermektir. Bilimin ve felsefenin imanında efsane yoktur. Efsaneleri icad eden sensin.. İnsan iradesini zencirleyen her inanç, Ahuramazda'nın solmaz hakikatlerine karşı bir küfürdür, bir isyandır. Her şey önümüzdedir ve insan, bu âleme hasret çekmek için değil, kavuşmak için gönderilmiştir. Ahuramazda, sizin tattığınız hazlarda zevki, sizin bulduğunuz hakikatlerde bilgeliği ve sizin sevgilerinizde, aşkı tanır.

— 22 —

Kadın, tükenmez bir sızlanma musikisidir. Onu bir şiir zannedenler, bu musikinin anlamını kavrayamayanlardır.

— 23 —

İnsan hayatına karışan ilk kadın, yalnızlığın acılarını gideren bir ilâçtır; onda, bazı acılıklar olsa bile, şifa vermek gibi büyülü bir etkisi vardır. Kadının düşmanları, bu ilâcın tadını alamamış olanlardır.

— 24 —

Felsefe, bir kadın dilinde musiki ve dans gibi sesle hareketin kaynaşmasından doğan bir şiir renğine boyanıyor. Çünkü insan, bilgelikten hoşlanan bir kadının düşündüklerinden ve özdeyişlerinden ziyade, anlatmak istediği şeyleri titreten dudaklarının renk ve lezzetini felsefesinde eritiyor.

— 25 —

Aşk, başka bir şey düşünememek veya başka bir şeye malik olamamak yüzünden, malik olunan veya özlenen şe-

yi, her şey zannetmekten ibaret olan, bir yanılsama köleliğidir...

— 26 —

İnsan; çocukluğunda gezip gördüğü yerleri, ileri yaşlarında tekrar görmek arzusuna kapılır. Kadınlar da, vaktiyla tanımış ve sevmiş oldukları erkekleri, en namuslu ve masum bir hayat içinde bile, bir daha görmekten ve onlara, kendilerini bir daha göstermekten hoşlanırlar.

— 27 —

Erkek; kadında, daima tabiatüstü meziyetler, yâni sabır, korkaklık, itaat, utanma ve çekinme gibi, kendisinin aslâ malik olmadığı ve hemen daima kaçındığı, bir takım sıfatlar arar...

— 28 —

Bir kadının, takib olunmaktan hoşlanmadığını mı zannedersiniz? Evelâ korkar gibi olurlar; sonra kibirlenirler ve ihtiyarlıklarında, öğünecekleri tek başarı hikâyesi de bu olacaktır...

— 29 —

Her kadın, başka bir kadınla yaşayan erkekte, kendisini beğenmeyen bir saygısızlık ve zevksizlik sezer.

— 30 —

Sevmenin en asîl işareti, istememek, vermek ve beklemektir...

— 31 —

Kadın, erkeğin dayanmaya ve katlanmaya mecbur olduğu bir vazifedir.

— 32 —

Kadını, bir çocuk veya hasta saymayanlar, aslâ ona dayanmak cesaret ve kuvvetini gösteremezler. Sevdiğiniz şeylerden nefret edebildiğiniz kadar da sevmediğiniz şeylere bağlanabilirsiniz. Bu oyunu, kader değil, sevgililer ve sevilecek şeyler hakkındaki bilgisizliğiniz oynar.

— 33 —

Seviniz, daima seviniz. Tabiati, ihtiyarlığı ve tanrıları mağlûp etmek için, paradan, tapınmadan ve zekâdan büyük olan tek silâh, sevmektir.

Ahuramazda, böyle dedi ve sustu...

*
**

Müritler, Zerdüşt'ün yüzüne baktılar, onun yıllarca dünya zevklerinden mahrum kalmış olan ruhundaki, derin çizgileri fark ettiler. Ahuramazda, hiç bir yerde, onun düşündüklerine ve inandıklarına uygun bir dille konuşmayordu; bu buyruk ve bildirikleri, kendi dileklerine göre yorumlamak da, gittikçe zorlaşıyordu. Fakat, o, Ahuramazda karşısında bile, düşündüklerinden ve hayatı boyunca, ardına düştüğü ülkülerden vazgeçecek kadar iradesiz ve kararsız değildi. Sırtını müritlerine çevirerek, oturduğu yerde, gözlerini kapadı, özel bir vecd içinde, insanların kurtuluş ve saadetleri için dua etmeye başladı. Öteki müritler de, her zaman yaptıkları gibi, saygı içinde sükût etmeyi tercih ettiler. Fakat, uzun müddet hareketsiz kalmaktan hoşlanmayan genç mürit, bulunduğu yerden uzaklaştı, daha ilerideki, akasya ve manolya ağaçlarının toplandığı bir koruluğa daldı. Burası, sessizdi ve görünürde kimseler yoktu. İçinde, birbirine zıt bir takım arzular ve fikirler savaşa başladı. Peşin saadetler dururken, veresiye saadetlerin hâyâliyle avunmanın bir akılsızlık olacağını kabule hazırlanırken, karşısında beyaz bir gölge belirdi; sanki bir tanrıça heykeli dirilmiş de göksel eşini aryormuş gibi, yavaş yavaş ona doğru yaklaştı. Bu gölge, çıplaktı. Yalnız kasıkları incir yapraklarıyla örtülüydü; bir eliyle memelerini saklamak isteyor, öteki eliyle de bir tarafı ısırılmış bir elma tutuyoru. Mürit, bu çıplak kadın karşısında, derinden utandı; fakat, ona bakmaktan da kendini alamadı :

— Güzel, diye söylendi; onda gençlik ve dişiliğin hiç bir çekimi eksik değil...

Sonra, kendisinin Ahuramazda tarafından sınanmakta olduğunu zannetti; fakat kendi kendine:

— Ahuramazda ve ben, dedi. Bir güneşle bir karınca... Ben kim oluyorum da yüce ve ulu varlık benimle uğraşsın. Evrenin ulu mimarı, bu uçsuz bucaksız yapının harcıyla değil, olsa olsa plânıyla uğraşır. Tuğlalardan birinin kırık veya çatlak olması, o yapının ne sağlamlığına, ne güzelliğine, ne de büyüklüğüne bir zarar verebilir...

Genç kadın, daha fazla yaklaştı. Artık, onun beyaz, tıkız ve ateşli varlığından esen ve insanda, zina tutkularını coşturan koku, müridi adetâ sersem etti. Kadın :

— Görüyorum ki, dedi, içinde Zerdüşt'ün yasak ettiği istekler dalgalanmaktadır; bana, daha cesaretle bak... Yaşayanlara, diş bilemekle, yeni doğanlarla yeni arzulara diş gıcırdatmakla Ahuramazda'nın gözüne girmeye çalışan ölüm âşıkları, mahrum oldukları her şeyde birer parça ölürler. Zira onlar, malik olmanın tadını ve malik olma iradesini harekete getirmemişlerdir. Onların bedenleri, ruhlarını taşımaktan bıkmış, birer çatlak tabuttur ve ruhları, aç bedenlerinin kokuşuk isteklerinden bunalmış bir mezardır...

Genç mürit, bilğece konuşan, bu güzel dişinin gözüne girmek için, bir müddet, Zerdüşt'ü unutmak istedi ve utangaç gözlerle süzdüğü ve fakat, aslâ utanmaya ihtiyaç duymamış olan bu çıplak güzele :

— Ben, Zerdüşt'ün havarilerindenim, bir bilge olmak için didiniyorum. Bilgeler, hiçbir kuvvetin, zevkin ve fani heveslerin kölesi değildirler. Beni, yalnız bırak; şeytanım olma!..

Diyebildi. Fakat, kadın :

— Bilgelerin aşkı yok mudur? dedi. Onların aşkından; ellerin, gözlerin ve dudakların hazzını silebilir misin? Bunları kaldırırsan, aşktan kalan bir iki mırıltı ile fısıltı, bir iç çekme ve pişmanlıktan başka bir şey midir? Bunaklara bile yakışmayan bu küflenmiş iddialardan vazgeç delikanlı... Kendi kendini seven ruh, kendine saygı gösteriyor demektir; kendi ruhunu yücelten ve kandıran beden, kendi kendine tapıyor demektir. Bedenlerini hor gören ruhlar, kendilerini alçaltır ve inkâr ederler; ruhlarını alçaltan bedenler, kendilerini kirletirler ve çürütürler... İnsan, kısa ömrünü uzatmak için, fakir hayatını zenginleştirmek için, çirkin bedenini ruh güzelliğiyle süslemeye ve ruhun çirkinliğini asîl ve tok bir bedenle gidermeye mecburdur. Bu da, bedene muhtaç olduklarını vermek ve ruhu bedenin istekleriyle doyurmuş olmakla sağlanır. Gel, elmamdan sen de tat; çekinme ve utanma!..

Genç kadın, ısırılmış olan elmayı müride uzattı ve göğ-

sündeki elini kalçasına iliştirdi. Mürit, çarpıntılar içinde ve daha da cesaretle, kadını süzdü :

— Görüyorum ki, elmanı daha evvel bir başkası ısırmış. Ben, başkalarının dişlemiş olduğu nimetlerden tatmak istemem... Beğenmiş ve sevmiş olsalardı, hepsini yerlerdi. Ben, sâf ve bâkir bir ruhla bezenmiş olan bedenleri severim.

Genç kadın, güldü :

— Güzellikte, bir kişinin değil, bütün duygulu ruhların hakkı vardır... Ruh, çiçeğin renğinde uçuşan bir koku değildir ve beden, ruhun dalında türeyen bir çiçek değildir. Bunlar, kendilerini doğuran bir tek tohumun ürünleridir. Fakir bir bedende zengin bir ruh ve zengin bir bedende fakir bir ruh... Bunlar, gübreli ve gübresiz topraklarda üreyen bitkilerden başka bir şey değildirler... Ben, her zaman sâf ve bâkir duygularla oynarım, severim ve sevilirim...

Mürit, bu kadının, dünyamızı dolduran öteki kadınlardan biri olmadığını anladı. Zira, o, cömertti ve kıskanç değildi...

— Benden ne istiyorsun?..

— Benim, ne istediğimi anlayamayacak kadar budala olanlarm, bilgelik yolunda ellerine geçecek olan bir avuç samandır. Ben, seni tatmak ve kendimi sana tattırmak isteyorum. Tomurcukları veya tohumları içinde kapanıp kalmış olan bir çiçek, rengin, kokunun ve güzelliğin özlemiyle çürüyüp gidecektir. Bırakınız doğsunlar, çoğalsınlar, tatsınlar ve tattırsınlar. Çiçekler, yalnız kendi güzelliklerinin çekimine değil, komşu bahçeleri süsleyenlerin güzelliklerine de tutkundurlar. Ne için onları bu zevkten mahrum etmelidir? Hayat, size değil, siz hayata yüklenıniz. Yaşama, işleme ve tatma sevincinden daha yetkin bir iyilik yoktur. Umduklarını yaşadıkları âlemde bulamayanlar, bunlara nail olmak için Ahuramazda'nın katına yanaşmak için, oruç tutarlar... Hakikatte bunlar, kendilerini, açlıkları yüzünden hiç de unutamadıkları için. Ahuramazda'yı unuturlar. Tanrılar ise, bizleri, bu âlemin nimet ve servetlerinden tadalım, diye yarattı ve hepimize tadılmaya değen lezzetler verdi...

— Galiba doğru söylüyorsun ve sana, bunları Ahuramazda söyletiyor, gibi konuşuyorsun, güzel yaratık!.. Ben

de, başlarındaki saçlar bir yılan gibi, beyinlerine sarılmış olan öteki dünya adamlarından olmak istemem. Ben, bu dünyanın adamıyım... Ve yaşamayı seviyorum; acıkıyor, düşünüyor, öğreniyor ve türlü duygular içinde evrenin özsuyunu, şehvetle emiyorum... Maddî ıstıraplardan kurtulanlar, ıstırabın mânevisini tanımazlar. Bizler ise, bir taraftan birinciler yetişmeyormuş gibi, bir de ikincileri yaratmaya çalışıyor, sonra da saadetin bunlardan kurtulmakla mümkün olacağını vaaz ediyoruz. Ölümün ve ölüm ötesinin hatipleri olan bizlere, ne Ahuramazda'nın, ne de insan oğlunun ihtiyacı olmadığını bilirim. Bizler, insansız bir âlemin yaratıklarına ders veren öğretmenleriz ve kendilerimiz insan değilmişiz gibi konuşmaktayız. Gel yanıma otur ve elini kalbime koy... Bu çarpıntılara rağmen, içimde, Zerdüşt'ün, «dokunma, tatma, kaç!» diyen sözlerinin yankılarını susturamayorum!..

Genç kadın, müridin yanına oturdu, üşüyormuş gibi ona sokuldu ve şöyle dedi :

— Gözlerin açılması gereken yerde kulakları tıkamak lâzımdır. Sevgilinin kulaklarını, yalnız tatlı sözlerle değil, ellerinizle de okşamak istemez misiniz? Yanaklarına inen saçlarını, gözlerini incitmesin diye, yavaşça tutup başının öteki saçları arasına karıştırmaktan hoşlanmaz mısınız? Onun karşısında, cesaretiniz kırıldığı zaman, kursağınızda kalanı, gözlerinizle anlatmaya çalışmayor musunuz Sevmek, bir fazilettir, sevilmek bir mucizedir. Bunun içindir ki, aşklarını kandıramayanlar, yalnız fazilet ve mucize tellâllığı yaparlar. Bunların gözleri, göklerin ulaşılmaz yücelliklerine dikilir ve elleri, sapanlarına yerleşmiş olan son taşı fırlatmak için, yıldızlara uzanır. Böylece, yeryüzünde avlayamadıklarını, ayüstü âlemlerde yakalayacaklarını zannederler. Oysa ki, her şey dönüyor, her şey uzaklaşıyor ve sapanın son taşı, bir boşluk ve yokluk âleminde kayboluyor da, insan, onu kendi gönlüne yerleştirdiğini zannediyor.

— Güzel konuşuyorsun, sevgili kadın... Ve doğru söylüyorsun! Sevgilinin etini ve adını kıskanıyoruz... Sevgili kanatlıdır. Ruhumuzun bahçesinden başka bir bahçenin dallarına konmasın diye, onu bir altın kafese hapsetmek

isteyoruz. Sevdiğimizi, bir başkasının sevmesinden ne için ürküyoruz? Sevgili fikirlerimizin, sevgili faziletlerimizin, sevgili hakikatlerimizin yayılmasından hoşlandığımız halde, sevgilimizin duyulmasından, başkaları tarafından tadılmasından hoşlanmayoruz. Zira, insan, aşkının yumurtaları üzerinde, civcivler bekleyen bir kuluçkadır. Onların, yalnız kendi kanatları altında korunabileceklerini zanneder. Bütün güzel sanatlarımızın maddesinde ve şeklinde saklanan da, bu civcivlerden başka bir şey değildir.

Genç kadın, müridin saçlarını okşadı; elini onun yüzünde gezdirdi, sağlam ve gürbüz omuzlarını yokladı ve :

— Sen, felsefeyi seviyorsun, dedi, fakat, Ahuramazda'nın beni cennetten ne için kovmuş olduğunu öğrensen daha iyi edersin... Çünkü, onun katında ebedî duygusuzluk, ebedî sessizlik, ebedî can sıkıntısı hâkimdi. Kendisi de, bundan hoşlanmayordu! tek kalmaktan da usandı. O, vakit kendi eseriyle oyalanacak kadar fani ve iktidarsız değildi. Beni hayatın, sevgi ve sevincin kaynağı haline getirdi. Ben, ademin cezasını çektim ve bu yüzden, beni bu âleme sürerken arkamdan; «sen, hem saadetin, hem de acıların kaynağı olacaksın... Sevin, sevişin, çoğalın, mesud olun!» diye bağırdı...

Kadın, bu sözleri söylerken, müridi, esrarlı bir alevin sıcaklığı kucakladı. Kutsallığını kaybetme korkusu içinde şöyle düşündü :

— Hırsız, evlâdına, kendi biriktirmiş olduğu servetleri çaldırmamayı öğretir. Öğütlerimiz, fenalıklarını tadarak bildiğimiz çirkin ve iğrenç aksiyonlardan, sevdiklerimizin de tatmasını isteyen bir kışkırtmadır. Zira, babam, içki masası başında, «bu zehirdir, oğlum, sakın içme!» derken, bana mezelerinden ikrâm ederdi; ben de onun billûr kadehine içkisini doldururdum ve o sofradan kalkınca, bardağında kalan artığı kendim tadardım; sonra da, nasıl olupta zehirlenmediğime şaşar kalırdım. Âdemin ve Havva'nın birbirinden tattığı yasak hazları devam ettirmek içindir ki, insan oğlu, cennete, bir daha dönmemek azmiyle bu toprağın işkencelerine katlanmaya razi olmuştur. Bana, öyle geliyor ki, fazilet ve kutsallık, yırtılmadan içi dışına çevrilemeyen

bir lâstik küredir. Onu, zaman zaman birbirimize atar, yuvarlarız; patlatarak içinin boşluğunu öğrenmekten çekiniriz.

Mürit, bu düşüncelerden sonra, kadının uzattığı elmadan bir lokma tattı, ve :

— Tabiat, ne iyi etmiş de bizi yaratmış, dedi. Dünyaya gelmemiş olsaydık ne kazanacaktık? Onun kucağında büyümek saadetinden ve onun öteki eserlerini ve kardeşlerimizi tanımak nimetinden mahrum kalacaktık. Hayat, mayhoş bir içkidir. Onun acılık, tatlılık ve kekreliği kendinden değil, bu içkiyi ölçüyle tatmasını bilmemekliğimizdendir. Ben, dünyaya geldiğinden pişman olanların, yaşamaktaki gerçek haz ve şerefi hazırlamaktan âciz olduklarına inanıyorum... İnsanı, ulusu ve yurdu sevmek, bunlara hizmet etmek ve bütün bu asîl ülküler için Yaşamak... Bundan daha yüce ve tanrısal bir lütuf yoktur. Yaşamak, düşünmek demektir. Yaşamak, istemek ve istediğini yaratmak demektir. Yaşamak, sevmek demektir. İnsanın özündeki tanrılık, dünyaya gelişinin büyük harikasında, düşünme mucizesinin sonsuz sevgi ve sevincinde gülümser.

Kadın, muzaffer olmuştu :

— Nasıl, dedi, iğrenecek ve korkacak bir şey yokmuş değil mi? Mübareklik yolunda ruhlarını, Ahuramazda'nın görünür nimetlerine kapamış olanlar da, bu yola sapmış olanlar gibi en küçük bir acıya dayanamayor, dünyanın en bahtsız yaratığı kendileriymiş gibi sızlanarak tanrılardan, âdaletten ve faziletten şüphe ediyorlar... Fakat haz ve sevinçleri ölçüsüz bir çoklukla tattıkları vakit, onlar da bizler gibi, tanrıları, âdalet ve fazileti hatırlamayor, dahasını ve daha fazlasını ve başkasını istemekten çekinmiyorlar. Hazlar ve sevinçlerin tanrısal bereketindeki kutsallığı göremediğimiz halde, acıların göksel bir ceza olduğuna inanıyoruz. Hayatla ölüm arasına gerilmiş olan asma köprü, varlıkla yokluk gibi iki sarsak temele dayanmaktadır ve insan, terazinin iki kefesinden hangisine ayak bassa, o tarafa çöken denğeden mahrum bir âlem içinde Ahuramazda'nın maskarası olmaktadır. Hakikat budur. Bunu inkâr etmekle ne kazanmış olacağız? Biraz daha sürünmek için bize ıstıraplarımızı hoş gösteren bir felsefe sanatına değil mi?..

Kadın, âdeta Ahuramazda gibi konuşmuştu. Her ikisi de kalktılar ve son defa öpüştüler. Genç kadın, elmadan elinde kalan çekirdekli göbeği, tekrar ağaç olsun ve yeni elmalar versin diye uzaklara fırlatırken, incir yaprağının yere düşmüş olduğunu gördü ve bir türkü çağırarak karanlıklara daldı. Genç mürit, yeni doğmuş gibi, kendisinde gevşek ve hafif bir ruhun çalkantısını hissetti. Kollarında, göğsünde, omuzunda, dudaklarında ve saçlarında, elmalı kadından kalan sıcak bir rüzgârın hâlâ esmekte olduğunu ürpererek anladı. Arkadaşlarının yanına gelirken görüp tattıklarını unutmaya çalıştı. Zerdüst :

— Pek geç kaldın, dedi, senden bir günah kokusu esiyor... Uzaklara mı gittin? Çıkılan yere dönebilmek için fazla uzaklaşmamak gerektir. Zira, yollar çapraşıktır ve yolların eğrileri, doğrularından daha çoktur.

— Hazretim, Ahuramazda'nın ışını parlayan bir noktaya kadar gitmek istedim ve acaba, başka yıldızlarda da onu tanıyanlar var mıdır, diye düşündüm ve anladım ki, o yıldızlardan aramıza bazı yaratıklar gelecek olursa, bizlerin pek eski devirlerden arta kalmış bir takım böcekler veya böcek fosillerinden başka bir şey olmadığımızı anlayacaklar... Doğrusu, insanlığım beni korkuttu...

Genç mürit, ilk defa yalan söylemiş veya hakikati saklamıştı. Zira, o yalan söyliyecek kadar kurnaz ve yalana inanacak kadar aptal değildi; ancak şimdi beden aşkıyla, ülkü aşkı arasındaki farkı kavradı. Zerdüşt, şu karşılığı verdi:

— Bu korkun, ölüm tasasından gelmektedir. Oysa ki, bu âlemde ölenler, Ahuramazda'nın katında dirilirler. Çürük ve hasta bir bedeni, değerli bir malmış gibi sürüklemekten ve onun isteklerine esir olmaktan ise, ölmek veya buna hazırlanmak daha iyidir. Kendilerini acınacak bir halde bırakanlar, Ahuramazda'nın lûtfundan faydalanırlar.

Genç mürit, hazretin geri dönmeyen düşüncelerindeki geriliği sezdi ve kendi kendine; **«öyleyse,** dedi, **dünyaya gelişimizin hikmeti nedir?»** ve sonra Zerdüşt'e :

— Bana öyle geliyor ki, hazretim, dedi, ölümden çekinenlerin çoğu, kazandıklarını, sevdiklerine veya başkalarına terk edeceklerinden üzülenlerdir. Oysa ki, onlar kendi ka-

zandıklarından daha çok değerli ve zengin olan dünyayı bırakmakta olduklarını düşünmüş olsalardı, miraslarının ne kadar fakir ve önemsiz olduğunu anlar ve korkularından utanırlardı. Yaşamayı sevenlerin, evvelâ ölümü sevmeleri ve ondan korkmamaları gerektir... İnsanın yapması gereken işler asla bitmez. Onları başkalarının tamamlamasına razi olmalıdır. Zira, yaşayanlar da daha evvel yaşamış olanların yarım bıraktıkları işleri tamamlamak için didinirler... Ölüm korkusu, yaşama isteğinin utangaç ve nazlı bir itirafıdır. Yaşama isteği, ölümü daha ötelere ve başkalarına sıçratan bir tekerlektir. Yaşamayı sevdiğimiz kadar da ölümü sevmekledir ki, korkusuz bir ömrün esenliği içinde hayat vazifesine devam edebiliriz. Ölenlere değil, sağlıklarında yaşama haz ve gayretini arttıramamış olanlara acımalıdır.

Zerdüşt ve arkadaşları, genç müridin gevezeliklerinde bazı hakikatlerin saklı olduğunu anlamakta gecikmediler; fakat onun gittikçe mezhebin emirleri dışına kaymakta olduğunu da anlamakta güçlük çekmediler. Hazret, öfkelenmemeye çalıştı; kısaca :

— Bizlerden, dedi, uzaklaştıkça Ahuramazda'ya değil, şeytanlara yaklaşmış olursun. İyiden ve doğrudan ayrılmayın ve zira bunlardan asla zarar görmezsiniz.

— Vaktiyle sokakta bir satıcı görmüştüm, hazretim, «mallarım çürüktür, bozuktur, sakattır, fakat ucuzdur!» diye bağırıyordu. Bir alıcı da, «benim paramın değeri yoktur, ben onu zahmetsizce kazanmıştım!» diyerek dilediklerini satın alıyordu. Yoldan geçenlerin bir kısmı satıcıya, bir kısmı da alıcıya gülerken, bir kısmı da isportanın etrafına tesbih böcekleri gibi sokulmuş, doğruluğun bu türlüsüne şaşıp kalmışlardı. Böylece müşteriler onun sakat mallarını kapıştılar ve isportacı kesesini doldurarak çekilip gitmişti. İnsanı zarara sokan doğruluklar olduğu gibi, insanı kurtaran ve kazandıran eğrilikler de vardır, sanıyorum.

Zerdüşt ve müritleri, gencin düşündüklerini ibret ve dikkatle dinlediler ve pek üzüldüler. Aralarında süren uzun bir sükûttan sonra Ahuramazda'nın tekrar dile geldiğini ve kendilerine hitap etmekte olduğunu anladılar :

— 34 —

Aşk, mahrum gönüllerin acılarını azaltmaya ve hayat mükâfatına nail olanlarm daha fazlasını istemelerine engel olan bir seraptır. İnsan, bu serabın kavuşma vaad eden renkleriyle avunurken, hayatla ölümün hangisi içinde yüzmekte olduğunu fark edemez; kendine gelmeden, hakikatin ne olduğunu ve ne olmadığını anlamadan, aşkın kanatları altında barınanlar için, hayatla ölümden birini tercih etmeye ihtiyaç da yoktur.

— 35 —

Hakikatte nimetlerin en verimlisi hayattır. Aşk, bu nimette içkin olan enerjidir. Aşk sizi değil, siz aşkı yaratın. Aşkın eserleri, ölümün çekiminden fışkırdığı zannedilen hazzm sonsuzmuş gibi görünen parıltılarında can verir. Asıl ebedî olan eserlerin başında, yaratmış olduğunuz dokunulmaz ve ulaşılmaz aşkın kendisi vardır. Bunun içindir ki, mesud insan, bir şeye veya birine âşık olan değil, aşkın kendisine hayran olandır.

— 36 —

Âşık gerçeği göremez, aşkın kendisi gerçektir. Bütün icatlarınızda ve yeni buluşlarınızda çarpman, aşkın kendisidir. Sizler çoğu zaman, sebeple neticenin yerlerini değiştirir veya bunları birbirine karıştırırsınız. Aşk da hakikat gibi ulaşılması gereken bir yüceliktir; nüfuz edilmesi gereken bir derinliktir. Hakikate, aşkın mantığıyla ulaşabilirsiniz...

— 37 —

Ahuramazda'ya âşık olanlar, görmedikleri, göremeyecekleri, bu sebepten de varlık ve yokluğu hakkında doğru bir fikre malik olamadıkları, ispatı imkânsız bir konuya bağlanmışlardır. Onlar, bir nehirde kaybettikleri yüzüğü, bu nehrin döküldüğü denizlerin uzak derinliklerinde arayan nişanlılardır. Hakikati bulanlar ise, elde ettiklerinin gerçekliği karşısında, kendi dehalarının yarattığı sonsuz sevgiyle beni de kavramış olma sevincini tadabileceklerdir. Bunlar, kaybetmediklerini bulanlardır ve bulduklarını kaybetmeyenlerdir. Bunun içindir ki, ölümsüz ruhların hazinesi içinde, en değerli servet, aşkın kendisidir.

— 38 —

Aşkı ne için sınıflıyor ve ona türlü isimler veriyorsunuz? Bu, onun omuzlarında yükselmek veya uçmak için en sağlamını arama ihtiyacında olduğunuza delâlet eder. Aşk, bir basamak değil, bir zirvedir. Ona yükselmek için kendisinden başka bir merdivene ihtiyaç yoktur.

— 39 —

Aşkı terennüm ve tasvir ediyorlar; çünkü hasret çektikleri nimetler var. Aşk, aldanma ve aldatma ateşini söndürmeye çalışan bir fırtınadır; aşkta kendini unutmuş gibi olan ruh, hakikatte kendi derinliğinde yüzen bir dalğıç ve kendi kendini tutuşturan bir yangındır.

— 40 —

Keyfince yaşadın, keyfince düşündün, cemiyetin zincirlerini kırdığını göstermeden, kimseyi incitmeden, hayatın tadını ve ıstırabın zevkini çıkardın Zerdüşt!.. Beli kırılmış bir yılan gibi, dişlerinin arasında sakladığın zehiri akıtacak bir gönül arıyorsun! buluyor, ısırıyor, sarhoş ediyorsun!.. Sen insanların en korkuncu ve yaratıkların en zavallısısın Zerdüşt!.. Sen hapsedildiği tapanağın sütünlarını devirerek kuvvet gösterisi yapacağım diye çökerttiği kubbe altında can veren bir Samsonsun... Dalilan nerede? Dalilan kimdir, hangisidir? Senin başardığın ve başarmak istediğin işleri ben başaramam Zerdüşt!.. Ey beni de aldatmayı göze alan Zerdüşt!..

— 41 —

Anneler, doğum sancısıyla kıvranırlarken, yer yüzüne bir kurtarıcı getireceklerini ümid ederler. Ne yazık ki, bu sancılar kadar da bu ümitler çoğu zaman bir ahmağın veya doymak bilmeyen bir açın yaygaraları içinde sona erer.

— 42 —

Yavru, daha dünyaya gelmeden evvel, kendisini bekleyen geleceğinin heyecanı içinde kalbinin çarptığını hisseder.

— 43 —

İtiraf et ki, kadını benden çok arıyorsun. «Bu gece insan olmama müsaade eder misiniz?» diyerek hayvan olmaya razi olduğun sahneyi unuttun mu? Riyanın yavru kanat-

ları, uzun mesafeleri aşamaz; daldan dala konarak dinlenmeyi tercih eder...

— 44 —

Sfenks, hergün biraz daha harab olacak, konuşmayacak; fakat gözleri asla kapanmayacaktır. Zira piramitlere gömülenlerin oynadığı aşk ve cinayet piyeslerini seyretmektedir. Sen de onlardan biri değil misin? Oyununu pek güzel oynayor ebediyete kadar beni değil, kendini alkışlatmak isteyorsun. Sen kendi şeytanınla başbaşa kalmaktan korkuyor, başkalarının şeytanlarıyla tartışmaktan zevk alıyorsun. Maksadın yeni hileler, yeni kurnazlıklar ve yeni büyüler öğrenmek ve bunlarla yeni acıların, yeni aldatmaların mimarı olmaktır!..

— 45 —

Hatırla Zerdüşt!.. O kumral ve levend kadını hatırla... Saçlarına değen ellerin nasıl titremişti?.. Pürüzsüz omuzlarına takılan gözlerin, kalbinde nasıl bir kıyamet koparmıştı?.. Kendi adını, onun dudaklarından işittiğin vakit ademden hayata çağırılan ölüler gibi dirilmedin mi? Ya sevme ve sevişme narkosuyla daldığın cennette, bir daha uyanmamaya razi olmadın mı? Korkunç ihtiyar!.. Başkalarına yasak ettiğin bu günah da, hiç mi bir sevabın nuru yoktur? İmrenmelerin boşuna, taklitlerin gülünç, heveslerin faydasız ve zencirlerin lâstiktendir. Maskeni çıkar, hakikî hayat oyununa karış ve karışanlara enğel olma!..

— 46 —

Beğenmek, beğenilmeyi istemek demektir; iğrenmek, üstünlüğünü, incelik ve duyarlığını tastik ettirmek için çırpınmak demektir. Ahuramazda'yı düşünürken de aradığın kendinsin... Başkalarıyla dost olmaya tenezzül etmeyen kibirli ruhunla beni tanımaya tenezzül ediyorsun; adını, benim adımla beraber ölmezler arasına kaydetmek hevesine düşmeseydin, şerlerin karanlığında ışık arayan gözlerin, beni görmeye, beni sevmeye çalışır mıydı?..

— 47 —

Seviyorsun, çünkü isteyorsun; seviyorsun, çünkü öğüneceksin. İstemek ve öğünmek... Yaşama ve malik olma tutkusunun zemberekleridir. Bu tutku, senin içinde hiçbir ni-

met ve servete doymadığını haykıran bir kaplandır. Benim için aziz olanlar, sevdikleri halde istemeyen, sevildikleri halde öğünmeyenlerdir. Bunlar, gönüllerindeki kaplanı sustu - rabilmiş olan ölümsüz toklardır.

— 48 —

Tabiat sizleri kanatlardan mahrum ettiği için utanıyor veya bir haksızlığa uğramışsınız gibi sızlanıyorsunuz. Kuş - lar ölçülü bir noktaya kadar uzaklaşabilirler. Siz, aşkın, hayâlin, bilgi, zekâ ve tutkuların kanatlarında sonsuzluklara kadar uçabilirsiniz. Kuşlar, zevk için, sevmek veya öğren - mek için değil, aramak, bulmak ve korunmak için uçarlar. Yükseliş ve alçalışlarınızda hiç olmazsa, kuşlar kadar olsun bu gerçekliklere bağlanınız.

— 49 —

Sevdiğiniz zaman ikileştiğinizi, korktuğunuz vakit tek kaldığınızı hissedersiniz. Bunun içindir ki, kibirliler, bu â - lemde yalnız kalmış olduklarını zanneden korkaklardır ve alçakgönüllüler, sevginin kalabalığı içinde kendilerini unutanlardır. İhtiyarlık ümidi, çirkinlik cesareti kırar. Bunun içindir ki, ihtiyarlar utangaç ve çirkinler çekingen olurlar. Fakat, bazı ihtiyar ve çirkin olanların öyle meziyetleri var - dır ki, güzellik ve aşk, gençlik ve sevinç, ışık, renk, ses ve çiçek olarak onların kollarında dinlenir. Onların kucakla - rında ebedî hazların heyecanını tadar ve sen ey Zerdüşt; «filozoflar, bir kadının soğuktan ölmesine razi olacak kadar zalim mi olurlar?..» diyen sevgiliyi ısıtmaktan zevk almadın mı? Güzel bir kadının bir erkeğe bağışlayabileceği lezzet ve nimetlerin hepsini tatmadın mı? Çirkin bir adam olarak, peygamber yapılı ve sanatkâr ruhlu bir bilgenin türlü fazilet ve kurnazlıkları içinde, benden ziyade maddenin esiri o - lan sen, birşey istemeyormuş gibi görünerek her şeyi iste - yor ve nail oldukların yetişmeyormuş gibi, hâlâ sefaletten, mahrumiyetten ve âlemdeki şerlerden bahsediyorsun! Gencin doyduğu yerde, ihtiyar açtır. Çünkü ihtiyar, güzele kanmamış, güzeli yeni tanımıştır; genç ise çirkinliği kavrayamamış, güzelliğin tadını alacak kadar olgunlaşmamıştır. Hayat, sefaletlerini unutmak için, aşka, vecde, ümid ve coşkunluğa muhtaçtır. Sen bunların hangisinden mahrun oldun?..

Aşk, bir takım hâyâl ve hulya mozaylklarına karışmış, ümid ve savaş yakamozlarıyla harelenen bir çeşit şehvet anaforudur.

— 50 —

Kadınlarınıza yasak ettiğiniz hazları, kendiniz için bir hak sayıyor, onlara günah saydığınız hareketleri, kendiniz için bir vazife biliyorsunuz. Fakirde tedbirsizliğin cesareti, zenginde ihtiyatkârlığın korkaklığı hüküm sürdükçe, aranızda birbirine düşman olan iki zümrenin yok olmasına imkân bulunmayacaktır. Kaderlerini benim irademe bağlayacak kadar bana köle olanlar, aç kalmaya, bende mevcut olduğunu farzettikleri servet ve nimetleri, bana danışmadan kapışma kudretini gösterenler, hayata ve tabiate hükmetmeye lâyıktırlar. Bana yüklettiğiniz, hakikatte ise senin gibilerin icat ettikleri kanunları çiğneyiniz; aşkın ve ruhun kanunlarına itaat ediniz. Onlar, tabiatin düzeni gibi mutlak bir ahenk içinde sizleri, saadetin sahillerine ulaştıracaktır.

— 51 —

Sevmeyi bilmek için, ihtiyarlamak, tadabilmek için gençleşmek lâzım!.. Aşkın fırtınaları aşağılarda değil, yukarlarda çarpmır; aşkın yıldırımları eski ve yüksek bulutlarda sesini fanilere zor ulaştıran şimşeklerle yüklüdür. Seviniz, hakikati, tabiati, güzellik ve hayatı, kadınları sevdiğiniz gibi seviniz. Büyüklüğünüz, aşkınızın derinlik, yükseklik ve türlülüğünde saklıdır. Çocuğu, çiçeği, hayvanı sever gibi, yalnız okşamak ve koklamak için değil, tatmak, tattırmak ve yaşatmak için seviniz... Sizin yeriniz, ıssız ve vahşi ormanlar değil, avlarını yıldızlara yakın yerlerde seçip cesaretlerinin kanatlarıyla bu nimetleri birden yakalamakta üstad olan akbabalar ve kartallar gibi şahikalardadır. Sonsuzluğu değil, genişliği, çukurları ve uçurumları değil, yüksekllikleri özleyiniz. Her şeyi görebilmek için tepeden bakmaya, her şeyi tadabilmek için sonsuzu bırakıp sonluya eğilmeye mecbursunuz. Arslan avının tazesini ve canlısını, çakallar ise onun artığını kendilerine lâyık görürler. Tatmak ve yaşamak için öğren, ve koş... İnsanlar arasında miskin bir veli olmaktansa, didişmeden yılmayan bir iblis olmayı tercih et! Kendi yaratanına isyan eden şeytan, ona secde eden melek-

lerden daha mı az mübarektir? İçindeki şeytana saygı göster, itaat et... Bu şeytan seni, kötülüklere değil, iyiliklere, güzelliklere, içinde binbir hazzın, sevincin, zevkin, başarının dökülüp saçıldığı bir âleme götürecektir. Bilgeliğin sırrı, ölçü ve orandadır. Anasının artığını tadabilmek için saatlerce ağzı açık bekleyen bir karga yavrusu gibi, yalnız haykırmak ve kanat çırpmakta değil!..

— 52 —

Feragat, eski zaman dervişlerine yakışan bir hırkaydı; bundan sonraki dervişler, işini yoluna koyup feragat hırkasını başkasına giydirecek, çıplak da kalmış olsalar, zekânın, tutku ve aşkın ocağında tutuşmaya razi olacaklardır.

— 53 —

Bir zamanlar, hayata önem vermeyen insanlar büyük sayılırdı. Fakat, o vakitler, dünyada zaten değer verilecek bir şeyler yoktu. Bugün ise, her şeyin ayrı ve çekici bir değeri vardır ve bugünün büyükleri, bunu anlayarak hayatı kendilerine ve insanlara tattırabilen Kimselerdir. Zira hayat, konaklarda at değiştiren bir arabadır. Hazin olan, atların değişmesi değil, arabanın eskimesi ve arabacının yorulmasıdır!..

— 54 —

Artık hayata kandığını iddia eden adama, ne için hâlâ şunun, bunun ardında koşup durduğunu sorunuz. Çünkü o, hâlâ sevmektedir.

— 55 —

Sevgilinin saçlarını okşadığın vakit, ne için ellerin titreyor? Gözlerine baktığın vakit, ne için ruhun kamaşıyor ve kendinden geçiyorsun? Dudakların bir dişi etine dokunduğu zaman yeniden dünyaya geliyormuş gibi çarpıntılar içinde, hayat güneşini ruhunda eritiyorsun; demek ki seviyorsun ve sevdiğin için, yaşamak istiyorsun. O ışından saçlarda, o yem yeşil gözlerde ve o mat omuzlarda yaşamaya devam etmek isteyorsun ve ölümden bunun için korkuyorsun. Hayatı uzatan, yaşama inadıdır ve bu inadı, hayatın maddî ve mânevî aşklarıyla besleyebilmektir. Bu kadar çok ve çeşitli güzellikler, sevgiler, iyilikler ve bazlarla dolu bir âlem içindesin; buna rağmen beni düşünüyorsun öyle mi? Ölümsüz ve

sonsuz ben ve bir molekül bile olmayan sen... Ahuramazda ve Zerdüşt... Küstah; hâlâ beni düşünmeye, anlamaya cesaret edecek misin?..

— 56 —

Yavrularını kalplerinin potasmda şekillendirenler, yeniyi değil, eskiyi, eskimişi üretmeye devam ederler. Onlar, cılız yavrularının ıstırabında, kendi çekmiş olduklarının intikamını alırlar. Fikirlerinizden daha sevimli yavrularınız olamaz ve bunlar sizin için bir yük değil, birer çelenktirler; onlar kuruyup solsalar bile, kokuları, anlayışlı ve duygulu gönüllerde tütmeye devam eder; bunlarm âkibetini düşünmeyiniz. Yarattığınız her yeni fikirde, bir zina hazzı vardır; bu hazzı vermeyen fikirleriniz ölü doğmuşlardır. Bunların matemini tutmakla, gerçek aşkın şehvetinden kendinizi mahrum etmiş olursunuz. Düşününüz, düşünmeyi, düşüneni ve düşünceyi seviniz...

— 57 —

Sevmek de bir bilgi işidir, onu öğrenmek lâzımdır. Canlılar arasında, doguranlar, doğurmayanları, yumurtlayanlar, yumurtlamayanları severler. Bunun aksi de doğru dur. Bu, insanın üreyeni, üreteni ve üremiş olanı sevmesi demektir. Ahuramazda sizleri, aşk hazzından mahrum sandığınız ve döl sıvılarını okyanusa dökerek piçlerinin âkıbetini düşünmeyen balıklara benzemeye dâvet eder...

— 58 —

Bedenini sevip ruhundan hoşlanmadığınız dişiler olduğu halde, ruhunu seviş bedeninden iğrendiğiniz dişiler yoktur. Zira, bedensiz ruhlardan hoşlanan âşıklar, üreme ve üretme güdüsünden mahrum olanlardır. Aşkı bir şiir ya da felsefe sayan hastalar, onun gerçek lezzetini tatmamış olan kısır ruhlardır. İnsan, fikirlerini eşyada, hâyâllerini olaylarda, bedenini dişilerde üreten bir yaratıcıdır. Ahuramazda'ya karşı duyulan aşk, bu üçünden birini olsun başaramayanların veya bu konulardaki başarılarını saklamak isteyen utangaçların sanatıdır.

— 59 —

Sonlu varlığınızı sonsuzlaştıran olay, beni dar ruhunuzun kafesine misafir etmenizdir. Ben sevginin lezzetini sizin

aşklarınızda tadar, varlığımın güzellik ve iyiliğini sizin sevğilerinizde ve iyiliklerinizde hissederim.

Ahuramazda, böyle dedi ve sustu.

———»O«———

ONUNCU MÜLÂKAT

AKSİYONLARIN FİZİĞİ

Güneş, bu göksel sesi dinlemekten hoşlanmış da çekilip gitmekte tereddüt ediyormuş gibi, ufkun havuzunda bir müddet daha durakladı, sallandı ve yavaş yavaş daldı. Bahçede bulunan dişili' erkekli çiftler, başları birbirlerinin omuzlarında, bellerini kollarının kemerleriyle kuşatarak ağır ağır sitenin yolunu tuttular. Zerdüşt ve havarileri, gittikçe kararmaya başlayan bahçeden ayrılmamış, olduklarını anladıkları için ferahlandılar. Genç mürit, gölgeleri uzaklarda, aşklarının ateşiyle eriyip silinmekte olan çiftlere uzun uzun ve özlemle bakarak :

— Fakat, bu da hayatın bir parçası ve hattâ bazan da kendisi değil mi? Tabiat, kısırlıktan nefret eden bir bereket âlemidir ve insanın en büyük eseri yine insandır!.. ;

Diye söylendi ve yanındaki yaşlı müride :

— Ahuramazda, dedi, teklikten hoşlanmış olsaydı, canlıları, erkekli dişili yaratmaz ve yalnızlığının ebedî ıstırabı içinde intihar ederdi!..

Bu sözleri işitince, bir küfür işlenmiş olduğunu hissedenler gibi öfkelenen Zerdüşt, sinirli bir sesle :

— Ahuramazda, dedi, tektir ve aşkı, çiftlerin tek varlık haline gelmeleri için yarattı!..

— Şu halde hazretim, bizim çiftlerimiz nerede? Biz başka çiftlerin tekleşme hazzı içinde kanatlandıklarını görmek ve Ahuramazda'nm bu işteki niyetini yorumlamak için mi dünyaya geldik?..

— Ermişlerin ebedî eşi, Ahuramazda'dır. Yalnızlığını hisseden derviş, Ahuramazda'sını kaybetmiş demektir.

— Ben daha çok Ahuramazda'nın bizi kaybetmesinden korkuyorum, hazretim. Ölümsüzün tek kalışı, ölümlülerinkinden daha trajiktir sanıyorum!.. Unutulmanın sonsuz ka-

ranlığında yüzen tek, varolma hazzını kaybedecek, inkâr olunma cezasına çarpılmış bir suçlu gibi, kendi varlığına son verecektir!..

Zerdüşt, bu âsi müridin gittikçe sapıtmakta olduğunu fark ediyor; fakat onun hareket ve sözlerinde, Ahuramazda'nın gizli bir maksadı olduğuna inandığı için tahammül etmeğe çalışıyordu. Onun asıl korkusu, öteki müritlerin de sapıtmaları ihtimaliydi. Bu bahçede fazla durmanın tehlikeli olacağını anlayarak :

— Ahuramazda, dedi, aklınıza gelen düşüncelerin hepsinden üstün, hepsinden ayrı ve başka bir hakikattır. Buradan gidelim, güneşin battığı yerlerde bizler doğmaya çalışalım...

Zerdüşt, öne düştü, müritler yaş sırasıyla onun arkasına dizildiler ve güneşin battığı yere doğru yollandılar. En arkada kalan genç mürit :

— Kim bilir, belki de, dedi, bir gün ben yüzümü siteye çevirme emrini alacağım; bütün bu önümde gidenler, beni takib edecek ve Zerdüşt, en arkada, yeni ve başka bir zaferin yolcuları halinde ilerileyeceğiz!..

O böyle düşünürken, tabiatte yine olanganüstü bir renk ve hava değişikliği belirdi ve Ahuramazda konuşmaya başladı.

— 1 —

Kendi kendine konuşuyorsun... Çünkü, kendisiyle konuşabileceğin hakikî bir dosttan mahrumsun ve kendine benzeyen birini arayorsun; zaman zaman beni, o zannederek kulaklarıma birşeyler fısıldayorsun. Oysa ki ben, insanlarla konuşabilecek ve anlattıklarını onlara dinletebilecek olanların sözlerinden başka seslere sağırım.

— 2 —

Köşeyi kıvrılan adamın bir köpek hücumuna uğramış olduğunu görmüşsündür. O, kendisine bir insanın saldırmış olduğunu zannederek heyecanlanmıştı. İşinden ve fikirlerinin doğruluğundan emin olan, köpeği insan zannedemez. Unutmamalı ki, ona saldıran köpek, kendisine ekmek veren bir efendiyi savunmaktadır.

— 3 —

Aklın en büyük hüneri, başka akılları beğenmemektir. Senin cesaret ve iddialarında, başkalarının aslâ beğenmedikleri o zavallı aklının komedyasından başka bir şey değildir.

— 4 —

Akıl susmadıkça Ahuramazda dillenmez demiştin. Beni akılsız başların yumurcağı sanan zavallı Zerdüşt!.. Akıl ve deneyin ışığından ruhları kamaşanların benim katımda yerleri yoktur.

— 5 —

İnandırmak istediğin fikirlere en çok inanmayan kendinsin. İnandıklarını zannettiğin fikirler, fikirlerinin en gülünç ve saçma olanlarıdır ve akıllı insanlar, daha ne kadar gülünç olabileceğini görmek için seni dinlemektedirler.

— 6 —

Ben, ancak sen mevcut olduğun için vardır. Ben, senlerin toplamı ve özetidir. Benin sen de yansıması, senden başka bir şeyin mevcud olmadığına delâlet eder. Oysa ki, sen de, ben de yansıyorsun. Öyle ise ne sen, ne de ben varız. Çektiğin ıstırap, evrendeki acıların bir parçasıdır. Tattığın hazlar, evrendeki tümel hazzın bir damlasıdır. Âlemin kalbine giden bir damar, senin kalbinden de geçmektedir. Âlemin sonsuz heyecanından bir küçük dalga, senin kalbinde çırpınıyor. Ne sensiz ben, ne de bensiz sen mevcud olabilir. Bu yüce birliğe akıl erdirdiğin gün, evrensel sırları kavramış ve onları açığa vurmuş bir Ahuramazda olduğunu anlayacaksın...

— 7 —

Her eğri, bir doğru yola ve her doğru yol bir eğri yola çıkabilir. Eğrilik ve doğruluk, yollarda değil, bu yollara düşmüş olanların niyetlerindedir. Uçurumları atlamasını bilenler, yolların geometrisini fark edemezler.

— 8 —

Her yükseklik, kendinden daha yükseğin önünde bir çukurluktur. Eserlerinizin değeri, yerlerini en yüksek veya en çukur zannetmenin gurur veya tevazuundan ilham alır.

— 9 —

Sen insanları doğru yola götürmeye değil kendine benzetmeye çalışıyorsun. Senin doğru bildiğin yollar eğri ve eğri zannettiklerin doğrudur. Sen insanları kendine değil, kendini insanlara benzetmeye tenezzül et!.. Sen, insanların gelişip şekillenmelerine hizmet eden bir maya değilsin; onlardan biri, belki de onların yerde ve arkalarında sürünen bir gölgesin...

— 10 —

İnsanın kendini aşması demek, kendini bulması demektir. Zira, bu âlemde, en aşğın olan hakikat, insanın kendisidir. Beni düşünmeye başladığınızdan beri, hakikî benliğinizi kaybettiniz; kendinizi aşma şiirini değil, kendi derinliğinize inme hakikatini öğrenmeye çalışınız. Siz uzaklarda değilsiniz; kendi yanınızdasınız. Kendiniz olmayan şeyleri aramak yüzünden, bulsanız da tanıyamayacağmız kadar kendinizden uzaklaşmış ve ayrı kalmışsınız; bu ayrılığın hasretine son veriniz.

— 11 —

Senin doğrudur, diye salıverdiğin hakikat tavşanları, birçokları için yalan tazılarıdır. Vakitsiz doğan çocukların çoğu zaman hayat lezzetini tadamadıkları gibi, senin doğruların da, bir çokları için, hakikatin tadını alamayacak ve veremeyecek olan ölüm adaylarıdır. İnsanlar, ölüleri diridir, diye savunmuş olanları, ya veli, ya peygamber zannederler, ama onları taşlamaktan da ayrı bir zevk alırlar.

— 12 —

Hangi darda bolluk, hangi bolda darlık yoktur? Her doğru, yanlış ve her yanlış doğrudur. Dün tastik edilen, bugün inkâr edilir; bugün inkâr edilen yarın tastik olunur. Yüzyılların evrimi, birbirini kovalayan bu tastik ve inkârlarda saklıdır. Zira, düşünme demek, evet veya hayır demektir. Fakat insanı yücelten ve medeniyetleri yaratan evetler değil, hayırlardır. Zira, hayırda ihtilâl vardır; savaş vardır; beğenmemek ve beğenilecek olanı aramak vardır. Hayır, evetin miskin passifliğini hor gören küstah manzaralı, mağrur fakat bereketli ve verimli bir kahkahadır. Evetleri o yaratır; o doğurur; o öldürür. Hayat itaatte değil, is-

yanda yetkinleşir. Senin ve senin iddianda olanların başarısı, krşılaşacakları direnmelerle orantılıdır. Zerdüşt!.. sana inanmış olanların âciz ve iki yüzlü varlıklarının niceliğine değil, sana saldıran, seni beğenmeyen, sana karşı gelen ruhların korkunç, fakat yaratıcı inkârlarına saygı göster.

— 13 —

İsteklerin baskısından yine istekle kurtulabilirsin. İstemek, hayat ağacının öz suyudur. Bunu kurutanlar, organlarının posası içinde çürümeye mahkûmdurlar. İnsanın ömrü, tasarlamak ve hayâl etmekle değil, gerçekten yaşamakla zenginleşir ve uzar. Bir ölüm rüyası demek olan boş hayâllerden kurtulmak için, hakikaten yaşanmış hâtıraların gölgesinde dinlenmek lâzımdır.

— 14 —

Tenkid ediliyor ve beğenilmeyorsun; bu senin için bir mükâfattır; demek büyük işler yapıyor ve ötekilere benzemeyorsun. Fakat, vazifen daima benden ve öteki âlemden bahsederek, insana şüphe ve korku aşılamak olmamalıdır. Zira, zavallı insanların çoğu, bu iki kerpetenden sağlık uman bir diş ağrısıdır.

— 15 —

Her yaratma, kendinden birşey verme demektir. Evrenin alış verişi ya ödünç ya da peşindir. Canlının tattığı bütün haz ve elemleri bu prensiple açıkla...

— 11 —

Kozmosta ne bir düzen, ne de bir ahenk vardır. Kozmosta ne bir anarşi ne de bir düzensizlik vardır. Bunların hepsi, insanın kendi iç âleminde tasarlayıp uydurduğu anlamsız ümitlerdir. Âlem ne ise odur. Senin yorumlamaların, tartışmaların, hakikati bir takım sembollarla masallaştırır ve bu yalnız kendinden başkasını beğenmeyen aklının üstünlük saralarına tutulmuş olduğuna delâlet eder.

— 17 —

Düşünmek için karanlık ve yalnızlığa, bulmak için aydınlık ve kalabalığa muhtaçsın. Dağda, çölde, mağarada, bir manastır veya tekke hücresinde bulacağın şey, kendi boş ümitlerin, hayâllerin ve meyus kuruntularından ibarettir. Bu, kibirli ve hasta insanların işidir. Yaratmak için nelere

ihtiyaç duyduğunu, nelerin yok olduğunu bilmeye mecbursun...

— 18 —

Geleceğin plânlarını çiziyor, mesud olacak bir dünyanın maketini hazırlayorsun. Fakat ben saadetin ne olduğunu bilmeyecek ve onu aramayacak kadar mesud ve akıllı insanlar görüyorum. Sen sırtını düne ve bugüne çevirmiş, elindeki lâmbadan akseden gölgenle geleceği karartıyor, uzakları aydınlatacağım diye, yakınları karanlıkta bırakıyorsun. Baykuş, avını karanlıkta görür; yarasa hürriyeti karanlıkta arar.

— 19 —

İnsanın kaderi, âlemin kaderini aşmaktır. Kendi kuvvetlerini tanımayacak kadar bilgisiz ve kendi kusurlarını görecek kadar bilgili olanlar, çıkmaz sokaklara sapmaktan kurtulamazlar. Zira, hüner, bilmek veya bilmemek değil, bunlardan faydalanarak bir çıkar yolu keşfedebilmektir.

— 20 —

Hayat, başladığınız işi bitiremeyecek kadar kısa değildir. Terazisiz ruhlar, azla çoğu fark edemedikleri için alıp verdiklerinin miktarını bilemezler.

— 21 —

Bazı fikirler vardır ki, havlamadan ısıran köpeklere benzerler. İnsan, onların uyuduklarını zannederek emniyetle yanlarından geçer. Sükût, tastik etmek değil, saldırmaya hazırlanmaktır; ben ses çıkaranı, çıkarmayana tercih ederim.

— 22 —

Aksiyonlarınıza değer biçtiğiniz vakit, onların bir pula bile değmediklerini ve hattâ çoğunun bir suç bile olduğunu pek iyi bilirsiniz; fakat onları pek pahalıya satmakta yeter derecede ustasınız. Zira, dünya, kendini herkesten zeki zanneden budalalarla doludur. Başarı, bu hakikati ve bu adamları keşfedebilenlerin hakkıdır.

— 23 —

İnsan, başkalarının keşfettiklerini, kendisi bulamadığı için pek de önemli bulmaz. Asıl önemli olan hakikat, akıllının bu beğenmediklerini kullanmakta gösterdiği ustalıktır.

Hayat, öğretmenlerin açıklamalarıyla öğrenilecek bir kitap değildir; onun kendisi bir öğretmendir.

— 24 —

Sanki görmüş, yaşamış ve tatmış gibi konuşanların çoğu, mahrum oldukları şeyleri başkalarının tatmakta olduklarına inanmış olanlardır. İnsan, kendi sefâletinin başkalarında gerçekleştiğini görmekten hoşlanır ve teselisini, ruhunun bu sefâletinde bulur; ve sen ey Zerdüşt, bütün vaitlerinde ve öğütlerinde bu teselliyi arayan bir bahtsiza benzeyorsun. En kuvvetli düşmanlarınız gibi en sadık dostlarınız da kendi hayatlarınızdır. Çoğu zaman, düşmanınızı yaşar, dostunuzu öldürürsünüz. Öteki âlemde doyacaklarını zannedenler, bu âlemde aç olanlar değil, tattıklarını yeter bulamayanlardır. Ölüm kasidecileri, hayat dilencileridir. Başkalarına iyilikler dileyenlerin çoğu, kendilerine yapılmasını istedikleri şeyleri öğretmeye çalışırlar.

— 25 —

Hürriyetlerini servetlerinden ve bilgisiz iktidarlardan alanlar, hayat zevk ve gururlarıyla o kadar körleşirler ki, artık onlar için başkalarının hakları kadar da kendi düşmanları mevcud olamaz. Çiçekler, renk ve kokularıyla öğünmeden, kelebeklerin kendilerini öpmelerine ve arıların kendilerinden bal almalarına izin verirler. Hayvanlar, kürklerinin veya tüylerinin sağlamlık ve güzelliğiyle öğünmeden ve kendi cinsine zarar vermeden hayat yoluna devam ederler. Maddî servetlerinizin çoğu, yalanın, hilenin ve bunlardan daha sefil ve rezil olan zekâ oyunlarının yumurtalarıdır. Bu hazineyi, başkalarının emeği, göz nuru ve alın teri doldurur. Vermekten yılan ve yalnız almak için yaşayan adamlar, utanmayı bilmezler; fakat ölümden korkarlar. İyi ve faziletli bir şöhretin kazandırdığı itibar, karın doyurmasa bile, sahibini ölümden sonra da saygıyla anmaya vesile olur. Fakir kalmayınız, fakat servetiniz, ne iktidarınızın arslan payı, ne de başkalarının hakkından çalmayı beceren bir hokkabazlığın ücreti olsun...

İnsanların çoğu, daima gebe olan yalanın sahte başarılarına âşıktırlar. Onlar saadetin iğrencinden hoşlanır ve saadet tutkusunun iğrenç olduğunu düşünmezler. Hayran ol-

dukları renkler, bir cehennemin alevleridir; ahengine bayıldıkları sesler yücelikten kuşkulanan zâlim ruhların Ahuramazda'dan insaf ve merhamet dilenen ağıtlarıdır.

Ahuramazda, böyle dedi ve sustu.

*
**

Bu hakikat ve fazilet hazinesinin yorulmaz arayıcıları, etrafı bir anda kaplayan sessizlik içinde, kendilerini gözeten gizli bir varlığın karanlıklarda gezindiğini sezdiler; sanki Ahuramazda, onların etrafında rüzgârlaşmış ve tılsımlı bir gölgenin çarpıntıları halinde, ruhlarına çökmüştü. Zerdüşt, ortalık karardıkça parıltıları artan yıldızların uzattığı ışın tellerine tutunarak, göklere tırmanma hevesine kapıldı. Müritler, hazretin bu yeni ilhamlar karşısında ne kadar şaşırmış ve tasalanmış olduğunu anladılar; ona sokulan en genç mürit:

— Ahuramazda, dedi, bizimle şakalaştı mı, iltifat mı etti, bir türlü anlayamadım, pirim...

Kendine gelen Zerdüşt:

— Ahuramazda'nın ciddiliği de, büyüklüğü kadar sonsuzdur; onun iltifatına nail olacak kadar bedenlerimizin ağırlığından kurtulmuş değiliz!..

Diye cevap verdi. Bunu işiten orta yaşlı mürit; bu kurtuluşun ne vakit mümkün olacağını sordu. Zerdüşt gözlerini en genç müridin gözlerine dikerek:

— Sizler için yakın, en genciniz için biraz daha uzak!.. diyebildi.

En genç mürit, bu haberden sevindi. Esasen o, bedenin ağırlıklarından kurtulan bir varlığın bir ruh kadavrasından başka bir şey olamayacağına emindi. Zerdüşt ve müritler, artık fazla bir şey konuşmadılar; bulundukları yerden, yine Doğuya uzanan bir ovaya daldılar. Bir yağmur bulutu halinde yollarına çöken karanlık içinde, biribirine sokularak ilerlemeye çalıştılar. Zerdüşt, belki de bu bölgeleri önceden görmemiş olduğu için en genç müride seslendi:

— Bu sefer, önde gitmek sırası senindir; gençlerin gözleri geometrik uzaklıkları, ihtiyarların gözleri ise, astronomik derinlikleri görmekte ustadır. Önde gidenler, takip

olunmaktan kurtulamayacak, arkada kalanlar, ilerleme hevesiden vaz geçmeyeceklerdir!..

Genç mürit, önde, diğerleri biribirlerine dokunacak kadar sık bir dizi teşkil ederek onun arkasına düştüler ve saatlerce gittiler; genç yorulmayordu ve yol bir eğik düzlem halinde dikleşiyordu. Yetmişlik mürid :

— Hazretim, dedi, ömrüm boyunca yükselmenin gururunu tatmadım; alçalmanın hazzını bana çok görme!..

Zerdüşt, ihtiyarın hepsinden fazla yorulmuş olduğunu anladı ve çömezlerine :

— Alçalmanın hazzından tiksinenler, büyüklerini omuzlarında taşısınlar!..

Dedi. İhtiyarı sırayla omuzlarına aldılar ve çalılar arasından, içine yıldızların ışık salamadığı bir ormana daldılar. Genç mürid, büyüklerinin ne halde oldukların düşünebilecek kadar işlek bir zihne malikti; birdenbire, karanlığa saplanmış bir kama gibi dikildi ve :

— Hazretim, dedi, biribirimizi kaybetmemek için birleşelim ve Ahuramazda'nın emirlerini bu ağaçlıkta dinleyelim!..

Zerdüşt, bu teklifi uygun buldu :

— Ahuramazda, insanlardan uzak bir âlemde düşünür ve görünmeyen düşünceleri, âlem şeklinde görünür.

Müridler, hazretin etrafında bir halka teşkil ettiler; önceden öğrenmiş oldukları bir takım düalarla zikre başladılar. Sabahın alaca karanlığına kadar bu vecid dalgasından kurtulamadılar; neden sonra, kuşların cıvıltıları arasında kendilerine geldiler. Zerdüşt :

— İnsan, dedi, yalnız kaldığı vakit, Ahuramazda'ya ulaşma ümidini coşturur ve bu ümid karanlıkta büsbütün şahlanır; zira karanlık ruhlar, tabiatın gecelerinde aydınlığa kavuşur. Karanlık, bilinmediği gösteren saydam bir mercektir; karanlık, hakikat gibi korkunç, yalan gibi yapışkan ve hata gibi kaygandır. Aydınlık özlemiyle kavrulanlar, bu siyah perdenin ötesinde ışıldayan saman yollarına dikkat etsinler. Ahuramazda, bizlere oradan gülümser, bizlere ulu varlığını oradan gösterir. Bu yollarda çektiğimiz sıkıntılar, nail olacağımız yetkinlik mertebesinin ateşli hazzı içinde eriyip gide-

cektir. Korkmayalım, yorulmayalım; ezelî ve ebedî hakikatin sonsuz bilgeliklerini düşünerek, ermişlerin ermişi, yücelerin yücesi olmaya çalışalım. Zira, Ahuramazda ancak kendi mutlu mertebesine yaklaşmış olanlara hitab eder; onun sesini işitemeyenler, ruhlarının kulakları sağır ve zekâlarının dili peltek olanlardır.

Bu esnada, yine görünmez bir varlığın sessizce dolaştığını hissettiler; ürperdiler ve birbirlerine daha fazla sokuldular. Zerdüşt, birdenbire beliren olaylar karşısında şaşkınlığa düşmeyecek kadar sağlam iradeli ve tecrübeli olduğu için :

— Dinleyelim, dedi, büyük tecellilerden evvel, sessizlik, insanın ruhunda bir örümcek gibi gezinir.

Onun dediği doğru çıktı; nereden geldiği bilinemeyen kutsal ses, gevrek bir ahenk içinde konuşmaya başladı :

— 26 —

Kötülerin en kötüsü, fakirlerin en fakiri, sefillerin en sefili sen misin ki, Ahuramazda'yı rahatsız ediyorsun? Benden uzak olduğun nisbette sana yakınım; benden istemeyenler, en ulu ve bilge olanlardır ve en çoğuna onlar nail olacaklardır. Ben senin nelere muhtaç olduğunu ve neler isteyeceğini bilmeyor muyum ki, gözlerin yerde, ellerin gökte yalvarıp duruyorsun?..

— 27 —

Kendilerini bende yaşatmağa çalışanlar, beni kendileri haline gelmiş zannedenlerden daha mı az budaladırlar?

— 28 —

Adilikler, delilikler, ataklıklar... Miyop ruhlu ve sağır zekâlı insanların şuurunda olaganüstü bir etki yapar ve bu zavallılar, onları benim sırdaşım ve sevgilimmiş gibi görürler...

— 29 —

İnsan, mahrum olduğu şeylerin hayalini yaşar ve bunlara malik olanlara düşman olur. İsteyen bir yüktür; veren, ihtiyaç örsünde bir çekiçtir. Minnet balyozu altında ezilmek istemeyenler, dilenmesini beceremezler.

— 30 —

Âlemde büyükten çok, küçük vardır. Fakat büyüklük,

küçüklüklerin toplamı değildir; böyle olsaydı, unsurlarını küçükler teşkil eden varlık, kocaman bir küçük olurdu. Büyük insanın büyüklüğünü yapan unsurlarının hepsi de büyüktür; yâni kendinden ve kendiliğinden büyüktür. Bunun içindir ki, sayısı büyüklere nazaran, sonsuz olan küçüklerin beğendiğine itaat edecek kadar küçülme!..

— 31 —

Utanmakta korkudan üstün bir asîllik vardır. Utananın yüzü kızarsa da, başı eğilmez. Korkuda âcizlik, kölelik ve suçluluk saklıdır. Korkacak kadar alçalmayınız; utanacak kadar da merhametsiz olmayınız.

— 32 —

İlerlemeyi geciktiren, geleceğin, kuyruğunu geçmişe bağlaması ve halin, geleceği ısırması demektir.

— 33 —

Seni anlayacak seviyede olanlar, seni değil, kendilerini dinler; seni anlamayacak olanlar ise, kendi içgüdülerinin çizdiği yollardan ayrılamazlar. Bunun içindir ki, daima düşündüklerinle başbaşa kalacaksın; yüz yıllar boyunca nice bilgeler ve peygamberler, insan oğluna doğru yolu göstermeye çalıştılar; onların vaazlarını dinleyenler, yasak edilenlerin tadını almak için, Âdemle Havva piyesini oynamaya devam ettiler.

— 34 —

Korku, cesaretten geniştir; onda bir sıvı niteliği vardır. Cesaret, alicenaplığın kölesidir ve hayat, geldiği yere giden sular gibi bir hareket yanılmasıdır.

— 35 —

Kendinden fazla bir şey olmaya mecbursun. İçine küçüklükleri doldurup taşıran değil, büyüklüklerin bolluğunu sıkıştıran bereketli ve verimli bir üstünlüğe ulaşmaya mecbursun!..

— 36 —

Servet, şöhret ve hürriyet isteyeceksin; bunlara kavuştuğun vakit, dahasını isteyeceksin. Bunu da bulunca, daha fazlasını arayacaksın ve nihayet servetin, şöhretin ve hürriyetin esiri olarak başkalarını rahatsız edeceksin!..

— 37 —

İnsan, bir kavanozda yüzen balıklar gibi, kendi âlemlerinin okyanusunu sınırlayan camın dışındaki renkleri, hareketleri, ahenk ve güzellikleri seyreder ve bu evrensel gösterilere karışmak için boşuna çırpınır durur.

— 38 —

Gecikmişi kamçılayanlar, geleceği şimdi yaşayabilirler. Zaman, tembel ve uyuşuk ruhların zenciridir. Daima taze ve daima ileri bir hayatın sırrı, geç kalanla bağdaşabilmek, geride kalanı, bir kasırga darbesiyle koparıp dağıtabilmektir. Zira, zaman, tembelin önünden gider; çalışkanın arkasından gelir. Bunun içindir ki, büyük adamlar geçmişe değil, geleceğe hükmederler.

— 39 —

Âcizler, ümid eder ve rüya ile beslenirler, hâyâl cennetinin boş kâselerini yalarlar. Ahuramazda, ancak bağımsız ruhların iradesinde kendisininkine benzeyen bir şeyler sezer ve onlara yardım etmekten hoşlanır.

— 40 —

Hiçbir şey, senin değildir; her şey senden sonrakilerindir. Buna razi olarak elde ettiklerini iyi koru. Kendine uygun bulduğun hayat yollarının sebeplerini yarat; aksiyonlarının mantığını yarat; sonra eşya ve olaylara emret.

— 41 —

Hiçbir şeyin sonu, daima kendi tahmin ettiğiniz ve dilediğiniz gibi çıkmaz. Sizleri, bunun aksine inandıran, zaman zaman Ahuramazdalığa özenmenizdir. Şüphede saklanan ümid, inanmamakta gizlenen vaitten daha kuvvetli daha temiz ve verimlidir.

— 42 —

Zihninizi, daima daha fena ihtimallere alıştırınız. Her şeyin iyisini bekleyen adam, bir bataklıkta plâj sayıklayan deliden farksızdır. Korkmayı öğrenenler, korkulması gereken yerde cesur olmayı başarabilirler. Zira, korku, şahlanınca kahramanlık olur.

— 43 —

İnsanlar, ya âşık veya serseri olarak doğarlar. İkisinin

arasında kalanlar veya başka türlü olanlar, bu ikisinden birini beceremeyenlerdir.

— 44 —

Bir işi bitirirken, yeni bir işe başlayınız. Hayatınız daima bir başlangıç olsun.

— 45 —

Bu âlemde hiç bir şey isteklerinize uygun olarak cereyan etmez. Fakat kudretli insan, gerçeklenebilecek şeylerin arkasına düşer ve böylece yalnız tabiate ve kanuna değil, Ahuramazda'ya da kafa tutmaya muvaffak olur.

— 46 —

Dünyanız, iki insanın veya fikrin birbirini bulamayacakları kadar büyük ve karışık değildir. Birbirini bulamayanlar, aramaya çıkmayanlardır. Ahuramazda bile kendisini arayanlara gözükür.

— 47 —

Hastalardan ziyade, sağlam adamların beslenmeye ihtiyaçları vardır. Dünyadaki hırsız ve soysuzlar, bu hakikat yüzünden av köpeğine dönmüşlerdir...

— 48 —

Bir ülkü uğruna eziyet çekenlerde, âdilik ve sefillik bile asîl bir şekil alır. Hiçbir asîllikte bu kadar yücelik ve hiç bir âdilikte bu kadar asîllik bulunmaz.

— 49 —

Bir serüvenin (mâcera) tadı, vermiş olduğu merak ve kaygı nisbetinde büyür.

— 50 —

Tabiatte, her şey, insanı küçülten bir büyüklüğe maliktir...

— 51 —

İnsan, birçok olamayacak şeylerin hasretini çeker; bunlara kavuşmuş olan insanların başarılarını tenkid eder; itiraz eder; fakat bir taraftan da kendisine bir pay ayrılsın diye, ümid kapılarını açık bırakır. Bunun içindir ki, dedikodularınız, özleyip imrendiğiniz şeyleri maskeleyen birer sefil itiraftan başka bir şey değildir.

— 52 —

Yalan söylediğini itiraf edebilecek kadar hakikati se-

ven adam, geçmişte değil, gelecekte yaşamayı göze almış sayılır. Fakat dünyayı dolduran insanların çoğu, pişman olmaktan hoşlananlardır.

— 53 —

Çok derin söz ve fikirlere aklınızın ermemesi, bunlardan çekindiğinizdendir. Oysa ki, onların çoğu, ya anlamsız bilmeceler, ya da çok basit oldukları için, üzerlerinde düşünmeye değmeyen, çocukça tekerlemelerdir.

— 54 —

İnsan, bu âleme, biraz da çektikleri ıstıraptan zevk almak için gelmiştir. Başkaları için acı duymayanlar, kendi hazlarının da gerçek lezzetini fark edemezler. Ermişlerin, tanrılaşmış sayılmaları, kendilerini insanlar için feda etmiş olduklarındandır.

— 55 —

Çocukların, büyük olmaya heves ettikleri gibi, uşaklar efendiliğe, memurlar âmirliğe heves ederler. İnsanın rubunda, daima büyümek isteyen bir fidan saklıdır.

56 —

Senin okuduğun kitaplar, âlemde olup bitenleri değil, olması lâzım geleni yazarlar. Bu ikincisi gerçeklendiği vakit, ne yazık ki sen, Ahuramazda'nın katında bir kıvılcımdan başka bir şey olmayacaksın!..

— 57 —

İnsan, çoğu zaman canının istediği şeyleri başkalarından gizlemeyi sever; sanki fark edilirse elinden alınacakmış gibi bir kuşkuya ve kıskançlığa tutulur. Alırlarsa alsınlar; vermenin zevkini tat; yerine bir başkasını istemeyi ve bulmayı bil. İlk fırsat, daima bir nimeti saklar.

— 58 —

Aşkın, ülkünün, bilğinin... insanı ölümlere baş eğdiren öyle bir çekimi vardır ki, hiçbir menfaat, hiçbir ümid, insanı bu çekimden uzaklaştıramaz.

— 59 —

Fâcianın, sıkıntı ve ıstırabın da insana büyüklük veren direnilmez ve garip lezzetleri vardır. Zaman zaman, kendi hayatını hiçe sayarak başkalarının hayat ve hakkını korumak için atılanlar, bu zevki fark edenlerdir. Kahraman

ruhlu insanların korkunç ve merhametsiz hazlara karşı duydukları garip meylin bir sebebi de budur. Bunun içindir ki, kız çocukları komedilerden, erkek çocukları ise, trajedilerden hoşlanırlar.

— 60 —

Herkese benzemeyen varlık, tek kalmaya ve etrafında çömelip kendini seyredenlerin çirkin şakalarını dinlemeye mecbur kalır. Başkalarına benze; fakat onlar gibi olma.

— 61 —

Kolaydan daha zor ve zordan daha kolay ne vardır?.. Şüphede, imkân ve ihtimal kapıları açıktır; inkârda ise kapalıdır. Bana inan, fakat bana güvenme!..

— 62 —

Bazı hastalara şifa veren zehirli ilâçlar, sağlam adamı öldürebilir. Bazı kötülüklerden fayda görenler olduğu gibi, bazı iyiliklerden de zarar görenler vardır. İnsana hayat veren hava, balıkları öldürür. Gübrelenmiş toprakta lezzetli meyveler ve sebzeler yetiştiği halde, kurak ve temiz topraklarda, her çeşit tohumun çürüdüğü görülebilir.

— 63 —

Tehlike korkusu, insanı daha tehlikeli bir serüvene atabilir. Birçok nimetleri kabul ettirebilmek için de, bazı zahmetlere katlandırmak lâzımdır. Otlağına, kendiliğinden gitmeyen hayvana, gideceği yolu kırbaç gösterir.

— 64 —

Biribirinizin hayatını yaşar, biribirinizde ölürsünüz. Siz hâyâlleri kemirir, hakikatleri koklarsınız.

— 65 —

Köpekler, tanımadıklarını ısırır, kaplanlar ise, tanıdıklarını da parçalarlar. İnsan, bu iki karakteri nefsinde yoğunlaştırmış olan bir üçüncü yaratıktır.

— 66 —

Saadetin ne olduğunu düşünemeyecek ve hattâ kavrayamayacak kadar mesud olan, yalnız Ahuramazda'dır. Saadet, daha beterinden iyice olduğunun farkına varmaktan ibarettir.

— 67 —

Neyi kazandım, diye düşünmeyiniz, neyi kaybetmedi-

ğinizi düşününüz. Kaybınız yoksa, kazanmışsınız demektir. Daha fazlasını isteyorsanız, bunun size neye mal olacağını, nelerinizi kaybetme bahasına elde edeceğinizi hesaplayınız.

— 68 —

Hayatta, her üstünlük ve her aşağılık, inanmak, inanmamak, bilmek, bilmemek, evet, hayır, var, yok, olur, olmaz; gibi ikiliklerden birini seçmekte gösterilen isabetin neticesidir...

— 69 —

Başınıza gelen bazı kötülükler vardır ki, ömrünüzün sonuna kadar bunların sizlere yaptığı iyilik sayesinde mesud olursunuz.

— 70 —

Başkalarına karşı duymuş olduğunuz saygı veya kinin derecesi, kendinize vermiş olduğunuz değerle eşittir.

— 71 —

En gerçek ihtiyarlık, en gerçek ölüm gibi zihnin mazi bataklığına saplanmasıyla başlar.

— 72 —

Her insan, biraz peygamberdir; asıl hüner, bunu ilân edebilmektedir.

— 73 —

Gelecek hakkında merak duymayan kim vardır? Bütün tahminlerinizin ışığı altında parlayan, kendi arzu ve ümitlerinizin billûrlarıdır.

— 74 —

Fazilet kaynağını taşıran, fakirlik ve ıstırap sağnaklarıdır.

— 75 —

İnsanın, her yerde ve herkeste seyrettiği biraz da kendisidir.

— 76 —

Bir başkasını başarılara ulaştıran her hangi bir inanç, bir diğerini mahvedebilir. Başarıyı inançlar değil, bunun yolunu bilen insanlar kazanır.

— 77 —

Uğradığınız felâketleri, kendiniz hazırladığınız halde, Tanrılara, talihe veya başkalarına iftira etmekten hoşlanır-

sınız. İnsanı kötülüklerden koruyan korku değil, cesarettir. Zira, iyi olmak için de, kötü olmaktakinden daha çok kahraman olmak lâzımdır.

— 78 —

Kinleriniz ateşini, riya yelpazesiyle serinletir, kıskançlıklarınızı kin ocağında eritirsiniz.

— 79 —

Ne yazık ki, insanın ömrü, işlemekten ziyade tasarlamakla geçer. Bunun içindir ki, tokları açlık, açları ümid doyurur. Ve ümid doğurduğu yavruları yedikçe gebe kalan efsanevî bir kedidir.

— 80 —

Hayatta, elinize geçen şeylerin çoğu, umduğunuzdan ziyade, aradığınız şeylerdir. Fakat, insanı mesud eden buldukları değil, umdüklarıdır.

— 81 —

Başkalarından kendiniz için istediğiniz veya beklediğiniz şeyleri, kendi nefsinizden de istemek veya beklemek yiğitliğinde bulunabilseydiniz, dünyanız, tanrılarla dolup taşan bir cennet olacaktı.

— 82 —

Bahtiyar olduğunu zanneden fakir, bu zandan mahrum olan zenginden daha mutludur. Kendinizde, rasladığınız insanlardakinden daha üstün bir şeylerin varlığına inanmamış olsaydınız, yaşamak zahmetine katlanamazdınız.

— 83 —

Bir kötülük yaparken, bunun başkaları tarafından fark edilemediğini zannedersiniz. Yaptığınız bir damla iyiliğin ise bütün ruhlara yayılmış olduğuna inanırsınız. Halböyle iken, insan, gizli işleri açıklarına tercih eder.

— 84 —

İhtiyarları seviniz; yıkılmış binalarda örümcekler kadar da güzel kuşlar yuva yaparlar.

— 85 —

Hayâlinden olsun cinayet yapmayan bir insanın varlığı kolayca tasavvur edilemez. Dünyanın, suçlularla dolu bir ceza evi oluşu bundandır.

— 86 —

Kendinizinkileri unutabilmek için, başkalarının acılarını dinlemek ve tatmak gerektir. Bazı acılıklarda, acı otlar gibi şifa verme hassası vardır.

— 87 —

Fanilere ebedilik kanatlarını takan büyük inzivalar vardır. İpek böceğinin, kozasından bir beyaz kelebek olarak çıktığına dikkat etmediniz mi?

— 88 —

Dünyanın gidişini beğenmeyenler ve insanın sıkıntılarını sezmiş olanlar, yeni bir dünya ve yeni bir insanlık yaratmaya heves ederler. Onlar, ancak kendi sevebilecekleri bir dünyayı beğenir ve kendi özledikleri bir yaşama tarzını herkese kabul ettirmek isterler. Yâni onlar, dünyayı, kendi ruhlarının dipsiz denizlerinde yıkarken, boğmaya ve insanı, kendi ruhlarının cehenneminde ısıtırken yakmaya özenirler. Onları seviyorum; ama işlerine yardım etmem veya engel olmam için dillerine düşmekten korkuyorum.

— 89 —

Kirlendiğiniz vakit değil, temiz olduğunuz vakit yıkanınız; ta ki, temizliğiniz iki kat olsun ve asla kirlenmeyin ve temiz havuzu kirletmeyin. Şeytanları kovalayan veliler vardır. Elindekini kaptırmak istemeyen hırsız, öteki hırsızların dostu olabilir mi? Bu işde, kardeşlik iddiasında bulunanlar, ancak suç ortağı olan kirlilerdir.

— 90 —

Uykuyu sevenler, rüya görmeye merak edenlerdir. Fakat hiçbir baş, daima dilediğini göremez. Uyanıklığın kâbusundan ürkenler, uykuda bunalmaktan hoşlanırlar; fakat ben size derim ki, uyanık gezenler, diledikleri kapılardan geçebilirler; uyku ise, tek boyutludur; onun çıkmaz sokaklarında dolaşanlar, öğle güneşinin sırtlarını kavurmakta olduğunu ve uyanıkların serinlikte yol aldıklarını görecek, haset ve kinlerinin külhanı bu görüşle alevlenecektir.

— 91 —

Faziletsiz adamın ruhunda da bir melek gizlenir ve faziletli adamın kalbinde de bir cin uyuklar. Bu iki zıt çocuk -

ların nasıl bir köşe kapmaca oyununa daldıklarını, kendi nefsinizin derinliğinde gözleyebilirsiniz.

— 92 —

Başkalarının, hak ve hayatı için, kendini feda etmekten çekinecek kadar alçalanların çokluğu yanında, kendilerini esirgemeyecek kadar yücelen bir azınlık da vardır. Faziletin ölmezliğine, bu kadarı da yeter bir tanıktır.

— 93 —

Kötülüklerin mirasına konduğunuz halde, payınıza düşenin azlık veya çokluğundan şikâyet eder ve bunlara, göksel iyiliklermiş gibi, delice sarılırsınız.

— 94 —

Ben zorunluluğu fazilet haline getirenlerin değil, fazileti zorunlu sayanların dostuyum.

Ahuramazda, böyle dedi ve sustu.

———»O«———

ON BİRİNCİ MÜLÂKAT

HAKİKAT PİRAMİTLERİ

İnsan da bir madde olduğu için, yalnız tinsel (mânevî) besinlerle varlığını devam ettiremez; tabiatın tatlı, acı türlü nimetlerinden yiyip, içmeye ve bunlardan aldığı kuvvetle düşünüp türküler veya ilâhîler söylemeye mecburdur. Zerdüşt ve müridleri de ayni ihtiyaç içinde olan fanilerdi; susadılar, acıktılar, otlağa çıkan keçiler veya beygirler gibi ormanın yeşilliği içine dağılmaya hazırlandılar. Fakat Zerdüşt:

— **Sizleri, burada bekleyeceğim, pek uzaklara gitmeyin.** emrini verdi. Genç mürid ise, arkadaşlarına :

— **Uzaklarda daha serin sular ve daha tatlı meyveler vardır!..**

Dedi. Yetmişlik ihtiyar da şöyle mırıldandı:

— **Uzun zaman tek başına bırakılan büyükler, küçülürler**...

Genç mürid :

— **Öyle ise, dedi, büyüklük sırası, yalnızlık arayan küçüklerindir!..**

Öteki müritler, birbirlerine, bu genç çömezin isyanında bazı hakikatlerin saklı olduğunu itiraf ettiler. Bunu anlayan genç :

— **Çünkü, dedi, hakikati uzaklarda aramaya cesaret edemeyenler, yakındakileri de göremezler; miyop ruhlar için yakın da, uzak gibi ürkütücü ve bulanıktır. Vazifemiz, var olduğu halde görünmeyeni yakalamaktır.**

Öteki müritler :

— **Yarının Zerdüşt'ü, dediler, aramızda çiçekleniyor; ne yazık ki, meyvelerini tatmak bize nasip olmayacak!..**

Her biri bir tarafa dağılan müritler, bedenlerine, muhtaç oldukları besinleri verdiler ve bir müddet ağaçların altına uzandılar. En genç mürit ise, her zaman yaptığı gibi ko-

şarak derinlere daldı ve Zerdüşt, şırıltısından serinliğini de hissettiği bir kaynak buldu ve şöyle düşündü :

— Nasıl olsa susayanlar buraya geleceklerdir!..

O, hepsinden fazla yorulmuş ve acıkmıştı ama, bir şey yemedi. Sabırlı ruhunda keramet ve mucizeden yoğrulmuş bir ümid besini, kendisine kuvvet verdi; fakat uyumamak elinde değildi. Rüyadakine benzeyen bir şeylerin farkında olduğu vakit, tepesinde vahşi seslerle ötüşen bir takım kuşların sürüler halinde geçtiğini anladı. O vakit ihtiyarların, hayata gençlerden daha fazla bağlanmış oldukları hakikatini bir daha tasdik etti ve kendi kendine :

— Ölmekten veya öldürülmekten, dedi, korktuğum için değil, kazandıklarımı dağıtmak için ve tohumlarımı ekmek için vakit kalmayor gibi de onun için... Çiçeklerini geç açan ve meyvelerini yıllardan sonra veren bitkiler gibi doğruluğu, birkaç nesil sonra anlaşılan hakikatler de vardır.

O, böyle düşünürken, ölümden değil, bulduğunu ve daha da bulacağını ümid ettiği hakikatlerin kendisiyle beraber kaybolup gideceğinden üzüldüğünü anlamıştı. Oruca ve pehrize alışan ruhlar, açlığın zulmünden endişe etmezler. Zerdüşt, açlığın ve yürek hareketlerinde yavaşlığın gizli ve büyük hakikatleri keşf etmek için en isabetli bir çare olduğuna inandığından, açıkmış olmasına rağmen bir şey yemek istemeyordu; işte bu esnada, bir takım sesler duydu; bulutların arasından, kendisini ay âlemine çağıran esrarlı işaretlerin türlü şekiller aldığına dikkat etti; duyar gibi olduğu seslerin, Ahuramazda'nın yeni bir vahyine nail olacağını sezdi; müridlerinin bu alâmetleri idrâk edememiş olduklarına üzüldü. Zerdüşt, bu ilham ve tecelliler içinde çoşmak üzere iken; müritleri, birbiri ardından elleri boş, fakat mideleri dolu olarak göründüler. En genç ise hâlâ ortalarda yoktu. Zerdüşt :

— O nerede?.. diye sordu. İçlerinden biri:

— **Uzaklarda...** cevabını verdi. Bunun üzerine hazret:

— Uzaklaşmaya cesaret edenler, ya yollarını kaybeder ve vahşî yaratıkların rızkı olurlar, ya da kimsenin bulamadığı, bilmediği şeyleri toplar ve getirirler... hikmetini savurdu. Az sonra, bu sözün, bir keramet gibi isabetli olduğu

meydana çıktı. Zira, genç mürit, saplarını sazlara bağlayarak demetlediği çeşitli meyvelerle çıka geldi ve Zerdüşt'e:

— Pîrim, dedi, Ahuramazda'nın nimetlerini de hakikatleri gibi, derinlerde ve uzaklarda buldum; hazretimin, bunlardan tatmasını dilerim!..

Zerdüşt, bunları kendi sabır ve imanına bir mükâfat olarak, Ahuramazda'nın yollamış olduğuna emin oldu; genç müridin saçlarını okşayarak, ona düa etti; şükretti ve müritleriyle beraber, yaprakları titreten serin esintiler arasında bir şükran ilâhîsinin şu mısralarını tekrarladı:

Ahuramazda, Ahuramazda!
Her tapanakta ve her niyazda,
Aranan sensin, Ahuramazda!..

Sonra, genç müridin sunmuş olduğu meyvelerden yedi. Fakat, bunlardan öteki müritlerine ikram etmedi; onlarsa, bu nimetlerden ömürleri boyunca, hiç tatmamış olduklarından imrenmişler ve kendilerine de ikram edileceğini ummuşlardı. Ruhlarından çok, bedenlerinin doyduğu bu anda, hepsini kaplayan bir ağırlık içinde, güneş âlemini terk ederek, yine ruhlarının bataklığına gömüldüler; neden sonra, birbiriyle boğuşan bir iki kartalın öfkeli ve korkunç sesleri yüzünden uyandılar, esnediler, gerindiler ve kendilerine geldiler. Zerdüşt, dedi ki:

— Madde, ağır olduğu için girdiği bedeni çökertir; ruh ise hafifliği yüzünden bizi semalara yükseltir. Tanrısalı ve kutsalı kavrayabilenler, bedenlerinin baskısından kurtulmuş olanlardır. Maddenin kaderi kokuşmak, bozulmak ve dağılmaktır. Çünkü madde, bu çeşit unsurlardan bileşiktir. Ruhlarımız ise, ebedî olarak sönmeyen göksel ateşten yoğrulmuştur. Ruhunuzun omuzlarına yüklenmiş olan maddenizden silkinerek arkamdan geliniz; Ahuramazda, bizi bekleyor, acele ediniz.

Ve bütün dervişler, hazreti takip ettiler. Zerdüşt'ün bilgeliğine itaat eden şaşkın bir hayranlık içinde, arkalarına dönüp bakmadan ilerlediler; genç mürit ise, her zaman yaptığı gibi:

— Nerelerden geçtiğimi ve ne kadar yol aldığımı bilmeeliyim!..

Diyerek, hem ilerledi, hem de arkasına baktı. Derelerden, tepelerden, patikalardan ve çalılıklardan geçtiler; bir daha geri dönme iradesini eritecek kadar uzaklardaki bir tepeye ulaştılar. Daha çok uzaklarda, pek sivri ve daha yüksek bir tepe gördüler; oraya çıkma azmiyle yol almak isterlerken, varlıkla yokluğun sona erdiği bir noktadan geliyormuş gibi:

— Dur!..

Emrini işittiler. Zerdüşt ve müritler, hemen oraya çöküverdiler; başlarını, iki elleri arasına aldılar; kendilerine hitab eden şu sözleri dikkatle dinlediler:

— 1 —

Yerde olanların gözleri, semalardadır; semalarda olanların ise, daha yukarlardadır. İnsan ise, bunların kendisini seyrettiklerini zanneder. Yükseldikçe aşağılarda görülen, bir karışıklık, didişme, savaş, kayan, akan, atılan bir renk ve kitle fışkırmasından ibarettir. Tanrılar seni, onu veya ötekini değil, bu değişen şekillerin sonsuz hareketlerini seyrederler.

— 2 —

Kendi nefsinin, sana öğrettiklerini hiçbir kitapta bulamazsın; kitap başkalarından, ötekilerden bahseder. Hakikî öğretmen ise, kendi içindedir. Seni imtihan eden o, başarılara ulaştıran, takıntı ve engellere uğratan da odur.

— 3 —

Her baş, senin dışa savurduğun Ben'i, kendi içinde sayıklamaktadır. Anlattığın şeyler, başkalarının bilmediklerini zannettiklerindir. Oysa ki, başkaları, senin bilmediklerini de bilmekte ve âlemdeki çelişmeler bu yüzden dalgalanmaktadır.

— 4 —

Faziletin günahları da, rezilliğin işlediklerinden daha az değildir. Hiç biriniz, kendi iddialarınızın yanlış olduğunu ve hakikatin başka beyinlerde gizlendiğini kabul edebilecek kadar doğruya âşık değilsiniz.

— 5 —

İnsanın, kendinden ve başkalarından saklayabileceği hiç bir sırrı yoktur. Zira, sırların türlü dilleri ve çeşitli

renkleri vardır. Her itiraf, başka bir sırrı gizlemek içindir. Ne yazık ki, hamal semerinden kurtulmuş olsa bile, kendi içinde taşıdığı yüklerin ağırlığından kurtulamaz. Koyun, kuyruğuyla, koç boynuzuyla, deve hörgücüyle öğünür. Maddeden üstün bir tarafı olmayanlar hamallıklarının sefaletini idrâk etmemekte, bu hayvanlardan hiç de farklı değildirler...

— 6 —

Siz, eşlerinizin doğurduğu çocuklarla değil, zekânızın doğurduğu yumurcaklarla öğünebilirsiniz; ama, her ikisinin de soysuzları vardır.

— 7 —

Arkasından koşarak elde ettiğiniz nimet ve hakikatler kadar da bir tesadüfün bağışladığı nimet ve hakikatlerin de külfet, zahmet ve âfetleri vardır. İnsan, bir nimet veya hakikate kavuştuktan sonra, onlarda gizlenmiş olan saadet veya felâketi fark edemeyecek kadar sarhoş olur.

— 8 —

Aklınız, dışardan topladığı, gelenek ve alışkanlıkların, herkese sunduğu çürük meyvelerde beslenmiştir. Yalnız, kendi nefsini inceleyen insan, kendine benzemeyenlerin değerlerini, üstünlük veya geriliklerini fark edemez. ve herkese yetkinliğin tek örneği olarak kendini ve kendininkileri sunar. Bir başkasının olanı beğenmek için, kendinizin olan şeyleri beğenmeyecek kadar alçak gönüllü olmalısınız. Ahuramazda ile konuştuğunu zannediyorsun; şu halde, diğer yaratıklara lûtfen iltifat ediyorsun... Oysa ki, onlar da en az senin kadar Ahuramazda ile başbaşa kalırlar.

— 9 —

Bazan, hakikat de, fazilet gibi insanı aldatabilir; fakat, türlü aldanmaların ve yanılmaların arkasında gülümseyen yine hakikattir.

— 10 —

Hakikatin, belli ve dondurulmuş bir kalıbı yoktur; sen, onu şekillendirmeye çalışırken, sınırları aşan hakikatler gözden kaçar. Yakaladığını zannettiğin, hakikatin kuyruğudur. O, sünebilen esnek parçayı sende bırakıyor, kendisi bir

sonsuzluğun karanlığına doğru kıvılcımlar saçarak tırmanıp gidiyor!..

— 11 —

Bulduğunu zannettiğin, kaybettiklerindir, aradıkların değil. Bulmak için uğraşmaktansa, evvelâ kaybetmemeye çalışmak daha faydalı değil midir?

— 12 —

Çoğu zaman, hakikatin en derinini öğrenmeye çalışanlar, gözlerinin önünde «bana bakmaya tenezzül et!» diye haykıran hakikatleri göremezler. Her şeyi bildiğini zanneden, hiçbir şey bilmeyenleri küçümser; az bilenleri hor görür. Oysa ki, bilginin bilmediği öyle hakikatler vardır ki, onlar, küçümsenen, hor görülen insanların başında kaynaşmaktadırlar...

— 13 —

Dibini görebilmek için, denizin kurumasını bekleyen bir meraklı, güneşi söndürmek için, yerden göğe su fışkırtan bir deliden farksızdır. Sen kendini, Ahuramazda'nın karşısında, bu iki zavallıdan daha mı üstün sanıyorsun?..

— 14 —

Yaşama sanat ve bilgisi gibi, yüksek meçhuller dururken, Ahuramazda'yı çözülmesi gereken bir problem saymana şaşıyorum. Beni, senden başka bilmeyen ve tanımayan bir yaratık yoktur. Bunun içindir ki, sen arıyor, onlarsa, şüphelenmeden bana yanaşıyorlar.

— 15 —

İhtiyarlık aklı, gençlik şehveti coşturur. İman, bilgisizliğin, inanma bilğinin meyvesidir. Birincisi kuruyup çürüyebilir; zira, aklın alevine dayanamaz; ikincisi ise, daima taze kalır ve ürer.

— 16 —

İnsan, kendini yalnız akıllı saymakla kalmayor, üstelik başkalarınınkinden daha üstün bir akla malik olduğunu da zannediyor. Akılsızlığın bundan daha büyük bir delili olabilir mi?..

17 —

Ümid ettiğin için, vaaz ediyorsun. Senin istediklerinle insanlığın istediği arasında gittikçe derinleşen uçurumun

dolacağını mı zannediyorsun? Hayat tufanı, seni öylesine geride, kenarda veya derinlerde bırakacaktır ki, adın ağızdan ağıza geçmiş olsa bile, düşüncelerinin şekli değişecektir. Bir gün, uyanıp da bunları dinleyecek olursan, başka Zerdüşt'lerin sayıklamakta olduklarına emin olacaksın!..

— 18 —

Sen de, bilgelik illetine tutulmuş bir hastasın; bunu, başkalarına da bulaştırmak isteyorsun. Hayata hükmeden bilgelerin özdeyişleri değil, hayatın kendisidir. Aksi olsaydı, yaşamak, tatsızlığın karanlığında uyuşan bir köstebeklik olurdu.

— 19 —

Tabiate, Ahuramazda'nın elbise ve iradesini giydirmekten hoşlanan insan, Ahuramazda'yı, tabiatin fani renklerile boyadığını fark etmeyor!.. Sizlerde filizlenen akıl, hakikatin gölgesinde ağaçlanır ama, yanılmanın karanlığında açtığı soluk çiçeklerden boşuna olgun meyveler bekler.

— 20 —

Bir hakikati ispat etmek için getirdiğin delil, bir başkasının yıkmaya hazırlandığı saçmalardır. Sen de, senden evvelkilerin düşündüklerine, ayni kötülüğü yapıyorsun. Mantık ve aklın bu ödünç intikamından zarar gören hakikat değil, yine akıldır. Aklın vazifesi, hakikati, tastik ve inkârları içinde kaybettirmek veya dalgalandırarak bulandırmaktır.

— 21 —

Düşündüklerini anlatmak için kullandığın terimlerden vaz geç. Onları konuştuğun dille anlat... O vakit büyük şeylerden bahsettiğini zannettiğin konuların, ne kadar herkesin bildiği şeyler olduğunu anlayacaksın!..

— 22 —

Başkalarının sırlarını öğrenmiş olanların bir o kadar düşmanı vardır. Hattâ, tabiatin sırlarını öğrenme dolayısiyladır ki, elemleriniz kadar da saadetlerinizi kaybediyorsunuz...

— 23 —

Ey bu âlemde olup biten her şeyi kendisi için olmuş zanneden kibirli yaratıklar!.. Ne âlem sizin için, ne de siz âlem için yaratıldınız. Aslında sizler, âlem için bir hiçsiniz...

Âlem, yaratma oyununda bir de sizleri denemiş, sizleri oynatmıştır.

— 24 —

Hakikat, korkunç olmadığı halde ondan, küçüklerden ziyade büyükler ürker; ve bunlar, kendi fantazyalarını, küçük sandıkları insanlara bir hakikatmış gibi kabul ettirmeye uğraşırlar. Böylece gülmeye vakitleri olmayan bu adamların biraz olsun eğlenmelerine hizmet ederler. Senin hakikatin, başkasının hatasıdır; senin hatan, başkasının hakikatidir. Böyle olmasaydı, şüpheyi hangi anne doğuracaktı?..

— 25 —

Bazı hakikatleri kabul edemeyişinizin sebebi, onların kendi acılıkları yetmeyormuş gibi, damla damla değil, zorla ve toptan yutturulmak istenmesindendir.

— 26 —

Sizleri, kozmos yumurtladı; kendinizi ondan daha büyük zannetmeniz bundandır ve onu hâyâlinizin meydanında bir tenis topu gibi birbirinize fırlatmanızın sebebi de budur. Canlılar, tohumlarında ebediliğin rüyasını görürler ve doğar doğmaz, faniliğin azabı içinde bu rüyaya son verirler. Bu rüya bunalımının çarpıntılarından kolayca kurtulamadığınız için, uzak ufukların öte yanını fark eder gibi olursunuz. Bilimlerinizin bulduğu hakikat de bundan başka bir şey değildir.

— 27 —

Hiç bir merdiven, seni bana getirmez; hâyâl ve imanın merdiveninde yükseleceksin, fakat son basamağın çürüklüğünü, düştüğün zaman anlayacaksın! Hiç bir hakikat benden beşlamaz ve hiç bir hakikat ben de sona ermez. Sırların kapısı, bana isyan eden kahramana açıktır. Onun tek mükâfatı, insan oğlunu benden uzaklaştırma hazzıdır.

— 28 —

Gizli taraflarını görünür hale getirebilir misin Zerdüşt? Başkalarının tatmış olduğunu zannettiğin nimetleri görmezden gelebilir misin Zerdüşt? Her çeşit dünya sırlarından kurtulmuş bir başa malik olduğun gün, benim ne olduğumu ve ne olmadığımı anlayabileceksin, Zerdüşt!..

— 29 —

Cüce bedenler gibi, cüce ruhlar da, yükselmeye ve kendilerinden uzun olanları hükümleri altına almaya özenirler. Fikirlerin cücelerinde de bu gayret vardır. Ayıpları olmayanlar, bunları başkalarına bulaştırmaya yeltenmez, sefaletlerinin tesellisini mesud insanları kirletmekte bulmazlar...

— 30 —

Delirmemek için, deliliğe özeniniz; aklın yanılmaları delilikten ürkmüş olmalarındandır. Hakikat, yalnız arayana değil, içine atılana ve derinliğinde boğulmaya razi olana sırlarını bağışlar. Kalbin sesiyle, aklın sesi, ayni ahenk içinde melodilerine devam ettikçe, hayatın şefkat ve merhamete muhtaç bir zavallılık olduğunu anlayacak ve şefaatine muhtaç olduğun bir delinin arkasına düşeceksin. Zira, akıllıların göremediklerini, çoğu zaman delilerin hem daha iyi, hem de daha önce fark edebildiklerini anlamayan pek az insan vardır. Bunun içindir ki, dünyanıza hükmedenler, akıllı ve bilgili olanlarınızdan ziyade delilerinizdir.

— 31 —

Kendi hayâlinin bataklığında can veren adam, başkalarının hakikatine köle olandan daha bahtiyardır. Bir bulut parçası, bütün bir ay ışığını gölgeleyebildiği gibi, bir damla şüphenin de bütün bir hakikat ışığını söndürdüğü inkâr edilemez.

— 32 —

Bütün tabiat insan iradesine direnir. İnsan, bu dirençlerle savaştan hoşlandığı müddetçe zafere kavuşur. Zorluktan, direnmelerden ve çevresindekilerin isyanından korkmayan zekâ, bütün bunları, kuvetinin hükmü altına alacak, hayatın gayesi olan ilerleme, üstün gelme ve yaratma gibi ebediliğe hizmet eden başarıların bereketli meyvelerini toplayacaktır.

— 33 —

Açları doyurduğunuzu zannetmeyiniz; onlar, doymaktan aldıkları haz ve lezzet yüzünden tekrar acıkırlar. Hüner onları doyurmakta veya yok etmekte değil, açlık duygusunu söndürebilmektedir. Ruhların da bedenlerinki gibi doy-

mak bilmeyen mideleri ve işkembeleri vardır. Fikirlerin gevişiyle oyalanan bir miskin olmaktansa, açlığı yenen bir Hint fakiri gibi, ruhun midesini boşaltmak daha hayırlıdır. Başkasının olandan, yanlıştan, kusurludan, bozuktan ve bir yenisinin doğmasına engel olandan kurtulabilmek için, yalnız kendinizin olana güveniniz.

— 35 —

Akıl ve taibata engel olma... Duygularını zencirleme... İçinde, seni ulaşabileceğin noktaya kadar iletebilecek ve olabileceğin varlığa kadar yüceltecek bir kuvvet vardır; kendi kaderini keşfet; kendi kaderini yarat... Hiçbir fani, oluşunun evrimini değiştiremez; kadere isyan edenler, ötekilerin kaderindeki başkalığı görüp imrenenlerdir ve kendi kaderlerini yaratmak zekâ ve iradesinden mahrum olanlardır. Kendi kudret ve kabiliyetlerinin mâhiyetini tanıma gayretinden üşenenlerin alın yazısı, başkalarının tahmincisi olmaktan ibarettir.

— 36 —

Senin söylediklerini ve söyliyeceklerini, senden evvel de anlatanlar oldu; senin düşündüklerini ve istediklerini de senden evvel düşünenler ve isteyenler oldu. Çünkü, insan tutku ve ülkülerini fışkırtan beyin, hepinizde ayni unsurlardan yapılmıştır. Bir zehrin etkisi, onu toprak bir kaptan veya billûr bir bardaktan içmiş olmakla değişmez!..

— 37 —

Hakikat utangaçtır, çıplak olarak görünmek istemez. Bunun içindir ki sen, hakikatin kendisini değil, fantomlarını seyrediyorsun. Dünya sahnesinde açıktan açığa oynanmakta olan hakikati, sen anahtar deliğinden seyrediyorsun. Aybı, sen yarattın Zerdüşt!.. Günahı, sen icad ettin Zerdüşt! Kendi sefalet ve saadetlerinden haberleri olmayanlara benim varlığımı sen açıkladın. Ayıplamayı bilmeyen nesiller, ayıplardan soyunmuş olan ruhlardır; günahlardan korkmayanlar, günahı tanımayacak kadar mâsum olanlardır. Ben, bana yaklaşanlardan tiksinirim, uzaklaşanları görmem. Sen görünüşü güzel, kokusu iğrenç bir çiçeksin; ne yzık ki, bir ilâç olmaya elverişli hassalardan da mahrumsun...

— 38 —

Bilinmedik şeylerde bir korkunçluk ve çarpıcılık vardır; fakat insan oğlu bundan hoşlanır; her keşfettiğinin arkasında yeni bilinmediklerin saklı olduğunu bilir; onların sefalet ve saadetleri kadar da büyüklükleri, bu bilgilerinden gelir. Sen kendini ve insan oğlunu bağlamak için zincirler imâl eden bir demircisin. Kutluların kutlusu, imâl ettiğin zincirleri, senin el ve ayaklarına, hazırladığın kilitleri senin dudaklarına takabilendir.

— 39 —

Şüphenin binbir kulağı, bir o kadar da gözü vardır; her biriyle başka bir ses işitir, her biriyle başka bir yanılmayı görür. Daima kusurları görmeye alışmış olan bu gözlerle mi yetkin varlığı görebileceksin? Daima yalanı ve yanlışı dinlemeye alışmış olan bu kulaklarla mı hakikati keşfedebileceksin?..

— 40 —

Dikkat et Zerdüşt, zaman cıvıklaşıyor; uzay yoğunlaşıyor; ve olaylar, bu yarı saydam gerçekliğin içinde yolunu şaşırmış balıklar gibi, kendi sınırlarını aşmaya çalışıyorlar. Bir adım ilerisinin yokluk ve ölüm olduğunu bilemeyen bu zavallılar, çarpınmalarının yakamozları içinde daima ilerlediklerini ve bir şeyleri aşdıklarını zannediyorlar...

— 41 —

Çiçekle koku beraber gelişir, beraber uçarlar; inançlarınızla inandıklarınız, sevgilerinizle sevdikleriniz, şüphelerinizle yanılmalarınız da beraber doğar, beraber gelişir ve beraber ölürler...

— 42 —

Bir çok fikir ve inançlar, ister istemez üzerinden geçmeye mecbur olduğunuz yollardır; bu yolların kenarına çekilmek, kapının açılmasına engel olmak için bir böceğin anahtar deliğine saklanması demektir.

— 43 —

Çoğu zaman, malik olamadığınız şeyleri vaadeder ve size verilemeyecek olanları ümid edersiniz. İnsan, varlıktan ziyade yoklukta bir şeylerin bulunduğunu zanneden bir hastadır.

— 44 —

İnsan, kazandıklarını yalan, kaybettiklerini hakikat zanneder; birincileri kolayca unutması, ikincilerin ise ölünceye kadar matemini tutması bu yüzdendir.

— 45 —

Bir varlığı, kendinde olmayan vasıflarla tanıtmaya çalışmak, onun gerçek vasıflarına göz yumarak inkâr ettirmeye çalışmak demektir. Öldürülmeyen ve unutulmayan hangi Tanrı vardır?..

— 46 —

Lezzetli ve güzel kokulu besinler, insan bedeninde nasıl iğrenç bir değişikliğe uğrarlarsa, bir çok güzel ve derin fikirler de, bazı beyinlerde, mide ve bağırsaklardan geçmişler gibi, çirkin ve korkuşuk bir hal alırlar...

— 47 —

Eserleriniz, neleri bildiğinizi değil, neleri bilmediğinizi açığa vuran belgelerdir; yazınız, söyleyiniz. Sizlerden sonra gelecek olanlar, sizin bilmediklerinizi düzeltirlerken, yeni bilinmediklerin kapılarını açacaklardır ve insanlık ebedî bilgisizliğinin fezasında bir şeyler bildiğini zannederek küçüklüğünün gururunu tadacaktır. Bunun içindir ki, Zerdüş, sen ancak çok akla ihtiyaç göstermeyen işlerde ve ülkelerde başarı kazanacaksın. İnsanlar arasına, bir çok şeyler bildiğini zanneden cılız aklını torbana yerleştirdikten sonra karış. Başarının sırrı, deliliğin ve akılsızlığın küstah cesaretinde saklıdır. Dehayı imâl eden, akılsız ve başarısız olanların tutkularıdır. Onlar senin değil, sen onların eserisin. Onlara benzemediğin için yücelecek, onlara benzemediğin için alçalacaksın!..

— 48 —

Kimseye anlatamayacağın sırları, benim kulağıma fısıldarken bile yalan söyleyor ve kozmos, bu maskaralığına kahkhalar savururken, sağırlaşıyorsun. Başarılarında, hakikatten nefret eden bu çılgın ve sahte benliğinin dumanları tütmektedir.

— 49 —

Bir hakikati saklayan ad, bir hakikate saldıran kadar tehlikeli ve zararlıdır. Hakikat, yalandan kuvvetli, yalan,

hakikatten daha kurnazdır. Sizden bir şeyler isterken kedinin tırnaklarını nasıl sakladığına dikket etmediniz mi?..

— 50 —

Ruhunuzun gecelerini aydınlatan yıldızlar, hayâlin değil, fikirlerin ışınları olmalıdır. Hayâller, yaşanmamış saadetleri tasvir eden tablolardır; fikirler, bu tablodaki hayatı sahneye koyup oynatan kuvvetlerdir. Ölmesi gereken fikirler olduğu gibi, ölmesi zorunlu olan hayatlar da vardır. Amma, siz hayatınız için değil, fikirleriniz için tasalanınız. Asıl kıyamet ve felâket hayatların değil, fikirlerin sona erdiği yerde ve anda başlar.

— 51 —

Arkasından koştuğunuz hiç bir hakikat, hiç bir servet ve nimet kendi eseriniz değildir. Sizler, başka iradelerin, başka akılların emri altında oynayan canbazlarsmız. Bildikleriniz, beğendikleriniz, inandıklarınız, hep başkalarının bildikleri, beğendikleri ve inandıklarıdır. Büyük adam, bu canbazlığa imrenen değil, böyle robotlar, kuklalar, maskaralar yaratarak sahneye salıveren ve onların beceriksiz oyunlarını kahkahalarla seyredebilendir. Fakat, asıl zâlim olan odur; insanla ve insanın inanıp değer vermiş olduğu kutsallıkların her çeşidiyle alay eden odur. İnsan yeryüzüne boyun bükmek, razi olmak, şükretmek ve şikâyet etmek için ve kuvvetlilerin kırbacı altında sırıtan ve sırtaran bir maymun olmak için gelmemiştir. Ne yazık ki, onları bu hale getiren sensin ve senin gibilerdir.

— 52 —

Her inanılan doğru olmadığı gibi, her iman edilen de mutlaka gerçek değildir; bir çok inanmadıklarınızda da doğruluklar bulunduğu inkâr edilemez; iman ettiklerinizde de bazı hakikatler saklı olabilir. Evvelâ, doğruyu değil, yanlışı görmelisin; bütün doğrular, yanlışın içinde saklıdırlar. Körler, karanlığın ne olduğunu bildikleri içindir ki, aydınlığın hasretini çekerler.

— 53 —

Çok düşünen adam, az söyleyen değil, çok dinleyendir.

— 54 —

Kafeste beslediğiniz kuş, ormanları özler; fakat onu sa-

lıverirseniz şahinlerin yemi olur. Bir çok güzel fikir ve hareketler de vardır ki, bunları başıboş bırakmak, kendilerini olduğu kadar da sahiplerini şehid eder; fakat ben size derim ki, yerinde sayan, hareket ve tehlikeden korkan kimselerin, yeni bir eser ve aksiyon yarattığı görülemez. Bu âlemde, hiç bir tohum toprak altında parçalanmadan çiçek ve meyve vermez ve hiç bir mermer, artistin çekiçile yontulmadan estetik bir değer kazanamaz.

— 55 —

Bu âlemde, faydası olmayan hiç bir şey yoktur. Bahçelerde zararlı zannedilen otlar, çürütülürse, gübre olur; faydalı bitkilerin gelişmesine hizmet ederler. Yanlış zannedilen fikirler de, fena zannedilen insanlar gibi, kullanmasını bilen ellerde ve başlarda faydalı bir rol oynayabilirler.

— 56 —

Her düşüncede, bir gelecek saklıdır. Düşüncelerin derinlik ve yüceliği geleceğe karşı taşıdığı aşk ve şefkatle, doğuracağı yavruların niteliğiyle orantılıdır.

— 57 —

En çok emredenler, itaat etmesini derinden bilenlerdir. Onların baş kaldıranlara karşı duydukları öfke, bu bilgilerindendir. Akıllarını kanatlandırmış olanlar, onu bir daha avlayamazlar. Deliliğin zevki, onu yakalamak için hoplayıp zıplamaktan doğar. İnsanların çoğu, bu oyundan hoşlandığı içindir ki, gerçekten akıllı olanlar, şüphe silindirinde ezilir, fakat daha keskin ve sivri olarak meydana çıkarlar. Akıllıların dikenli oluşları, zaman zaman hoplayıp zıplayanlara batan bu sivrilik ve keskinliklerindendir. Bunun içindir ki, hakikat bir oktur, zaman ve uzayı kadar da beyinleri deler ve köprüyü aşmakta yeter derecede aceleci ve beceriklidir.

— 58 —

Akıl; rahat etmek için değil, rahat ettirmek için, inanmak ve inandırmak için değil, tartışmak ve yorumlamak için kurulmuş bir değirmendir. Onun öğüttükleri çakıl taşları değil, bunlar kadar sert olan bilgi ve fazilet buğdaylarıdır. Bu değirmenden yüzü ak çıkanlar, sıra bekleyenlerin ağaran saçlarında kendi unlarının uçuştuğunu görürler.

— 59 —

Karanlık, korkuyu artırsa bile düşünceyi derinleştirir. ve hayâle bin bir kanat takar. Karanlığın bekçileri yıldızlardır. Onlar, her gece, sabah güneşini karşılamak için hazırlıktan bıkmayan hakikat dostlarıdır. Uyuyanlar, gökler - deki bu muhteşem şenliği göremedikleri içindir ki, ruhlarının karanlığında sivrisinek avlamaktan kurtulamazlar...

Ahuramazda, böyle dedi ve sustu...

———»O«———

ON İKİNCİ MÜLÂKAT

SONSUZLUK ZEMBEREĞİ

Ortalıkta, yine sessizlik, bir rüya gibi dolaştı. Ormanın dışında, güneşin epiyce yükseldiği anlaşılıyordu. Bu kutsal kafile, arzın neresinde olduklarını bilemeyecek kadar yollarını şaşırmış ve hâfızalarındaki haritanın çizgileri karmakarışık olmuştu. Zerdüşt :

— Nerede olduklarını bilmeyenler, dedi. Ahuramazda'nın katında olduklarını bilmelidirler!..

Genç mürid, tartışma heyecanları içinde, şu karşılığı verdi :

— Hazretim, biz onun değil, o bizim katımızda olsa gerektir. Bizler, ona yükselecek kadar yetkinlik yolunda ilerlemiş degiliz. Öyle sanıyorum ki, Ahuramazda, yollarını şaşırmış olanların feneri değildir!

Zerdüşt tartışmayı, hele, bu genç çömezle fazla konuşmayı sevmezdi. O, vazifesinin, aldığı ilhamları nakletmek ve yaymaktan ibaret olduğuna inanırdı. Genç mürid ise, zaman zaman, onu günaha sokacak bir cesaretle konuşmaktan hoşlanıyordu. Öteki müritler ise, beyinlerini bir kartal yemiş gibi, kafa taslarının boşluğundan başka bir şeyin farkında değillerdi. Onlar, burunlarına bir çengel takılarak, köy meydanlarında oynatılan yaratıklara benzeyorlardı. Zerdüşt, hepsini cehenneme götürüp de «burası cennettir» demiş olsaydı, tereddüt etmeden ateşe atılabilirlerdi. Onlar, kendi istek ve hayâllerinin, büyük pîrlerinin başında çiçeklenmekte olduğuna inanmaktan ayrı bir zevk alıyorlardı. Zira, Zerdüşt, onlara, «düşünmek yorucudur ve istemek üzücüdür; sizlerin yerine ben düşünüyor, ben isteyorum!» demişti. Sanki, Ahuramazda, daima ormanlarda ve dağ tepelerinde dolaşmayı severmiş gibi, hazret, müritlerine şu emri verdi:

— Fazla dinlenmiş olanlar, dinleme ve anlama kabiliyetlerini kaybederler; yıldızlara yaklaşmak isteyenler, bu ormanın son noktasına tırmanmak için acele etsinler ve beni izlemekten çekinmesinler!..

Bu sefer de, genç mürid, arada sırada kafileyi gözden kaçırmamak şartiyle, daima yaptığı gibi, ormanın içine daldı; topladığı yabanî meyvelerle yol arkadaşlarının açlık ve susuzluğunu gidermeye çalışarak Zerdüşt'ün ardına düştü. Geçtikleri yollardan daha evvel de, bir başkasının geçmiş olduğunu bildiren bazı ayak izlerine rasladılar. Genç mürid:

— Hazretim, dedi, bu izleri, geri dönen birinin ayakları bırakmışa benziyor. Demek ki, buraya çıkmak isteyenlerin ilki biz değiliz!..

Zerdüşt, sinirli bir sesle :

— Buraya, dedi, ilk çıkan benim, sonuncusu da ben olacağım. Gördüğün izler, sizleri de getirmek için dönerken bıraktığım işaretlerdir!..

Öteki müridler, bu sözde kutsal bir hakikatin saklı olduğunu zannettiler; zira onlar, Zerdüşt'ün asla yalan söylemeyeceğine ve ancak Ahuramazda'nın emirlerini naklet-mekte olduğuna inanıyorlardı. Fakat, genç mürid, şüpheci bir ruh taşıyordu :

— Şu halde, hazretim, dedi. Artık Ahuramazda'yı arama zahmetine kimseler katlanmayacak mı?

Zerdüşt, sözlerinden bu neticenin çıkacağını düşünmemişti. Yola devam etmenin, konuşmaktan daha az tehlikeli olduğunu anladı; ağaçların arasından yükselmeye koyuldu. Bu seferki yolculuk, uzun sürdü; geceli gündüzlü, dokuz gün gittiler; yolda bazan hiç konuşmadan dinlendiler. Bunları görecek olanlar, hepsinin dilsiz veya biribirine dargın olduklarını zannedebilirlerdi. Yollarda, daha kalın ve sağlam değnekler tedarik ettiler; nihayet dokuzuncu günün akşamı, arzın yıldızlara en yakın bir noktasına ulaştıklarını anladılar. Ahuramazda'ya şükretmek için, toprağa kapandılar. Bu noktadan, derinlerde bir okyanusun çalkandığı, yüksekte ise, evrenin sonsuz bir mavilikte kaybolduğu görülüyordu. Bir faninin buradan daha ileriye gidebilmesne imkân yoktu. Bunu, şaşmaz bir hakikat olarak kavradılar. A-

huramazda'mn buradan başka bir yerde olamıyacağını düşündüler ve bu düşüncenin mantığı, içinde yeni bir tecellinin zuhur etmesini beklediler. Akşamın gittikçe artmaya başlayan soğuk karanlığıyla sarılmaya başladıkları bir anda, bekledikleri sesi işittiler; keskin ve sert, fakat ahenginde merhametle öfkenin çarpıştığı bu ses, onlara, pek de iyi anlayamadıkları şu ilhamları taşıdı :

— 1 —

Siz, kaosun uzak bir yerindesiniz; ben de sizin yanıbaşınızdayım. Tanrılık ölçüsünde zaman ve uzey, beşerî ölçülerin sonsuzluğuyla istihza eder. Oysa ki, büyüklükte asla benden geri değilsiniz. Sizler, beni yaratacak ve bana dilediğiniz yerde ve zamanda, istediğiniz şekli verebilecek kadar büyüksünüz!..

— 2 —

İnsan, kendini başkalarından ve hattâ benden de üstün zanneden bir büyüklüktür. Tevazu ve mahviyette saklı olan gurur, türlü saltanat ve nimetleri hor gören bir ruhun dramıdır.

— 3 —

Düşünmek, geleceği ve olacağı sayıklamak demektir. Bu bir noktaya kadar zevktir, vazifedir; ondan sonra azap olmaya başlar. Sonsuzluk, mutlak ve Ahuramazda... bunlar, düşünme işkencesinden kurtulmak için insan zekâsının icad etmiş olduğu bilinemezlerdir ve bir kere bunların bilinemezliğine razi olan ruh, saadetini bilinebilenlerde aramaya başlar. Bu hakikati hâlâ öğrenemeyen Zerdüşt!.. Aşamayacağın yollar ve engeller üzerinde iradeni boşuna deneme.

— 4 —

Kozmik sükût, kaosun kuluçkaya yatması... Bütün yıldızlar, gezegenler, güneşler, canlı ve cansızlar... hep sükûtun hayâlinde doğar; kaosun sıcaklığında gözlerini açar; bilinmediğin ışığıyla beslenir ve göksel sessizlik ve karanlığı bozarak ebedî düşünmeyi ve evrenin tanrısal rüya ve hayâllerini altüst ederler. Zerdüşt, sen de onlardan birisin; kozmosun yumurtladığı fanilerden birisin. Nebülözlerin ve kuyruklu yıldızların yörüngelerine takıl; âlemi yöneten ebedî aşkın lezzetini tat... Yaratıkların en değersizinde bile bu

hazzın, bu sonsuz sevincin nasıl çalkandığını anla... Sen yaratılanların en zavallısı değilsin; ey sonsuzluğun eşiğinde sonsuzlaşmak isteyen Zerdüşt!..

— 5 —

Ben, kendimi insanlara tanıtmak isteseydim, sonsuz olur muydum? Ve sizin aklınıza sonsuzluğu kavrayabilecek kuvvet ve kabiliyeti vermez miydim? Beni tanımayasınız, düşünmeyesiniz diyedir ki, hayatınız için gereken şeylerden faydalanabileceğiniz kadar bir zekâya malik oldunuz. Ancak, hasta ruhların hayâlgüçleri, akıl güçlerini aşar ve kendi eserlerini, benim eserim veya benimmiş gibi tasavvur ederler!..

— 6 —

İnsanları, imrendiklerinden, özlediklerinden mahrum etmeye ne hakkın vardır? Neden evrenin değişmez düzenine itaat etmeyorsun? Çünkü, sen kendi içinde, evrenden büyük bir Ben saklıyorsun; sonsuz olan Ahuramazda değil, sensin.

— 7 —

İçinde, benim bulunmadığım bir dünyadan daha güzel, daha rahat ve sâkin bir cennet olabilir mi? İçinde benim bulunmadığım baştan daha mutlu ve mesut bir yıldız olabilir mi? Senin gevezeliklerinden kurtulmuş olan ruhların, temizlik ve esenliğinden üstün ne vardır? İkimizi de sınırları dışına atabilen bir evren, nelerini kaybedecektir? İnan ki, Zerdüşt, ikimizden de kurtulan bir dünya ve baş, hakikî sınırsızlığa, hakikî sonsuzluğa ve mutlak hürriyete kavuşacak ve insan oğlu, bilinmedik konuların ağır baskısından sıyrılarak, en yüce bilğinlik ve bilgelik içinde hayatın en gerçek lezzet ve anlamını olduğu gibi tadacaktır.

— 8 —

Sonsuzluğa dalmak isteyorsun; demek ki, hiçliğe özeniyorsun. Hiçlikten daha sonsuz ne olabilir? Her var olan sınırlıdır. Onun sınırları, uzay olmasa da, onun sınırları yalnız fikir, hayâl veya inanç olsa da, madem ki vardır, öyle ise sınırlıdır ve sonludur. Her sonlunun ötesinde, bir başka sonlu uzanır; böylece âlem, sayısız sonlulardan birleşmiş bir sonsuz sınırlılıktır. İnsan, nice sonsuzları aşmış, nice sonlu-

ların ötesine geçmiştir? Onun aşamadığı tek sonsuz, hiçliğin ezelî ve ebedî hakikati ile kendi sonsuzluğudur.

— 9 —

Sonsuzluk, büyüklük değildir; sonsuzluk, uzaya bir sınır çizememek ve zamanı ölçüler dışına taşımak demektir. Sonsuzluk, ne nitelik, ne de nicelik bakımından bir çokluk, bir genişlik, türlülük, derinlik veya uzunluk da değildir. O, tamamlanmış, yetkin şeklini almamış, bulanık olduğu kadar da donuk ve karanlık bir varlığa verdiğin bir oluş sıfatıdır. Kendi irade ve iktidarını aşan olay ve varlıklar karşısındaki tevazu ve eksinlik duygularının olduğu kadar da kendi büyüklük ve sefaletlerinin bir ifadesidir. Bilgi ve iraden büyüdükçe sonsuzluk daralır ve sen sonsuzlaşmaya başlarsın...

— 10 —

Âlemde, boşuna merkez ve çevre arayor, boşuna başlangıç ve son tasavvur ediyorsun; uzayın her noktası bir merkez, her noktası bir çevredir ve zamanın her anı bir başlangıç ve bir sondur. Aksiyonlarınız da böyledir. Her hareket,bir sükûnun ve her sükûn bir hareketin başlaması veya sona ermesidir' Evrendeki sonlulukla sonsuzluk, kendi içinizde yaşayan büyüklük ve küçüklük eğliminin nesnel hayâllerinden ve öznel fikirlerinden başka bir şey değildir. Bunun içindir ki, Ahuramazda ne büyüktür ne de küçüktür; ne sonlu, ne de sonsuzdur. O, ne ise odur; onun hiçbir oranla, hiçbir formülle münasebeti yoktur; sonsuz olan yalnız insandır.

— 11 —

Zavallı Zerdüşt, sonsuzluktan bahsedip duruyorsun... Gülünç ve acı bir kibirlenme. Ben sonsuz olsaydım, senin sonlu ruhuna sığabilir miydim? Demek ki, sonsuz olan sensin... Sonluluğun büyüklüğü, sonsuzluğun sulanmış genişliğinden daha üstün ve yetkin değil midir? Bana inandığın gün, öteki sonluları görebilecek, bana değil, birbirinize hizmet etmek için görevlenmiş olduğunuzu anlayacaksınız. Sonsuzluğu, zaman ve uzay dışında, şuurun ve hayâlin ötesinde kalan bir büyüklük ve kurtuluş âlemi zannediyorsun. Sayabildiğin müddetçe sona yaklaşır, duyğu ve düşüncelerin genişledikçe sonsuzluğun sonlu olduğunu kavrarsın. İşte o vakit çemberini yuvarlayan bir çocuk gibi, ayni daire etrafın-

da çevrildiğini anlar ve bu hesapta yanılmış olanların içinde, topal bir akılla, sağır bir ruhun tortulaşmış olduğunu görürsün...

— 12 —

Geleceği halde, hali geçmişte imâl edersiniz. Zaman eğrisi, kendi üzerine kıvrılan bir helezondur. Yükselirken alçalmak ve alçalırken kıvrılarak yükselmek, insan oğlunun zafer ve şereflerini temsil eder. Bu sembolun anlamı derin, fakat kolaydır. İnsanları bir helezon değil, ister yatay, ister dikey olsun, hep doğru görmeyi iste. Zira, doğru, her parçası birbirinin ayni ve her parçası aynı hedefe akıp giden, engel tanımaz bir sivriliktir; sertlik tanımaz bir keskinliktir; bu ruhlar için, zaman ve şart gibi gayeden uzaklaştıran miskin mâzeretler yoktur. O, hangi yöne uzanırsa uzansın, eğrilmez ve eğilmez bir sonsuzluktur.

— 13 —

Gençlikte, geleceğin ucu bucağı yoktur; geçmişse doğmamış gibidir. İhtiyarlıkta geçmiş, derinliğini ve gelecek genişliğini kaybeder. Yaşınız ilerledikçe zaman yörüngesi darala darala çember kapanır ve bir nokta olur. Bütün düşünen ve kazanan insanların gerçek serveti ve âkibeti bundan ibarettir. Sizler ancak, bütün canlıları mesud eden eserlerinizle sonsuzlaşabilirsiniz.

— 14 —

Sonlu, sonsuzun bir merkezde yoğunlaşması, sonsuz sonluların erimesi ve yayılmasıdır: Ben'in hayâlleridir. Gerçeklik sonsuzda değil, sonludadır... Şekil vermekten korkuyorsun; şekilsizliğin de bir şekil olduğunu itiraf edemeyorsun. Hakikat, bu şekillendirmekten korktuğun şeyden ve yerden başlar; sayıların ulaşabildiği yerde yoluna devam eder.

— 15 —

Sen sonsuzlukta değil, sonsuzluk sende düşünmektedir; sonsuzluk sende hareket ediyor, sende hayâllerine daliyor. Bunun içindir ki, hasret çekiyor ve ulaşılmaz ışın merkezlerine ulaşma özlemiyle çırpınıyorsun; birisine malik olamadığın halde, hepsini ele geçirmek isteyorsun. Tut-

kuların, yoksulluğun sandığında çöreklenmiş bir zemberektir ki, aksiyonlarının hayır ve şerrini işletiyor.

— 16 —

Karanlığın dalgası ve ışığın kokusu içinde çalkanan ruhlar... Sizler, öpüşmekten dudakları çatlayan sevgililer gibi haz içinde, çektikleri ıstırabı hissetmeyen uyuşuklarsınız. Testinizde bir damla su yok; fakat bardaklarınızdan serinlik dağıtıyor ve soğuktan titreyip durduğunuz halde, etrafınıza alevler saçıyorsunuz. Başlarındaki süt vazosunu düşürmemek için dimdik yürümeye mecbur olan kadınlar, vazonun çatlağından sızanı fark etmeyor ve yüzlerinin akını, güzelliklerinin parıltısı zannederek bir ağızdan şarkı söyleyorlar. İnsan yavrusu, acıktığından mı, bir yeri acıdığından mı ağlıyor? İnsan başı, içinde dalğalanan fırtınanın kuvvetinden mi çatlayacak gibi oluyor? Ve ey aradığını, ne istediğini bildiğini zanneden biçareler!.. Hakikati, delik torbalarınıza dolduruyor, taşıp taşıp dökülenleri yırtık cübbelerinizde toplamaya çalışıyorsunuz; sopalarınız, sizlere kuvvet ve cesaret verecek yerde ağırlık veriyor; ayaklarınız, sizleri bana getirecek yerde, benden uzaklaştırıyor ve bütün tabiat, canlı ve cansız yaratıklarıyla sizlere ıslık çalıyor; sizlerse, hâlâ hörgücünden kurtulmak isteyen bir deve gibi kendiniz için faydalı olan yüklerinizden kurtulmak isteyorsunuz. Açlığa mı hasret çekiyorsunuz? Hafifleyince uçacağınızı mı zannediyorsunuz? Yarışa çıkan atlar, birbirini geçmek için zorlanırlar; arkanızdan geleceğini ümid ettikleriniz, bir gün sizleri geçecek ve sizler onların arkasına düşeceksiniz; dâvet ettiklerinizi kovacak, kovduklarınızı dâvet edeceksiniz. Çağırıldığınz yerlerden kovulacak ve kovulduğunuz yerlere çağırılacaksınız. Sonsuzluğa giden yol, sonlunun başlangıcıdır ve hakikatin başladığı noktada, yanılmanın, yanılsamanın sırıttığı ayna vardır. Ne istediğini bilmemek, bir şeyler istediğini anlamak demektir. Hayat, güzel yüzünü, ölüm yarışına çıkanlara gösterir ve ölüm, hakikatle hatanın başladığı yerde canlanır. Ölüm, ağırlıklardan kurtulmak ve sonsuzlaşmak demektir. Seven yaratır ve yaratan ölür. Evren, aşkın yumurtası değildir, aşk bu yumurtanın piçidir. Her şey, insanın kendinden başlar ve kendinde so-

na erer. Sizler, başlangıç ve sonu dışarlarda ararken, kendinizi kaybetmekte olduğunuzu hissetmeyorsunuz ve bu kaybolan Ben'le Ben olmayanı araştırıyorsunuz. Neyi bulacaksınız? Kendini yitirmiş olanların araması gereken tek servet, kendisidir. Kanaatın, beğenmemekteki ısrarında saklı olan gururu, tokluğun doymak bilmeyen açlığından farklı mı zannediyorsunuz? Yüksek tepelere çıkanlar, derinlerde uzanan uçurumları aşmadan geldikleri yerlere dönemezler; fırtına ve yıldırımların savaştığı bir noktada ise barınamazlar. Bilimin ve bilgeliğin yolları doğrudur ama, çetindir. Maddî servetlere götüren yollarsa eğridir, çapraşıktır, ama kolaydır. Bilgelikte, topladığınız dağıtma cömertliği, zenginlikte kazandıklarınızı saklama cimriliği vardır. Dönünüz... Sonsuzluk, ulaşabildiğiniz yerden başlar. Ulaştığınız her nokta, ulaşmak istediğiniz noktanın başlangıcıdır. Her hamlede sonsuzluğun bir parçasını ileriye veya geriye atmış olursunuz ve vazifeniz, sonsuzluğu ölçmek veya onun sıfatlarını kavramak değil, sonluyu sonsuzlaştırmaktır.

Ahuramazda, böyle dedi ve sustu.

———»O«———

ON ÜÇÜNCÜ MÜLÂKAT

FAZİLET TRAJEDİSİ

İnsan hayâlinin yaratabileceği ve yaratmış olduğu tekmil masallar âlemi, bütün sırlarıyla, güzellikleriyle gök yüzüne serilmişti. Hayâli, hakikatten ayırmanın imkânsız olduğu bu manzara önünde, Zerdüşt ve onun şaşkın müridleri, tarihten evvelki bir devrin dünyasında yaşayorlarmış gibi, içinde bulundukları gerçek dünyayı unuttular... Öldükten sonra dirileceklerini ümid edenlerin uyandıkları bir cennette rüya gördüklerini zannettiler. Onlar için göklerin, ufukların, ormanların görünüşü o kadar mistik bir renk ve havaya bürünmüştü ki, kendilerinin bu toprağa mensup faniler olduğunu unuttular ve bir an için ebediliğin lezzetini tattılar. En genç havari:

— Artık bizim ölümlü olacağımıza inanmak güçtür!..

Diye düşündü. En ihtiyarı ise, bir afyonla zehirlenip zehirlenmediğini ve çökmüş bedeninde, organlarının yerlerinde olup olmadıklarını anlama tasasına düştü:

— Evet benim... dedi, bütün bu hârikalar arasında, her zamanki gibi cesedimin ağırlığını kaybetmedim...

Diye söylendi. Ortanca müridler, «buradan geriye dönülecek mi?» diye düşündüler; bunları sezen Zerdüşt:

— Gerideki yol, ilerdekinnen daha uzaklarda kaldı, ey müridler!.. dedi. Sabırdan ve ümitten ürkecek kadar çocuk ve hayattan tiksinecek kadar ruh olmayınız... Anlamadığınız bir kuvvetin çekimine tutularak buralara kadar geldik, buralardan gidebilmek için de, o kuvvetin bizleri geriye itmesi ve kendi katından kovması lâzımnır. Diz çökünüz ve Ahuramazda'yı düşününüz!.. Ondan, ölümsüz hayatın kaynaklarını ve kavrayamadığımız faziletin sırlarını öğrenelim.

Havariler, Zerdüşt'ün emrine uydular ve sükût içinde, Ahuramazda'nın kutlu sesini bir daha işitmek için, bütün

dikkatlerini ufukların en kızıl ve parlâk ışınlarla bezenmiş olan bir noktasına diktiler. Sükût, zaman süresini uzatır, sessizlik ümid ve beklemeyi kamçılar. İşte bu esnada kartal bakışlı bir hayâl belirdi ve «Daha ne isteyorsunuz?» diyen bir ses işitmiş gibi oldular. Zerdüşt :

— Ey Ahuramazda; senden gizlenebilecek hangi fikir var ki?.. Senin ebedî ve mübarek şuurunda, bütün yaratıkların niyet, istek, inanç ve düşünceleri dalgalanmaktadır.

Diye karşılık verirken, sonsuzlukta gizlenmiş olan başka bir güneşten fışkırmış gibi, ateşli bir kahkahanın ve ahenkli bir gürlemenin yankısı işitildi; bu, Ahuramazda'nın göksel sesiydi :

— 1 —

Fazilet, yaşama ve yaşatma aşkıdır; ölümün âşıkları, fazilet bademinin kabuklarıyla beslenirler. Fazilet, olgun ve dolgun yaşamak, engelleri çiğneyerek yaşamak ve kendinden vererek yaşamaktır. Bunun için ise, bademin kendisiyle beslenmek icabeder. Uğrunda can vermeniz gereken faziletler olduğu gibi, uğrunda can almanız gereken faziletler de vardır. Ölümünüz, faziletinizin meyvelerini verecek tohumların ekilmesine yarayacaksa, ölümü seviniz; fazilet tohumlarının çürümesine, fazilet fidanlarının kurumasına sebep olacak bir rezillik önünde ise, hayata sarılınız ve engellerinizi deviriniz.

— 2 —

Faziletin terkibinde, yine fazilet vardır; zira hayat katıksızdır ve katışık olandan tiksinir. İnsanın yarattığı fazilet, insanlığın özledikleridir; senin kendi vehmin ve keyfin değil. O, hayatı yaşamaya değer bir hale getiren kutsal bir ışıktır. O, bir telkin veya içki değil, özünü hayat teşkil eden bir iksirdir. Onunla ölünmez, yaşanılır; bunun içindir ki, fazilet yaşama ve yaşatma aşkıdır, diyorum.

— 3 —

Fazilet, bir cömertliktir; almadan veren, verecek bir şeyi yoksa yaratan bir tanrılıktır; fakat o, seçmesini bilir. Faziletin felâketi, seçilmeyenlerin öfkelerinden doğar. Ne yazık ki, onun ne zırhı, ne de kalkanı vardır; kendisi bir oktur ki, hedefi lâyık olanların kalbidir.

— 4 —

Fazilet, ödünç veren bir sarraf değildir; faiz istemez ve mürabahadan iğrenir. O, kendini daima eserinden üstün bilen ve eserlerini beğenmeyen bir sanatçı gibi, dahasını ve bir başkasını hazırlamak için gönül pazarlarında dolaşan ve yeni ihtiyaçları sezip yarattıklarını bedavaya vermek için piyasalara süren bir toptancıdır. O, bilir ki, herkes muhtaç olduğunu alır ve kendine lâyık gördüğüne imrenir. Bunun içindir ki, fazilet, bir israf değil, bir ikrâmdır; bununla öğünenler, dâvet edenler değil, dâvet edilenlerdir.

— 5 —

Fazilet ne vaad eder, ne de söz verir. Fakat, sadece verir. O, bekletmez ve beklemez. Hazinesini yağma edebilenlerin ellerine bulaşan altın tozları, onların ruhlarını da zenginleştirecektir. Onun kaynağına, ancak susamış olanlar sokulabilirler ve kirliler temizlenmek için yanaşırlar. İşte, bunun içindir ki, fazilet, yaşama ve yaşatma aşkıdır, diyorum...

— 6 —

Bir insanın, en büyük meziyeti, fazilettir. Bunun içindir ki, faziletli adamın dostlarmdan ziyade, düşmanları vardır. Zira, onlar, daha fazlasını, kendilerinin veremeyecekleri kadarını isterler. Ahuramazda, açgözlüler uğrunda kendini israf eden fazileti beğenmez. Faziletleri uğrunda düşman kazananları, faziletsizlikleri yüzünden çok dostu olanlara tercih eder. Bunun içindir ki, kötüler ve kötülük dişidir; yavrularını bir kanguro gibi karnının kundağında saklar; iyiler ve iyilik erkektir; okları omuzlarında ve sargıları gönüllerindedir.

— 7 —

Bahçesine dikmiş olduğu ağaçlara iyi bakan bir bahçıvan gördüm; ağaçları çok büyüdü ve kalınlaştı, yükseldi, ama meyve vermedi. O, zahmetinin yorgunluğunu, ağaçlarının gölgesinde terlerini kurutmakla giderdi. Bundan ibret alan bir başka bahçıvan tanıdım ki, bahçesine aylandozlarla ceviz ağaçları dikti; fakat bahçesini birinin pis kokusu kirletti, ötekinin gölgesi altında hiç bir fidan gelişemedi ve bahçıvan tesellisini, cevizden dökülen karıncaların ısırdığı

yerleri kaşımakta buldu. Üçüncü bir bahçıvan ise, meyvesiz ağaçlardan odunlar biçti, aylandozu kökünden söktü ve fidanları, cevizden uzak yerlere dikti. Şimdi, onun verimli bahçesinden geçenler, barınacak bir gölge bulamıyorlarsa da, yenecek meyveler ve sebzelerle içilecek serin sular bulabilmektedirler. Zira, o, insanları kendinden fazla seviyor, onlar için yaşayor ve zahmetlerinin mükâfatını onların sevinçlerinden alıyordu. Vermek için alanla, almak için, verenin Ahuramazda'ya ihtiyacı yoktur.

— 8 —

Bir efendi gördüm ki, kölesine kudurmuş köpeğini öldürttü; sonra, bu cinayeti ne için yaptığını sorarak, köleyi zehirletti. Bir hakan gördüm ki, devlet sırlarını evlâdına saklattı; bunları unutup unutmadığını anlamak için yaptığı sınavda, gencin bilgisini tam bulunca, onun başını kestirtti ve mezarı başında günlerce gözyaşı döktü. Bir âşık gördüm ki, kendisine çılgınca tapan sevgilisini, neye daha fazla sevmeyor ve başkasını da böyle sevebilir, diye hançerledi ve ömrü boyunca aşkının romanıyla eğlendi ve öğündü.

— 9 —

Kendi kendinden iğrenmeyen, kendi yanlış düşüncelerile inançlarının kokuşuk kadavrasını beyninden söküp atmayan, yollarda aldıklarını rüzgâra, başkalarının verdiklerini onların yüzlerine fırlatmayan kimseler, kendi kendilerinin uşağı, kendi kendilerinin düşmanı ve insanoğlunun yüzkarasıdırlar. Onların Ahuramazdaları olamaz.

— 10 —

İnsan, tertemiz ve berrak bir kaynaktır, geçtiği yollarda kirlenir. İnsan, günahsız ve mâsum bir yaratıktır; onu günaha sokanlar, sevab işlediklerini zannedenlerdir.

— 11 —

Bağcı, üzümlerini pazara götürürken rasladığı yolculara birer salkım ikrâm etti, saplarını heybesine koydu ve sepetinin boşalmış olduğunu gördü. Bağa boş dönmemek için, sitenin ürünlerinden satın aldı ve dönüşte rasladıklarına bunlardan ikrâm etti ve bağa boş sepetle döndü. Yediriği üzümlerin saplarını kurutarak yakmış olduğu ateşte ısınan kış yolcuları, onun küllerinde yiyecek bir şey bulama-

dılar ama ısınacak bir ateş bulabildiler. Fakat, zavallı, Zerdüşt, senin dağda toplayacaklarına, şehirde müşteri bulamayacak ve paradan getirdiklerini de buralarda bir pula satamıyacaksınl..

— 12 —

Havanın ve rüzgârın sırtma binenler, kanatlarını açıp ufukların ötesine daimak isteyenlerdir. Bunlar, ne güneşin, ne yıldızların okundan, ne de derinliklerin karanlık ve uzaklığından ürkerler. Zira, onlar, ağırlıklarını atmış ve fazlalıklardan kurtulmuşlardır. Bedenlerini ruhlarının sırtına yüklemiş olanların her yükselme gayreti, bir düşmedir ve kanatları ıslandıkça ağırlaşan, yorulan ve nihayet çöken bıldırcınlar gibi, avcılarının elinde can vermeye mahkûmdurlar. Uçmayı bilmeyenler, düşmeye, yüzmeyi bilmeyenler boğulmaya özenirler ve zira, onlar ağırlık ve fazlalıklarını terkedebilecek kadar zengin değildirler.

— 13 —

İstemeden vereni soymak isteyenler, Ahuramazda'yı insana tercih ederler. Sen, insanlara vermek için benden bir şeyler isteyorsun, parasız aldıklarını kaça ve kime satacaksın?..

— 14 —

Ben sizleri, yalnız bu eskittiğiniz dünyada değil, başka dünyalarımda da görmek isterim. Sizler, beğenebileceğiniz dünyaları bulabilecek kadar bilgi, zekâ ve iradeye maliksiniz ve beğenebileceğiniz kadar yetkin ve yüce dünyalar da yaratılmıştır. Evrenin bütün yolları, yıldızların bütün kapıları, aradıklarınızı bulabilmek için açık bırakılmıştır. Ahuramazda, bulduguyla yetinen yaratıklardan tiksinir. Onlar, âlemdeki bitmez tükenmez hazları tatmaktan hoşlanmayan, başkalarının da tatmasını istemeyen kıskançlardır.

— 15 —

Bu âlemin, sağlık ve servetten üstün iki nimeti vardır: Bilgi ve fazilet. Ne yazık ki, çoğunuz, birincisi zahmetli, ikincisi dikenlidir diye bunları uzaktan seyretmektedir.

— 16 —

İnsanın faziletle münasebeti, çoğu zaman arzın güneşle olan münasebeti gibidir. Arz, içinden kopup ayrıldığı ateş -

ten yuvarlağa bir daha dönmeden, nasıl ki onun sıcaklık, ışık ve çekimi ile varlığını devam ettirirse, insan da faziletin içine girmeden, onun yaldızı ve parıltısı altında yuvarlanıp durmaktan hoşlanmaktadır. Faziletin atmosferinde yüzeni değil, fazilet güneşi içinde kavrulmaya razi olanı arayınız.

— 17 —

Gece, yalnız günahların değil, çok temiz rüyaların da hazinesidir. Gündüz, yapamadığınız cinayetler kadar da ulaşamadığınız iyilik ve saadetler, onun tülleri altında ikiz kardeşler gibi yanyana gülümserler.

— 18 —

Fazilet kapısının sevmek ve utanmak adında, iki kapısı vardır; hangisini beğenirseniz o kapıdan giriniz.

— 19 —

İnsaf ve âdalet, merhametten üstün bir mükâfattır. Alçaklığın büyüğü, yapamayacağınız ve bilmediğiniz işleri kabul edip bunların sorumluluğunu başkalarına yüklemektir.

— 20 —

Hiçbir fenalık, kendiliğinden çekilip gitmez; onun gelirken de hiç bir öndere ihtiyacı yoktur. Fakat, iyilik yapan adam, başkalarını da buna alıştıran bir eğitmendir.

— 21 —

Suç işleyenler, bütün insanlığı kör ve âciz sanırlar. Bunun içindir ki, yakalandıkları vakit, talihten, âdaletten, tanrı ve kanundan şikâyet ederler.

— 22 —

Affetmekle hoş görmek; bir kuvvetin olduğu kadar da bir âcizlik ve korkunun işaretidir. Ceza bekleyen suçlu, nâdiren bu şefkate teşekkür eder. Kin, affetmesini bilmeyen bir yangındır ki, çoğu zaman sahibi de onun alevleri içinde kül olur. İyiliklerinizin pek çoğu, yapılmış ve yapılmakta olan kötülüklerinizi gizlemeye hizmet eder.

— 23 —

Isının, sıfırdan aşağı veya yukarı inip çıkabilen binbir derecesi vardır. Fakat, faziletin derecelerini gösteren barometre yoktur. Sizi, korkunç ve çirkin olmaktan kurtaran, faziletlerinizin makyajlarıdır.

— 24 —

Birçok insanlarda görülen derin merhamet duygusu, kendilerinin de azçok acınacak bir halde olmalarmdandır. Gizli kuvetlerin şefkat ve merhamet duygularmdan mahrum olduğunu bilen eski zaman insanları, yumuşatma ümidiyle mermer ve bronz heykellere taptılar. Bunların da acımadıklarını görünce, görmedikleri ve bilmedikleri kuvetlere yalvarmaya koyuldular; fakat hâlâ ıstıraplarını dindirememiş olanlar, onların saltanatına son vermeyi denesinler; ancak, o vakit, kendi yüreklerinizin yumuşadığını ve başkalarınm da acınacak halden kurtulduğunu görmüş olacaksınız...

— 25 —

Birbirine benzeyen iki cinayet vardır: Birinin isteğini yerine getirmek için bir çoklarına haksızlık yapmak ve bir çoklarını memnun etmek için birinin hakkına saldırmak. Bunun içindir ki, insanoğlu, âdaleti yıldızlarda, kaza ve kaderi topraklarda aramaktadır.

— 26 —

İçinde, eşek arılarının yuva yaptığı bir kafa vardır: İyilik düşünemeyen veya iyilik zanniyle fenalık düşünen insanın kafası.

— 27 —

Ahlâkçıların çoğu, kendi inanmadıkları, fakat insana faydalı zannettikleri bir takım düşünceleri yaymàya çalışırlar. Bunlar acı da olsa, akıllı adam, içlerinden kendi işine yarayanı seçmesini becerebilendir. Siz, kelebeklerin bir zehirli çiçek yüzünden can verdiğine rasladınız mı?..

— 28 —

Yerine sarfedilmeyen iyilik, iki çeşit düşman kazandırır: Biri lâyık olmadığı halde iyilik gören adam, diğeri böyle adamlara iyilik yaptığınızı bilen.

— 29 —

Eski bilgeliğin ileri inançlarından biri, fenalığı, iyilikle karşılamaktır. Bilgeliğin yeni prensibi ise, sizi çirkin gösteren aynayı kırmaya razi olmaktır.

— 30 —

İnsanlar, çoğu zaman kendilerinin yapamayacakları e-

mirleri verir ve kendi inanmadıkları öğütleri satarlar. Bunun içindir ki, binlerce peygamber, veli, ahlâkçı ve filozofun parlak düşüncelerine rağmen, insanların pek azı yola getirilebilmiştir. Bir zamanlar, başkalarının ıstırap çekmemesi için, onların acılarını yüklenmeye razi olan azizler vradı; bugün ise, dünyanız, kendi acılarını da başkalarına çektirmek isteyen insafsızlar elinde bir oyuncaktır.

— 31 —

İnsanın en büyük hüneri, bir ahlâksızlığı yaparken de kendini haklı gösteren bir mantık icad etmesidir. En gerçek ahlâk, bir kaideye bağlanabilmekte değil, başkalarını da arkasından sürükleyebilen bir temiz kaideyi keşfedebilmekte saklıdır.

— 32 —

Söveceksin, döveceksin ve öveceksin... Bu üçünü bir araya getirebildiğin gün, senin delirmiş olduğuna hükmedilecek ve o vakit, akıllı senden korkacak, deli senden kaçacaktır ve sen de engelleri kalmayan bir âlemde dilediğini serbestçe başarabileceksin!.. Şimdi, hayat işlerinde edepsizlerle utanmazların ne için kendi hesaplarına büyük başarılar elde edebildiklerini anladınızı mı?

— 33 —

Bir gün, fazilet yoksullarının emri altına girmek korkusuyla bu çeşit insanlara saygı duymak, bir yılanı koynunuzda, bir canavarı sırtınızda taşımak için staj yapmak demektir.

— 34 —

Güneşin altında köpürerek akan nehir, ne kadar bulanık ve korkunçtur. Oysa ki, ayni güneşin altında şebnemler ne güzel parıldarlar!.. Bu, yıkıcılık ve kötülükte ileri olanlarla alçak gönüllü iyilerin halini gösteren canlı bir semboldür...

— 35 —

Bir kötüyü iyi yapabilmek için, iyilerin kötülerle birleşmesi uygundur. Bu suretle ya bir iyi kaybolur, ya da bir çok kötüler iyiyi öğrenirler.

— 36 —

Her devirde, binlerce ahlâkçı, insanlara doğru yolu gös-

meye çalışmıştır; fakat pek az insan, dostun ihtarından hoşlanabildiği için, iyilik bir patikada, kötülük bir şosede, yoluna devam etmektedir.

— 37 —

Bir felâket veya sefâlet içinde olanlar, rasladıkları her şeyi ve herkesi, kendi acılarının suçlusu görürler. Bazı sefillere acımamaklığınız, onların bu iftiralarını anlamış olmanızdandır.

— 38 —

Kanaat, daha çoğundan ve daha iyisinden vazgeçmek demektir. Bu içki ile sarhoş olanları, yokluğu varlık gibi gösteren bir rüyaya dalmış sayınız.

— 39 —

İyilik, ne bir sadaka, ne de bir ianedir. Onu böyle telâkki edenler, daima başkalarından yardım bekleyen dilencilerdir. Vazifeniz, iyiliği beklemek değil, yapmaktır. Başkalarına iyilik yapabilmek için, peygamber, bilgin veya zengin olmaya ihtiyaç yoktur. İnsanlığını idrâk etmiş olanlar için iyilik, kaynağını bu idrâkten alan bir ışındır ki, canlı ve cansız her şey onun aydınlığında mesud olur.

— 40 —

Her yüz yılda ve her yerde iyilik, bir mûcize gibi seyrek ve şaşırtıcıdır. Yalnız unutmayınız ki, medeniyetin en zâlim keşif ve icadları bile, insan iradesine bağışladığı hürriyet ve üstünlük dolayısiyla yeni ve büyük bir faziletin kaynağı olur.

— 41 —

Kökü kanda olmayan hiç bir kötülükten korkmayınız. Zira, ahlâksızlık da çoğu zaman, ahlâklılık gibi bir alışkanlıktan başka bir şey değildir.

Ahuramazda, böyle dedi ve sustu.

*
**

Müridler, dinlediklerinin anlamı üzerinde konuşmak âdetinde değillerdi. Zerdüşt ise, bu sürekli bildiriklerin kutsallığını korumak için, kendine sorulmadıkça hiç bir açıklamada bulunmamaya başlamış, pek de kendisinin beklemediği bu göksel emirlerin anlamlarından ziyade, işittiği sesin mistik ahengine dikkat etmeyi daha uygun bul-

muştu. Zira, Ahuramazda'nın bildirdiği hakikatlerin mutlak surette doğru ve değişmez olduğuna, fakat bunların derin anlamlarımn, insanlar tarafından açıkça anlaşılmasının da imkânsızlığına inanıyordu. Yalnız, genç mürid, onların da bir gün değişebileceğine, anlamlarının aslâ gizli olmadığına, hayatın her yerdeki çeşidli akışlarına uyacağına emindi. Zira, ona göre, her kutsal bildirik, insanlar içindi; onların kelime ve harflerinde, akıllıyı deli ve deliyi akıllı yapacak kadar garip bilgelikler saklı değildi. Bunun içindir ki, onun içinde, zaman zaman şüpheler doğuyor; bunları söyleyenin kendisini göstermekten ne için çekindiğini bir türlü anlayamıyor ve sırf onu görebilmek için, gösterme vaadinde bulunmuş olan Zerdüşt'ün arkasına düştüğünü, kendi kendine itiraf ediyordu...

Oysa ki, gerek Zerdüşt, gerek daha evvelkiler, bir çalılıkta, bir dağ tepesinde, güneşin doğup battığı yerlerde veya göklerin uzak alanlarında, ya da rüyada Ahuramazda'yı gördüklerini iddia ediyorlar; fakat hemen hepsi, onun göz kamaştıran bir ışıktan ibaret olduğunu anlatıyorlardı. Netekim, bu seyahate çıktıkları aylardanberi, kendisinin görebildiği de, böyle bir tabiat olayından başka bir şey değildi. Genç Müride göre, insanların çoğu, kendi vehimlerinin, yanılsamalarının birer hakikat olduğunu zannedecek kadar eksik ve hasta akıllıdır; görmeden inanmak, ancak görmüş olduklarına emin olduğumuz insanların söylediklerine verdiğimiz değerle mümkündür. Bunların ise sayıları hem pek az, hem de bu konuda ne dedikleri, ne gördükleri kendilerinden ziyade hayranlarının veya çömezlerinin sayıklama veya şiir türünden bir takım, garip ve akıl almaz hikâyelerinden ibarettir. Genç mürid, böyle düşünerek arkadaşlarından uzaklaştı; bir kayanın gölgesine sığındı. Onu gören büyük ve yeşil bir kertenkele ile göz göze geldiler. Hayvan rüzgârın sürüklediği bir yaprak gibi uzaklaşarak gitmeyi tercih etti. Genç mürid :

— Hiç bir yaratık, dedi, insanı sevmeyor, ancak kendilerine zarar vermeyeceğimize inandıkları vakit, bize inanıyor ve yaklaşıyorlar. Ahuramazda insanı, bütün diğer yaratıkların başına bir belâ veya âfet gibi yollamışa benzeyor.

Bunu, hazrete sormuş olsam, belki de varlıkların, cezalanmalarını gerektiren bir suç işlemiş olduklarını ve onların cezalarını, insana verdireceğini söyleyecektir. Fakat, o vakit, insanoğlunun çektikleri acıların nedenini açıklamak için, başka bir uydurmaya ihtiyaç duyacaktır. Ben, Ahuramazda'nın işleriyle dünyanın işlerinde bir paralellik göremiyorum...

O, böyle düşünüp söylenirken, bir ayak sesi duydu. Başını sağa çevirdi; üstü başı yırtılmış, kırk yaşından fazla olmadığı halde, yetmiş yaşında gibi görünen güzel ve fakat cılız bir adam gördü. Genç Mürid içinden:

— Acaba, Ahuramazda bu sefer de bu kılığa mı girdi?

Diye söylendi. Yabancı:

— Merhaba yolcu, dedi, seni de mi soydular?

— Dostum, daha öyle bir felâkete uğramadım...

— Aldanıyorsun yolcu... İnsanlar, birbirinin yalnız görünen ve tutulan seylerini değil, görünmeyen ve tutulamayan şeylerini de çalarlar. Sen düşündüklerini, senden evvelkilerden aşırmış bir hırsız değil misin? Yarın, senin düşündüklerini de çalan hırsızlar türeyecektir. İnsanlar, ellerinden geldikçe birbirlerinin ruhunu, hürriyet ve vicdanını bile çalarlar.

— Fakat onlar ne işe yarayabilir? Çalınmış malın, hangi pazarda değeri vardır ki?..

— Hırsızlar, onların şeklini değiştirir, renğini değiştirir, biçimini değiştirir, bambaşka ve yepyeni bir malmış gibi pazara çıkarırlar. Ahuramazdadan bahsedenlerin bile hep aynı inançları, başka başka deyimlerle ifade ettiklerine dikkat etmedin mi? Bu âlemde, bu güneşin altında söylenmedik ve düşünülmedik bir fikrin bulunmadığını iddia eden ata sözlerini işitmedin mi?..

— İşittim ama, ben buna inanmayorum. Bu güneşin altında düşünülmesi ancak bizden çok sonra gelecek insanlara nasib olacak binlerce bilmediğimiz fikirler vardır; hele o kadar çok yapılması gereken işler vardır ki, bunları bizden evvelkilerin tasavvur edebilmiş olmasına imkân yoktur. Fakat senin bazı derin hakikatleri bildiğini anlayorum. Buralarda niçin dolaşıyorsun yabancı?

— Ya senin buralarda işin nedir dostum?

— Ben, Zerdüşt'ün çömeziyim...

— Ha... şu teolojik konularla aklını oynatmış sapığın mı?..

— Sen, onu tanıyor musun?..

— Sitede adını duymuştum. Bazıları, onun bir deli olduğunu, bazıları bir şarlatan olduğunu söylüyorlardı. Hattâ, onun bir kâfir olduğunu iddia edenler de vardı.

— Sen, bunların hangisine inanıyorsun?..

— Ben, düşünceye ve inanca hürmet ederim. Her halde Zerdüşt, onların zannettikleri gibi bir adam olmasa gerek. İnsanların saadeti için yol arayan adam, bu uğurda, kendine bir şey çıkarmayı düşünmeyorsa, kutsaldır, yücedir, uludur...

— Ben de, buna inanarak onun arkasına düştüm, dostum. Fakat, sen niçin bu ıssız yerlere geldiğini söylemedin?

— Beni, sitenin haydutları soydu da onlardan uzaklaşmak için yolum buralara düştü. Evvelâ «ya malını, ya hürriyetini» dediler; malımdan vazgeçtim; çalınacak bir şeyim kalmayınca, çalınmasına imkân bulunmayan bazı hakikatleri öğrendim ve sitelilere, doğru bildiğim hakikatleri öğretmeye çalıştım. «Bunlar küfürdür, dediler, ya fikirlerini, ya hürriyetini» diyerek yine beni soymağa kalkıştılar, fikirlerimi verdim, sesimi kestim. Benim serbestçe dolaştığımı, kimseden bir şey istemeksizin ve kimseye baş eğmeksizin hür bir insan olarak yaşadığımı görenler, yine düşünüyor diye benden şüphe ettiler; bu sefer de ya canını, ya hürriyetini, diyen haydutlarla karşılaştım. Zaten, canımdan bezmiş, onu taşımaktan yorulmuştum. Onlara; «Beni bu yükten kurtarınız, dedim; ben kendi kendimi öldüremiyorum; ne vakitten beri bu işi başaracak bir adam aramaktayım... Demek ki, Ahuramazda, bu vazifeyi sizlere vermiş, aman beni temizleyin, hafifletin; fikirlerini çaldırmış olan bir ruhun ne insanlara, ne de kendi bedenine faydası olabilir!..» diye yalvardım. Bu dileğim, haydutların başkanına dokundu: «Bu adam, dedi, bir katil arayor, elinden alabileceğimiz ve kendisince değeri olan bir şeyi de kalmamış. Bırakalım, kendi hayatının yükü altında ezilsin ve cezasını yaşayarak çeksin,

fakat bir daha siteye uğramasın...» Bunun üzerine beni saliverdiler; canımla hürriyetimi bağışladılar. Bu ıssız yerlerde, sitede çaldırmış olduğum fikirleri ve bilgileri yeniden kazanmaya ve üretmeye çalışıyorum...

— Aziz dostum, senden çalınan mallar, elden ele geçerek kullanılmış, eskimiş ve yok olmuştur; fakat fikirlerin ve bilgilerin ruhlarda seyahat etmiştir ve onlar ne kadar çürümüş ve bozulmuş olurlarsa olsunlar, insanların gidişi ve aksiyonu üzerinde çeşidli etkiler yapmıştır ve yapmaya da devam edeceklerdir, buna emin ol... Zira, fikirler ve hakikatler ölmez, onlar daima hortlarlar ve daima hedefine varan bir ok gibi, ruhları ve vicdanları nişan tahtası haline getirirler... Canını kurtarmış olduğuna sevin. Zira, hayat korunması gereken bir hazinedir; hürriyet ise, hayattan da üstün ve hattâ onu da yaratan tanrısal bir ışındır. Hayat, ancak hürriyet için ve hürriyet karşısında değerini kaybeder.

Yabancı, genç müridin kendisi gibi düşündüğünü anladı; fakat siteden almış olduğu dersler yüzünden, onunla fazla konuşmayı, hürriyetin kurtuluşu şerefine tehlikeli gördü...

— Hoşça kal, ey Zerdüşt'ün akıllı çömezi...

Dedi ve kayaların arkasına çekilerek bereketli bir su gibi akıp gitti. Genç mürid, gördüklerinin bir rüya olup olmadığına emin olmak için, etrafındaki maddelere dokundu; kendi organları da yerli yerinde idi. Şaşkınlığını giderdikten sonra, arkadaşlarının yanına döndü; fakat onlara bu mülâkattan bahsetmedi. İşte, bu anda Ahuramazda, her zamanki gibi konuşmalarına devam etti :

— 42 —

Aşk, bazan üreme tutkusunun bir maskesi olduğu gibi, iyilik de gizli ve kirli emellerin paravanası olur; bir fark ile ki, âşığın maksadı kolayca ve açıkça anlaşılabildiği halde, sahte faziletlerin arkasında nelerin saklı olduğunu önceden kavramak zordur.

— 43 —

Çoğu zaman, vicdan, kendi menfaatleri için gözyaşı döken suçlu bir çocuktur; bir sızlanma gösterisidir. Vazifen, yaratmanın başlangıcından beri eziyet çeken insan oğlunun

ve bütün canlıların acılarını yok etmek, binlerce yıldır hasretini çektiklerine kavuşmaları için gereken imkân ve şartları hazırlamaktır.

— 44 —

Kendi kendinize zulmetmek, düşmanın lûtfundan daha üstün bir saadettir. Gücünüz yetmekte iken iyilik yapınız. Bir gün, bu gücü kaybederseniz, vaktilo sizden iyilik beklemiş olanların yıldırımlarından kurtulursunuz. Sizden istenilen şeyin ne olduğunu anlayabilecek kadar zeki olsaydınız, bir insan gönlünü almak ne kadar kolay olacaktır.

— 45 —

Bir kalbi, sözle satın almak, ödünç alış veriş yapmaktır. Hayatlarında hiçbir iyilik yapmamış olanlar, yapılanların içinde bir kötülük saklı olduğunu zannederler.

— 46 —

İftira zehri olmasaydı, yalancılarla kıskançlardan daha âciz olan hiç kimse bulunmazdı. Öfke gibi, kıskançlık da düşünme ile utanmayı şehid eden bir katildir.

— 47 —

Yüce olan, bölüşebilen değil, hepsini verebilendir. Paylaşabildikleriniz, usandıklarınızdır veya daha fazlasını koparmaya hizmet edebileceğini zannettiklerinizdir. Cömertlik hikâyenizde bir gözbaycılık, acıma romanlarınızda, bir orta oyunu saklıdır. Ruhunuzun derisine iğnelediğiniz bu merhamet destanından Ahuramazdanın iğrendiğini unuttunuz mu? Sana, merhameti damla damla kullan, fakat zâlim olma diyorum.

— 48 —

Cesaret, sonunda ölümün bulunduğunu bildiğiniz bir âkibete atılabilmek değil, âkibetinin ne olacağı bilinmeyen bir serüveni göze alabilmektir. Cesaret, hesap ve zamanı aşan bir ruh büyüklüğüdür.

— 49 —

Azı değil çoğu, biri değil, birkaçı ve nihayet hepi sevin. Kalbiniz bütün varlıkları sevebilecek kadar geniş ve esnektir. Ahuramazda, putlar önünde diz çökenleri değil, bir köşede komşusunun pabucunu onaranları sever.

— 50 —

Kıskançlık, kuyruğunu, kendi boynuna dolayarak kendini boğmak isteyen bir yılanın, kurtulmak için başka bir yılandan yardım dilenmesidir.

— 51 —

Büyük hırsızlar, çaldıklarının bir parçasını hayır işlerine sarfederler. Bu suretle, namuslu insanların faziletlerini de çalmış olurlar.

— 52 —

İkrâm edemiyecek kadar fakir olduktan sonra, sepetinin meyvelerle dolu olmasından ne çikar? Onları kendin de yiyemeyeceksin; yiyebildiklerinden de tat almayacaksın ve azaldıklarını gördükçe, açlığın artacak ve yediklerini kusacaksın... Sen, meyvelere değil, çiçeklere muhtaçsın. Zira, bazı insanlar, yemek için değil, koklamak için, vermek için değil, göstermek için yaratılmışlardır. Onların ellerindeki kartalların, ruhlarındaki toprakların hakkıdır.

— 53 —

Delilik sevinciyle akıllılık elemi içinde yollarını şaşırmış olanların ellerinden tutmak isteyenler, onları geri çekmeye çalışırlarken, kendilerinin itildiklerini ve nihayet onların arkalarına takılmış olduklarını göreceklerdir. Kolları ve zencirleri kuvvetli olanların ne bir sunağa, ne de bir armağana ihtiyaçları vardır. Yollarını şaşıranlar onlar değil, onları yola getirmek isteyenlerdir.

— 54 —

Fazilet, ruh kasasının anahtar deliklerinden bile kaçabilen bir havadır; ondan boşaldığın vakit, kime hesap vereceksin? Ve boşalan kasayı nelerle dolduracaksın? Fazilet, gelirken, kapını çalar ve anahtarı çevirmeni bekler; fakat, giderken, sıvılar gibi sızar, akar ve gider. Bunun içindir ki, kötülerin elebaşıları, kendilerini hâlâ faziletle yüklü zannederler ve iyiliğin bekçileri kasaları boşalmış olsa bile, bunun farkında olmazlar. Maymun, yediği cevizlerin fazlasını aç kalan arkadaşlarının yüzüne tükürmek için, avurdunda saklamaktadır.

— 55 —

Faziletlerinden şüphe edenler, uğradıkları haksızlık-

larla ıstırapların sebebini anlayamaz ve bunların ne için öteki günahlıların başına gelmemiş olduğuna hayret ederler. İnsan, kendi saadeti kadar da felâketinin yaratıcısıdır. Zira, öfke, ahmaklığın okudur, hedefinden geri döner ve sahibini yaralar; kıskançlık, bayağı ruhların boyun atkısıdır; sahibini ısıtacak yerde, sıkıp boğmaya hizmet eder.

— 56 —

Kendi kendini terbiye et!.. Seni, başkalarının terbiye etmeye kalkışması, daha insan olmaya başlamamış olduğuna delâlet eder. Vaktinde ekip biriktirmeyenler, kıtlıktan şikâyet ederler. Açlığın, eski yediklerinden arta kalanı başkalarına yedirmiş olduğundandır. İnsanları daima tok görmek isteyenler, onları doyurmaya değil, kazandırmaya alıştırmalıdırlar. Zira, Ahuramazda, hiç kimseye beslemek için söz vermiş değildir.

— 57 —

İstemediklerini isteyen, beğenmediklerini beğenen çocukları tanımadınız mı? Onların yaygaraları, başarılarının gösterisidir. Sürülerin sütünü sağarken, yününü kırpan veya derisini yüzen çobanlar, ne kuzuların, ne de koyunların memelerine dikkat ederler. Onlar, bir koçun boynuzlarından korunmakla kazanlarının dolmasına dikkat etmekten başka bir şeye önem vermezler. Ahuramazda, istediklerini istemeyen, beğendiklerini beğenmeyen ve başarılarını koç darbelerine direnmekte bulan çobanların dayanıklı ve asî ruhlarına sokulmaktan hoşlanır.

— 58 —

Ne kötülük, ne de kötüler bir çeşiddir. Bir kötüyü ortadan kaldırmakla, onun doğurduğu yumurtaların hepsi mahvedilmiş olmaz; ancak yeni kötülüklerin üremesine hizmet edilir. Kötülüğü, yok etmek için kötüleri, cezalandırarak yok etmeye değil, iyiliği arttırmaya çalışınız.

— 59 —

Günah işlemeyiniz; fakat göklerdeki Ahuramazda'nın bütün günahları bağışlayacağını iddia ederek, insanı daha büyük günahlara teşvik edenlerin de yalan söylediklerine inanınız. Ahuramazda, her çeşit fazilet kadar da rezilliğin

kaynağı acımaktır deyenleri beğenir ve insanın kendi kendisine galip gelmesinden daha üstün bir zafer tanımaz.

— 60 —

Kinlerinizden, öçalma tutkularınızdan, açlık ve sefaletlerinizden de anlamalısınız ki, mayanızda tanrısal bir töz (cevher) yoktur. Poletikadaki oyunlarınız, birbirinize olan güvensizlikten, hukuktaki saldırganlıklarınız, menfaate düşkünlüğünüzden ve âdalet duygusundan mahrum oluşunuzdan doğmaktadır. Sizler, hayâl etmeyi tatmaya, ümid etmeyi işlemeye tercih eden veya kendiniz tadarken, başkalarına ümid vermekten hoşlanan tanrı taslaklarısınız. Gerçekten korkmayanlar ve ruhlarının çamurlarını başkasına ve Ahuramazda'ya sıçratmayanlar mübarektirler.

— 61 —

Faziletin kaidelerini koyanlar, âciz, fakir ve miskin olanlar değil, kuvvetlilerdir. Bu kaideler, miskinleri daha çok uyuşturur ve mahrumiyetleri yüzünden çektikleri acıları hissetmez bir hale sokar. Ahlâk, fakirlerin, âcizlerin ve korkakların tesellisi, ümid ve sığınağıdır; saldırgan, cesur ve kutsallıktan mahrum olanların da mantık ve belâğatidir. Ahlâk kaideleri, aşağı tabakalardan gelmiş olsaydı, sayıları pek az olan üstün insanların bunlara baş eğmemesi pek zor olurdu. Gerçeklik, bunun tersini göstermektedir. Buna rağmen Zerdüşt, fazileti telkin ve hayrı vaaz edeceksin; fakat, nelerin fazilet; nelerin hayır olduğunu öğretemeyeceksin. Sen, ey şaşkın Zerdüşt, inanmadıklarına inanıyor, inanmadıklarına inandırmak isteyorsun. Avukatlığını yapmakta olduğun fikirlere içten inanmış olsaydın, onlara evvelâ kendin itaat ederdin. İnsan, kendi üstünlüğünün zevk ve gururunu, âcizlerin ve dalkavukların sersemliğinde ve alkışlarında tadan bir sarhoştur; başkaları ise, bugün alkışladıklarına, yarın yuha çekmekten tasalanmayacak kadar hayasız ve hâfızasız bir sürüdür.

— 62 —

Büyük insan, insanlara acıyan değil, onları acınacak bir halde bırakmayandır. Hakikaten büyük olanlar, insanlığa yapılması gereken hizmetleri, bir lûtuf saymayan ve hizmetlerinin karşılığını beklemeyenlerdir. Hakikî ahlâk,

emrolunanlardan daha üstün prensiplerde saklıdır. O prensipler ne Ahuramazda'nın, ne de aklın eseridir. Onlar, hayatın kendi eseri ve hürriyetin meyvesidirler. İnsan, bunlara dıştan gelen bir baskı ile değil, kendi içinden gelen itmelerle riayet eder.

— 63 —

Bunun içindir ki, ahlâksızlık da bir ahlâktır; zira, kaideleri kendin koyuyorsun. Nüfuz ve itibarın arttıkça vazifen çoğalacak ve sorumluluğun azalacaktır. O vakit, bir takım yeni prensipler icad edecek ve aslâ kendi kullanamayacağın fazilet haplarını keşfedeceksin; hastaların bunlarla uyuşacak ve onların mirasına sen konacaksın. Hileye, kurnazlık ve menfaate lânet edenler, bunların batakhanesinde kurban edilmiş olanlardır. Ahuramazda'nın düşmanları, başarısız ve talihsiz olanlardır. Bunlar, ona yalvarırken de ısırmaya çalışırlar; onların şükranları bir hicviye, düaları bir küfürdür.

— 64 —

Her kötülükte, tabiatin ve vicdanın lânetine uğrayan bir bilgisizlik çöreklenir. Haksızlık edebilecek kadar ikbal ve kudrete malik olanlar, bu sıfatlarını kaybettikten sonra, en çok haktan bahsederler. Haksızlık eden de, haksızlığa uğrayan da suçludur. Birincisi, onu bilerek yaptıysa, kötülükten hayır beklemiş demektir. Bilmeyerek yapmışsa, iyiliği aramamış, doğrudan kaçmış ve eğriyi seçmiş demektir. Haksızlığa uğrayan ise, buna razi olmasaydı, haksızlık edenin üzerine baltalanmış bir ağaç gibi devrilmeyi göze alabilirdi. Haksızın kudreti, boyun bükmekten artar ve cezaya lâyık olan mazlûmlar, böyle çoğalırlar.

— 65 —

Affedenler, cesareti arttırmaktan ve ümid zokkumlarını çiçeklendirmekten başka bir şey yapmış olmazlar. Sürülerin ve sefillerin şefaatinden iğrenen büyükler, şahid olmaya razi olacaklardır. Ölüme, teslim olmakla değil, şahlanmakla muzaffer olur ve kadavrandan, seni ölmüş görmek isteyenler kadar da ölümün kendisi utanır ve korkar. Affedilmeyi isteyen, en asîl dâvalarını terk edecek ve zâlimin

gururuna hizmet etmek suretiyle zulmün üremesine yardım etmiş olacaktır.

— 66 —

Faziletin, kibrinden veya korkundan doğmaktadır. Rezilliğin, başarısız aksiyonlarınla alay edenlerin ve işlerinde başarı gösterenlerin öğünmelerinden doğan hükümlerdir. Utanıyorsun; çünkü, beceriksizliğin seni alçaltıyor; boşa giden emeklerin, sana lânet ediyor. Fazilet, bir fedakârlığın, kanaatın ve baş eğmenin değil, kahramanlığın, tutkunun ve isyanın eseri olmadıkça bir değer kazanmaz. Öyle ise, cesaretini ahmaklık, tedbirini korkaklık derecesine ulaştırma. Açken yemeyen, mümkün iken çalmayan ve kuvvetini âcizlerde değil, çetin, ulu ve zâlim insanlarda deneyen kahramanları mutlu ve kutlu sayarım.

— 67 —

Şefkatiniz artıyor, çünkü, sefaletiniz kabarmıştır; iyilikleriniz coşuyor, çünkü, kötülükleriniz çoğalmıştır. Sefalet ve kötülüklerin kendinize bulaşacağından korkmasaydınız, şefkatten ve iyilikten nefret ederdiniz. Toprak, canlıları besler; fakat, onları yiyen de yine topraktır. Tabiatin insaf ve merhametinde, açlığın dişleri gıcırdamaktadır.

— 68 —

Sevdiklerini başkasına, sevmediklerini kendine lâyik görebiliyor musun? Nefret ettiklerini sevip, sevdiklerinden nefret edebiliyor musun? Payını başkalarına sun ve başkalarında olanı, senin olmayanı görme. Ancak kendi nefsine zulmetmeyi denediğin gün, başkalarına acımayı öğrenebilirsin. Mahrumiyetin ve yoksulluğun verdiği terbiye, dünya nimetlerinden tiksinmeyi ve açlıkla bir servetmiş gibi düşünmeyi kolaylaştırır. İnsanın vazifesi, bu çeşit denemeler değil, yoksulluğu, sefaleti kanatlandırıp bütün canlıları, varlığın zengin sofrasında mesud etmektir. Zira, dünyanızda hepinizi doyuracak kadar aş, ve ruhlarınızda birbirinizi sevecek ve anlayacak kadar yüce bir baş vardır. İyilik için açtığınız kurumlar, yaptığınız cinayet ve haksızlıkların korkunç anıtları, zavallı sembol ve sadakalarıdır. Yardıma muhtaç olanların çoğaldığı bir âlemde, merhametin ışını, gerçek saadeti yakıp kül eden bir alevden başka nedir ki?..

Etrafınızda taşan sefaletler, hırsızlık ve gururunuzun kılıçlarını keskinleştiren birer bileği taşıdır. Merhametinizin zekâtından daha iğrenç bir şey yaratılmış değildir.

— 69 —

İnsan hayatını öğütlerle düzenlemek mümkün olsaydı, evvelâ öğüt verenlerin kendilerini düzenli bir yolda yüceltmeleri gerekirdi. Hiç bir canlı tohumunun taşıdığı kabiliyetlerin ötesine geçemez ve üstüne çıkamaz. Yıldızlar, kendi yörüngelerinden, güneş, kendi ışın ve ateşinden, evren kendi ebedî oluş ve evriminden vazgeçemez.

— 70 —

Kin ve nefretin uyandırdığı intikam duyguları, âcizlerle korkakların, üstün bir varlıkla çekişmekten çekinenlerin tesellisidir. İşleyeceksin, yıkacaksın ve etrafında direnmeler yaratacaksın. Kıymetlerin sahte ve bozuk düzeninden iğrenecek, hayatın terkibinde saklı olan yaratıcı ve üretici tözün gelişme ve genişlemesine hizmet edeceksin.

— 71 —

Kötülük, fitne, kıskançlık ve haksızlık için en gerçek vatan ruhlarınızdır. Kendinizi bu yurttan kovarak göçmenlerin en asîli, sığınanların en sevimlisi olmaya çalışınız; kendi kendisinin yabancısı olan biçare Zerdüşt, benim sırlarım, hâlâ senin merakını dâvet ediyor mu?..

— 72 —

Şimdi, ahlâksızların ahlâkını, dinsizlerin dinini ve bilgisizlerin bilgisini de öğrendin. Asıl felsefe bundan sonra başlar; asıl din, bundan sonra görünür; asıl bilim, bundan sonra gülmser. Hakikate, bunu maskeleyen menfi perdeleri açıp yırttıktan sonra ulaşacaksın. Sana yaşadığın cemiyet ve devrin leşini gösterdim ve sen de onun kokuşmuş bir organısın. Dinlediklerin, hakikatin ve aksiyonun ilk ve son prensipleri değildir. Bunlar ve bunlara benzeyenleri önce de söyledik ve söylettik; senden sonra da söylenecek ve söyletilecektir. Her şeyin senden veya benden başlayıp bittiğine inananlar kafilesi birbirini inkâr ede ede insanlığın tabiî saadet ve hürriyetine engel olmaya devam edeceklerdir.

Ahuramazda, böyle dedi ve sustu.

ON DÖRDÜNCÜ MÜLÂKAT

HÜRRİYET MİTOLOJİSİ

Ortalığı bir depremden, bir felâketten sonra beliren korkunç bir sessizlik kapladı. Bu, insanı kendi yalnızlığının şuuru içinde eriten ve tüketen bir haldi. Genç mürid, bu sessizliğe fazla dayanamadı:

— Hazretim, Ahuramazda azarlar gibi konuştu, bir suç mu işledik?..

— Büyüklerin özel bir konuşma üslûpları vardır; onlar öğreteceklerini öfkeli bir sesle, azarlar gibi telkin ederler... Sen, işittiklerinden gereken dersleri al.

Mürid, kendi kendine:

— Anlayorum ki, pîrimiz olmadan da Ahuramazda bizi aydınlatmaya muktedirdir, dedi.

Onun, böyle düşünmüş olduğunu hisseden Zerdüşt, genci ormanda yalnız bırakıp kendi yolunu tek başına nasıl bulabileceğini denemek istedi; fakat öteki müridlerin birleşerek, kendisini yalnız bırakmaları ihtimalini düşündü; bu denemeden vazgeçti ve sanki hakikaten onlar tarafından terk olunmuş gibi ürperdi; yaprakların hışırtısı, hatiften gelen nidalar gibi ruhunun çatlak kubbesinde geniş ve ahenksiz yankılar yaptı. İradesinin, bilgi ve cesaretinin can çekiştirdiği bir andı bu... Zerdüşt, son bir gayretle kendine geldi, ellerini ufuklara uzattı ve yalvarmaya başladı:

— Ey Ahuramazda. Cesaretimi hoş gör. Bütün cisimler yukardan aşağıya, arzın merkezine doğru indikleri gibi, bütün bitkilerin, hayvanların ve tekmil insanların ıstırapları da benim kalbime dökülmekte, ruhumun ateşli merkezinde toplanıp tutuşmaktadır. Görünmez bir çekime tutulmuş olan gezeğenler, nasıl ki, kendi yörüngelerinden başka bir yöne sapamayorlarsa, mustarip gönül güvercinleri de kal-

bimin havuzundan başka bir yerde yıkanamayorlar. Ey Ahuramazda, sen yetkinlerin yetkinisin, mutlak yetkinliksin. Yarattığın eserler, yetkinlik özlemile kavrulan kusurlu varlıklardır; biz senin yarım bırakmış olduğun işleri sana lâyık bir hale getirmek için, senin katına kadar yaklaşmaya cesaret ettik. Küstahlığımızı hoş gör ve bize kuvvet ver, bize yardım et!.. Aşkımız ve şefkatimiz, senin yüceliğine, lûtuf ve keremine ortak oluyor, diye meşalemizi söndürme...

Bu yalvarışa, Ahuramazda öfkeyle şu karşılığı verdi:

— Birbirini ısırmak için açılmış olan ağızlarına daha keskin dişler isteyen insan oğlunun, binlerce yıldır benden yalvararak koparmak istediği şeylerden hangisini verdim, hangi düayi kabul ettim, ey suçlarının bile farkında olmayan Zerdüşt?..

— Hepsini, hepsini...

— Hiç birini, hiç birini...

Zerdüşt ve müridleri, sarası tutmuş hastalar gibi yerlere kapandılar ve korku içinde inlediler. Yağmur yağmaya başladı; şimşekler çaktı ve gökten Ahuramazda'nın sesi kadar kuvvetli gürlütülerin coştuğu işitildi. Bir ara, kendine gelen Zerdüşt :

— Yıldırımların, dedi, bir ucu daima bir noktaya saplamr; birbirimizden uzak yerlerde duralım, tâ ki kurbanımız tek olsun!..

Müridler, birbirinden uzaklaştılar. Yağmurun şiddeti uzun sürmedi. Genç Mürid, keçi boynuzu toplamak için, ormanın biraz daha derinlerine daldı. Zerdüşt, susamıştı; içilebilecek bir kaynak bulmak için, serinliğin esmekte olduğu ve yaprakları daha taze bir bölğeye yollandı; yapraklardan yüzüne damlayan sular, onun gözyaşları gibi yanaklarından sızıyor ve yorulmuş olanların saçlarıyla alınlarından akan terler gibi sızıyordu. O gün, Zerdüşt, müridleriyle karşılaşmadı. Müridler de, kendi âlemlerinde kış uykusuna dalmış kaplumbağalar gibi, birer ağaç dibinde sızıp kalmışlardı. Zerdüşt, bir kayadan inmekte olan şırıltıyı hissetti ve hemen o tarafa giderek suyu buldu; çakıl taşları üzerinde birikmiş olan bu kaynağa eğildi; bir koyun gibi içinin ateşini dudaklarıyla söndürdü; kutsal bir ayazmanın şifa veren

kevserlerini bulmuş olduğunu zannetti. Oraya çöktü, sevinçten mi, yorgunluk veya şaşkınlıktan mı olduğunu belirtmenin imkânsız olduğu bir sebeple, garip bir buhran geçirdi; bir sıtma nöbetine tutuldu; zaman zaman uyandı ve zihninde Ahuramazda'dan geldiğini zannettiği bir takım fikir kırıntıları, ellerindeki buketlerle sonsuzluğa uzanıp giden hakikat perileri gibi gülümseyerek ve şakalaşarak oynaştıklarını görür gibi oldu.

Ertesi gün, öğleye doğru kendilerine gelen bu kutsal adamlar, Zerdüşt'e kavuşmak için yüksek sesle zikrede ede birbrini aramaya başladılar. Bu, ahenkli bir düaya benzeyen zikir, onların parolasıydı. Bu suretle birbirinin sesini işitmiş olanlar, yakınlaştılar ve birbirine kavuşmakta zorluk çekmediler. Zerdüşt, ellerini kaldırarak, hepsini mistik işaretlerle kutladı. Müridler, Zerdüşt'ün soluk yüzüne baktılar ve birbirlerini süzdüler. Genç Mürid :

— Hazretim, dedi, mübarek kelâmın sırlarını çözmek için, daha ıssız bir yere gidelim mi?

— Nereye gidersek gidelim, Ahuramazdanın gözlerinden uzak bir köşe bulamayız; o bizleri daima gözetir ve görür ve bizleri dinlemeden işitir.

Zerdüşt, ormanın ovaları da seyretmeye elverişli bir eğik düzlemine doğru ilerledi; fakat yollarda seyrek olmakla beraber, ulu ağaçlar vardı. Genç mürid, sağ taraftaki bir yüksek dişbudak ağacını göstererek :

— Bakınız, bakınız; diye seslendi ve o tarafı gösterdi. Bu ağacın dalında bir ölü akbabanın kanatlarından asılmış olduğunu gördüler. Akbabanın intihar mı ettiği, yoksa kartallarla yapmış olduğu bir savaşta şehid olarak, cesedi yere düşmeden bu ağacın dallarına mı takıldığı anlaşılamayordu. Zerdüşt ve arkadaşları bu ölü kuş karşısında bir müddet durdular ve vaktiyle bir sitenin meydanında görmüş oldukları asılmış adamı hatırladılar. Genç Mürid :

— İnsan, dedi, bir akbabadan daha zaif ve âcizdir; onun ne uzaklara kaçabilecek kanatları, ne de kendini savunabilecek kuvvetli pençeleri var...

— İnnsanı, Ahuramazda korur, tasalanma!..

— Fakat hazretim; insanın âdaleti zâlim, Ahuramaz-

da'nın âdaleti kördür. Bu kuş da, mutlaka sitede gördüğü - müz asılı adam gibi, hürriyet uğruna can verenlerden biridir...

Bütün müridler, hürriyetin bu öldürücü sırrını kimin çözeceğini merak ettiler. Zerdüşt, bir şeyler söylemeğe hazırlanırken, yine uzaklardan, görünmeyen bir varlığın sesini işittiler; Ahuramazda'nın olduğundan şüphe etmedikleri bu sesi saygıyla dinlemeye koyuldular :

— 1 —

Hürriyetin kurbanlara, hakikatin kasaplara ihtiyacı vardır. Cemiyet, kurbanları besler; hakikat, kasapları ye - tiştirir. Öfkelerinin ateşini kanla söndüren tanrıların yanı başında, kurbanlarının saçlarını tarayan ve boynuzlarını yaldızlayan simsarlar da vardır. Ahuramazda, kasabın bıçağını alıp kurbanın ipini ve kasapla simsarın ellerini kesen devleri sever.

— 2 —

Hayat, ölmeye razi olanların değil, ölümü göze alarak ona direnen hürriyet âşıklarının hakkıdır. Yaşayan tanrılar, heykellerinde öldürdükleriniz değil, gönüllere gömmüş ol - duklarınızdır. Kendilerini eşyada, aksiyonda ve ülküde kaybedenleri değil, bunlar üzerinde yaşamaya, bunları hareke - te getirip, bunları gerçeklendirmeye muvaffak olanları, ebedî diriler safında kutlayorum; ve zira varlığın sonsuzluk ve yaratıcılığının tek işçisi bunlardır.

— 3 —

Okyanusun rengini değiştirmeye çalışan bir boyacı gör - müştüm. Onun, derinlikteki karanlığı aydınlatmak için güneşi denize çekmeye çalışan balıklardan farkı yoktur. Fa - kat, Ahuramazda, hem boyacıyı, hem de balıkları sever ve onların işlerini hor görenlere lânet eder. Ve zira ben, ken - dilerinde benim kudret ve hürriyetimi yaşayanların Ahura - mazdasıyım...

— 4 —

Gök kuşaklarında türkü söyleyerek nebülözlerde rak - setmeyi özleyenler, düşme tasasına kapılmadan yıldızdan yıldıza sıçrayabilirler. Ahuramazda, çekirgelerle kurbağa ve

tavşanları, sıçrayabildikleri için sürüngenlerden daha üstün bulur ve onları takdir eder.

— 5 —

Topraklara gömdüğümüz evlâtlar gibi, ruhunuzun türbesine gömdüğünüz sevgili fikirler de vardır. Denizlerde boğulan canlılar, ergeç suların üstüne çıkacak, dalgaların kollarında sahillere ulaşacaklardır; fikirlerin de kaderi budur. Toprak, hazmettiğini geri vermez, fakat fikirlerin huyu hortlamaktır; onları uzun zaman hapsedemez, çürütemezsiniz. Topraklara gömdüğünüz insanların iyi ve kötüleri olduğu gibi, ruhunuzda sakladığınız fikirlerin de doğru ve yanlışları vardır. Toprak çürüttüğü cesetlerden, bitkilere ve böceklere lezzetli besinler imâl eder; ruhlarınızda ise, yanlış ve kötü fikirlerden, kapısız, penceresiz, fakat muhteşem saraylar, doğru ve iyi fikirlerden korkunç kaleler ve cezaevleri inşa edilir. Ne yazık ki, insan kendisini, inşa ettiklerinde hapseden bir yargıçtır. Bunun içindir ki, Ahuramazda sizleri, yıktıklarınızın harabesinde ağlar görmeyi, inşa ettiklerinizde saklambaç oynamanıza tercih eder. Zira, hürriyetin ebedî bekçileri yıkıcılardır, yıkanlardır.

— 6 —

Sizler, kalabalığın beyinlerini boşaltan ve yerine saman dolduran cerrahlarsınız. Onlar, kokusunu aldıkları bu besinin hayâliyle sahiplerinin arkasından giden eşekler gibi, zaman zaman anırmış olsalar bile, sırtlarına binmiş olanlara bir zarar vermezler ve derileri yüzülünceye kadar, hizmet ediyoruz diye, eziyet çekmeye devam ederler. Ahuramazda ise, sırtlarındaki tuz çuvallarını köprüden aşağıya fırlatarak hürriyeti seçmiş olanları alkışlar.

— 7 —

Sizler ve sürüleriniz, asileri suçlandıracak ve bana kurbanlar sunmak için, mezbahalarınızın bıçaklarını bilemeye devam edeceksiniz. Kanlı bayramlarını beyinsiz başlarda kutlayanlar, insanlığın dirlik ve esenliği için ne vakit kendilerini sunacak, ne vakit onlar, mezbahaların buhurdanlarında tütecek, kül olacaklardır? Büyük adam, sürüleri bunların ardına düşüren değil, onları sürülerin ayakları altında çiğnetenlerdir. Saadet ve hürriyetin kuyruklu yıldızları, ha-

yatın gerçek kanunlarına ve evrimin gerçek ilerleyişine tempo tutanlardır.

— 8 —

Sizler, ölmüş fikir leşleri üzerinde vızıldayan kır sineklerisiniz. Sizler, hayat fırtınasının yolunu tıkamaya özenen ugursuz mühendislersiniz. Ahuramazda, yanık ruhları serinleten yel değirmenlerile yelpazelerin rüzgârıdır.

— 9 —

Geri kalanlar, mutlaka yorulmuş olanlar değildir. Yolları ve yürümeyi bilmeyenler de geri kalabilirler. Onların üstünden atlayan kartalları seviyorum. Bataklıklardan kurtulamayanlar, mutlaka yüzmeyi bilmeyenler değildir; derinlik ve cıvıklığı ölçmesini bilmeyenler de gömülmekten kurtulamazlar. Onların üstünde sivrisinek avlayan kurbağaları seviyorum; ben gidecekleri yolu kendileri seçen, avlayacaklarını kendileri bulan, eşyanın, olayların ve bencil insanların üstünde uçan, zıplayan ve engel olmayan yaratıkları seviyorum.

— 10 —

Yavrularını uyuttuktatn sonra, gezmesine giden veya öteki işlerini yapmaya fırsat bulan anneler gibi, kalabalığı uyuşturup onlara, bir daha uyanmamalarını sağlayacak yeni ilâçlar aradığını biliyorum. Zira, zehircilerle kalpazanlar, karanlıkta ve ıssız yerlerde çalışırlar. Açıktan açığa pazara çıkartmaya çalıştığın kölelik ilâçlarının cezasını ortakların çekecek ve zevkini sen süreceksin ve çünkü, Zerdüşt, cezadan korkanların saltanatını, bundan korkusu olmayanların cesareti besler.

— 11 —

Gökten inen sularla kabaran nehir, yükünün fazlasını denizlere veya toprağın derinliklerine boşaltır. Kabardıktan ve yıktıktan sonra alçalmayan ve sinmeyen ne vardır ki?.. Gerçek benliğinize eklediklerıniz, köpükten fikirler ve kardan inançlar gibi bir gün sönüp eriyeceklerdir ve yaptıklarınızla yıktıklarınız, yeni taşgınlıklarm silindiri altında çökeceklerdir. Ahuramazda bir kertenkele gibi ürkek ve bir köpek gibi sırnaşık olanları değil, dikilen, direnen

ve içindeki maymunla salyangozdan kurtulan bağımsız ruhları alkışlar.

— 12 —

Ahuramazda, kendisine sığınan kölelerle değil, hürriyeti seçen efendilerle beraberdir. O, değişmeyen fikir ve inançlara bağlanmayı saadet bilen, donmuş ruhların dışındadır. Zira, Ahuramazda, harekettir, başkalaşmadır, yenileşme, değişme, evrim ve hürriyettir.

— 13 —

İçinizdeki hürriyet duygusu, hürriyetten mahrum olduğunuzun delilidir. İnsan, malik olmadığı şyelerin özlemi içinde kavrulan, hayâl ve ülkülerden şifa uman bir hastadır. Hürriyetin kendisi de bir istibdattır. Onun da kendini kabul ettirmek isteyen affetmez kanunları vardır. Hoş görmeyenleri hoş görebilecek kadar insansever ve hür olabiliyor musunuz? Verebilenin fakirliğinde, zenginliğin zenginliği vardır.

— 14 —

İnsanın eline verilen silâhların en tehlikelisi hürriyettir. Fakat, insan hürriyete, yine hürriyetle muzaffer olur.

— 15 —

Hürriyetten mahrum olanı bağlayan zencir, demirdendir. Hürriyete kavuştuğunu zannedenlerin zencirleri ise, altındandır. İnsan, eski zencirlerini paslanmıştır, diyerek beğenmeyen ve daha cilâlı olanlarıyla bağlamak için demirci veya gardiyan değiştiren bir ruh hastasıdır. Köleliğe hasret çekenler, yer yüzünde kendilerini bağlayacak bir efendi bulamayınca, Ahuramazda'nın kölesi olmaya çalışırlar. Âşıklarınızın ve tutkularınızın gırtlağında, verenden çok alanın, dağıtandan ziyade toplayanın kahkahası, isteyenlerle yalvaranların iniltileri saklıdır. Bağlarını çözerek bir ışın gibi dağılanlara imreniniz. Terk ettikleriniz fazlasıyla sizin olacak, kendilerinden uzaklaştıklarınız, size yaklaşmak için acele edeceklerdir.

— 16 —

Ruhlara yapışmış bir kene gibi, insanın hürriyetini emiyor, bir sülük gibi kendin şiştikçe onlara şifa verdiğini zannediyorsun. İnsanın kendi inanç, bilgi ve düşünce âle-

minde bir gezeğen olmasını çok görme; kendini zencirlemekten başka bir hizmeti olmayan Ahuramazda hastalığından kurtul. İki yüzlü tevazuunda saklamakta olduğun büyüklük, Ahuramazda'yı küçültecek kadar küstah ve saldırgandır.

— 17 —

Değişmeyen kanun ve prensiplerden hoşlanmam. Hayat, bir hipotezdir, bir teorem değil. Anlaşılmaz bir hikmeti varmış gibi görünen yaratma tesadüfü, sabitliğe isyan eden evrenin akışındaki incelikleri kavramana engel olur. Bunun içindir ki, sen, akıldışı ve akılüstü bir varlığın tabiate hükmettiğine inanıyor ve onun fermanları dışına çıkamayan bir köle varlık için hürriyetler sayıklayorsun. Tabiate hükmedenin yine tabiat olduğunu anladığın gün, dilediğin hürriyetlerin hepsine kavuşacaksın, kavuşturacaksın.

— 18 —

Hürriyet, baş kaldıracak ve eğilmeyecek kadar kuvvetli olmak demektir. Fakat bunda, kendinin olan şeylere esir olmak gibi kendi kendini yıkan bir baskı vardır. Hürriyet, alınıp verilen bir lûtuf, kanunların sınırladığı bir formül veya filozofun bir teorisi değildir. O, bir hayattır, bir ruhtur, bir havadır, onunla yaşanılır.

— 19 —

Eşitlik; bir terazinin iki kefesi arasındaki denklik değildir. O, senin anladığın gibi bir vaad ve ümid de değildir. Eşitlik, başlangıç ve son noktası ayni yerde biten bir dairedir. Düşme ve yükselme noktaları bulunmayan bir küredir. Hürriyetin de bundan başka bir şey olmadığını anladığın gün, yüce bağımsızlığa kavuşabilirsin.

— 20 —

Hürriyet; kendinden ve kendi yüklerinden kurtulmak demektir. Kurtuluşun kanatları acılarımızdadır. Yükselebilmek için ağırlıklarınızı atınız ve acılarınızın artmış olmasından korkmayınız.

— 21 —

İstemeyorsun; çünkü, ya daha fazlasını, başkasını, ya da ötekini isteyorsun. İnkâr ediyorsun; çünkü hakikat zannettiğin bir başka yanlışı tasdik etmeye hazırlanıyorsun. Se-

vemeyorsun; çünkü, ilerde terk edeceğin yeni bir sevgiliyi kazanmak için çırpmıyorsun. Hayatta, tek başına yaşamak azabı ile öğünürken içinde, kendinden evvel ve sonra gelecek olanların tutku ve dileklerini hapsetmiş olduğunu bilmeyorsun. Hiçbir şeyi beğenmeyorsun. Çünkü, tek beğendiğin, kendinsin. Bir medeniyeti yıkmak sevdasında olanlar bir yenisini, fakat kendi beğendiklerini yaratmak için didinirler. Hal böyle iken, hürriyet isteyorsun. Senin düşmanın hürriyet, dostun istibdattır. Zira, birincisini kendine, ikincisini başkalarına uygulamaktan hoşlanıyorsun. İşte, bütün bunlar içindir ki, sen de insanlığın mânevî müzesinde bir istibdat fosili olarak mumyalanacaksın.

— 22 —

Bu âlemde, hiç bir şey verilmez ve hiç bir şey geri alınmaz; herşey olur. Oluşun ebedî gidiş ve akışına yardım etmek için uğraşman bile, onun kanunlarına bağlı oluşunun bir işaretidir. İradeni, oluşun gayesine uyduracaksın. Âciz, talihsiz ve esir adam, bu yolda gecikendir. Hürriyetin aslı, bedenin ağırlık ve sancılarını unutup, şuurun başeğmez görünen pegazosunu (Kanatlı at) şahlandırabilmekten ibarettir. Ve zira, insan, kendi kendinin engelidir.

— 23 —

Yalvarmanın bir suç ve benden istemenin bir günah olduğunu anlayacak kadar ermiş bir insan olmadığın içindir ki, hürriyetleri zencirleyen zâlim kaideler yaratmaya özeniyorsun. Ey büyüklüğe ve ebediliğe ulaşmak için nelerin ardından koşmak gerektiğini anlamak istemeyen Zerdüşt!.. Niçin insanları, sonu gelmeyen bir takım boş arzu ve kuşkular içinde, bana ulaştırmak için mahmuzlayorsun?

— 24 —

Hayvanlaşmaktan korkmayınız. Bütün bilgilerinizin amacı, insanı daha kuvvetli ve iyi bir hayvan haline getirmektir. Medeniyet, insanda saklı olan gerçek hayvana hürriyetini bağışlama gayretinden ibarettir.

— 25 —

Hayvanlar, Ahuramazdayı tanımış olsalardı, insanlardan daha mı çok bahtiyar olacaklardı? Onlar, başkalarını kandıracak kaide ve emirler yaratmadıkları içindir ki, son-

suz bir hürriyet ve saadet içinde, tabiatin haz ve elemlerini tatmaktadırlar. Onlar, ölümü düşünmedikleri gibi, ölüm tasasına da kapılmazlar.

— 26 —

Ümid, kayaları deviren bir dalga, kıyıları çökerten bir sel gibi iradeleri aşındırır. Dünya, öğütlerle ıslâh edilmez ama, kendilerini ıslâh etmiş olanlar, bazı öğütleri dinlemiş ve tutmuş olanlardır. Fakat, en büyük ve kurtarıcı öğüt, kendi içinizden gelen, kendi tözünüzde saklı olan zembereğin boşalttığı hareketlerde saklıdır; hür adam, bu zembereği işletebilendir.

— 27 —

Mantık ve bilgeliğin iflâs ettiği, insaf ve hürriyetin cançekiştirdiği yerde, yaşamayı, hükmetmeyi bilecek kadar hürriyete âşık ol!..

— 28 —

Hürriyet; beyinde pişer, midede erir. Buna rağmen insan, hürriyeti yalnız istemez, ayni zamanda yaratır. Bunun içindir ki, hürriyete âşık olan insan kadar, kendini hürriyetten mahrum eden hiç bir yaratık yoktur. Zira, insan daima kendi eserlerinin esiridir.

— 29 —

Hürriyet; matematiği aşmak, niceliğin ötesine geçmek demektir. Onun tehlikesi, buradan başlar ve burada sona erer. Bu demektir ki, hürriyet, bir zehirse, onun panzehiri yine hürriyettir. Herkes ve bütün yaratıklar, hür olsunlar...

Korkmayınız. Zaten, bundan hepiniz kendi değer ve ihtiyaçlarınız nisbetinde faydalanabilirsiniz.

— 30 —

Başkalarını beğenmeyenler, kendi bildiklerine emin olmayanlardır. Başkalarına hürriyeti çok görenler, onların buna daha çok lâyık olduklarına inananlardır. Hürriyeti yıkan, bu anlayışın altında saklı olan homurdanmalardır.

— 31 —

Elemin çelikleştirmiş olduğu bir iradeye, tabiatin hiç bir zevki baş eğdiremez. Hürriyet, ıstıraba katlanabilen ruhların zembereğidir. Ahuramazda, talihinden ve kaderinden şikâyet edenlerin ve yalvaranların değil, irade zembereğini

bağımsız olarak işletme gücünü kaybetmemiş olanların yoldaşıdır. Ahuramazda, gözyaşından ve düa edenden değil, kahkahadan ve dik başlardan hoşlanır!..

— 32 —

Tanrıların insana bağışladıkları halde, bir daha geriye alabilmeleri imkânsız olan tek kuvvet, hürriyettir. İnsan, bu kuvvetle yalnız tabiat ve cemiyete değil, tanrıların kendilerine de hükmeder. Zira, hürriyet, âdaletin, fazilet ve bilginin ışıklarını saçan bir sönmez, söndürülemez meşaledir.

— 33 —

Bir gün arzımız başka bir güneşin peşine düşebilir; bir başka güneş, arzınızı kendi arkasında sürükleyebilir; fakat, hiç bir mucize, insan hürriyetini yıkamaz. Madem ki, düşünüyorsunuz, öyle ise, hürsünüz; insanın yücelik ve büyüklüğü hürriyetinizden gelir.

Ahuramazda, böyle dedi ve sustu.

———»O«———

ON BEŞİNCİ MÜLÂKAT

HAKİKAT KIRINTILARI

Ahuramazda'nın her özdeyişi, müritleri düşündürüyor, şaşırtıyordu. Zerdüşt, onların bu sözleri dinlemekteln usandığını ve Ahuramazda'nın kendisini görmek için, bu yorucu seyahate katlandıklarını biliyordu. Fakat, onların isteklerini yerine getirmek elinde değildi. Zaten, onların istediklerini, kendisi de fazlasiyle istemekteydi. Genç Mürid :

— Hazretim, dedi, işittiklerimizi söyleyen, bize kendisini ne için göstermeyor?

— İnsan, yalnız gördüklerine değil, işittiklerine de inanabilir ve bilgilerinizin çoğu, gördüklerinizden değil, dinlediklerinizden toplanmıştır. Ahuramazda'nm kendisi ve bilğeliği üzerinde tartışmaya hakkımız yoktur.

— Ahuramazda'nm bilğeliği mi?.. Bu, bizim kendi zavallılığımızın tasdikinden başka bir şey midir? Bana öyle geliyor ki, pîrim, iki Ahuramazda vardır. Birini biz yaratıyoruz; diğeri öncesiz ve sonrasız olarak mutlak surette var olan Ahuramazda'dır. Birincisi, ikincisini, kendi göksel âleminden koğmuş; Onu dünyamızın sefaletlerini, ölümden sonraki bir dünyada temizleme işiyle görevlendirmiştir. Âcizlerin tek tesellisi, kuvvetlilere hizmet eden ve yuvasını zayıflarm başında kuran binbir kanatlı ümit kuşunun öğütlerinde saklıdır.

Zerdüşt, genç müridin bu saygısız düşüncelerini kutsalhğa aykırı buldu :

— İnsen, dedi, her düşündüğünü söylememeli ve her söylemek istediğini düşünmemelidir; zira insan, yalnız söyledikleriyle değil, düşündükleriyle de suçlu sayılır.

— Öyleyse, beni aydınlat hazretim. Düşünmemek elimde olmadığı gibi, düşündüklerimi söylememek de elimde değil. Ahuramazda, yaratmak ve kazanmaktan âciz, isteksiz

ve tembel ruhlar hesabına çalışan bir işçi midir? Bedenin ağrıları ve hazları, bir çalğının tellerinden sızan seslere benzer. Ruhun parmakları, bu tellerden dilediği sesleri çıkarır ve ancak becerikli ve bilgili parmaklara malik olan ruh, bu tellerin gerğin veya gevşek olduğunu anlar. Çatlak bir bedende, parmaklar titrer ve titreyen parmaklar altındaki teller kopar veya sesler karışır. Kendi ruhumda hissettiğim bu özellikler yüzünden, düşündüklerimle söylediklerimin kutsallıkla ilgisini kavrayamayorum!..

Öteki müritler, genç arkadaşlarının hiçbir günahtan korkmayan atılgan fikirleri karşısında, Ahuramazda'nın gadabına çarpılacaklarını zannederek, onu dinlememeye çalıştılar. Zerdüşt :

— Bazı ruhlarda, dedi, kadın inadı, bazı ruhlarda da erkek deliliği tüter. Buharlaşandan değil, ağırlaşan ve çökenden korkulur. Bunun kokusu yoktur ama, asla geri gitmeyen ve hafiflemeyen yumrukları vardır. Onların acıttığı yerlerde, Ahuramazda'nın orkestrası, çeşidli marşlar çalarken bir cenaze alayının ortasında yükselen tabutta kendi ruhunuzun seyahate çıktığını anlarsınız, dikkatli olunuz.

Bu sözlerden bir şey anlamayan yetmişlik mürit :

— Hazretim, mübarek sözlerini unutmamak için yazmamız lâzımdı...

Dedi. Fakat, her söze karşılık vermekte yıldırım gibi, çevik olan genç mürit :

— Okuyanların çoğu, dedi, okuduklarından bir şey anlamaz veya yanlış anlar; zira okurken dinlediklerimiz, çoğu zaman kendi düşüncelerimizdir. Okuduklarımızda kendi düşüncelerimizi arar ve onların ispatlanmasını bekleriz. Yazan bir kundakçıdır; yangının genişlemesini bekler; bunu göremeyince kendisi yanar tutuşur. Kim için yazmalı, kimlere öğüt vermeli?.. Hepsi, kendini beğenmiş, öğrendikçe yazarı küçümseyen ve inkâr eden nankörlere mi? Yazarlar, bunu önceden bilmiş olsalardı, kalemlerini kırar, kundaklarının fitillerini, kendi ruhlarının saraylarında ateşlemekten çekinmezlerdi...

Söylemekten ziyade, dinlemeyi seven, kırklık mürid :

— Bunun için olacaktır ki, hazret, bizlere ne Ahura-

mazda'nın, ne de kendinin hiç bir sözünü yazmamızı emretmemiştir ve bize yazacak bir araç da vermemiştir.

Ellilik mürid de, sohbete karışmış olmak için :

— Bütün bu sözlerde, dedi, bazı hakikatler saklıdır: Yazılan bozulur ve değiştirilir; fakat söylenenler de, işitenlerin kabiliyetine göre, türlü şekiller alır. Zira, insan, işittiklerini de okudukları gibi, kendi seviye ve ihtiyacına göre şekillendirmekte usta bir işçidir.

Zerdüşt, bu konuşmalardan hoşlanmadı :

— Sizler, dedi, yetkinlik yolunda ilerleyecek yerde, gerilemeye çalışıyorsunuz. Bizim vazifemiz; tartışmak değil, Ahuramazda'dan aldığımız ve alacağımız emirleri halka yaymak ve onları sefaletlerinden kurtararak göksel saadetlere kavuşturmaktır.

Genç mürid, şu karşılığı verdi :

— Bizler olmasaydık, insan sefaletlerinin farkında olmayacak ve daha üstün bir hayatın hayâliyle, bu âlemdeki nimetlerin yetersizliğini düşünmeyecekti bile. Bizlerin, bizden evvelkilerin ve bizden sonra gelecek olanların yaptıklarımızla, yıktıklarımız ve yıkacaklarımız arasında bir karşılaştırma yapılırsa, insanlara nelerini kaybettirdiğimizi anlamakta zorluk çekmeyiz. Bana öyle geliyor ki, Ahuramazda bile yıktıklarımız altında kurtuluşa hasret çeken bir mazlûmdur...

Zerdüşt ve müridleri, gencin kutsallığa yakışmayan bu sözleri yüzünden, tanrıların lânetine uğrayacaklarından korktular ve içlerinden, tanrısal öfkeyi uzaklaştırmaya hizmet etsin diye, türlü düalar okuyarak, temizlenmeye çalıştılar. Düalarını bitirdikleri vakit, yine uzaklardan çekici bir ahenkle konuşan Ahuramazda'nın sesini duydular :

— 1 —

Hiçbir şüphe, hiçbir inkâr günah değildir. Bunlar, sizin ispat etmekten âciz olduğunuza delâlet eder. Tanrılarını kulaklarının dibinde, kendilerine yol göstermeye hizmet eden uşaklar gibi çalıştıran küstah körler, başkalarını da kendileri gibi, karanlık bir âlemde el yordamiyle çıkar yol aramaya sürüklerler ve onları bir ip veya değneğin yılan olduğuna inandırmaya çalışırlar ve bu inancın devam etmesi

için, onları gittikçe koyulaşan bir karanlık denizinde yüzdürmeye ve boğmaya yeltenirler. Onların ispat için bulduk-ları tek çıkar yol, karanlığın çıkmazlarıdır.

— 2 —

Âlem, sizlere anlayabileceğiniz bir dille seslendiği halde, onu bir yabancı sayarak kulaklarınızı tıkamaktasınız. Görülene değil, görülmeyene; olana değil, olmayana gönül vermiş olanlar, bu ıssız yerlerde yakalayabilecekleri hakikat buzlarının bir gün sitelere gidinceye kadar eriyip buhar olacağını göreceklerdir.

— 3 —

Bir uçurumun kenarında, kendilerini kurtarmak için ellerinden tutmak istediğiniz insanlığın, sizleri aşağılara çekerek kadavralarınızdan yapılmış merdivenlerle, kendilerini kurtaracakları günlerin yakın olduğuna inanınız.

Ve sonra Ahuramazda, sesinin tonunu değiştirerek başka hakikatleri anlatmaya başladı:

— 4 —

Çocuklar, yarım kalmış tutkularınızın bir devamıdır ama, çoğu zaman tutkular gibi, onların da ümitlerinizi boşa çıkarttıkları ve hattâ sizi devirdikleri de bir hakikattir.

— 5 —

Zarar edişinizden pek çok kazanmış olduğunuz anlaşılıyor. Üzülmeyiniz; ümid ordusunu yenebilecek hiçbir devlet ve kuvvet yoktur.

— 6 —

Dostlarınızla saadetiniz hakkında daima, aldanabilirsiniz; fakat aldanışlarınızın en büyüğü ve en zararlısı, kendi hakkmızdaki bilgilerinizdir.

— 7 —

Bu âlemin ezelî ahenğinde her şey ödünçtür ve sırayladır. Kapınıza yüz sürenlere elinizi uzatmazsanız, bir gün bütün kapıların yüzünüze kapandığını görürüsünüz.

— 8 —

Acılarını, kendilerinden tiksindirecek kadar acıklı bir dille tekrar edip duranlar, acının temiz ve asîl çehresini kirletmeye özeniyorlar demektir.

— 9 —

Her nimet, aldanmış bir adamın kaçırdığı fırsatlardan arta kalan bir dedikodudur.

— 10 —

Zaman vaad eder, talih şikâyet. Bunlardan yardım umanlar, yardıma lâyık olmayan biçarelerdir.

— 11 —

Hayatı, maddeden aldıkları tatların çeşidiyle ölçenler, her yaşta, ömürlerinin geriye kalmış olan kısmını, gittikçe tadı kalmayan bir iki kadınla birkaç tabak yemeğe ve bir iki şişe içkiye bağlamışlar demektir.

— 12 —

Öğülmekten hoşlanmayan bir adam yaratılmış değildir. Bundan nefret edenler, Ahuramazda ile yarışa çıkan büyüklerdir. İnsanm en asîl dostları, köpeklerinizle, yolunuzu bekleyen çocuklardır. Zira, bunlar, sizi, ne için sevdiklerini bilmeden severler.

— 13 —

Hayatta sizi, kendilerine bağlayan öyle acı ve ağır şeyler vardır ki, sizi bunlara köle yapan, gurur, şeref veya acıma duygusu değil, sadece yaratılışınızın özelliğidir. Çoğu zaman, insan da, vadisini değiştiremeyen bir ırmak gibi, taşgınlık ve derinlikten mahrum olan şuursuz bir kaderin baskısıyla akar, gider.

— 14 —

İnsan, kendinde olmayan şeyleri var zanneden ve ettirenlerin keramet ve sadakatine inanan bir budala olduğu içindir ki, riya ve dalkavukluk da bazı sefil başarılara hizmet edebilmektedir.

— 15 —

İnatçı ve kendini herşeyden üstün gören bir zekâ, dişileşmiş demektir. Artık onun neler doğurabileceğini elbette tahmin edebilirsiniz.

— 16 —

Kendinden aşağılarını görerek haline şükretmek, bilgece bir hakarettir ama, bunun sizi, daima kendinizden yüksek olanlardan aşağı kalmaya mecbur eden bir narkos olduğunu unutmayınız.

— 17 —

Başkalarının yumruğu altında ezilmekten zevk alanlar, alçaltmanın, hor görmenin, isyanın bazan ne büyük bir ihtiyaç olduğunu denememiş ve hissetmemiş olanlardır.

— 18 —

Servetlerine bekçilik yapan adamlara hasis derler. Bunlar, kendi mahrumiyetlerinin intikamını, bu yenememiş ve kullanılamamış servetten alacak olanları fark edemeyecek kadar da kördürler.

— 19 —

Sevinç; umduğunu vaktinden evvel bulmaktan doğan bir çapkınlık, keder, fazlasını veya kaybettiğini bulamamaktan doğan bir çarpıntıdır.

— 20 —

Sıkıntı ve sefalet içinde yetişmiş olanlar, alçaklık veya alicenaplıktan yalnız birini tercih ederler.

— 21 —

Cezaların en büyüğü, evlâtlarınızı, hayâl ettiğiniz yetkinlik ve kabiliyette bulamamaklığınız ve onların maddî yardımlarına muhtaç olmanızdır.

— 22 —

Affetmekle, hoşgörmek; hem bir kuvvetin ve ruh büyüklüğünün, hem de bir korkunun işaretidir. Ceza bekleyen suçlu, nadiren bu şefkate teşekkür eder.

— 28 —

Her aklınıza geleni yapmaya muktedir olsaydınız, başınıza gelecek felâketlerden, ne bir miğfer, ne de bir paratonerle kurtulabilirdiniz.

— 24 —

Talih, bir kuyruklu yıldızdır. Hüner, onun yörüngesi üzerinde geçeceği ve bize rasgeleceği noktayı önceden belirleyebilmektedir.

— 25 —

Aldatmanın bir yolu da, vaad etmektir. Bu, teşekkür dilencilerinin sanatıdır.

— 26 —

Tembelliğin bir mâzereti de beğenmemek ve küçümsemektir.

— 27 —

Sevdiğin kadın, sana, çelik gibisin, dedi ve seni denize sokarak, güneş altında bronzlaştırma hevesine düştü ve sen bir teneke olduğunu itiraf edemedin. Yapamayacakları ve yapılamayacak şeyleri yapacağım ve yapılacaktır iddiasında olanların inatları, bir yalvarıştan başka bir şey değildir.

— 28 —

Dostlarınıza emanet ettiğiniz sırların okları, geri dönerek sizleri derinden yaralayabilirler.

— 29 —

Kendisini olduğu gibi göstermekten çekinmeyen fani, tanrılarla yarışa çıkan bir ebedî sayılır. Ahuramazda bile, böyle görünmeye muktedir değildir.

— 30 —

İnsanlar arasında alnı açık ve cesaretle dolaşabilenler, tenkit etmekten ve tenkit olunmaktan yılmayan yiğitlerdir.

— 31 —

Sükût eden, konuştuklarını kendi nefsine dinleten asîl bir gevezedir.

— 32 —

İhtiyaç yangının dumanları arasında, muhtaç olduğunuz şeylerin iyi veya kötüsü fark olunamaz.

— 33 —

İnsan, kendini çok beğendiği içindir ki, zamandan şikâyet eder. Zamansa, insanı tanımaz bile.

— 34 —

Elegeçen bir devleti kaybetmektense, onu hiç tanımamak daha hayırlıdır, diyen miskin, hiç bir devlete lâyık olmayan bir post güvesidir.

— 35 —

İnsanın bu dünyada tek başına kaldığı üç önemli gün vardır: Hayatınızı, servetinizi ve sandalyanızı kaybettiğiniz günler...

— 36 —

Her istediğinize kavuşabilmek için, sizin de her isteneni vermeye, her bekleneni yapmağa razi olmanız icab eder. Bu taktirde size, bütün istemediklerinizi yapmak ve istediklerinizden vazgeçmek vazifesi düşer.

— 37 —

Geveze farkında olmadan, kendisinin ve dostlarının sırlarını yayar; sükût etmesini bilen bilgisizlerin, çoğu zaman geveze bilginlerden daha ileri başarılara nail olmasına şaşmayınız.

— 38 —

Sır, bir ışın veya koku gibi dağılır. Onu hâfıza kasasına kilitleyiniz ve kimsenin sırlarını da öğrenmeye çalışmayınız. Hayatta göreceğiniz en büyük fenalık, sırlarını öğrenmiş olduğunuz kimselerden gelecektir. Zira, suçlu, şahid istemez.

— 39 —

Ne olduğunuzu herkesin bilmesinden ise, ne olmadığınızı kendinizin bilmesi daha hayırlıdır. En gerçek dostu tammış olsaydınız, dostlarınızdan kötülük görmezdiniz.

— 40 —

Deney, zaman ve emekten tasarrufa hizmet eder; bu ise hayatı uzatmak demektir.

— 41 —

Servetin varsa, onu artırmak ve korumak için de bir o kadar kaygın vardır. Nasıl kazandığını düşünecek kadar akla da mâliksen, bir fakirden daha çok mesud olduğuna kimseyi inandıramazsın.

— 42 —

Tutku, yavruları tarafından yenen bir örümcek gibidir. Onu kendiniz yaratır ve onun elinde parçalanmaktan zevk alırsınız.

— 43 —

Mesud adam, yarın veya bir gün saadete nail olabileceğini ümid edendir. Zira ümid, açları doyuran ve tokları açıktıran bir haptır.

— 44 —

Düşmanın zayıf veya kuvvetlisi olamaz. Bu sıfatlar, kendi irade ve iktidarınıza aittir.

— 45 —

İsraf, hasisliğin üvey kardeşidir ve dalkavukluk, efendiliğin panzehiridir.

— 46 —

İnziva, mânevî servetlerin tapusunu veren bir mahrumiyet idmanıdır.

— 47 —

İçli ve çekingen adam, bir gün, beklediğinin kendiliğinden ayağına geleceğini zanneden bir hastadır. Felâketlerin kendiliklerinden ve beklenmedik zamanlarda gelebildiği görülmüştür. Fakat, saadetin ne ayakları, ne de kanatları vardır. Onun eteklerine sarılmaya tenezzül et.

— 48 —

Arıyı seviyorum; çünkü bal yapıyor; fakat balını çalanları sokmadığı için, ona öfkeleniyorum. Ne yazık ki, daima kendinize aid olan güzel şeyleri verecek ve karşılığında bir teşekküre bile nail olamayacaksınız.

— 49 —

Cesaretin, son mertebesine ulaşan adam, hayattan ümidini kesebiiendir; fakat kahramanlığın en üstünü, yaşamayı göze alabilmekte saklıdır.

— 50 —

Hiçbir meyve, tamamiyle olgunlaşmadan, bir fırtına veya sapan taşının ya da bir böceğin ve kuşun hücumuna uğramadan kendi kendine düşmez. İnsanın ödevi de, yetkinliğin son mertebesine kadar yükselmek azmiyle yaşamaktır. O vakit, nimetlerin ebedîleri kadar da fanilerinin lezzetli olduğunu ve bunlardan ölçülü olarak tatmanın bir kötülük olmayacağını anlayacaksın...

— 51 —

Çok mu mesudsun? Şu halde, başkalarının saadetinden bazı şeyler çalmış veya başkalarını fazlasiyle mesud etmeye çalışmışsın. Bu ikincisi, çok acı çekmiş olduğuna, yâni başkalarının ıstıraplarını önceden tatmış olduğuna delâlet eder. Tabiat, mutlak saadeti ve mutlak olan her şeyi kıskanır.

— 52 —

Bazılarının yapmış olduğu suç, kendi hatalarınız yüzündendir. Hakikat bu olduğu halde, yine bunları cezalandırma hatasından kendinizi kurtaramazsınız.

— 53 —

Çevrenizde olanlara kendinizi anlatmaktan ziyade, et-

rafınızdakileri anlamaya çalışınız. Fakat, sakın onların üzerindeki etkinizi artırmak veya anlamak teşebbüsüne girişmeyiniz. İnsanı düşüren felâketlerin başında, bu çeşit merakların kendinizi görmeye engel olan körlüğü vardır.

— 54 —

Bir madenin kabalık ve sertliği, onun pek ince ve yaratıcı bir âlet olmasını önlemez. Bir başkasının ıstırabından hoşlanacak kadar katı yürekli bir adamın, en küçük bir acıya dayanamayacak kadar yufka bir ruh taşıması da mümkündür.. Maddeyi olduğu gibi, ruhu da bu hale getirebilmekten üstün bir sanat yoktur.

— 55 —

Fakirlik ve mahrumiyetlerini başkalarına göstermekten utandıkları için, ziyaretçilerine ikram ve israftan çekinmeyen biçareler, bu gösterişlerinin zararını, ertesi gün tutacakları cruçla ödeyeceklerdir. Hepiniz, türlü servetlerin ebedî yoksullarısınız. Aranırken sarf ettikleriniz, kazanacaklarınızdan daha mı az kıymetlidir? Bulduklarını kaybettiklerinden daha değerli zannedenler, ışıktan kamaşan gözlerini yumdukları vakit, karanlığın aydınlıktan daha parlak ve sevimli olduğuna inanırlar.

— 56 —

İstemek ve yalvarmak, âcızlerle budala soytarıların sanatıdır. Hareketi, savaşı, kumandayı göze alanların önlerinde nelerin diz çöktüğünü anlamayacak kadar bilgelikten mahrum olanlar, Ahuramazda'yı bulmak için beyhude ve uzun meşakkatlere katlanırlar.

— 57 —

Korkutandan kaçanlar, fanidirler. Ölmezlerin, korkunç üzerine atılanlar olduğunu öğrenmediniz mi? Bütün sırları çözen, bu cesarettir. Tehlikeye atılan, meçhulde ve karanlıkta ilerleyin. O vakit, ya sizi korkutan şeyin bir hiç olduğunu anlayacak, ya onun size boyun büktüğünü, ya da sizden kaçıp kurtulmaya çalıştığını göreceksiniz. Mübarekle-rin büyüğü, bu uğurda savaşabilenlerdir.

— 58 —

Bir günah işlediğiniz vakit, pişmanlık ve üzgünlüğünüzü hafifletmek için, başkalarının aynı veya daha başka türlü

günahlarıyla kendinizinkini mukayese edersiniz. Hattâ daha da ileri giderek herkesi günahkâr görür ve suçnuzu herkese sıçratırsınız. Tesellinin ve aldanmanın bu iğrenç bataklığına düşmeyen kaç kişi vardır?

— 59 —

Her insan, kendine lâyık bir dünya yaratır. Acılarınız, başkalarının dünyasını büyümsemekten ve onların meyvelerinde başka bir tat olduğunu zannetmenizden doğar.

— 60 —

Hayat ciddidir. Ye'sin çürük dişini sök, hazzın gıdıklayan elini kes. Kendi derinliğine, kendi karanlığına inmekten ve dalmaktan korkma. Sen bir uçurumsun; fakat bir şahika dibinde çukurlaşmış ve içine bilğeliklere ve bilğelere benzeyen dağların köpüklü şelâleleri dökülen bir uçurum...

— 61 —

Sabredebilecek kadar ihtiyar ve öfkelenecek kadar genç olanların bir araya gelebilmelerini sağlayan da menfaattir.

Ahuramazda, böyle dedi ve sustu.

———»O«———

ON ALTINCI MÜLÂKAT

BEN VE SEN TRAPEZİ

Dinlemekten yorulmuş ve söylenenleri anlamak için, düşünme fırsatı bile bulamamış olan müritler, uzun bir piyesin, iki perdesi arasında, seyircileri sevindiren ferahlık gibi, bir şey hissettiler. Zerdüşt onları, değişik manzaralı başka bir koruluğa götürmek için, öne düştüğü vakit, en ihtiyar mürid :

— Hazretim, dedi, yolculuğumun burada sona ermekte olduğunu seziyorum, içimde kanatlanan bir hal var!..

Zerdüşt, müridinin renginde, fanilikten kurtulmaya özenen bir değişikliğin başladığını gördü ve dedi ki :

— Bedenin kanatları yoktur, o tartılabilir unsurlardan yuğrulmuştur. Sezdiğin hafiflik, en yüce sevgiliye, en değerli servetini armağan edeceğine delâlet eder. Bu armağan da zaten senin değildi; o bir emanetti. Ahurarazda, çoğu zaman verdiğini geri almaktan hoşlanır. Onun tanrısal lutfu, emanetlerini geri alacağı zamanı belli etmemesinden ibarettir ve o, verdiklerini geri alırken bizlere, kendimiz sunuyormuşuz gibi bir duygu ilham eder. Bu suretle yıllarca bir rehin gibi taşıyıp az çok eskittiğimiz ruh, bu dünyadan aldığı iyi ve kötü yükleriyle, onun katına yükselir ve bir armağanmış gibi kendisini asıl sahibine sunar...

Daima konuşmak ihtiyacında olan genç mürid :

— Armağanların, dedi, en beğenileni, en faydasız olanıdır; insanlar, en çok öğünebilecekleri armağanları alıp vermekten hoşlanırlar. Bunun için olacaktır ki, öğütlerin pek de işe yaradığı görülmemiştir. İnsanlar, ne birbirinin ne de galiba Ahuramazda'nın öğütlerine muhtaçtırlar. Her verilen öğüt, bunu dinleyenleri isyan ettirir; insanların öğütlere değil, armağanlara ihtiyacı vardır. Boş elle çaldığımız kapıları açanlar, ruhumuzda sakladığımız hazineleri gö-

remezler. Doğrusu, Ahuramazda'nın da armağanlardan hoşlandığını bilmeyordum!..

— Sevgiliye verebileceğiniz armağanın en değerlisi, kendinizsiniz...

— Fakat, sevgili bizden kolayca usanacaktır. Zira, insanın piyasası, meyve piyasasından daha düşüktür. Kendini bizlere bağışlayan sevgili bile, sandık üstüne dizilmiş meyveler gibi, evvelâ parlak, renkli ve iştah vericidir; fakat sandığın altı, ayni meyvelerle dolu olduğu halde, böcekli, porsuk ve renksizdir. Sunacağımız ve kabul edeceğimiz armağanların, mirasçılar tarafından satılamayacak, kimseden çalınmamış ve daima öğünülmeye değer olmaları gerekmez mi hazretim?.. Bana kalırsa, armağan, sahibine geri verilen bir emanet değil, bir sunaktır; onu bir kişiye veya bir türbeye değil, bir kalabalığa vermelidir. Ruhlarını Ahuramazda'ya sunanlar, onun değersiz ruhlardan bir gerdanlık yapacağını zannedenlerdir. Doymamış bir bedende tok bir ruh, veya aç bir ruhda doymuş bir beden... bunlara değer verenler iki boş testiden şarap umarak, bunların karşısında sarhoşluk oyunu oynayan şuursuz çocuklardır!..

Genç mürid, Ahuramazda gibi konuşmuştu. Zerdüşt ve arkadaşları bahsi değiştirmek ihtiyaciyle kıvranırlarken o:

— Bu alış verişte bir aldanan var mıdır hazretim?

Dedi ve kazananla kaybedenin kimler olduğunu sordu. Zerdüşt, kısaca :

— Ölümlüler, dünyaya sâf bir ruhla gelir ve Ahuramazda'ya, burada toplamış oldukları yüzünden az çok bozulan ve karışan bir ruhla dönerler, cevabını verdi.

Bu esnada, bulunduğu yere uzanmaktan kendini alamamış olan en ihtiyar mürid :

— Kardeşlerim, dedi, bütün fanilerin yalnız başına gitmeye mecbur tutuldukları bir âleme doğru yol almaktayım; bana kavuşmak için acele etmeyin!..

İhtiyar, daha sözlerini bitirmeden sağ tarafına devrildi; armağanını sunmak için Ahuramazda'nın yüce katına yollandı... Müridler, cesedinin etrafını sardılar; hiç bir üzüntü duymadan, hattâ bazıları ona imrenerek, bir müddet yüzüne baktılar; onun ormanda, sık sık rasladıkları kurumuş çı-

narlardan ve çürümüş çamlardan bir farkı olmadığını anladılar. Zerdüşt :

— Ahuramazda, dedi, sayımızın azalmasını istedi ve içimizden en münasib olanını seçti. Uzun bir ömrün alabileceği göksel nimetlerin hepsini tatmış olan bu büyük kardeşimiz, hiç tehlikesi olmayan, sonsuz bir yolculuğa çıkmıştır; vazifemiz onun küllerini ruhuna ulaştırmaktır...

Kutsal ateşi kirletmemek için, savunduğu dinde ölünün yakılmasını günah saymış olan Zerdüşt, burada işlediği günahı fark etmedi. Genç mürid, bundan onun da, bizim gibi unutgan bir fani olduğu neticesini çıkardı.

Başta Zerdüşt olduğu halde müridler, kurumuş dallar ve çalılardan bir yığın yaptılar ve ihtiyarın cesedini bunun üzerine yerleştirdiler. Ortanca mürid, ağaçları birbirine sürtmek suretiyle çıkarttığı ateşle, bu yığını tutuşturdu. Zerdüşt ve havarileri, deyneklerini bir tarafa bırakarak ardardına dizildiler; ellerini göğüslerinde çaprasladılar; millî bir oyuna benzeyen ahenkli ses ve hareketlerle, kokusu ormana yayılmaya başlayan ölünün etrafında düa ettiler ve döndüler, ilâhîler ve matem kasideleri okudular. Zerdüşt, tanrısal bir ziyafetin yemeklerini hazırlayan, ahiretten gelmiş bir ahçı gibi, yavaş yavaş kızarmakta olan bedene duygusuzca bakıyor, dumanlarını içer gibi koklayor ve mistik tavırlarla bir şeyler mırıldanıyordu. Bu esnada, ölünün yüzü, evvelâ gülümser gibi buruştu; ihtiyarlığına rağmen daha çürümemiş olan dişleri göründü; sonra başı, bedenindeki faciayı seyretmek isteyormuş gibi zayıf boynu üzerinde doğruldu, az sonra bir çürük meyve gibi hemen düştü: Beden, uykuda bunalmış veya bir tarafa yatmaktan usanmış da daha rahat bir yer arayormuş gibi, sağa sola bir iki defa döndü, büzüldü ve karnı bir an içinde şişerek patladı; ortalığa keskin, yanık ve pis bir koku yayıldı. İnsan maddesinin korkunç iğrençliğini açığa vuran bu kokular arasında, ölünün ruhu gibi, karışık ve bulanık dumanlar yükselip dağılırken, ceset Ahuramazda'ya sunulmaya lâyık ve tamamiyle kavrulmuş bir kebap haline geldi. Düaları ve mezhebin ölüler için tertip etmiş olduğu törenler bittikten sonra Zerdüşt:

— Ahuramazda, dedi, bu kokulardan hoşlanır ve ruh kendi bedeninden bir hâtıra saklamak ister!..

Havariler, bu sözün anlamını kavradılar ve cesedin tamamiyle yanıp kavrulması için gereken kuru dalları çoğalttılar; ateş gittikçe kuvvetlendi ve ihtiyarın bedeni, siyah bir yumak halinde kömürleşti; havariler, ışığın özüne sokulmak isteyen pervaneler gibi kaynaşarak, coşarak bu yumağa yanaştılar, onu uzun bir deynekle bir tarafa çektiler. Bu kokuyu alan vahşi kuşlar, gökte türlü seslerle paylarını isterlerken güneş doğmaya başladı; çalılar söndü ve sabah rüzgârı, esintisini şiddetlendirdi. Zerdüşt, soğumuş olan bu kömür renkli yumağı müritlerine göstererek :

— Bir doğuş ve bir batış... dedi. Güneşin parıltısındaki oynaklık, Ahuramazda'nın bu kurbandan fazlasıyla hoşlandığını göstermektedir; şimdi, onun küllerini sahibine yollayalım...

Müridler, iyice soğumuş ve kurumuş olan bu insan yumağını, biraz ilerideki kayalıkta ezdiler; elde ettikleri bir avuç külü saygıyla kokladılar ve Zerdüşt'e teslim ettiler. Hazret, cübbesinin eteğine koydurduğu bu külleri, kayalığın yüksek bir noktasına çıkarak ve türlü düalar okuyarak havaya savurdu; rüzgâr onları sonsuz boşlukta, tabiatin öteki maddeleriyle birleşmek üzere dağıttı ve her zerresini bir tarafa götürdü. Bütün bu işlere ancak, ne olduğunu anlamak için karışmış olan genç mürid, kendi kendine şöyle düşündü: **«Yanıyor, yakılıyoruz; ateşimiz kendimizi yakarken bizi kül haline getiremeyor da, başkalarından sıçrayan kıvılcımlar arasında küllerimizin, dumanlarımızın uçsuz bucaksız bir boşluk okyanusunda kaybolduğunu görüyoruz ve zannediyoruz ki, hayatın ötesinde, bu küllerle dumanların toplanarak kor haline geleceği bir (ben), bir (sen), bir (biz) vardır ve Ahuramazda, bunlara lâyık olduklarını verecektir. Neden Ahuramazda, lâyık olduklarımızı, orada vereceğini vaad ediyor da burada vermeye cesaret edemiyor? Ve zaten burada vermiş oldukları, lâyık olduklarımızdan başka şeyler midir? Tanrısal âdaletin gözleri, hakları dağıtma işinde, burada kapalı da, ölümden sonra ki âlemlerde mi açıktır? Mucizelerin çıkmaz ve karanlık dehlizlerinde, kör ve gebe**

bir imanla ilerlemeye çalışmanın bizi bir uçuruma düşürmeyeceğini ve kafamızı bir granit parçasına çarptırmayacağını kim temin edebilir? Zavallı insan, akıl yürütmelerinin sakat ve dipsiz öncüllerinden, kendi işine yaradığını zannettiği anlamsız sonurgular çıkarmakta ne kadar usta olursa olsun, evrendeki düzende, bizim için iyilik veya kötülük isteyen bir yüce vicdanın bulunduğuna aklım yatmıyor!..»

Zerdüşt, genç müridin durgun ve düşünceli halinden, onun imana aykırı bir şeyler düşünmekte olduğunu anladı; daha büyük küfürleri önlemek için :

— Zihinlerinizde dolaşan akrepleri öldürünüz, dedi. Onları ruhunuzun kapalı ocağında yakın; dumanları Ahuramazda'ya kadar çıkmasın... O, sapıkların hezeyanlarını zevkle dinler; fakat onlara kendi katında yer vermez. Kendimizi en ihtiyarımızın gittiği kutsal âleme hazırlayalım; zira insan ancak orada mesud olacaktır...

Genç mürid, yanındaki arkadaşına :

— Saadeti, öteki dünyada arayanlar, yalnız bu dünyanın yoksulları değildir; bu dünyanın tadını almış olanlar da aynı tadı orada da almaya devam ettirmek ister ve bu ümidle beslenirler. Bence, bu dünyayı fethedebilmiş olan kahramanlar, o âlemi de fethedebilirler. Onların iradeleri, ölümün sonrasızlığı ve sonsuzluğu içinde de, okunu isabet ettirecek bir nişan tahtası aramaktadır; dedi.

Genç mürid, içindeki isyanı bir türlü dindiremeyordu, kendi kendine :

« — Birimiz eksildi, diyordu, dünya bir budaladan ve Ahuramazda bir bunaktan kurtuldu. Bizi tanrılar değil, insanlar beklemektedir. Sıvılar, yokuşları tırmanmaz, eğik düzlemlerden aşağıya iner, karanın ve denizin canlılarına hizmet eder. Onu yakmasaydık, kanları gübre ve leşi aç yaratıklara besin olurdu ama, dirisinin canlılara ne faydası vardı ki, ölüsünden bir fayda umalım!» diye söylendi.

O, böyle düşünürken, sanki ihtiyar mürid, ağaçların arkasına saklanmış da arkadaşlarıyla konuşuyormuş gibi, tatlı bir ses işitildi; bu konuşan Ahuramazdaydı :

— 1 —

Sen, bilmediğini öğretmeye çalışıyor ve herkesi, inan-

madıklarına inandırmak isteyorsun. Zira, insanlar içinde, kendi inanmadıklarına inanan yalnız sensin. Yükselmek için alçalan, büyümek için küçülen şeref kaçkınlarının yolunu tutmuşsun; bana yaklaşıyorken, uzaklaşıyor, bana tırmanırken düşüyorsun. İnsanlara değişmez ve en doğru yolları göstermeye ve kaideler sunmaya çalışırken beni, bana benzemeyen şeylere benzetiyor, bana kendi çizdiğin plânların dışına çıkamayan bir mimarın zavallılığını bağışlayorsun. Âlemin; belkiler, olabilirler, raslamalar ve zorunlulukların çarpıştığı dinamik ve plâstik bir yapısı vardır ki, orada çalkanan hürriyettir ve zorunluluk bile bu hürriyetin yavrusudur. Sen, değişenleri, oluşanları, dönüşüm ve oluşumların evrimini değil, donmuş ve ölmüş bir varlığın aksiyonsuz süredurumunu bir hakikat zannediyorsun. Senin ruh ve zekân, sayılarla şekiller gibi, dokundukları konunun hareketine son veren passif ve sınırlanmış bir kalıb içinde, daima ayni maddeyi eriten bir delik potadan başka bir şey değildir.

— 2 —

Ahuramazda, geleceği bilir demek, o gelecekte olan şeylerden başkalarını yapmak gücünden mahrum olan bir varlık demektir. Benden bahsedip durma; senden şüphelenecektir. Bilmelisin ki, insanların çoğu, inanıyormuş gibi görünmek için, inanmadıkları şeylerden sık sık bahsetmeyi âdet edinmişlerdir.

— 3 —

Ahuramazda'nın yer yüzünde bir sevgilisi olsaydı, onun ıstırap çekmesine razi olmaz, tanrısal katından, çamurlu dünyanıza yollamaz ve öteki fanilerin tutkularıyla sızlandırmazdı. Sen, bana değil, kendine inanıyorsun ve kendi inandıklarının da bir gün, kurtlanmış meyveler gibi çürüyeceklerini pek âlâ biliyorsun...

— 4 —

Sizler bana, benden değil, birbirinizden korktuğunuz için inanıyorsunuz ve birbirinize çektirdiğiniz acılar yüzünden, bana sığınıyorsunuz. Filozoflarınızın ve tanrıbilimcilerinizin geveleyip durdukları öcü, ben değilim. Onlar, kaynağını gelenekten alıp çatlak ve kurumuş ruhları sulayarak bir bataklığa çevirmiş olan eski ve ilkel bir inanca bağlı o-

lanların şerrinden korktukları içindir ki, yüreklerinde bana da bir yer vermiş gibi görünüyorlar; hakikatte onların her tastikleri bir inkâr, ispat etme gayretleri de bu inkârın bir itirafıdır.

— 5 —

Bana, en yakın olanlar, senden ve benden uzaklaşmayı bilen ve bir veba salgınından kaçar gibi geri dönebilenlerdir. Onlar, çiçeklerin dilini öğrenecek, hayvanların sırlarını çözerek ve madenlerin iliklerini emeceklerdir. Ne mutlu, seni yapayalnız bırakanlara... İmansızların en büyüğü sensin... Düşünemediklerini düşünmeye, söyleyemediklerini söylemeye, yazamadıklarını yazmaya cesaret et... Gizlemek, açığa vurmaktan daha kolay değildir.

— 6 —

Dinlenmek için yorulmaya hak kazanmalısın; ağlayabilmek için gülmeyi, gülebilmek için ağlamayı tatmış olmalısın. Hayatın merkezinden uzaklaşan çaplar, hangi yöne giderlerse gitsinler, doğrudur, eşittir ve bir çemberin kenarında sona ererler. İnsan kendi yaptıklarının, başkasmınkilere benzemediğini zannederek, kendisinde erişilmez büyüklükler ve kuvvetlerin bulunduğunu vehmeder. Oysa ki, hepinizin hamuru aynıdır; mayanızın başka başka oluşu, şişip kabarmalarınızda değişiklikler yapar. Biribirinizden farklı olan tarafınız, ekşiyip kükremelerinizdeki başkalıktan başka bir şey değildir. Bunun içindir ki, Ahuramazda'yı, birbirinizde sevin, birbirinizin saadetinde kutlayın; ibadetlerin en değerlisi ve beğenileni budur.

— 7 —

Emir vermek benim âdetim değildir. Böyle bir âdetim olsaydı, insanoğlu, bana isyan eder ve emirlerimi gülünç olduğu kadar da uygulanamaz sayar mıydı? Tarafımdan verildiğini iddia ettiğiniz hangi emre körükörüne itaat ettiniz? Günahlarınızın mâzeretlerini icad eden kendiniz, sevap saydığınız hareketleri gösteren ve bunlardan kaçman yine kendinizsiniz. Ben, sizlerin aklına, diline ve hareketlerine karışmak suretiyle yüceliğimi, bu zavallı servetlerinizle satın alınabilen bir fosil haline getirmek istemem!

— 8 —

Sen, kendi içinden geçen her düşünceyi, her arzuyu, her şüpheyi, yine kendi vehmin olan suç ve ceza korkuları yüzünden, benim sana ilham ettiğimi zannedecek kadar kendinde büyüklük hissediyorsun. Kendisini bana muhatap sayan hangimizin Ahuramazda olduğundan şüphe eden bir imansızdır. Bende hayâl ettiği büyüklüklerin çoğunu benimseyen insan, kendini benden daha üstün saymış olmayor mu? Beni düalarının kumandası altında yarılgamaya dâvet edenler, gözyaşlarının altında sırıtan gururlarını, maskelemekten ne kazanabileceklerdir?

— 9 —

Yalnız benim hikmet ve kudretimi değil, beni de inkâr edebilecek kadar cesur bir adam olduğun halde, önümde diz çöküyor, şefkat ve merhametimin kanatları altına sığınıyorsun. Dost, yalvartan değil, istemeden verendir. Düşman, isteyen değil, saklı olanları da bulup alandır. İnsan, tabiatın kucağında bir düşman ve ölümün karşısında bir dost gibi çırpınır durur; şehvetin, servetin ve türlü yıkıcı lezzetlerin hasreti içinde, şüphe ve isyanın kamçılarını bana savurmaktan hoşlanır. Onun tek tesellisi, yalnız yaşama ümididir. Seni çirkinleştiren, içinde gizlediğin fantomlardır. Seni ihtiyarlatan nankörlüklerindir. Arandın, sevildin, tattın ve başkalarının, arkasında bin bir fedakârlıkla koştuğu, nail olmak için yalvardığı binbir çeşit güzellik ve nimete zahmet çekmeden kavuştun ve hâlâ dünyaya erken gelmiş olmanın ıstırabını çekiyor, hâlâ insanlara akıl ve saadet vermek için bana yardım etme ihtiyacını duyuyorsun. Çünkü, bu işde, en verimli payı kendin ve yardımcıların çalacak, tortusundan ve artığından tadanları, kendine ve yardımcılarına minnettar edeceksin...

— 10 —

Ben, senin içinde olduğum gibi, sen de benim içimdesin. Bu âlemde birbiri içinde olmayan hiçbir şey yoktur. Ayrılmış ve ayrıymış gibi gördüklerin, zamanın mucizesinden haberleri olmayan küskünlerdir. Zaman, onları tekrar birleştirecek, bir ayni bütünün, bir ayni varlığın yapısında bireyliklerini kaybedeceklerdir. Şimdi, sevilecek ve kendine

hizmet edilecek tek varlığın insan olduğunu anlayabildin mi Zerdüşt?..

— 11 —

İnsanlar, çoğu zaman âciz, hain ve korkak oldukları için, sen olsan da, olmasan da, bana inanacak ve bana sığınacaklardır. Sen ne kendinden evvelkileri, ne de kendi çağındakileri anlıyabildin. Senden sonra da seni anlıyamıyacaklar, ve beni insanlara başka türlü anlatanlar, senin anlattıklarının hepsini küfür sayacaklardır; bu suçlandırma, zekânın çektüğü ve insanoğlunun evrendeki vazifesine ve varlığına son verildiği güne kadar devam edecektir. Boşuna yorulma Zerdüşt; insanlar, beni sensiz de tanırlar, bana inanır, bana sığınır ve bana isyan ederler. Sana inanacak kadar korkak olanlar, şerre, küfre ve mahrumiyete yoldaşlık ettiklerini anlayamayacak kadar aptallıkta ileri bir dereceye ulaşmış olanlardır.

— 12 —

Hepinizin bedeninde, acıkan ve acıyan, hoşlanan ve tiksinen yerler aynıdır. Senin yapmak istediklerini, yaptıklarını, senden evvelkiler de denediler, onlar da senin gibi yanıldılar. Senden sonra, gelecek olanlar da bu yolu tırmanacak, senin yanılmalarına gülerken kendileri de gülünç olacaklardır. Benim anlattığımı zannettiğin sözler de daha evvel anlatılmışlardır. Zira, bana başvuran insanlara, ben ayni sesle, ayni dille, yâni sükûtla hitab ederim. Her insan kendisine hizmet edecek bir Ahuramazdayı arar, ona yalvarır, ona emreder. Bunlar, bir kurbagayı yakalamak için bataklığa dalıp bir daha çıkamayan çocuklara benzerler. Onlar temizlenmek için girdikleri sahillerde boğulan kirlilerdir.

— 13 —

Çiçekler ve ağaçlar, kurak mevsimlerde yağmur düsina çıkmışlar gibi, ya göklere doğru uzanır veya dallarını toprağa doğru eğerek hazin bir matem törenine dalarlar. Bitki bile istediğini biliyor. Dilediklerini göklerden koparamayınca, köklerini toprağın derinliklerine daldırarak minnetsiz yaşamaya çalışıyor. Bu âlemde yaşamak ve saadet hakkı, yalvaranların değil, bulmak için arayanların ve bu uğurda sertlikleri, karanlıkları bir ağaç kökü gibi delmekten

çekinmeyenlerindir. Ahuramazda, yalvaranların değil, sınavdan ve savaştan çekinmeyenlerin ışığıdır.

— 14 —

Kadından makyajı, çiçekten renk ve kokuyu, insandan tutku ve ülküyü kaldırınca, geride kalan, nasıl ki bir kadavradan başka şey değilse, fazilet, bilgi ve kudretten mahrum olan bir varlıktan kalan şey de, canlı bir leşten başka şey değildir. Tabiatte her şey, insan iradesinin ve bilgisinin cilâladığı bir savaş ateşi altında gayesine ulaşır ve Ahuramazda, bu piyesin seyircisinden başka bir şey değildir.

— 15 —

Seni bir kader çağırıyor dediğim vakit, kaderini değiştirmek için kendinde saklı olan kuvveti de ara ve bul diyorum. İradenin kaderi, kendi kudreti dışında derinleşen alın yazılarını değiştirmeye ve silmeye çalışmaktır ve zira Ahuramazda, hiç bir şeyin plânını önceden çizmemiş ve alacağı şekilleri önceden belirlememiştir. Onun büyüklüğü olabiliriğin sonsuzluğunda saklıdır.

— 16 —

Hayat nimetinden kurtulduğun gün, sona erecek olan ıstırapların başkalarına miras kalacak ve tek mirasın da bu olacaktır. Ne yüzlerde ve gönüllerde derin çukurlar eşen gözyaşları, ne de saçları ağartan, dudakları çatlatan feryatlar... kendini kandıramamış olan insana teselli ve ümit verebilirler. Pişmanlıklar içinde kavrulan ve yaptıklarından utanarak bana sığmandan daha lânetli kim vardır? Bildiğinizi işleyin, düşündüklerinizi savunun. Benden ve insandan bir şey beklemeksizin faziletin kısır sanılan, yakıcı ve fakat temiz çöllerinden, fırtınalı bulutlarından geçin. Saygıya değen tek insan, yaptıklarının sonunu, önceden düşünüp, âkibetinin mükâfat ve mücazatına çelik bir göğüsle karşı koyabilendir. Ölümü göze almış olanlar için, işkencenin ve yenilğiye uğramış olmanın bir değeri yoktur. Benden isteyecek kadar fakir ve sayğısız, bana yalvaracak kadar utanmaz ve miskin, pişman olacak kadar korkak ve bilgisiz olmayın!..

— 17 —

Sabrında, bana lânet eden bir şikâyet saklı, teslimiye-

tinde beni küçümseyen bir gurur var. Acılarını ben yaratmışım gibi, bana öfkeleniyor, ama yine bana sığınıyorsun. Beni göremediğin için gördüğünü sandığın uğursuz bir hayâle, başkalarını inandırmakta aradığın teselli, insanın mâhiyetinde saklı olan büyüklük için bir yıldırımdır. Sen nankörler yetiştirmeye çalışan ve benim siperlerimde, günahların serbestçe işlemelerine yardım eden bir maskaradan başka şey değilsin; insanlık tarlasına ektiğin tohumlardan, çiçekler ve tatlı meyveler değil, ifritler, cinler ve iblisler türeyecektir.

— 18 —

Evrensel zemberek, âlemin bütün varlıklarını, türlü şekiller ve değişikliklere uğratacak tarzda işler ve boşanır. Ahuramazda, bu makinayı bozmaz ve onun işlemesine engel olmaz. Aksi olsaydı, o, bir evvelki yaptığını beğenmeyen kusurlu bir zihin olurdu. Eser ve faaliyetlerini değiştirmek, fani yaratıkların işidir. Zira fani, ölümsüzlüğe özenen kibirli ve kusurlu bir soytarıdır. Ahuramazda ise, yücelme tutkusundan soyunmuş olan bir yüceliğin ve yetkinliğin kendisidir. İşte, canlı ve cansızların kaderi, bu tanrısal bilginin ve bilgeliğin karışıp değiştirmeye ihtiyaç görmediği bir plândır. O, isterse yaptığını bozabilir, yenileştirip değiştirebilir. Fakat, Ahuramazda, bu kudret ve hürriyetini kullanmak suretiyle işlerini fanilerinkine benzetmek istemez. İşte, bunun içindir ki, düalarınız, yalvarmalarınız, acılarınızı artıran birer mâtem bestesinden başka bir şey olamayacaktır. Boşuna sızlanmayınız. Benden istediklerinize kavuşmak için, sizi onlara götürecek yolları keşfediniz. İsteklerinizin kaynağı, göklerde değil, yerlerde, irade, bilim ve felsefelerinizdedir.

— 19 —

Tekrar ediyorum: Düalar ve yalvarmalar, bana cimriliği, zâlimliği, haksızlığı, insafsızlık ve zalimliği yükleten bir ihtar ve bir iftiradan başka bir şey değildir. Benden istediklerinize kavuşmak için, ruhunuzu, dilediklerinize lâyık olacak kadar zenginleştiriniz..

— 20 —

Senin, sahte gülümsemelerin, hareketlerin, yalvarmaların, öğütlerin ve düalarm... pişmanlık saksısında diken-

lenen ısırganlardır. Büyük varlığın bir parçası olduklarına inanmış olanlar, kendilerini pek de küçük göremezler; fakat kendilerine, olduklarından başka bir ululuk vermiş olanlar, küçüklerin gözünde bir ifrittir ve küçükler onların gözünde, kalabalık bir sürü veya yüktür.

— 21 —

Beni kendi değer verdikleri sıfatlarla öğenler, âlemdeki güzellikler ve büyüklüklerde beni seyretmeye yeltenenler, kendi değer ve kuvvetlerini göremeyen zavallılardır. Toprağı yaşanılabilir hale getiren ben olsaydım, insanı binlerce yıl, yoksulluk, acı ve ölüm içinde inletir, bekletir miydim?..

— 22 —

Senden evel de düşündüler, söylediler, gördüklerini ve bulduklarını zannettiler. Hatâları içinde de, «Doğruyu buldum!» diye haykıran insan, cinayetlerinin bile benim irademe uygun olduğuna inanacak kadar kendini bana yoldaş ve benimle sırdaş sayar. Cinayetlerinizi haklı göstermek için, bundan daha büyük, bundan daha sefil bir delil getiremezsiniz!..

— 23 —

Pek küçük olduğun için, beni tasdik ve bana isyan edersin. Pek büyük olduğun için, beni görmezden gelebilir, görmeyebilirsin. Beni fark edenler ve bana bağlanır gibi olanlar, bu ikiliğin ortasına gerilen düşünce ipi üzerinde mârifet gösteren canbazlardır. Bilinen ve tanınan her şey bir ölçüye sığar ve ancak ölçülebilenler, ölçülerinin ötesine taştığını zannettikleri şeyleri bana benzetirler veya benim sıfatlarım zannederler. Oysa ki, onlar bende kendilerini sayıklamaktadırlar. Büyükler çoğaldıkça hangisiydi? diyecekler ve bir gün hepiniz unutulacaksınız ve Ahuramazda, nereye gittiler, ne oldular bile demeyecek, kendisi de onlarla birlikte uzaklarda sönen bir yıldız gibi eriyecektir.

— 24 —

İnsanı böyle yaratan ben miyim? İnsanı, bu hale getiren sensin ve senin gibilerdir, Zerdüşt!.. Bir ayni mermere, güzelliğin ve ahenğin sembolu olan lâtif eserler işlenebildiği gibi, korkunç devler ve yırtıcı ejderhalar da yontulabi-

lir. Çoğu zaman katıksız ve sâf maddeleri, birbirine düşman unsurlarla birleştirerek türlü zehirler imâl eden uğursuz kimyacılar gibi, senin ve senin gibilerin dehası da, insan cevherine, iblisin kanını karıştırıyor, saydam ruhlardan, bulanık ve zalim sürüler yaratıyor...

— 25 —

Sen, geçmiş için değil, gelecek için doğdun. Yanılmalar ve kusurlarla dolu olan geçmişi, yarının büyük başarılarına temel yapmak isteyenler, çöküntüler üzerine, yıkıntılardan saraylar inşa etmeye özenenlerdir; onların pişmanlıkları, ebediyete kadar devam edecektir.

— 26 —

Kanunun koruyucuları, zulümlerini, haksızlığa uğrayanların sabırları ve katlanmaları nisbetinde artırırlar. Hakkını kendin koruyacak, haksıza, hakkı sen öğretecek ve başkasının haklarına saldırmayacaksın. Dünyanızın tadını kaçıran ölüm değil, kuvvetlerini bu kaidelere göre ayarlamaktan âciz olanlardır.

— 27 —

Başlangıçta, sayınız çok değildi; belki daha da çoğalacaksınız ve sayınız arttıkça, sevinçleriniz kadar da elemleriniz çoğalacaktır. Tattığınız acılar, beni size hatırlatacak ve mesud oldukça beni unutmaktan hoşlanacaksınız.

Ahuramazda, böyle dedi ve sustu...

———»O«———

ON YEDİNCİ MÜLÂKAT

AKLIN ŞÜPHESİ VE ŞÜPHENİN AKLI

Ortalığı kaplayan sessizlik içinde, herbiri bu sahnenin bir figüranı imiş gibi dalgın ve şaşkın tavırlarla donup kalmış olan müritler, büyük ve olaganüstü bir olayı bekleyor gibiydiler. Onlar, Ahuramazda sustuktan sonraki sessizliklere alışık oldukları halde, Zerdüşt'ün türlü telkinleri karşısında daima yeni bir mûcizeyle karşılaşacaklarını zannetmekten kurtulamayorlardı. Zerdüşt, dinledikleri üzerinde düşünsünler diye, müridlerine bulundukları yerden biraz daha uzağa gitmelerini emretti. Genç mürit, bu fırsattan faydalanarak, hiçbir fani tarafından çiğnenmemiş olan bir çayırlığa kadar uzandı; orada da ulu ağaçlar vardı; ve dallar üzerinde, papağan renkli, fakat güzel sesli kuşlar ötüşüyor, oynaşıyorlardı. Genç mürid, zihninden, şimdiye kadar görmüş ve dinlemiş olduklarının pir panoramasını geçirdi; ilham bekleyen şairler gibi, eli şakağında ve gözleri tabiatin sonsuz güzelliklerine dalmış olarak bir müddet kendinden geçti; fakat az sonra, bir ayak sesi duydu ve ulu ağaçların arasından, sanki mezarında yatmaktan usanmış da doğduğu yerleri, bir daha görmek ve etrafta bir tanıdık bulmak isteyor sanılan, telâşlı, zayıf ve ak sakallı bir adam belirdi; koltuğunda sahifeleri sararmış ve çoğu yırtılmış gibi görünen eski ve kapsız bir kitap vardı :

— Oğlum, dedi, sana öteki âlemden bir çam sakızı getirdim, kabul et!..

Genç mürid, elini uzatmadan sordu :

— İçinde ne var, neden bahsediyor?

— Bilgelerin, eski olmakla beraber, asla değerlerini kaybetmemiş olan bilgeliklerinden.

— Ben, bilgelerin özdeyişleriyle değil, kendi ruhumun bilgelikleriyle yaşarım. Onu, getirdiğin yere götür ve zira,

bu kitabın dışından bile içinin güvelenmiş ve küflenmiş olduğunu fark ediyorum!..

İhtiyar, sahifeleri kopuk ve delik deşik olan kitabını koynuna sakladı:

— Bundan sonra, dedi, o seni değil, sen onu arayacaksın... İnsan çoğu zaman, ayaklarına kadar gelen nimetleri görmeden çiğner ve sonra kendi felâketini hazırlayan başka bir kaderin uğursuz pırlantasını aramaya koyulur.

İhtiyar, geldiği yere dönüp giderken genç, ona saygı göstermemiş olduğu için utandı; özür dilemek ve elindeki kitabı istemek üzere arkasına düştü. Fakat ihtiyar, bir tarlaya tohum serpiyormuş gibi, elindeki kitabın yırtık ve sararmış sahifelerini birer birer savurarak uzaklaştı ve kayboldu. Rüzgâr, bu sahifelerin her birini bir tarafa dağıttı; genç mürit, bunları toplamak için uğraştı ise de, ancak beş on yaprağını bulabildi; kitabın aslı ve çoğu her halde ihtiyarda kalmıştır diye ve ona bir daha raslamak ümidiyle kendini teselli etti ve:

— Ruhum, dedi, bir kış günü yapraksız dallar arasında yem arayan kuşlar gibi, meyvelerini hakikat ve fazilet teşkil eden tanrısal ağaçların gölgesinde geziniyor ama, bu meyvelerin düşmesini değil, dallarında olğunlaşmasını bekliyor; onların kendileri birer olgunluk oldukları halde, Hindistan cevizleri gibi yükseklerde sallanıyorlar ve rüzgârların eliyle düşeceklermiş gibi, aşağılara sarkarlarken başıma değip acıtacak korkusuyla bu ağaçların gölgesinden uzaklaşıyorum; ve zira hakikat de fazilet gibi sert ve ağırdır...

Genç mürid, toplamış olduğu sahifeleri koynuna sakladı; çayırhğın ilerisinde dalgalanan kır çiçeklerinin yanına gitti; onların en parlak ve en kokulu olanlarından bir gerdanlık yaparak boynuna ve bir de taç işleyerek başına geçirdi; doğru arkadaşlarının yanına gitti. Onların hepsi, Zerdüşt'ün karşısında, diz çökmüş oturuyorlar ve düşünüyorlardı. Genç mürit, arkadaşlarının yanına, cennetten gelmiş bir haberci gibi, güler yüzle sokuldu. Öteki müritler, ne geç ve ne de yalnız kalmış olmaktan küçük bir tasa hissetmeyen bu cesur müridin neşesine ve tadını derinden tatmakta olduğu hürriyete imrendiler; fakat Zerdüşt'e olan sarsılmaz

inanç ve saygıları yüzünden, ne tabiatın, ne de ruhun hür bir adama bağışladığı saadetlerin bir zerresini bile tadamadılar. Onların kafa tasları âdeta boşalmış, duygudan ve düşünceden mahrum bir robot gibi, Zerdüşt'ün usta ellerinde makinalaşmışlardı; bazan daha temamiyle ölmemiş bir canlıda görülen hayat işaretleri gibi, uyanarak bir şeyler söylemek isteyorlarsa da, Zerdüşt'ün çelik bakışları karşısında ne diyeceklerini şaşırıyor, hatırlamayor, düşünemeyor, hattâ inandıklarının bile farkında olmaksızın sadece sükûta itaat ediyorlardı. Genç mürit, kendi kendine :

— **Zerdüşt'e bağlananların âkibeti budur!** diye söylendi. Tacını ve gerdanlığını çıkartarak :

— **Hazretim, dedi, senin mübarek katına böyle geldiğim için, beni affet. Bunlar, yalnız tabiatin değil, benim ruhumun da bahçelerinde çiçeklenen bir âlemin armağanlarıdır; bunları seviyor ve bunlarla süslenirken, Ahuramazda'nın da hoşuna gideceğimi zannediyorum. Zira, o, ağlayan, sızlanan ve kendini her çeşit nimet ve güzelliklerden mahrum eden yaratıklardan tiksinir...**

Genç mürid, Zerdüşt'ün vereceği karşılığı beklemeksizin, rasladığı ihtiyardan bahsetti ve topladığı sahifeleri gösterdi. Zerdüşt :

— **Onlarda, bizim tarikatimize uymayan bir şey var mıdır?** diye sordu ve **Çünkü biz, bizden evvelkilerin yarım bıraktıklarını düzeltmek için gönderildik!.. dedi.**

Genç mürid, buna karşılık vermeden, elindeki sahifeleri okumak için izin istedi; Zerdüşt: «Oku!» emrini verdi. Bunun üzerine, genç mürid, şimdiye kadar Ahuramazda'dan dinlemiş ve kendinin düşünmüş olduğu şeylerin bir özetine benzeyen şu özdeyişleri yüksek sesle okumaya başladı :

— 1 —

İnsanlara, gidecekleri yeni yolların kanunlarını verenler, insandan ve kanundan korkmayan kimselerdir.

— 2 —

Tabiatin neler düşündüğünü, eserlerinden anlayabilirsiniz. Eserlerini vermemiş olan düşünce, yalnız kısır değil, aynı zamanda düşünce değildir.

— 3 —

Malik olduğunuz tek şey, acılarınızdır. Zira, onlardan kurtulmak için terk edemeyeceğiniz hiçbir servet yoktur. Acılarınız, faniliğinizi olduğu kadar da fakirliğinizi ihtar eden tensel işaretlerdir.

— 4 —

Âlemin, sizden sonra daha güzel ve daha sevimli olacağına emin olunuz. Gelecekte doğabilmek için şimdiden güzel ve sevimli fikirlerin tohumlarını ekiniz.

— 5 —

Çürük yumurtalarla ölü varlıklar, suyun yüzüne çıkarlar. İçlerde, diplerde saklı olan hayatı görebilmek için, hakikat aşkıyla dolu ve dolgun bir beyin ister.

— 6 —

Kendi kaderinizin düşmanı olunuz, kendi kendinizin değil. Ve zira insan, bu ikisinden birini seçebilecek kadar akıl ve hürriyete maliktir.

— 7 —

Beni inkâr edenlere, düşman olduğumu mu zannedersiniz? Ahuramazda hiçbir yaratığa öfkelenmez. Cüce ruhların bana kadar yükselememiş olmaları, cüce yaratılmış olmalarındandır.

— 8 —

Prensiplerinizi, kendiniz itaat etmek için değil, bunlara başkalarının baş eğmeleri için yaldızlı harflerle yazıyor ve yüce yerlere asıyorsunuz. Sizler yalnız kalma ve fani bazlardan mahrum olma korkusuyladır ki, melek olmayı reddediyor, şeytanlığı tercih ediyorsunuz. Ahuramazda sizden bir melek veya şeytan olmanızı değil, gerçekten insan olmanızı isteyor.

— 9 —

Yapabildikleriyle öğünmekten utanmayanlar, yapamadıklarının ne kadar çok ve önemli olduğunu bilmeyecek kadar değersizdirler.

— 10 —

Tabiat, utanacak bir madde veya olay vücude getirmiş değildir. Bunlara utandırıcılık sıfatını vermekten utanmayan kendinizsiniz... ve sonra bir de hürriyet isteyorsunuz!..

— 11 —

Ölüm, yaşamış olma saadetinin bir ücretidir; kendilerini başkalarının saadeti için harcamaya razi olanlar, alacaklı olarak gözlerini yumarlar.

— 12 —

İnsan, daima muhtaç olduğundan fazlasını isteyen bir dilencidir; bu onun, başkalarının muhtaç olduklarını da çalmaya heves eden bir hırsız olduğunu gösterir.

— 13 —

Her ayrılık bir kavuşmanın başlangıcıdır. Ayrılırken döktüğünüz gözyaşları, iç çekmeler, ulaşacağınız yere ve şeylere kavuşmakta geç kalmış olmanızın eseridir. Zira insan, özlemlerden yoğrulmuş bir maddedir.

— 14 —

Kanunlarınız, ne hayatın, ne de tabiatin emirleridir; onlar, sizlere itaat etmeniz için, hayat ve tabiate hükmetmek isteyenlerin zorladığı kaidelerdir. Hepsi yarım, eksik ve çoğu yanlış olduğu içindir ki, insanlar, bunlara baş eğsinler, diye, türlü yaptırımlar icad edilmiştir. Olgun ve yetkin insanlar, iradelerini bunlara göre ayarlamaz; bunlar, esasen ayarlı olan iradelerin bir ifadesi olurlar.

— 15 —

Gerçekten inananlar, inançlarının gerçek taraflarını saklarlar. İnsanın büyük bir çoğunluğu, inanmış görünenlerin baskısından korunmak için kandilli tapanaklarda görünmeyi bir vazife sayar ve bir takım saçma inançlara değer vermiş görünürler. Dünyanız imansızların kaynaştığı bir âlemdir; onların pek çoğu kutsal yerlerde sırıtırlar.

— 16 —

Kudretli adamlar, sürüyü sürüklemek, süründürmek, uyuşturmak veya şahlandırmak için, mistik şekerlemeler imâl ederler ve içlerinden Ahuramazda'ya dil çıkararak şeytanla öpüşürler. Sen de inanmış görünen imansızların saldırışından ürktüğü içindir ki, kendine imanlılar safında bir yer arıyor, fakat o yerin herkesinkinden yüksek olmasını ve onları alçaltan gülüşlerini kimsenin görmemesini isteyorsun!..

— 17 —

Âcizliğin ipek halısını çiğne; kibrin teneke tolgasını parçala; kuvvetin çamurlu tohumlarını bereketli topraklara ek. Ruhun pası, bilginin, ülkünün çelik fırçasıyla temizlenir; yücelmek için alçalmaya değil, alçakları ezmeye ihtiyac vardır. Zafer, hayatın olduğu kadar da ölümün meyvesidir. Geçmişin sisli kubbesinde, geleceğin yıldızları parlar. Gözlerini bataklıklara değil, göklere çevir; her yıldızdan uzanan ışın zenciri, seni sürünmekten kurtarmaya, yükseklere çekmeye çalışmaktadır. Göklerin ve sonsuzluğun bu asîl dâvetine katılmak için, fani ağırlıklarını at ve kanatlan!..

— 18 —

Her din, kendi tanrısını öğer, kendi peygamberini yüceltir. Ben, bütün insanların bir aynı tanrıyı kutlayacakları günlerin çok uzakta olmadığına eminim. Hayır ve şer savaşından kurtulmuş bir insanlığın, mutlak bir hayrın sevinci içinde mesud olacağına inanıyorum.

— 19 —

Kendi irade ve inançlarına emin olanlar, iddialarını yeminlerle kuvvetlendirmeye çalışmazlar. Yeminler, yalanın, sözünden caymanın ve kendilerine güvensizliğin tanıklarıdır.

— 20 —

Cesetlenmiş duygular, cisimlenmiş fikirler vardır; bunlar,hem seyredilir, hem de bir sevgili bedeni gibi ellerimizle yoklanır ve kendi dolu ruhumuzun gözeneklerinden, göl sahillerindeki mağaralarda sevişmeye giden kuğular gibi, varlığınızın en derin özüne sokulurlar.

— 21 —

İçinde yaşadıkları yıldızdan tiksinerek başka bir yıldız arayanlar, orasını da burası gibi kirletmeyecekler mi? Orada bulacakları tanrı, buradakinden daha mı çok merhametlidir? Sizler başka bir yıldız arayarak kötülüklerinizi oraya da taşımaktan ziyade, kendiniz için başka bir ruh, başka bir beyin arayınız. Ve zira, sizler, eskimiş ve gübresiz bir toprakta daima ayni yumruları üretmeye çalışıyor ve bu zararlı urları, patates veya yer elması diye sunmaya çalışıyorsunuz.

— 22 —

Aslan, yakaladığı geyik yavrusunu yerken, onun kerpelik ve güzelliğinin farkında bile olmadan, karnını doyurmaya bakar ve avını parçalarken, zavallının neler çekmekte olduğunu düşünmez bile. İnsan da tabiatin karşısında bir geyik yavrusundan farklı değildir. Tabiat, kendi eserlerinin en muhteşemini de en sefili gibi ezip öğüten bir değirmendir; doğurduklarının sayısı ile öğüttüklerinin güzelliği, onun nasırlanmış yüreğinde bir değişiklik yapmaz.

— 23 —

Mistik törenlerin gülünç manzarası, lâik törenlerin trajik ciddiliğinden farksızdır. Yarının bu maskaralıklardan kurtulacak nesilleri, evlâtlarına geçmişin budalalıklarını ve insan oğlunun eski deliliklerini seyrettirmek için bunları taklid eden sahneler yaratacak, bunlara inanmış ve bağlanmış olanların gerilik ve biçareliklerini tanıtmak için piyesler hazırlayacaklardır.

— 24 —

Sürülere hürriyetin lezzetini tattırmak istemeyenler, onlara mistik rüya haplarını yuttururlar. Bu narkos sayesinde, geviş getirerek uyuklamaya başlayanların sakallarına yapışanlar, onları diledikleri yöne sürükleyebilirler. Ayı, boynuna zencir takip kendini meydanlarda oynatan zalimi, tabiat üstü bir kuvvet zanneder; insanoğlunun tanrılar ve kahramanlar karşısındaki durumu da başka türlü değildir. Ve zira, insan için istibdat, tanrıların kendi kuvvet ve iradelerini müstebide bağışlamasından doğan kutsal ve çılğm bir yavrudur. Ahuramazda eşitlikten ve özdeşlikten hoşlanmaz. İnsan onun hoşlanmadığı şeylere hasret çeker ve insan için hayırlı olan da bu olsa gerektir. Ama, sizlerin bu hayırdan tıksinmenizi isterim!..

— 25 —

Bir şiddetli depremde, yalnız can kaygısına düşen insanlar, nasıl ki bütün maddî servetlerini ve hattâ sevgililerini terk ederek kendilerini kurtarmaya çalışırlarsa, siz de kanundan, dinden, devletten esen yıkıcı fırtınalar önünde, yalnız kendi fikir ve prensiplerinizi kurtarmaya çalışmalısınız; zira ancak bunlar sayesinde fırtınaların önüne geçer ve

her şeylerini kaybetmiş olanlara, kurtuluş yollarını gösterebilirsiniz. Büyüklerin başarılarını, onların bu ustalığında arayınız.

— 26 —

İncinin en değerlisi, denizlerin en derin ve sert kayalarında, sayısı pek az kalmış olan bir bahtiyar istiridyenin koynunda saklandığı gibi, bütün insanları barıştırarak mesud etmekten başka gayesi olmayan yüce ülküler de, canlılar okyanusunun en kuytu ve hiç umulmadık köşelerinde gizlenen büyük adamlarda bulunur. Onları keşfetmek ve harekete getirmek için, durgun zamanları bekleyen balık adamlar, boşuna vakit kaybederler. Onların yüzeye çıkabilmeleri için, herşeyi altüst eden ve derinlerde saklı olanları da koparıp sahillere atan kasırgalar lâzımdır.

— 27 —

Fanilerin dilinde ölmek, son nefesini verip bedeni çürümeye terk etmek demektir ve bu, onların, hayatında bir defa vukua gelir. Oysa ki, en gerçek ölüm, fikirlerin, duyguların, sevgilerin ve ülkülerin bir çıkmazda sona ermesidir. Bunun içindir ki yetkin insan, tanrıların oyunu olan organik ölümden korkmaz. O, hayatı boyunca birçok defalar ölür ve tekrar dirilir. Zira, organik ölüm, sahibinden evvel tanrılarını öldürür; bu savaşta yaralananların ölümlerinden daha kolay bir şey yoktur; onda ebedî kurtuluş vardır. Fakat, ruhlarınızda taşıdığınız ve sönüp yanan bir deniz feneri gibi uzakları karartan ve aydınlatan ölüm, yaratıcıdır, geçicidir.

— 28 —

Saygıların iç yüzündeki alçaltma, sevgiler, bağlanmalar ve gülümsemelerde titreyen küçümseme, utanmak bilmeyen ruhların sürekli riyası, başarıları devam ettiren öyle besinlerdir ki, bunları tatmamış olan gerçek büyükler, sağlıklarında değil, ancak ölümlerinden çok sonra tekrar dirilir; isimleri ve hatıraları yeni yalanların makyajıyla süslendikten sonra akıllara ve duygulara hükmetmeye başlar. Hırsızlar, hırsız olmayanlar kadar tanrılarına şükrederler; zira, onlar, çaldıklarını da tanrılarının bir lûtfu sayarlar.

— 29 —

Ölmezliğe inananlar, yaşamakta olduklarının farkında

olmayanlardır; insanın ömrü, hayat şuuruyla orantılı olarak kısalır veya uzar. Yaratıcı ruhların ömürleri, eserlerinin güneşi sönünceye kadar devam eder. Oysa ki, Ahuramazda'nın sanatı, bir güneş sönerken, onun kıvılcımlarından, başka ve daha parlak güneşler tutuşturmaktır. Böylece her eser, yeni bir eserin unsurları arasında ölmezlik yarışına çıkmış olur.

— 30 —

Varlık içinde, kendi Ben'ini bulamayanlar, bedenlerinin kölesi olan ölülerdir. Onlar, doğduklarından ve yaşadıklarından bile habersizdirler. Yaşamak demek, yaşayanların hatıralarında parıldamak demektir. Ahuramazda, gücünü, söndürmekte deneyecek kadar âciz değildir.

— 31 —

Tapmak, sonsuz büyüklük karşısında kendi küçüklüğünü hissetmekten doğan bir korkunun ve kendi nefsinize karşı duyduğunuz merhametin dalgalanmasıdır. Oysa ki, sonsuz büyüklüğü yaratan da, küçüklük ve âcizliğinin örsü altında ezilen zavallı insandır. Bir gün o, kendi gerçek büyüklüğünü kavrayacak ve kendi şaheserine tapınmakta olduğunu anlayacaktır.

— 32 —

İnsan, her çağda öğrendiklerine, yeni bilinemezler ekleyerek bunların karanlıkları içinde yol almaya çalışan bir gezegendir. Bilinmediklerin sayıca çokluğu önünde, bildiklerinin pek sayılı oluşuna bakarak ümitsizliğe kapılanların, bildiklerini de bilmediklerine emin olunuz.

— 33 —

Menfaatları için feda ettikleri kutsal değerlerin yüceliğini anlamayan alçak ruhlu insanların en utanmazları bile, zarara soktukları veya haksız olarak faydalandıkları kimseler karşısında daima başları eğik ve kaygılı bir ruhla titrerler. Ahuramazda, orduların toprak veya hükmetmek için değil, insan hak ve hürriyeti için, fazilet için seferber olmalarından, savaşmalarından hoşnud olur.

— 34 —

Günahları altında ezildiği halde bunlarla öğünen ve bana sığınan bir adam gördüm. Evrende, beni bile titreten

bundan daha korkunç bir âfetin mevcut olmadığına inanınız.

— 35 —

Asla yalnız değilsiniz; ömrünüz, türlü düşünceler, duygular, acı ve tatlı hatıralar, şüpheler ve hayâllerle başbaşa ve başkalarının görebilmesine imkân olmıyan bir âlemin kalabalığı içinde geçiyor. Bunun içindir ki, tek canlı bir varlık değilsiniz; her şeyde ayrı ayrı ve bir arada yaşıyan çok canlı bir varlıklar toplamısınız; birinde öldüğünüz vakit diğerinde diriliyor, birinde baktığınız vakit, ötekinde doğuyorsunuz. Ancak, bu sürekli yaşayışı kavrayanlar ölümsüzdürler: Onlar, güzelliklerde ve iyiliklerde yaşar, çirkinlik ve kötülüklerde can verirler; tıpkı bulutlu gökler altında kokulu ve renkli yapraklarını kapayan ve güneş doğunca göğüslerini açan çiçekler gibi...

— 36 —

Ömrü boyunca, çuvaldan, ipekten, atlastan veya başka şeylerden yapılmış torbalar içinde hep ayni besini yemekten bıkmayan hayvanlar gibi, binlerce yıldır, bir ayni inançla beslenmekte olan insanlara acıyorum; bu tatsız ve zevksiz yaşayıştan yeni bir inanç, yeni bir felsefe, yeni bir ahlâkla kurtulacaksınız. Torbayı yırtmaya ve içindekini döküp çiğnemeye cesaret edin!..

— 37 —

Ahuramazda'nın eserleri büyüktür ve ancak büyük olanlar, var olan şeylerin büyüklük ve sonsuzluğunu kavrıyabilir, tasdik edebilirler. Âlemde her şey insana küçüklüğünü ihtar ederken, insan, evrende, her şeyin büyüklük ve derinliğini fark eden bir varlık olarak kendisinin de küçük olmadığını tasdik ettirmiş olur.

— 38 —

Kendi eserini hor gören insanların saltanatı, sefillerin kavuşmak isteyip de nail olamadıkları bir sultanlığın sefaletidir. Ona imrenenler, daha iyisini, daha üstününü elde edemeyen eksik ruhlulardır ki, bunlar tesellilerini, kendilerini hor görme gururunda bulurlar.

— 39 —

Cesaret, tehlikeyi ve korkuyu alçaltan bir kuvvet gös-

terisidir. O, her çeşit savaşta üstünlük ve büyüklüğü koruma vazifesini yüklenmiş olan ruhların tek silâhıdır. Onun atını, kazanma hırsından ziyade, kaybetme kuşkusunun kamçıları kanatlandırır.

— 40 —

İlerleme, eski yanılmaları doğrultma ve düzeltme gayretinin eseridir. Bu gayret, insan zihninin söneceği uzak bir geleceğe kadar devam edecektir. Zira, insanın, bir eksiği tamamlarken, yeni eksiklere yol açan, yeni gedikler, yeni uçurumlar yaratan bir zekâdır; onun Ahuramazda'dan farkı da budur.

— 41 —

İnsan yanılır; fakat yanılmadığına inanır; galiba inandıklarımızın en doğrusu da budur.

— 42 —

Zulmün muzaffer olması, yenilgiye uğrayanın suçluluğuna değil, âdâletin fırsat beklediğine ve zalime mühlet verdiğine delâlet eder. Yüz yıllar boyunca nice yanlış fikirler, hakikati yenilğiye uğratmış, fakat onun ateşini söndürememiştir. Zira, hakikat, savaşçı yanılma ve bilgisizlik önünde gerilerken, onların bütün kuvvet ve silâhlarını kullanmalarına izin verir. Biri silâhsız diğerleri silâhlı olarak, yapılan çarpışmada, silâhlıların tehlikesi sona erince, silâhsız hakikat, onların karşısına çırçıplak ve fakat sade ışık olarak dikilir. Fikrin ve ülkünün gönüllerle ülkeleri fethedişinin tarihinde bu barışsever taktiğin kuvveti vardır.

— 43 —

Bütün düşündüklerini söylemiş ve yapmak istediklerini yapmış olan kaç adam tanıyorsunuz? İnsanın gerçek değeri, söylemediklerinde, söyleyemediklerinde, yapmadıklarıyla yapamadıklarında saklıdır. En cesur adamın bile daha ileri gitmesine engel olan türlü tepeler ve dereler vardır. Ama, büyük adam, bunlar önünde, duraklayan veya gerileyen değil, onların üstünden aşabilendir. Kartal avına saldırırken, onun kuvvet ve zehir gibi silâhlarını görmek istemez.

— 44 —

Kendi dışında ve başkalarının gösterebileceği mûcizeleri bekleyen veya arayan şaşkınlar, gerçek mûcizenin ken-

dilerinden ibaret olduğunu fark edemeyecek kadar ruh miyopluğuna tutulmuş hastalardır. Ahuramazda, özünü inkâr edenlerin değil, özlerinin derinliğine sokulabilmiş ve oradaki pırlantayı keşfedebilmiş olanların meşalesidir.

— 45 —

Cehennem, âciz kinlerinizin öcünü, öteki dünyaya terk etmekten teselli umduğunuz bir âdalet hülyasıdır. Bu dünyada faziletli ve merhametli olanlar, öteki dünyada öç almak için, kötülüğü ve kötüleri düşünmez; onların iyileşmelerine ve temizlenmelerine hizmet eder; cehennemi hayâl edenler, öteki dünyalarında yalnız kendilerine lâyık bir makam yaratabilmişlerdir!

— 46 —

Ölüm, Ahuramazda'dan daha kuvvetlidir. Ona Ahuramazda'nın iradesi engel olamaz.

— 47 —

Ahuramazda'ya saygı göstermek ve ona yalvarmak için tapanaklar inşa eden veya ettirenler, sürülerin gözüne girmeye çalışan mağrur kimselerdir. Tapanakların en muhteşemi, gönüllerinizde saklı olanlardır. Ahuramazda'ya orada tapın, onunla orada sohbet edin, orada dost olun. Aşkın gizlisinden fışkıran ateş, açığa vurulanından daha yakıcı ve süreklidir. Taş tapanakları değil, gönül tapanaklarını aydınlatın ve Ahuramazda'yı bunlarla kandırmaya özenmeyin.

— 48 —

Bazı fikirler, alçalarak ve yüzsuyu dökerek yükselen insanlar gibi, en asîl değerlerinden bir şeyler kaybederek kendilerini kabul ettirirler. Bu fikirleri de o adamlar gibi, çiğneyip geçmelidir. Alçalan fikirler, fikirlerin tanrısal karakterlerini kirleten saygısız ve arsız sıçramalardır. Gerçek insanın hamuru ise, hakikat ateşinin kıvılcımlarından yoğrulmuştur; onu söndürmeye çalışmak, dalga kuvvetiyle adaları sahillere yaklaştırma teşebbüsü gibi boş ve gülünç bir gayrettir.

— 49 —

Yalnız ekmek değil, fikir ve bilgi dilenen fakirlere de yardım ediniz. Zira, dünyayı, olduğu kadar da evreni idare eden bunlardır. Sizler tabiatte işleyen fikrin kime ait oldu-

ğunu değil, onun ne olduğunu öğrenmeğe çalınışınz. Her devrin medeniyeti, bulduğunuz ve öğrendiğiniz kadarından meydana gelmiştir; evrimin dalgalı çizgisini takip edenler bunu pek iyi anlayabilirler.

— 50 —

Düşünme sınırlarının sona erdiği yerde, inanmak başlar. Oysa ki, o sınırda uzakları görmeye yarayan bir kule daha vardır; oraya çıkınız. Ancak, o vakit nelere inanmak veya inanmamak gerektiğini anlayacaksınız. Kendilerine inandırmak isteyenlerin dış görünüşüne aldananlar, onların aldatmak için bu kuleyi nasıl perdelediklerini anlayamazlar. Basamakları karanlık ve kapısı dar bile olsa, başınızı eğerek ve ruh yordamıyla bu kuleden yükselmeye çalışınız. Orada bulacağınız tek ve son hakikat, kendinize inanmaktan ve güvenmekten ibarettir ve zira, Ahuramazda, sizlerin arkadan gelenlerinizin değil, önde gidenlerinizin yoldaşıdır.

— 51 —

Kendinize inandırabildiğiniz, yâni kandırabildiğiniz insanların niceliği nisbetinde başarı gösterebilirsiniz. Zira onlar, neye inandıklarını bilmeksizin size inanmışlardır. Başarılar, çoğu zaman inanmış olanların değil, aldanmış olanların omuzlarında tepinir. Yolları aydınlatan meşaleyi görenler, önlerindeki çukurlara ve ayaklarına dolaşacak engellere dikkat etmeksizin ilerlemekten hoşlanırlar.

— 52 —

Sen insanları değil, insanlar seni istesinler; sen insanlardan değil, insanlar senden istesinler. İstenenleri verebilmek için, vereceğin şeyleri kendinden istemelisin.

— 53 —

Başkalarının yardımiyla ısınacak kadar üşümeyiniz. Soğuk, her kumaşın gözeneklerinden içeriye sokulabildiği halde, ruhun derisinden sokularak içerdeki ateşi söndüremez. Ahuramazda, gönüllerde yanan ateşleri söndürebilecek bir rüzgâr veya kasırga yaratmaktan âcizdir.

— 54 —

Dondurucu bir havada, gömleksiz gezen bir adam gördüm; ona raslayan zenginlerden biri, kendi kürkünü hedi-

ye etmek istedi. Çıplak adam, bu şefkatli zenginin yüzüne bakarak, gülümsedi; kürke el sürmeden, Sen beni dondurmak mı isteyorsun?!.. dedi.

— 55 —

Yaratmak isteyen, yaratılanlar içinde erimekten çekinir; kendi yalnızlığının mağarasında düşünür. Onun ziyaretçisi karanlık ve besini kendi hayâlleridir. Başkalarının sesini duymak istemeyen, zaman zaman kendi iç âlemindeki musikiye ayaklarıyla tempo tutar.

— 56 —

Sevinmek isteyorsanız sevindiriniz. Bunun için, bazı şeylerinizi vereceksiniz; fakat alacağınız, vereceğinizden daha az kıymetli olmayacaktır.

— 57 —

Havlayanın sesini duyanlar, gecenin derinliğinde o sese karşılık verirler. Uyuyanları rahatsız eden bu sesler, yolcuları da korkutur. Onları susturmaya cesaret edecek olanlar, ya onlardan daha korkunç ve sert sesler çıkarmaya veya hepsini doyuracak besinlerle aralarına karışmaya mecburdurlar...

— 58 —

Yükselmeyi istemek, bu nimetten mahrum olmanın delilidir. Kendi yüksekliğini kavramış olanlar, bu isteği başkalarına aşılar ve kendileri yollarına devam ederler. Geriden gelenlerin gözleri daima yukarlardadır. Onlar, yerlerinde saydıkları halde, ilerlemekte olduklarını zannederek kendilerini oyalarlar. Aşağı ve alçak bir ruhun uçuşu, bir yükseliş değil, bir sürünmedir; onlar dikey değil, yatay hareketleri seçerler.

— 59 —

Susmayı bilmek, konuşmayı bilmekten daha kolay değildir. Ulu dağların sesi yoktur. Fakat onların, insanı küçülten ve düşündüren yüceliğinde derin söylevler saklıdır. Heykeltraş, eserini konuşsun diye değil, seyredenleri konuştursun, diye yaratır. Bütün dedikodularınız, eleştirimleriniz, iddialarınız susmayı bilen zekâlar önünde fırlayan gülünç yaygaralardır. Susmak, yalnız Ahuramazda'ya değil, kendi kişisel büyüklüğünüze ve büyük düşüncelerinize tap-

manın dillenmesidir. İnsanı yücelten sessizlik değildir; ama yüce insanlar, sessizliği seçmesini bilenlerdir. Onlar tabiatın, insan ve olayların musikisine kulak veren ve onlardan aldıkları ilhamın ahengi içinde yeni eserler besteleyerek bunları kime ve nerede terennüm edeceklerini bilen sanatçılarıdır.

— 60 —

Bağrı yanık, gövdesi oyuk, ulu ağaçlar vardır; bunlar serin gölgeleri altında kendilerini bu hale getirenleri dinlendirmekten çekinmedikleri gibi, yaprakları ve dalları arasında da, birbirine dost veya düşman olan türlü yaratıkları barındırırlar. Olgun ve âlicenap ruhlar, bu ağaçlara benzerler...

*
**

Genç Mürid, okumasını bitirince, Zerdüşt'le arasındaki şu konuşma, öteki müridleri şaşırttı:

— Ahuramazda'nın içinizde en şüpheci olana görünmesindeki hikmeti elbette anlamışsınızdır?

— Fakat, hazretim, eğer gördüğüm oysa, o da bize benzeyordu; bizim dilimizle konuştu ve okuduğum sahifelerdeki düşüncelerde de mutlak ve ebedî bir gerçeklik yoktu. Eminim ki, kendisinde kalan veya başkalarının eline geçmek üzere, dağılıp giden öteki sahifelerde yazılı olanların da başka bir değerleri yoktur.

— Biz, görmediğimize inandığımız halde, sen gördüğünden bile şüphe ediyorsun...

— Zira, gördüklerimin, kendi vehimlerimden başka bir şey olmadıklarını zannediyorum...

— Bulduğun ve okuduğun sahifeleri de mi? Onların üslûbunu, Ahuramazda'nınkine benzetemedin mi?

— Ben, onları da bizim gibi bir faninin eseri sanıyorum...

— Şu halde, ne için bizden ayrılmayor ve benim gittiğim yollarda ilerlemeye çalışıyorsun?

— İnsanların yanılmakta ve yanılsamada nerelere kadar uzanabileceklerini anlamak için. Zira, insan, hakikate ulaştığı nisbette yanılan ve yanıldığı nisbette de hakikate kavuşan veya böyle zanneden bir yaratıktır. Hakikatin, çoğu

zaman yalan kadar doğru olabilmesine imkân yoktur ve zira insan, yalana ve iftiraya hakikatten daha çok inanır ve inandıkça aklın ve bilginin saltanatını kaybederek yeni ve başka türden bir mantık ve akıl kazanır; dinlerin, tarikatlerin ve tarihin masallarını gerçek sayanlar, onlarda yalnız bir şiir veya musikinin değil, ayni zamanda hakikatin de kanat çırptığına inanırlar. Bunun içindir ki, insan aksiyonlarının ahenğinde, doğrudan çok yanlışın, iyiden çok kötünün davulları çalar ve büyük ülkücüler, sürüleri hakikatlerin değil, hayâllerin çayırında otlatmak suretiyle gayelerine kavuşurlar. Hazretimin başarısın da bile, insanların dumanlıya ve hattâ karanlığa, açık ve aydınlıkta olanlardan daha fazla merak ve ilgi duymalarını görüyorum.

Bunları dinleyen öteki müritler, bir kuyruklu yıldızda dirilmişler gibi, şaşkın ve korku içinde bunaldılar; Zerdüşt de onun, öz suyunu başka bir gezeğenden alan görülmemiş bir bitki gibi, bu dünyadakilere benzemeyen ayrı bir renge, ayrı bir kokuya, ayrı bir lezzete malik olduğunu anladı ve bu asi müridin yalnız öteki havarileri değil, kendisini bile, inandıklarından caydıracak kadar özel bir kuvvete malik olduğunu, istemeden ve için için tasdike mecbur oldu; sonra derin bir bostan kuyusundan büyük bir kovayla su çemkeye çalışır gibi zorlanarak :

— Vaktiyle, ben de, dedi, Ahuramazda'dan aldığım emirleri insanlara öğretmeye çalışırken, benden korkanlar, beni taşlayanlardan daha az değildiler... Zira, insanlar yeniye ve doğruya alışmakta zorluk çekerler... Şimdi en genciniz olduğu için, en çabuk karar veren arkadaşınızdan başkanız bana inanıyorsunuz; Ahuramazda katında yeriniz yücelsin ve nur olsun! Ahuramazda'sız bir evren, kokusuz ve renksiz bir çiçek gibi ölü ve ölüler gibi sessiz ve kokuşuktur. Ona inanmakla, güzele, doğruya ve iyiye kavuşur, kendinizin ve insanlığın saygıya değer bir varlık olduğunu anlarsınız. Ben, sizleri ona ulaştırmak için uğraşan, sizleri ve insanları seven bir insanım!..

Zerdüşt, genç müride, bir kurbanın kendisini boğazlayana son bakışı gibi hüzün ve yeisle baktı; genç mürit de hazreti, küçümseyen ve acıyan bir gözle süzerek dedi ki:

— İnsanlar, Ahuramazda'dan haber getirenleri gözle - rile gördükleri zaman, daha çok asi ve günahlı oluyorlar. Zi- ra, insanları çoğu, gördüklerine değil, işittiklerine ve an- lamadıklarına inanırlar; zaten o çeşit insanların görmüş ol - dukları şeylerin çoğu da dinledikleri şeyler gibi adi ve kü - çük şeylerdir. Ben Ahuramazdaya yalnız duygularımla de- ğil, aklımla da inanıyorum. Fakat, hazretimin emirlerinde, kendinizden evvelkilerin emirlerinde de olduğu gibi göksel olmaktan ziyade insel (beşerî) bir hava esmektedir? Pey- gamberler, göklerden aldıklarını zannettikleri emirleri ilân ederler; fakat ne için bu emirlerin hepsi ayni değildir? A- huramazda elçilerine ayrı ayrı emirler verirken, bir evvelki verdiklerini unutuyor mu? Yoksa, insanlar arasına uyuş - mazlığın sokulmasında kendisi için bir fayda mı vardır? Ya elçiler, yalan söyleyor, ya da Ahuramazda yaratıklarla eğ - leniyorl.. Her halde elçilerin başka başka tanrılara inandık- larını savunmak mümkün olmasa gerektir.

— Ahuramazda'nın bilgeliğine akıl erdirecek kadar yetkin olsaydın, böyle kutsal kelâma aykırı düşüncelere saplanmazdm; mübareklerin vazifesi, onları yorumlamak, anlaşılır bir hale getirmektir. Zira, Ahuramazda'nın iradesi, işlerin böyle düzenlenmesini istemektedir; sen biraz da tan- rıbilimle uğraşmalısın!..

Genç mürid gülümsedi ve :

— Bana öyle geliyor ki, dedi, tanrıbilim, yalan, uydur- ma, yanlış ve mevcut olmayan şeyleri önceden doğruymuş gibi kabul ederek, bunlar üzerinde yapılan bir tartışma hok- kabazlığıdır. İnsanlığın bilgi, zekâ ve haysiyetini alçaltan bu sanatı, elçiler değil, onların çömezleri icad etmiş ve dâ - vanın aslını bozmak suretiyle, insanları birbirine düşürmüş ve hakikat ateşini söndürmeye çalışmışlardır.

Zerdüşt'ün gözlerinden iki damla yaşın süzüldüğü gö - rüldü. Bundan pek üzülen yetmişlik mürit; genç müridi ya- nına çağırdı ve onun kulaklarına :

— Artık susmalısın, dedi, zira sen dinlemeden konuşu- yor, düşünmeden itiraz ediyor ve öğrenmeden bilgiçlik tas-

layorsun. Hazretin, hoş gören alicenap gönlünü kırma. O-nun her hareket ve düşüncesinde, bizleri mesud eden ve insanları kurtuluşa götüren, yüce ve kutlu bir anlam var!..

Sahneyi, birdenbire bir sessizlik kapladı; fakat az sonra bu kutsal gezginlerin başları üstünde, bir kaç yırtıcı ve yabanî kuşun, adetâ onlarla alay eden cırlak ve acı kahkahalarla ötüşerek, oynaşarak uçup gittikleri görüldü...

———»o«———

ON SEKİZİNCİ MÜLÂKAT

DENEYÜSTÜ ÇIKMAZI

Zerdüşt'ün arkasına düşen müritler, bir suç işlemişlerde ceza meydamna götürülüyorlarmış gibi, başları eğik, korku ve sıkıntı içinde, bulundukları yeri terk ettiler; ilerde yeni bir yokuşun sonunda daha sık ve serin bir ağaçlık gördüler ve o tarafa doğru yollandılar. Zerdüşt'ün saçları nikelden bir miğfer gibi, başını kulaklarının üstüne kadar örtmüştü ve âdeta yapışmıştı. Ard ardına bir sıraya girerek tepeye tırmanmaya başlayan bu mübarek adamlar, bir depremden sıvaları dökülmüş, kerpiçten bir duvar gibi perişan bir dizi teşkil etmişlerdi. Ayakları, cinsi belirsiz ve tarihten önceki bir yaratığa aitmiş gibi, tabiî biçimini kaybetmiş, bir granit sertliğiyle dikenleri eziyor, kayaları çiğneyor, sabır ve tevekkül içinde, bu dar yolu aşıyorlardı. Fakat, az sonra en ihtiyarının gözleri yaşardı, göz yaşlarının saydam yuvarlaklığı, güneş ışığı altında elmas gibi parıldarken duyduğu yorğunluk ve acının ikindi güneşinden daha büyük ve yakıcı olduğu hissolunuyordu. En genci ise, daha metin olmasına rağmen, o da üzüntülüydü; hani, bazı ince dallar vardır, kırmak için uğraşılır da, eğilip büküldüğü halde bir türlü kırılmaz ve bir başkası bununla döğülürse fazlasiyle acıtır; işte genç müridin inceliği, hisliliği ve üzüntüsü bu türdendi. Yanındaki orta yaşlı müride, yavaşca ve fakat öfkeyle :

— İnsan, dedi, yerinde it ve yerinde at olmalıdır; hangi işde ve ne tarafta olursa olsun, bizden daha miskin bir itaat beklenmektedir. Bu, kendi taşıyacaklarını yüklenecek başka bir hayvan aradıkları içindir. Anlayorum ki, rahatlık bazan ısıran ve çifteleyen, bazan itaat eder gibi görünüp bir koşu atı gibi kaçmayı bilenin hakkıdır!..

Bu sözleri işiten mürit, genç arkadaşına hayretle baktı ve bunları ne için söylediğini anlamadı. Yol bitmeyordu.

Çitlembik ve fundalıklar arasından geçerken en genç mü - rid, bir damla su gibi, bu dizinin en sonundan kopup sağ tarafa aktı ve kayboldu. Bütün müridler yorulmuştu. Zerdüşt, bunu anladı; dinlenmeleri için, uzaklaşmamalarını tembih ederek, gölge yerlerde çömelmelerine izin verdi. Zira, ona göre, Ahuramazda, daima çalılıklar arasından hitab etmeyi severdi. Fakat, müritler uzandılar. Yorgun zamanlarımızda toprak yumuşar ve ısıtır; elemli ve yeisli zamanlarımızda ise, bir ana kucağı gibi, bizi göğsüne çeker. Müritler, toprağın bu çift hassasını birden hissettiler; bir müddet rüyasız bir uykuya daldılar ve ancak gece yarısı uyanabildiler. Kalktıkları vakit, bir anıtın ayrı parçaları imişler gibi, bulundukları yerlerde mıhlanıp kaldılar. Bu esnada birden çıkagelen genç mürid onları, dalgınlıklarından uyandırmış oldu; onu bir gece kuşundan veya Ağustos böceğinden hortlamış bir öcü zanneden müridler, birbirlerine sokuldular ve aralarından bir kişinin eksilmiş olduğunu önce fark etmedikleri için, onu, karanlıkta bir örtüye sararak tapanaktan kaçırılmış bir tanrı heykeline de benzettiler.

Zerdüşt, «Sen kimsin?» diye seslendi; genç mürid: «Yabancı değil hazretim,» dedi. Zerdüşt; «Neredeydin, ne yaptın?» diye sordu. Öteki müritler, bu sorguda bir sırrın veya kerametin gizli olduğunu zannettiler; genç mürid ise, hemen şu karşılığı verdi:

— Dikensiz bir yerde uzandım; gökde kaç yıldızın bulunduğunu, hangilerinin gezegen, hangilerinin yerinde sayan cinsten olduklarını bir müneccim gibi keşfetmeye muvaffak oldum. Sanki, Ahuramazda, beni sonsuzluk, derinlik, karanlık ve genişliği ölçme işiyle görevlendirmiş gibi, şuurumun bütün dikkat ve kuvvetiyle bu âlemi gözledim. Hepsi, kimsenin fiskesi ve kırbacıyla istikametini değiştirmeyen günlük ve yıllık yörüngelerinde yuvarlanıp duruyorlar!

Zerdüşt, ölü yıkayıp yakmaya alışmış bir rahip veya mesleki adam öldürmekten ibaret olan bir cellât gibi, duygusuzca: «YA?!..» dedi ve bu genci kafilesine kabul etmiş olduğu için duyduğu pişmanlıktan utandı. Öteki müritler, karanlıkta tutunacak bir dal arayan yarasalar gibi, dinledikleri bu sözlerin anlamını kavramak için zihinlerinde bir

leşik merkezli daireler çizdiler. Zaten onlar, boş vakitlerini düşünmekle veya bazı felsefî ve dinî konuları çözmeye çalışmakla da geçirirlerdi. Bu vesile ile genç müridin sözlerinden uyanan, yeni bir çağrışımla, aralarında şu soruların karşılıklarını bulmaya çalıştılar ve bir günaha girmemek ve Zerdüşt'ün sevgisini kaybetmemek için ihtiyatlı ve tedbirli konuştular :

Madde şekilden ayrı mıdır? Bunlar birbiriyle nasıl birleşmişlerdir? Maddesiz şekil ve şekilsiz madde olabilir mi? Evren, varlıktan mı, yokluktan mı vücude geldi? Nasıl ve ne için meydana geldi? Âlemin ilk unsuru ne idi? Bu unsur nasıl maddeleşti? Nasıl hareket etti, nasıl bedenleşti? Bedenle ruh nasıl birleşti? Evren ve tanrı sonlu mudur, sonsuz mudur? Ebedî midir, fani midir? Tanrının yüklemleri kendisinin aynı mıdır, yoksa kendisinden farklı mıdır? İnsanı, öteki yaratıklardan üstün kılan zihnin tanrıyla ve evrenle ilgisinin hikmeti ve mâhiyeti nedir? Kelâmdan ne anlamalıdır? Kozmik bir zihin, ezelî bir plân ve evrensel bir şuur var mıdır? Nihayet bütün bu varlıkların sonu nedir?.. Mutlak varlığın, mutlak hakikatin, mutlak güzellik ve mutlak hürriyetin özü neden ibarettir? İşte onları uğraştıran ve yüzyıllar boyunca bir çok düşünen ve inanan insanların beyinlerini yormuş ve hırpalamış olan sorular bunlar ve bunlara benziyen metafizik problemlerdi.

Zerdüşt'le çıkmış oldukları bu uzun yolculukta, Ahuramazda'nın türlü ilhamlarına mazhar olmuş ve kendileri için gerekli olan bilgileri, onun sesinden dinlemiş olmalarına rağmen, onun yorumlamaları yüzünden şaşkına dönmüşler ve körükörüne inanmaktan başka çıkar bir yol bulamamışlardı. Onlar da, kendilerinden evvel gelenler gibi ve kendilerinden sonra gelecek olan, kendi cinslerinden insanlar gibi, bu soruların tam karşılıklarını bulamayınca, hepsini Ahuramazda'nın bir sırrı saymış, bunun sebebini de, kendisini insanlara tanıtmak istememesinde bulmuşlardı. Zira, onlara göre, Ahuramazda, kendini tanıtmadığı halde, insan zekâ ve hayâlinin kendisine neler yüklemiş olduğunu biliyor ve eğer bir kere tanıtacak olursa, ona kim bilir ne saygısızlıklar yapılacağını ve kendisinden kim bilir ne olmadık şey-

ler istemeye cesaret edeceklerini pek iyi anlayordu. Onlara bu şüpheleri veren, yalnız genç müridin, zaman zaman yapmış olduğu tedbirsiz konuşmaları değildi; Ahuramazda'dan dinledikleri sözler de, onlara bu neticeyi ilham ediyordu.

Karanlık daha da kaybolmuş ve hava pek serinlemişti. Bu yüzden, müridler, Zerdüşt'ün müsaadesiyle topladıkları çalıları yaktılar ve bu ateşin etrafına çömelerek yüzlerinin ve bedenlerinin tümsek yerlerinde yansıyan alev renkli ışıkların türlü oyunlarını seyrettiler; fakat yine sabrı tükenen genç mürid :

— Üstadlarım, dedi, düşünmek derinliği nisbette karanlık ve genişliği nisbette cesaret kırıcıdır; sükût ise korkunçtur; iradeleri eriten bir cehennemdir. En genciniz olduğum için, en bilgisiz ve en mâsumunuzum; fakat türlü mahrumiyetlerin baskısı altında, her çeşit günahı işleme özlemi içinde olan ruhum, derin sessizliğinizden bir nedamet dersi almakta ve her gün biraz daha temizlenmektedir. Bana öyle geliyor ki, temizlik, kirlilikte bir derece farkından ibarettir ve insan yılları aştıkça, hangi dereceye kadar yükselip alçaldığını daha iyi fark etmektedir.

Zerdüşt, dedi ki :

— Tanrısal bilgeliklere, kişisel düşüncelerini karıştırma!.. Bu imansızlık yollarında yarışa çıkmak demektir. İnsan, bir başkasından aldığı fikirlerin ve bir başkasından işittiği sözlerin asıllarını bozmaktan ve kendi uydurmalarıyla onlara olmadıkları şekilleri vermekten hoşlanır. En genciniz olduğun için, bu maskaralıkta en çok hüneri senin göstereceğine inanıyorum. Bu kutsallık yollarında, zihnin kapılarını kapatıp, gönül kapılarını açmak gerektir.

Fakat, genç mürid, bu ihtara itaat etmek istemedi :

— Tabiat, dedi, üreme ve hattâ sindirim organlarını, bedenin aşağı kısmında, düşünce organını, omuzların üstünde, yukarı kısımda yaratmıştır. Bu, başın eserleri, göksel ve ebedî olacak, ötekilerin ki yersel ve fani olacak demektir. Hepimizin ölümlü olşumuz ve yeryüzünde bin bir tutkuyla çırpınıp durmamız, başın değil, gövdenin ürünü olmamızdandır. Beyinlerini yüce ve ülküsel konularla işletememiş o-

lanlarm başlarıyla süflî organları arasında ne fark vardır?! Düşünmemize ve öğrenmemize izin ver hazretim!..

Öteki müritler, saygısızca konuştuğunu zannettikleri bu gence, Zerdüşt'ün gerekli karşılıkları vereceğini ümid ederlerken, onun yine ağlamakta olduğunu gördüler. İşte, bu üzücü beklemeler esnasında, ortalığı ay ışığına benzeyen bir parıltı kapladı ve Ahuramazda'nın kutsal sesi işitildi :

— 1 —

Düşüneceksin ve düşünmeyi seveceksin; gerekirse, bu uğurda, hayatını da feda edeceksin ve zira düşünme, hataların olduğu kadar da, bütün hakikatlerin anasıdır ve ancak bu ananın kucağında hürriyet sütünü emebilirsin.

— 2 —

Düşüneceksin ve düşünmeyi seveceksin; gerekirse bu uğurda bütün maddî bazlarını feda edeceksin ve zira düşünme, bilginin olduğu kadar da hayatın kaynağıdır ve bu kaynaktan, kana kana içenler, hürriyet susuzluğundan kurtulabilirler.

— 3 —

Asalak bitkiler gibi, asalak hayvanlar da vardır ve bunlar uyanık olanlardan ziyade uyumuş olanların sırtında geçinirler. Neden ayık ve uyanık olandan kaçıyor, uyuşuk ve uyumuş olana sokuluyorsun? Isıktan gözleri kamaşan böcekler gibi, karanlıkta kımıldayor, sülüklerin kan emdikleri gibi, sen de insanların zekâ ve şuurlarını emiyorsun. İnsanlar, ruhlarının kaşıntılarından, kendi derinliklerinde senin gezindiğini hissetmektedirler.

— 4 —

Dünyanız, kaosun doğurduğu bir yumurtadır. İnsan, bu yumurtanın kalın ve sert kabuğunu çatlatıp, ülküsel bir âleme uçmak için çırpınan bir civcivdir. Kurumlarımz, kanunlarınız ve bütün inandıklarınız, sizleri bir türlü kandıramayan bu yumurtayı terk ederek kozmosun başka bir dünyasında uçmak istediğinizi ilân eden bildirilerdir.

— 5 —

Sen, gözlerini başkasına, ötekine ve kendinden ötesine dikmiş olan mistik ve metafizik bir meraksın. Başkasında, ötekinde ve ötede kendinden başka bir şey bulamayacak-

sın. Doğduğun gündenberi kendinle başbaşa olduğun halde, kendini asla öğrenemedin. Buna rağmen her şeyi kavramış da yalnız bilinmeyen tek hakikat benmişim gibi, bütün zekâ ve iradeni benim uğrumda harcadın. Bu israf, bir mânevî sefahattır ki, senden, servetlerini kaybettikten sonra, yoksulluk içinde döğünen bir nedamet kurbanı yaratır... Şuur için her bilinmedik âlem, bir sonsuzluktur ve her sonsuzluk genişleyen bir Bendir. Zamanları ve uzayları hayâlinin gücüyle geriye ve ileriye doğru uzatabilen, gerebilen insan, kendinin ötesinde yine kendinden başka bir şeyin bulunmayacağını anlayacak ve Ahuramazda, bilinmediklerin son sınırında, insan oğlunun evrene aksettirdiği kendi mağrur gölgesinden ibaret kalacaktır. Benim adıma söylediklerıniz, kendi adınıza söylemekten utandığınız veya çekindiğiniz fikirlerin gülünç ve şaşkın yankılarından başka bir şey değildirler.

— 6 —

Merakı, tecessüsü, deneyi ve şüpheyi iflâs ettiren ve arkasında başka bir bilinmediğin bulunmadığına emin olunan hakikate «mutlak» denilir. İnsan aklı ise, daima yeni bilinmedikleri yaratmak, yeni şüpheler, yeni ümitler icad etmek ve her bulduğunun arkasında saklı olan başka bir hakikatin varlığına inanmak hastalığına tutulmuş bir dertlidir. Tesadüfün ve ihtimallerin mantığını kuramayanlar, kader mantığına saplanırlar. Kadere inanmayanlar, yeni sebepler arama kaderinin zincirleriyle bağlanırlar.

— 7 —

Mutlak, içine düştüğü derinlikten çıkabilmek için kıvranan ruhu, daha diplere dalmaya mecbur eden bir ağırlıktır. O, bir örümcek ağına benzer. Kanatları bir kere bu ağa yapışmış olanlar, çırpındıkça daha fazla sarılacak ve nihayet tutulduğu çarpıntılar içinde, varlığını emilmiş bulacaktır. Mutlak, hürriyetin, şartların, münasebetlerin, zekânın kendisinde sona ermiş olduğu bir sıfırdır ki, şuur onun solunda değil, sağındadır. İnsanın büyüklüğü, olamazların, bilinemezlerin ne olduğunu araştırmakta değil, olabilirleri ve bilinecek hakikatleri keşfetmekte ve bunları canlıların hizmetine, gerçeklenmiş olarak sunabilmekte saklıdır.

— 8 —

Kaynadıkça koyulaşan bir sıvı gibi, yoğunluğu arttıkça genişliğini kaybeden bir zekâ taşıyorsun. Sınırsızın, ebedîlîğin arkasında koşarken, faninin ve sonlunun nimetlerini kaybettiğini fark edemeyorsun. Tabiat üzerindeki zafer, toplanmaya değil, yayılmaya, birikmeye değil, akmaya, katılaşmaya değil, cıvımaya razi olanların hakkıdır. Mistik hayâller deliliğinden kurtul; ölümden sonra kavuşulacak zevk ve saadet hayâllerinin, yoksulluk acısında saklı olan bir teselliden ibaret olduğunu bil. Bir piyesin yalnız okuyucu veya seyircisi olanlar, yazarın veya oynıyanların tatmiş oldukları heyecanların lezzetini bilemezler. Açığa vurulan fikirler altında, daha çok derin, daha çok karanlık, ifade ve ifşası güç fikirler saklıdır. Fakat, gördüğün ve inandığın âlemin saklılığa tahammülü yoktur. Âlem, bütün servet ve sırlarını cömertçe ikram etmekten çekinmeyen alicenap bir zenginliktir. Onu, bir cimri veya büyücü sananlar, kendi kısır zekâlarının ve bilgisizliklerinin körlük ve tereddüdü içinde çırpınanlardır. Bunun içindir ki, yaşadıkları âlemde, yapacakları vazifeler bitmiş ve öğrenilecek başka bir bilinmedik kalmamış gibi, kendilerini bana benzetmeye çalışan, beni bulmaya ve bende yok olmaya uğraşan tembel ve sakat ruhlardan iğreniyorum.

— 9 —

Boşal, işle ve tat... Her şey, şuurunun dışındadır. Her şey seni, tabiatin türlü hazlarına dâvet etmektedir. Yetkinliğin pusulası, ruhun gemisini, şereflerin, zaferlerin, kolaylıkların çalkandığı bir okyanusa sürüklemektedir. Hayat, mahrum olmak ve mahrum etmek için tutuşmuş bir yangın değil, hareketin, savaşın, cesaret ve gayretin meşalesinde, evrenin türlü güzellik ve lûtuflarını aydınlatan bir ışının alevidir.

— 10 —

Bilgelik, güftesiz bir musiki değil, bir şiirdir. Onun, sık sık tekrar edilerek düşünülmesi gereken bir fikir olduğunu bilmeyenler, geçici bir ses hoşluğundan ibaret sayarlar. Âlemin her zerresini, bütün unsurlarıyla, hareketlerin her anını, bütün gayeleriyle deşip çözerek, bunlarda saklı olan

sırları anlamak isteyen büyükleriniz, çoğu zaman bu musikinin ahenğindeki çalkantıya tutulmuşlardır. Deniz, kendi güzellik ve maviliğine hayran olanları kadar da, kendini kirletenlerin döküntülerini, sahillerinin kayalıklarında parçalamaktan hoşlanır.

— 11 —

Her ilerleme bir gerilemedir; her gidiş bir dönüştür ve her yükselmede bir alçalma vardır. Sükûnla hareketi ayırdeden, sadece bir hız farkıdır. Bunun içindir ki, doğru ile yanlışı fark etmek ustalıkların en üstünü sayılır. Bütün düşünceler, bir piramidin tepesinden tabanına doğru inen bir ışık gibi yayılır ve piramidin her yüzünde parlar gibi görünen bu ışık, taban genişledikçe kararır ve bulanır. Tabandan zirveye bakanlar, ışının bir nokta, bir yıldız olduğunu, tepeden aşağıya bakanlar ise, bir bulutun sislerinden başka bir şey olmadığını anlarlar. Ruhunuzun nurunu boş yere sonsuzluğa, mutlak'a ve Ahuramazda'ya çevirmeyin; yol uzaktır, bölge geniştir; uçurumsa derindir; sönmemek ve kaybolmamak için zirvede kalın; bütün hakikatler oradadır. Kaktüs yaprakları dikenli olur, meyve ve çiçeklerini geç verir. Görünüşte güzel olmadıkları halde, onlarla öğünebilir, salonlarınızı onlarla süsleyebilirsiniz. Oysa ki, onların ekvatorda binbir çeşidi vardır ve gölgeleri altında yılanlar uyur ve seyyahlar önlerinden ürpererek geçerler. Senin ahlâk kuralların, miskin ve mistik aksiyonlarınla kişisel inançların bu garip bitkiler soyundandır.

— 12 —

Denize girdiğiniz vakit küçülüyor ve bu tükenmez suyun, insan kirlerini temizleme işinde ne kadar yetersiz olduğunu da fark ediyorsunuz. Ruhun kirleri su ile değil, toprakla temizlenir. Son nefesinde bile, «Benimdir;» diye haykırmak isteyen kurumuş dudakların titreyişini ve açılıp kapanan ellerin biraz dahasını koparmak isteyen kıvranmalarını görmediniz mi? İstemek hak, vermek vazifedir. Hiç bir ayna, kendi kendini gösteremez. Ruhunuzun aynasında yansıyan biri varsa, o da kendinizdir; orada çirkinleşmeyin. Zira, kendinizi inkâr ederken de tasdik ettiğiniz yine kendiniz ve kendinizin olandır. Siz, hakikati zıtlarda değil, zıtları

hakikatlerde aramalısınız. Beni anlamak, anlamamaktan daha kolaydır; hürriyette esirliğin, esirlikte hürriyetin saklı olduğu gibi, düğümlenmiş düşünce ve inançların içinde, çözülebilecek sırlar ve çözülmüş sırların içinde de düğümlenmiş düşünceler saklıdır.

— 13 —

Âlemde birbirine eşit ve mutlak surette iyi olan ne var ki? Güvendiğiniz bilimin, insanı ne kadar yanılttığını, pek ciddi imanların sizleri nasıl içinden çıkılmaz duygu ve düşünce bataklıklarında boğduğunu denemediniz mi? Size, ancak yaşamak için, iyi ve doğru yaşamak için gereken bilgileri elde etmenize yarayan bir akıl verilmiştir. Teorileriniz, birbirinize karşı yönelttiğiniz bir zekâ yarışmasının öğünmelerinden başka şey değildirler.

— 14 —

Tabiat üstü ve tabiat dışı konulardan bahsediyorlar. Varlığın toplamı tabiat olunca, bunun üstünde ve dışında bir şeylerin varolduğunu düşünmek, tabiat küresini tam ve bütün olarak kavramamak demektir. Tabiatin üstü ve dışı demek, tabiatten başka bir tabiat vardır demektir. İnsanın dün mûcize saydığı şeyler, bugün ya çocuk oyuncağı, ya da inanılmaz yalanlar olmuştur. Bugünün mûcize veya harika saydığı şeyler de yarının eğlenceleri olacaktır. Sizler, daima kendinizden evvel gelmiş olanlardan daha zeki, kendinizden sonra geleceklerden daha budala sayılacaksınız. Evrim, ahmağın, budalanın, bilgisiz ve safdilin geride kalıp, bilginin, zekânın hakikat yollarında ilerlemesidir.

— 15 —

Maddenin olduğu gibi, beynin de bir fizik ve kimyası vardır. Bir sinir hücresinin yerinde, tertip ve terkibindeki ufak değişiklikler, beyin enerjisindeki salgıların uzunluk ve titreşimi, dalga ve yansımalarındaki farklar (A) nın (B) den başka türlü düşünmesine, (C) nin (D) den başka türlü hissetmesine, (E) nin (F) den başka türlü yaşayıp hareket etmesine sebep olur. Senin tabiat veya ruh üstü ve dışı saydığın olaylar, kafa tasma sıkışmış olan bu sencab renkli urun mimarîsinden doğan yumurcaklardır.

— 16 —

İnsanın ardardına gelişinden, aklından ve bilgisinden şüphe edenlere, bu aklın ve bilginin bir gün işlemez hale geleceğine, geride daha birçok bilinmedik ve çözülmedik sırların kalacağına ve bunların başında da daima ve ebedî bir anlaşılmaz olan Ahuramazda'nın kalacağına inanmakla beni de, insan akıl ve bilgisini de inkâr etmiş olmayor musun? Sen beni pek iyi biliyor, pek iyi tanıyorsun... Çünkü, ben senin zihninde çarpman düşünceyim; senin kalbinde dalgalanan duyguyum. Beni inkâr edemezsin. Fakat vazifen, beni kendi işlerine ve öteki insanların zihinlerine karıştırmak değil, hayat ve tabiatin ezelî ve değişmez kanunlarına itaat etmek ve onları araştırmaktır.

— 17 —

Bana inandığın veya inanmadığın için ve başkalarının da sana benzemedikleri için tasalanma. Evrenin büyüklüğü karşısında acınacak kadar küçük sün. Korkma! Belki de başka yıldızlarda, senden daha büyük zekâlar da beni kabul veya reddetmektedirler. Fakat ben, senin ve onların bana yükledikleri ya da yükleyecekleri vazifelerin çokluğu içinde, senin ve onların düşünüp inandıklarınızla uğraşacak kadar büyük işlerini ihmal etmeye karar veren, becerikli bir vekilharç değilim!..

— 18 —

Gerçek insan kaybolmuştur; sanatta ve mitolojide aradığınız kimdir? Gerçek varlık kaybolmuştur; bilim ve medeniyetin amacı nedir ki? Gerçek Tanrı kaybolmuştur; tanrı bilimde ve felsefede kimi arayorsunuz? Gerçekten ve gerçeklikten korktuğunuz içindir ki, mistik fantazyalar yaratıyor ve âlemi bu fantazyaların yalanı içinde seyrederken, onu, mevcud olmayan şeylerle dolduruyorsun... Zavallı Zerdüşt! mutlakı ancak ölümün eşiğinde fark eder gibi olacaksm ve onun eteklerine yapışırken de sonsuz yokluğun karanlığında kaybolacaksın; böylece ebedî sır, yine kendinle gömülecek ve kendinden sonrakilere bırakabileceğin tek miras da, yine bu sır olacaktır. Oysa ki, insan, sevinç için de oynasın ve sefaletinin bestelerini terennüm etsin diye, ıstırap yaratıldı ve şüphe, insan aransın, ümid etsin, bulsun,

ve kaybetsin, sonra da bunun acısıyla nasıl yaşamakta olduğunu anlamasın diye icad olundu.

— 19 —

Renklerin kokuları ve kokuların renkleri vardır; sıcak bir sıvıdır ve sıvı bir alev gibi bulaşık ve boyalıdır; sesler yapışkan, anlamlar kaçak ve kaygandır. Bunların en gerçek anlamını kavrayabilenler, inançların kara, fikirlerin kırmızı olduğunu anlayabilirler ve insan, bunlardan birincisini içmekten, ikincisini koklamaktan hoşlanır. Hakikat yolcusu, doğruyu, eğri yollarda aramakta, canlıdan kaçıp ölüye sarılmaktadır ve sen yanıbaşımda, «Bana bak, beni öğren!» diye yalvaran tabiat sırlarının karşısında körlükten ve sağırlıktan kurtulmak istemeyorsun. Uzaklarda, göremeyeceğin yerlerde saklı olduğunu zannettiğin ve asla mevcut olmamış olan şeyleri aramaktasın. Zira, ihtiyarlar, uzağı görmekten hoşlanır; geçmişin gözlüğüyle geleceği seyretmeye çalışırlar. Bu onların yaşamakta oldukları âlemi terk edeceklerine de bir işarettir.

— 20 —

Kendini çok büyük görenin görebileceği tek şey, kendisi olduğu için, bütün diğer şeyleri görmekten âcizdir. O, yalnız kendi bildiğinin doğru ve kendi kararlarının yerinde olduğuna, başkalarında ise hiçbir üstünlüğün bulunmayacağına emindir. İnsan, bu sapığın cesareti karşısında, daha neler yapacak, neler düşünecek ve nihayet nelere teşebbüs edecektir diye şaşkın bir merak içinde bekler; onu takib eder. Üstün adamın kuvveti, budalaların bu şaşkınlığı önünde şahlanır. Oysa ki, hepiniz ayrı ayrı üstün değerlere maliksiniz ve hiçbiriniz, benim için bir diğerinizden daha çok aziz değilsiniz. Hepiniz, inanmadan bağlanıyor, anlamadan kabul ediyor, imrene imrene mahrum olmaya razi oluyorsunuz. Ruhunuzun zenginliği, aksiyonlarınızı fakirleştiriyor, aksiyonlarınızın sefilliği, ruhunuzu alçaltıyor. Emirlerinizi, kendi benliğinizden değil, sizi kurban etmeyi, şehid etmeyi önceden tasarlamış olan bir imansız ve iki yüzlü sanatcıdan alıyorsunuz; kendinizdeki ateşi söndürüyor, başkasının ateşiyle tutuşuyorsunuz. Üstün olmaya özenmeyiniz, üstün ol-

duğunuza inanınız. O vakit, sizleri bana getirecek ve hayatın en yüce amaçlarına ulaştıracak olan yollar kısalacaktır.

— 21 —

Gülmek, iç âleminizde sızlayan trajediyi saklamak isteyen çatlak bir maskedir; çıkardığın sesin gevrekliğinde sefalet ve korkunun acı cümbüşü sızmaktadır. Bunun farkında değil misin Zerdüşt?!.. İyi bil ki, hayat, mihnet ve özlemlerin terbiye ettiği bir yücelme ve tatma hasretidir. Halden ve gelecekten bir şey beklemeyenler, yırtık gönüllerini mazi çengelinde kokuşturmaya mecburdurlar. Ancak nelerin gizli, nelerin açıkça yapılıp söylenebileceklerini takdir edebilenler, dünya bazlarına nail olabilirler. İnsan, kendisini inşa eden bir mimar olmadıkça, ölüme, unutulmaya ve acı çekmeye mahkûmdur. Kendi tözlerini, hayat ve hakikat kudretiyle çelikleştirmeyi bilenler, ruhlarını eskiyinceye kadar giymeye mecbur olunan bir fakir elbisesi halinden çıkarır, mesud ve zengin bir canlılığın sarayı haline getirebilirler...

— 22 —

Kendisine her şeyin en iyisini, en güzelini, en doğrusunu lâyık görmeyenler, âdaletin gözlerini çıkaran cellatlardır; onlar bir gün, kendi nefislerine karşı yaptıkları zülmün cezasını, kendi yoksulluk ve köleliklerinin işkenceleriyle ödeyeceklerdir. İradenizi kuvvetlide, kuvvetinizi, aşılamazda, aklınızı bilinemezlerde işletiniz. Faninin tek kurtuluş parolası: ya Hep, ya da Hiçtir. Sen insanlara feragati, pehrizi, âcizliği; mahrumluğu aşılıyor ve evrenin binbir nimetini zebirleyerek hem beni, hem benim olduğunu zannettiğin eserleri *öldürüyorsun... Zavallı metafizik delisi, zavallı* ahiret sarhoşu!..

— 23 —

İtidal demek, daha azma başeğmek demektir ve kanaat, başkalarının tattıkları karşısında ağızları sulanan biçarelerin felsefesidir. Kendinizi, faziletten ayrılmadan aşırılıkta terbiye ediniz; çoğu aramayan azı bulamayacaktır. Azına razi olanlar, tehlikeden ve savaştan kaçtıkları için, arkalarından vurulacaklardır. Benliğinin sonsuz derinliğine

in, orada kanaat hazinesinin nasıl boş, tevekkül sarayları - nın nasıl harab olduklarını gör!..

— 24 —

Kuşlar, daha uzun bir ömür yaşadıklarını hissetmek için alaca karanlıkta uyanır, cıvıldaşır ve sevişirler. Onlar, bu saadet içinde iken, az sonra bir başka yırtıcı kuşu, kendi etleriyle beslemiş olacaklarını düşünebiliyorlar mı? Felâketiniz, daima ilerdekini ve başkasınınkini düşünmekten gelir. İleriye ve başkalarına bir şeyler vermek istediğiniz zaman, asîlliğin zirvesine yükselirsiniz. Verebilmek hazzını tatmamış olanların alabildikleri, toplayabildikleri, kendilerini olduğu kadar da kendilerine bağlı olanları deviren zehirlerdir.

— 25 —

Ey tabiat, sen artık yapabileceğin şeylerin hepsini yaptın, bitirdin... Bundan sonra, eskiden de olduğu gibi, ayni şeyleri tekrar etmekten başka birşey yapacak değilsin. Şimdi, artık yaratma sırası insanındır. Sen mazisin, o istikbâldir. Sen yaratılmış gibisin, insan yaratıcıdır. Sen onun elinde bir köle, o senin göğsünde bir efendidir!

— 26 —

Zerdüşt, sana hiç inanmadığın ve daha evvel de telkin edilmiş olmalarına rağmen, yeni işitmekte olduğun garip emirler mi veriyorum? Aklın zıt ve çelişik düşünceler arasında, imanını kaybedecek gibi mi oluyor? Ben, sana şaşmayan, şaşırtmayan hakikatları ifşa ettim. Sen ise, hakikati aramayor ve hakikatten korkuyorsun. Çünkü sen savunmak istediğin fikirlere kendin inanmış değilsin; imanın zayıf, şüphen kuvvetli ve anlayışın kıttır. Gerçek benliğini saklayan tabakaları birer birer kaldır; altında benim anlattığım mâhiyetteki kendini bulacaksın...

— 27 —

Sönen ışıklardan, silinen renklerden, uzanan seslerden yuğurulmuş olan zaman ve uzay, ayni sönüklük, siliklik ve uzunluktaki ümit ve tutkularla yoğunlaşmış veya çemberleşmiştir. Organizmasının kimyasına ve mimarisine mahkûm olan insanoğlu, bu sahnenin hem seyircisi, hem de ak-

törüdür ve Ahuramazda, dramlarınız kadar da komedilerinizin farkında bile değildir.

— 28 —

Küçük işlerle uğraşıyorsun, çünkü büyük değilsin. Şikâyet ediyorsun, çünkü zâlim ve kibirlisin; bir nizam isteyorsun, çünkü asîsin... Bütün istediklerin, başkalarının sabır ve itaatini sağlamak içindir, fakat sen neyin kölesisin ey kendi kendinin efendisi olan Zerdüşt?!..

— 29 —

Seni, toprağın derinliklerine çeken ve geleceği, ruhunun makarasına sararak bugünün zevk ve başarılarından mahrum eden, mistik hezeyanlarındır. Ümid örsünde şekillenen başın, son saadeti, ne olduğunu bilmediğin, görmediğin bir âlemde gerçeklenecek sanmakta ve sanki bütün sırlarımı, yalnız senin kulağına fısıldamışım gibi, benim, hayatın ve evrenin hakikatleriyle dolu sandığın mustarıp başını yıldızdan yıldıza çarpmaktasın. Sen, bir gök kuşağını, seni bana getirecek olan göksel köprünün kemeri zannediyor ve onun renkleri üzerinde bir kelebek gibi oynamaya özeniyorsun. Zavallı Zerdüşt, zavallı böceklerin böceği!..

Ahuramazda, böyle dedi ve sustu...

———»O«———

AYRILIK VE DÖNÜŞ

Zerdüşt ve arkadaşları, Ahuramazda'nın yalnız sesini işitmiş, asla kendisini görememişlerdi. Bazan, birbirine zıt, bazan da çelişik gibi görünen bu sözlerin göklerden seslendiğini inkâr edemeyor, her defasında başka bir tarzda yansıyan göz kamaştırıcı renklerin ve ışınların ardına gizlenmiş olan bir yüce varlığın konuşmakta olduğuna inanıyorlardı. Zerdüşt, müridlerine, Ahuramazda'yı bulmak için çıkmış oldukları bu uzun yolculuktan evvel türlü telkinlerde bulunmuş, onlara bir takım gizli hakikatlerin en önemlilerini öğretmişti. Fakat, Ahuramazda'dan geldiğine inandıkları bu sözlerin anlamıyla, hazretin vaazları, birbirini tutmayordu; bu yüzden vakit vakit, imanlarının sarsıldığını hisseden müridler, bir günah işlemek korkusuyla, Zerdüşt'ün şefaatine sığınıyorlardı. Yalnız araştırmaktan, düşünmekten ve düşündüklerini serbesce söylemekten çekinmeyen genç mürid, hazrete karşı duyduğu bütün güven ve saygıya rağmen onun, ilerlemek isterken, daima yanlış bir yolda gerilediğini veya yerinde saydığını anlayor, hakikat yolunun, başka bir yönde olacağından şüphe etmeyordu.

Bunu, artık Zerdüşt de anlamış gibiydi. Bütün ömrünü tanrıbilim çıkmazlarında eskitmiş olmanın verdiği pişmanlık ve bezginlikle, ülküsel değerinin yüksekliğine rağmen gerçeğe ve yaşayana uymayan kendi fazilet anlayışının, artık insanlar için pek de faydası olamayacağını da kavradı. Son defa genç müridinin nelere değer verdiğini öğrenmek istedi; ona:

— Belki de, dedi, yolculuğumuz, burada sona erecektir; fakat senin, bütün bu işittiğimiz göksel sözlerden ne anladığını öğrenmek isteyorum.

Zerdüşt'ün bu emrinden cesaret alan genç, şu karşılığı verdi :

— Hazretim, düşündüklerimi açıkça söylersem, beni dinsizlikle, ya da ahlâksızlıkla suçlandırmaz mısınız? Zira, insanların en yetkin zannedilenlerinden çoğunun bile, kendi düşündüklerine aykırı düşünenleri suçlandırmaktan zevk aldıklarını öğrenmiş bulunuyorum.

— Ben, o türlü yetkinlerden değilim; bunu şimdiye kadar anlamış olmalıydın. Sayınız, bu kadar azaldığı halde, hayatın en çetin, fakat en zevkli günlerini sizlerle geçirdim. Eğer inandıklarıma, içinizden birini inandıramamışsam, bu benim yanlış yolda olduğuma değil, inandırma sanatında yeter derecede usta olamadığıma delâlet eder. Düşündüklerime aykırı olan düşünceleri sevmem; fakat düşünenleri ve düşünceyi severim; çekinmeden anlat!..

Zerdüşt'ün bu müsaadesini fırsat bilen genç mürid :

— Ahuramazda'yı, dedi, mutlak surette yetkin sayarım; fakat o, yaratılmış olan hiçbir şeye, kendi mutlak yetkinliğini vermemiştir. Zira o, hiçbir şeyin kendisine benzemesini ve kendisine eşit olmasını istemez. Bunun tersi doğru olsaydı, insan ona benzemek ve onun yüce niteliklerini kazanmak için, binlerce yıldır didinip durmazdı. Şekiller içinde, yalnız küreler, ona yaklaşıyor gibidir; zira küreler, piramitler ve koniler gibi, düzleme geniş tabanlarla bağlı ve hareketten hoşlanmayan şekillere benzemezler. Küreler, düzleme yalnız bir noktalariyla dokunur ve daima kaçmaya, yuvarlanmaya hazırdırlar. Ne yazık ki, bunlarda da yücelme, yukarılara çıkma isteği yoktur. Onlar da sular gibi, eğik düzlemlerden aşağılara kayma özlemindedir veya teğet noktalarında ve kendi eksenlerinde dönmek suretiyle ölümlülükten kurtulmaya çalışırlar. İşte, bunun içindir ki, yetkin olmayan varlıkların nasıl olupta mutlak bir yetkinliğin elinden çıkmış olduğunu bir türlü aklım almayor. Her eserde Ahuramazda'nın imzası var ama, bana bunları sanki o değil de, kendilerini onun soyundan gelmiş sayan soytarılar yazmış gibi geliyor. Sahte ve kalp eserler kolayca ürerler ve elden ele geçerler; onları kimse korumak ve saklamak istemez. Canlıların, hattâ cansızların fani oluşlarından, bunları ölümsüz bir varlığın yaratmış olması neticesini çıkaramayorum. Gerçek ve usta sanatçı eserlerine kendi ruhundan

ve kişiliğinden öyle bir öz katar ki, bunlar, çoğu zaman kendisinden yüz yıllarca sonra da yaşamaya ve değerlerini gittikçe daha fazla arttırmaya devam ederler.

Evrenin ulu mimarı, imzasını koymuş olduğu eserleri kusurlu yaratmış olmakla, ancak kendi beceriksizliğini, isteksizliğini ve savsaklığını ilân etmiş olur. Öyle sanıyorum ki, Ahuramazda varlıkların ilk ve mutlak unsurunu yaratmış ve «Ne olacaksan ol!» emrini vermiştir; bu unsur da gördüğümüz ve görmediğimiz âlemlerin türlü varlıkları haline gelmiştir. Olay dediğimiz şey, bu unsurun yeni ve değişik bir varlık haline gelmek için çabalamasından, çırpınmasmdan başka bir şey değildir. İçimizdeki hürriyet aşkı da, unsurumuza verilmiş olan bu ilk emrin ürünü olsa gerektir. İşte hazretim, aklıma gelen ve içinden bir türlü çıkamadığım bu düşünceler yüzünden ben, Ahuramazdanın mutlak yetkinliği lekelenmesin diye, onu, evrenin hiçbir işine ve oluşuna karıştırmak istemeyorum; karıştığını da zannetmeyorum. Onu sâf, yüce ve ulu bir varlık olarak selâmlayor, hiç bir şey istemeden, beklemeden kendisine karşı saygı duyuyor ve ona inanıyorum.

Zerdüşt, genç müridin bu itirafı karşısında delirmemek için, pek üzüntülü dakikalar geçirdi. Öteki müridler de şaşırdılar; hazretin vereceği karşılığı merakla beklediler. Fakat, Zerdüşt, sapıtmış olduğuna inanarak kendisinden kurtuluş ümidini keser gibi olduğu bu genç müridi, acıklı ve acıyan bir gözle süzdü ve:

— Ahuramazda'nın sesini duydun, emirlerini dinledin. Bütün bunlardan, kendin ve insanlık için çıkardığın sonuç nedir?.. Hangi prensiplere bağlanıyorsun?..

Diye sordu. Genç mürid :

— Bana öyle geliyor ki hazretim, dedi, prensiplerde birer öncül karakteri mevcud oldukça, doğrulukları ispat edilmeden körü körüne kabul edilmiş olurlar. Bu itibarla ben, prensipleri birer sonuç saymayı tercih eder ve doğrulukla rına aklım yatarsa onları hareket ve inançlarımın temeli yaparım. Yâni ben, prensiplerden hareket etmem, hareketlerimin ve deneylerimin sonunda uygun bulduğum veya bulmadığım prensiplere ulaşırım. Bu araştırmalarımın sonun-

da anladım ki, insanın ıstırabı alıştıklarını terk etme korkusundan, içinde bulunduğu halin daha beterine düşme tasasından, imkânsızı istemekten, başkalarınmkine göz dikmekten ve nihayet yarma karşı olan güvensizliğinden doğmaktadır. Bu hal, yeni değildir; her cemiyet ve devirde de böyledir. Sebepleri başka başka görünmesine rağmen hep ayni tasadan, hep aynı kaygıdan gelmekte olan bu ıstıraptan kurtuluşun çareleri de başka başka yollarda aranmıştır.

Yine hazretim, bana öyle geliyor ki, dinlilerin en dinsizi sen ve dinsizlerin en dinlisi benim. Hürriyet ve faziletin bir şiir olduğunu bilenler, onlardaki bedii hazzı yalnız koklamazlar, aynı zamanda tadarlar. Benim ulaştığım prensip, her akıllı adamın ulaşabileceği hakikatlerdir ki, başlıcaları şunlardır: Devlet ve millete hizmet etmek, kanunlara saygı duymak, geriden ve eskiden kurtularak ileriye atılmak, Ahuramazdayla uğraşmamak, işini ve kaderini kendi bilgi ve iradesine göre ayarlamak, yaşamayı sevmek, ölümden korkmamak, örnek ve seçkin bir insan olmaya özenmektir. Ne ahmakça iyimser, ne budalaca kötümser olmalıdır; insana en doğru yolu, tanrıbilim değil, pozitif bilim gösterecektir; onun ardına düşelim, ona sarılalım.

Eşya ve olaylarla değişene uyabilen ruh, hayata gülümsemekten zevk alır ve uymayanlara acımak suretiyle kendine türlü ıstırapları aşılamaktan kaçınır. Uğrunda kendimizi feda edebileceğimiz tek hakikat, bütün insanları mesud etme iddiasında olan ilerlek ve pozitif ülkülerdir ve bu ülkülerden mahrum olan yerlerde, bunları yaratmaya ve işletmeye çalışma tutkusudur. Bunların başında parlayan da, hürriyet ve âdaletin tacidir. Mesud olmak isteyenlere son tavsiyem şudur: Alıştıklarını bırak, alışmadıklarına alış. Eskiden beri alışmış olduklarınız iyi şeyler olsalar bile, bunlara bir kere alışmış olduğunuz için, onlardan daha iyilerini benimseyemezsiniz. Yeni alışacaklarınız, kötü şeyler olsalar bile, onlara alışmış olacağınız için, eskiyecek ve yenilerini benimsemeye özeneceksiniz. Hafif şeyler uçar ve yükselirler, ağır olanlarsa batar ve yerinde sayarlar. Bu itibarle her yükselenin meziyetli, aşağıda kalanların meziyetsiz oldukları zannedilmemelidir. İlerlemek için ne uçmak ne de çök-

mek yetişir. Ancak ateşli ruhlar, hedeflerine ulaşabilirler. Islanmış ve cıvık varlıklar alevlenemez ve ateşli ruhlara musallat olurlarsa, onları da söndürürler.

İnsan olarak yaşamak, öyle bir büyüklüktür ki, bunun her anında tanrılar nefes alır ve tanrılık işler. Kötüler yok olmakla, kötülük mahvolmaz, iyiler yok olmakla iyilik mahvolmaz. Fakat kötülük mahvolursa iyilik ve iyilik mahvolursa kötülük ebedileşir. Hayırla şerrin savaşını bu açıdan görmelidir. Ömürlerini tanrıbilim masallarıyla çürütmüş olan talihsizler, içine düştükleri çıkmazlar yüzünden teselllilerini kadere inanmakta bulurlar. Büyük adam, kaderini değiştirme kudretine malik olandır. Ölümden sonra dirilmeyi de istemeyorum hazretim. Zira, böyle bir dirilme ümidi, tanrısal âdaletin başka bir âlemde gerçekleneceği inancına dayanır. Ahuramazda, bu âdaleti, yaşadığımız âleme uyğulayamaz mı? İnsanların gidiş ve kaderine dikkat edilirse, onun bu âleme uyğulamış olduğu âdaletin ne kadar bozuk, yanlış ve yersiz olduğu görülebilir ve bu dünyadaki düzensizliklerin çoğu da bundan doğmaktadır. Bana öyle geliyor ki, yaşadığımız âlemin tanrısal âdaleti, insanı isyan ettirecek kadar isabetsiz olunca, öteki dünyadaki âdaletin yargıcı, alıştıklarından vaz geçecek veya bu dünyada yapmış olduklarından pişman olacak kadar insan olmaya özenmeyecektir...

Evlerinden uzak yerlerde ölme âdetinde olan kediler gibi, yabancı ellerde can vermeye hasret çekmek istemem. Bedenimiz, besinlerini ve ruhumuz özsuyunu ana yurdumuza borçlu olduğu için, fikirlerimiz gibi cesetlerimizi de, bu aziz ve cömert yurda ikram etmekten çekinmemeliyiz. Bunun içindir ki, hazretim, ben, bu dağların ham, sert ve yabanî meyvelerinden usandım; insanlar içinde yaşamayı ve Ahuramazda'nm bir çok defalar işaret ettiği gibi, insanlara hizmet etmeyi, insanlardan öğrenmeyi ve insanlara öğretmeyi seviyor ve özleyorum. Yanlış bir yoldan, vaktinde geri dönmeyi bilmek de Ahuramazda'nm hoşuna gider zannediyorum. Zira, o bize bu işi başarabilecek akıl ve iradeyi vermekten de çekinmemiştir. Nihayet hazretim, uşak olan efendiler olduğu gibi, efendi olan uşaklar da vardır. Buna rağmen ben, yalnız sahibine sadık olan köpeklerden tiksini-

yorum; ben sahipsiz olanları ve sahipsizlerin sahibi olanları seviyorum; bana öyle geliyor ki, insanların en zengini ve Ahuramazda'ya en yakın olanları bunlardır. Ben halkı sürüleştiren çobanlardan iğreniyorum. Bütün çobanlar, halkın çocukları olmalı ve çobanlar, kendi kaynaklarına hizmet ederek toplumu sürü olmaktan kurtarmalıdır; kuvvetlerini hakikaten bu kaynaktan alıp, bu kaynağı bulandırmadan coşturanlar, büyüklerin büyüğüdür; bunlara imreniyor, bunlara saygı duyuyorum...

Genç mürid, bu sözleri bitirdiği vakit, çalılar arasında bir çıtırdı oldu ve hepsi birden ürkek bakışlarla bu çıtırdının geldiği yere dikkat ettiler. Az sonra, oradan bir büyük ve boz renkli ayının, perişan kılıklı bir adamı belinden sımsıkı yakalamış ve uzaklara kaçırmakta olduğunu gördüler. Zavallı adam, bu ermişlere :

— Uzaklaşın, diye haykırdı, köyümde iken yıllarca kendisini oynattığım bu hayvan, şimdi beni oynatmaya götürüyor; sıranın sizlere gelmesinden korkarım...

Zerdüşt, derinden içini çekti ve gözleri yaşardı; öteki müritler, genç arkadaşlarına baktılar; onun gülümseyen gözlerinde, başka bir Zerdüşt'ün Ahuramazda'sı parladığını fark ettiler.

*
**

Ortalığı kaplamış olan sessizlikte, ibadet ve yalvarmalara hazırlanan ruhanî bir hava vardı. Zerdüşt'ün rengi sarardı ve yıllardan beri telkin ettilkerine benzemeyen bu ilhamlar karşısında ne yapacağını, müridlerine bunları nasıl yorumlayacağını bilemeyen bir şaşkınlığa tutuldu ve sayıklar gibi konuşmaya başladı :

— Renklerden sesler geliyor, sesler türlü renklerin töreni içinde tapınır gibi oynuyor... kokuların gölgesini, lezzetlerin aydınlığını hissediyorum. Sesleri görüyor, kokuları işitiyorum;.. Aklımla kavradıklarımı, duyularımla ve duyularımla hissettiklerimi aklımla algılayorum; adetâ duyularım, delirmişler gibi zekâmla alay ediyor. Eşya ve varlıkları bana olmadıkları ve alışamadığım bir şekilde gösteriyorlar. Artık tabiatin bütün cinleri, bana yıllardan beri rehberlik eden şeytanlar koluma girerek yalnız cennette kavuşacağı-

mız vaad edilen meleklerin sofrasına götürüyor ve onları bir kayısı gibi tatmama ve şarap gibi içmeme yardım ediyorlar. Fani diye öğrendiğim âlemin bu imkânlar, kolaylıklar ve yardımlarla dolu sahnesinde eriyip gittiğimi anlayor ve karanlıklarında zebanilerin gürlediği cehennem şekilli bir ebedilik âleminin fanileştiğini seziyorum. Ben artık sesleri kcklayor, renkleri tadıyor, lezzetleri işitiyorum. Ben artık, et ve kemiğimin ağırlığından sıyrılarak uzayın sonsuz luğundan ve zamanın ölçülemezliğinden kurtulmuş oluyorum. Hasretini çektiğim şeyler, yanıbaşımda, yalnız, beni kendilerine dâvet etmeyorlar, kolumdan çekiyor ve beni haz veren cevherlerinin tâ derinliklerine kadar sürükleyorlar; ben artık sevgiliyi tadıyor, sevgiliyi içiyor, sevgilide eriyorum!..

Zerdüşt, aklını kaybetmiş gibiydi. Müridler yalnız bu garip sözlerden değil, susuzluk, açlık, yorgunluk ve hayretten dona kalmışlardı. İlerde, elleri kalçalarında, eğik ve kesik başlı kadınlara benzeyen sekiz on testi gördüler; müridlerin en genci, büyüklerine hizmet etmek için, bunlardan birini getirmeye gitti. Fakat, bu testiler, sır tutmayan geveze kadınlar gibi, içlerindeki suları sızdırmış, boşalmışlardı. Mürit, testilerin çatlak olup olmadıklarını yoklamak için hepsine birer fiske vurdu ve bir diyapazon iniltisiyle karşılaştı, sanki onlar, kendilerini buralara kadar getirmiş olanların âkibetlerini açığa vuran son iniltilerin yankısıyla dolup boşalmışlardı. Genç mürid :

— Bunlar da, dedi, insana ümid veren ve vaad eden hazretin sözlerine benzeyorlar; içleri bomboş... Bunlara kevser doldursak, az sonra bir damlası kalmayacak... Anlaşılıyor ki, bedenleri kandırmak için de ruhları kandırmakta olduğu gibi, boşluklar değil, doluluklar, hafiflikler değil, ağırlıklar lâzım!..

Susuzluktan ve yorgunluktan dermansız kalan yetmişlik mürid :

— Hazretim, dedi, mûcizeler gösterecek zaman gelmedi mi?..

Zerdüşt, müridlerinin bitkin ve kurumuş yüzlerine bakarak :

— Ahuramazda böyle isteyor, diye kekeledi, mûcize imtihan etmek isteyenlere değil, iman edenlere görünür ve gösterilir...

Genç mürid, arkadaşlarına yeni bir hakikati öğretmek isteyormuş gibi :

— Kurtuluşlarını, dedi, mucizelerden bekleyenler, kendi âcizliklerinin kuyusunda boğulmaya mahkûmdurlar. Ahuramazda, bekleyenden değil, akandan, fışkırandan hoşlanırım, demişti...

Ortalık ağarmaya başladı; fakat müridler, bedenlerini olduğu kadar da ruhlarını dinlendirmek ihtiyacında idiler. Zira, artık bedenleri ruhlarına yük olmaya başlamıştı. Hepsi tekrar derin bir uykuya daldılar. İçlerinde en uyanık ve bu yüzden de en rahatı kaçmış olan Zerdüşt, müridlerinin baygınlık derecesinde bir uykuya dalmış olduklarını anlayınca, ötesinde gidilebilecek hiçbir yer bulunmayan ve evvelce de bir defa çıkmış olduğu en yüksek tepeye doğru yollandı ve orava ulaşınca, Ahuramazda'nın kutsal adını üç defa tekrarladıktan sonra, güneşin ışınlarına doğru kendisini fırlattı. Zerdüşt, bir alev parçası, bir kıvılcım gibi derinlere inerken, yanılmalar, yanılsamalar ve sonrılar âleminden kurtularak, yokluğun sonsuz uçurumlarında, inkâr edilemez bir hakikat oldu. Müridler, uyandıkları vakit onu göremediler. İçlerinden biri:

— Daha çok yükselmek ve daha derin hakikatleri öğrenmek için mutlaka Ahuramazda'nm katma yalnız gitmiştir.

Dedi. En genç mürid ise :

— Daha çok yükseklerden düşerek yokluğun acılarını tatmak için...

Diye karşılık verdi. Ötekiler ise şaşkındılar ve orta yaşlısı :

— Hazreti aramalıyız, gideceğimiz yolları ancak o bilir. dedi.

Genç mürid ise, ayağa kalktı; şöyle konuştu :

— Aziz büyüklerim, büyük felâketlerden kurtulmuş olanlarm bir kısmı, daha büyüklerinin hazırlanmakta olduğunu zannederek, sefahet ve rezilliğin her çeşidinden delice zevk almaya çalışırlar. Bu ümidsizliğin deliliğidir. Bir kısmı da, kurtuluşu, Ahuramazda'ya sığınmakta bulur. Bana gelince, birinciler, hazırlanmakta olduğunu zannettiklerini yalnız beklemezler, onun daha çabuk ve şiddetle gelmesini isterler ve bu iş için gereken vesileleri icad ederler. İkinciler ise, zaten daha beterinin tasavvur edilmesine imkân olmayan bir felâket çukuruna düşmüşlerdir. Birinciler için kurtuluş ümidi olabilir; fakat ikincilerin kurtulması için hiçbir yardımcı ve vasıta yoktur. Onlar, daha düşerken, kendilerine gelemeyecek kadar akıl ve şuurlarını kaybetmişlerdir. Ona raslamamak için, hepimiz başka bir yoldan gidelim; zira kurtuluşu, ebediliğin karanlığında arayanların matemini tutmaya Ahuramazda da izin vermez!..

Ve genç mürid, arkadaşlarını bırakarak ufuklarında insan seslerinin yankısı çınlayan bir siteye doğru yollandı. Ötekilerin her biri de ayrı ayrı başlarının çaresine bakmak üzere, başka başka yollardan geçerek, ormandan kurtuldular. Bunlar bir daha karşılaşmadılar. Uğradıkları sitelerde, Ahuramazda ile Zerdüşt'ten dinlemiş oldukları sözlerden akıllarında kalanları, türlü şekillerde anlattılar. Fazilet ve iman adına, kendileri gibi düşünmeyenlere saldırmayı, Ahuramazda hakkı için bir vazife bildiler. Cennet olarak yaratılmış olan dünyamızı, cehenneme çevirmek için, ellerinden ve dillerinden gelen hiç bir şeyi esirgemediler ve gittikleri yerlerde, kendilerinin Zerdüşt olduğunu ilân ederek, insan ruhlarına bir veba gibi musallat oldular.

Yalnız, en genç mürid, onların tutmuş oldukları yolu beğenmedi. Saadetin, cennetin, canlıları, insanları sevme_sevincinden, şefkat, gayret, düşünme, öğrenme, hayır ve hürriyetten ibaret olduğunu savundu ve Ahuramazdadan dinlediklerini yorumlamaya kalkışmaksızın, onları oldukları gibi vaaz etmekten çekinmedi ve aslâ kendisinin Zerdüşt olduğunu ilân etmedi. Zerdüşt'ün öldüğünü, yalnız Ahuramazda'nın ölümsüz olduğunu, fakat onun da insanlara gereken akıl, irade ve bilgiyi verdikten sonra evrenin ve insanın

işlerile uğraşma lûtfunda bulunmaktan vazgeçtiğini açıkladı. Birçok defalar, bu genç adamı, kendilerine hizmet ettiği insanlar yakmaya, derisini yüzmeye ve öldürmeye teşebbüs ettiler ve teşebbüslerinde de muvaffak oldular. Fakat, bilğelik ve hakikat aşkile dolu olan ruhunun sönmez kudreti, onu her ölüşünde, her yakılışında, toprağından, küllerinden ve dumanlarından yeni bir genç mürit olarak canlandırdı. Belki de meşhur Promete efsanesi, bu genç müridin hayatını ve ülkülerini temsil etmektedir; netekim hâlâ insanlık, zaman zaman şehid edilen bu yüce ruhların savaşları sayesinde ilerlemesine devam etmektedir ve edecektir.

— SON —